

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI
RIVOJLANTIRISH INSTITUTI

40910206
**Tibbiyot brigadasi hamshirasi
mutaxassisligi**

O'QUV DASTURLARI TO'PLAMI

Toshkent – 2024

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

**PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI**

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI

40910206-“Tibbiyot brigadasi hamshirasi” mutaxassisligi

KASBIY FAOLIYATDA O'ZBEK TILI

O`QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi
	2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.01
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

M.Q.Tangriyeva

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi rus tili va adabiyot
o'qituvchisi

Taqrizchilar:

N.Turaeva

1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi o'qituvchisi

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	O'zbek tili
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	36
O'quv dasturining maqsadi	Ixtisoslik ta'lim yo'nalishidagi bilim va ko'nikma lar dan tashqari kundalik muloqot blan hamda manaviy – marifiy bilimlarni o'z ichiga oladigan mavzularga ham e'tibor qaratish. Amaliy mashg'ulotlarda leksik mavzular, jonli muloqatlar o'z fikrini mustaqil yozma va o'g'zaki nutq orqali foydalana olish, so'z va iboralarning tarjimasi, talaffuzi va ixtisosligiga oid so'z boyligi hamda zarur til ko'nikma larini egallashga o'rgatish .
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Asosiy leksik mavzular, jonli muloqotlar o'z fikrini mustaqil yozma va o'g'zaki nutq orqali ifodalay olish ; So'z va iboralarning tarjimasi, talaffuzi va ixtisoslikka oid so 'z boyligi hamda zarur til ko'nikma larini egallash Til o'rganish va o'zlashtirish ning barcha vositalari, ya'ni o'g'zaki nutq, o'qish, yozuv, so 'z boyligi, grammatikadan unumli va To'g'ri foydalanish ; Amaliyotda qo'llashni o'rgatish.
Bilimlar	O'qish sohasida : turli uslubiy ko'rinishdagi matnlarni o'qib, mazmunini tushunish, kerakli ma'lumotlarni olish, o'qib chiqilgan manba asosida reja, tezis, annotatsiya tuzish .; Tinglash sohasida : nutqni eshitish va dialogda qatnashib, unga munosib javob qaytarish, eshitish davomida berilgan ma'lumotni reja, chizma, rasm sifatida ajrata olish.;; So'zlash sohasida; o'zlashtirilgan mavzuning mazmun mohiyatini og'zaki nutqda yetkaza olish, tibbiy adabiyotlarga annotatsiya, rezyume, referat tuzish.;; Yozma nutq sohasida : tibbiy matnlarni rus tilidan o'zbek tiliga tarjima qila olish.;; O'zbek tilida ravon so'zlay olish, mustaqil fikrini og'zaki va yozma nutq orqali erkin ifodalay olish ;; So'z va iboralarni tarjima qilish;tibbiy atamalar va ixtisoslikka oid so'z boyligini oshirish; Zarur til ko'nikma larini egallash, o'zbektili grammatikasidan unumli va To'g'ri foydalanish .
Ko'nikmalar	Leksik kompetensiya: Kasbiy leksika va atamalarni tushunish va qo'llash; Umumiy qisqartmalarni kengaytira; So'z yasalishi (qo'shma so'zlar va affiksatsiya), o'zlashma so'zlar (baynalminal so'zlar)ni qo'llash; Antonimlar sinonimlar va boshqa umumleksik munosabatlarni o'zlashtirish . Grammatik kompetensiya: O'tilgan grammatik material (olmosh va uning turlari, fe'l shakllari, sintaksis, muammoli so'zlar va iboralar, modal fe'llar va h.k)ni kundalik va sohadagi kontekstlarda To'g'ri qo'llay olish; O'z sohasiga oid diskurs modellarining grammatik, leksik va mazmun jihatdan qanday tuzilganini tushunish maqsadida tahlil qila olish kabi kommpetensiyalariga ega bo'lishlari kerak.
O'quv rejasiga muvofiq	O'zbek tili, rus tili, anatomiya, fiziologiya va patologiya,hamshiralik ishi

o'zaro bo'g'liq bo'lgan fanning nomi	
O'qitishninig tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim A-amaliy ta'lim NA- birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulotlar MX-maxsus xonalarda mashg'ulot
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	O'zbek tili
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chi larning bilim va ko'nikma larini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O'QUV DASTURI MAZMUNI

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
1	O'zbekiston-yagona Vatan. O'zbek tili fanining maqsad va vazifalari. Davlat tili va lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosini o'rganishning ahamiyati. O'zbek tilining tovush tuzulishi. Unli va undosh tovushlar.	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhazarada ishtirok etish. Grammatika: O'zbek tili fanining maqsad va vazifalari. Davlat tili va lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosini o'rganishning ahamiyati. O'zbek tilining tovush tuzulishi. Unli va undosh tovushlar.	3	2A	1
2	Oilam – tayanchim va fahrim. Leksikologiya. So'zlarning To'g'ri va ko'chma ma'nosi (omonimsinonim , antonym)	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhazarada ishtirok etish. Grammatika: Leksikologiya. So'zlarning To'g'ri va ko'chma ma'nosi (omonim sinonim, antonym)	3	2A	1
3	Ona tili-millat ko'zgusi.	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish.	3	2A	1

	Frazeologizm	Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Frazeologizm			
4	Men shifokor bo'lmoqchiman. Morfologiya. So'z turkumlari. Ot haqida umumiy tushuncha . Otlarda son kategoriyasi. Egalik qo'shimchalarini ishlatilishi.	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Morfologiya. So'z turkumlari. Ot haqida umumiy tushuncha . Otlarda son kategoriyasi. Egalik qo'shimchalarini ishlatilishi.	3	2A	1
5	Odam va uning salomatligi. Otlarda kelishik kategoriyasi.	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Otlarda kelishik kategoriyasi.	3	2A	1
6	Odam organizmning hayotiy xossalari. O'zbek tilida sifatlarning o'ziga xos xususiyatlari. Sifatning ma'no va tuzilishiga ko'ra turlari. Sifat darajalari. Siftlarning yasalishi.	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: O'zbek tilida sifatlarning o'ziga xos xususiyatlari. Sifatning ma'no va tuzilishiga ko'ra turlari. Sifat darajalari. Siftlarning yasalishi.	3	2 A	1
7	To'qimalar, organlar va organism. Son haqida tushuncha. Sonning ma'no va tuzilishi jihatdan turlari. O'zbek tilida vaqt hisobi.	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Son haqida tushuncha. Sonning ma'no va tuzilishi jihatdan turlari. O'zbek tilida vaqt hisobi.	3	2 A	1
8	Tayanch-harakatlanish sistemasi. Olmosh va	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada	3	2 A	1

	uning turlari, gapda qo'llanishi, vazifalari.	ishtirok etish. Grammatika: Olmosh va uning turlari, gapda qo'llanishi, vazifalari.			
9	Suyaklarni tuzilishi va o'sishi. Fe'l. bo'lishli va bo'lishsiz fe'llar.	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarining ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Fe'l. bo'lishli va bo'lishsiz fe'llar.	3	2 A	1
10	Muskullar. Ravish haqida tushuncha. Ravishlarning ma'noga ko'ra turlari, yasalishi	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarining ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Ravish haqida tushuncha. Ravishlarning ma'noga ko'ra turlari, yasalishi	3	2A	1
11	Qon va uning vazifasi. Sifatdosh. Harakatnomi	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarining ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Sifatdosh. Harakatnomi	3	2 A	1
12	Qon aylanishining ahamiyati, yurakning tuzulishi. Ko'makchi, bog'lovchi va yuklamalar	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarining ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Ko'makchi, bog'lovchi va yuklamalar	3	2 A	1
13	Nafas olish sistemasi. Modal so'z. Undov so'z. Taqliq so'z.	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarining ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Modal so'z. Undov so'z. Taqliq so'z.	3	2A	1
14	Ovqat hazm qilish sistemasi. Sintaksis. Gap va uning asosiy belgilari	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarining ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Sintaksis. Gap va uning asosiy belgilari	3	2 A	1
15	Tez yordam chaqirish. Gapning ifoda maqsadiga ko'ra turlari. Darak gaplar	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarining ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Gapning ifoda maqsadiga ko'ra	3	2A	1

		turlari. Darak gaplar			
16	Moddalar va energiya almashinuvi. Gapning ifoda maqsadiga ko'ra turlari. So'roq gaplar	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarining ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Gapning ifoda maqsadiga ko'ra turlari. So'roq gaplar	3	2A	1
17	Vitaminlar va ularning ahamiyati. Gapning ifoda maqsadiga ko'ra turlari. Buyruq gaplar	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarining ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Gapning ifoda maqsadiga ko'ra turlari. Buyruq gaplar	3	2 A	1
18	Terini tuzilishi va uning funksiyasi. Gapning ifoda maqsadiga ko'ra turlari. Undov gaplar	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarining ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Gapning ifoda maqsadiga ko'ra turlari. Undov gaplar	3	2A	1
19	Tozalik va orastalik – sog'lik garovidir. So'z birikmasi. So'z birikmalarining tasnifi	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarining ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: So'z birikmasi. So'z birikmalarining tasnifi	3	2A	1
20	Havoning harorati, namligi, harakat tezligi va atmosfera bosimini aniqlash.	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarining ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Gap bo'laklari. Bosh bo'laklar.	3	2A	1
21	Gigiyena. Gapning ikkinchi darajali bo'laklari. To'ldiruvchi va uning ifodalanashi	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarining ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Gapning ikkinchi darajali bo'laklari. To'ldiruvchi va uning ifodalanashi	3	2 A	1
22	Nerv sistemasi. Gapning ikkinchi darajali bo'laklari. Aniqlovchi va uning ifodalanashi	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarining ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Gapning ikkinchi darajali bo'laklari. Aniqlovchi va uning ifodalanashi	3	2 A	1

23	Orqa miyaning tuzilishi va funksiyasi. Gapning ikkinchi darajali bo'laklari. Hol va uning ifodalanashi	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Gapning ikkinchi darajali bo'laklari. Hol va uning ifodalanashi	3	2 A	1
24	Bosh miyaning tuzilishi va funksiyasi. Ikki tarkibli va bir tarkibli so'zlar	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Ikki tarkibli va bir tarkibli so'zlar	3	2 A	1
25	Oliy nerv faoliyati, shartli va shartsiz reflekslar. Nutq uslublari. Badiiy uslub. So'zlashuv uslub.	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Nutq uslublari. Badiiy uslub. So'zlashuv uslub.	3	2 A	1
26	Hissiyot va uning boshqarilishi. Nutq uslublari. Ilmiy uslib. Rasmiy-idoraviy uslub. Ommabop uslub	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Nutq uslublari. Ilmiy uslib. Rasmiy-idoraviy uslub. Ommabop uslub	3	2 A	1
27	Xotira. Hujjat turlari va xususiyatlari	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Hujjat turlari va xususiyatlari	3	2A	1
28	Uyqu va uning ahamiyati. Sodda va murakkab hujjatlar.	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Sodda va murakkab hujjatlar.	3	2 A	1
29	Sezgi organlarining ahamiyati. Tarjimai hol	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Tarjimai hol	3	2 A	1
30	Ko'rish	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon	3	2A	1

	organlarning funksiyasi. Ariza.	o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Ariza			
31	Eshitish organlarning tuzilishi. Bildirishnoma va tilxat.	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Bildirishnoma va tilxat.	3	2A	1
32	Hid bilish va ta'm bilish organlari. Tushuntirish hat	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Tushuntirish hat	3	2 A	1
33	Yuqumli kasalliklar. Ishonchnoma	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Ishonchnoma	3	2 A	1
34	Immunitet. Sohaviy terminlar va ularning qo'llanishi	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish. Grammatika: Sohaviy terminlar va ularning qo'llanishi	3	2 A	1
35	Sog'lom turmush tarsi. Aholi yashash joylarini sanitariya nazorati holatini tekshirish.	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish.	3	2 A	1
36	Pandemiya va epidemiya to'g'risida tushuncha.	Og'zaki nutq: Mavzuda oid matnni tez va ravon o'qish, mazmunini to'liq tinglab, tushunish. Matndagi atamalarning ma'nosini izohlash. Matnni so'zlab berish. Mavzuga oid bahs-muhozarada ishtirok etish.	3	2A	1
Jami			108	72	36

3. O'QUVCHILARNING BILIM VA KO'NIKMALARINI BAHOLASH

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat buyicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniklashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga xamoxang bo'lishi lozim.

4. ASOSIY VA QO'SHIMCHA O'QUV ADABIYOTLAR HAMDA AXBOROT MANBALARI

4.1. Asosiy adabiyotlar:

1. Turdieva K. va hammualliflar, O'zbek tili. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan tibbiyot oliy o'quv yurtlari rusiyzabon talabalari uchun darslik. T., 2018 y.
2. Turdieva K., Ahmedova D., O'zbek tili. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan tibbiyot oliy o'quv yurtlari rusiyzabon talabalari uchun o'quv qo'llanma. T., 2006 y.
3. Turdieva K., Ahmedova D., O'zbek tili. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi tomonidan oliy o'quv yurtlari uchun darslik. T., 2007 y.

4.2. Qo'shimcha adabiyotlar:

3. Normatova Sh., Abduraxmonova M., O'zbek tili (darslik) T: JIDU, 2014 y.
4. Yo'ldosheva Sh., Qobulova D., Sobirova M., O'zbek tili (o'quv qo'llanma) T.: TMI 2017 y.
5. Rafiev A., Maxmudov N., Yuldashev I., Nutq madaniyati va davlat tilida ish yuritish T.: 2013 y.
6. Ruscha – o'zbekcha lug'at (2 jildli) T.: O'zbekiston milliy ensiklopediyasi 2013 y.
9. O'tbosarova B., Akromova M. O'zbek tilida ish yuritishga doir uslubiy tavsiyanoma. T., 2001 y.
10. Dosimov E., Dustxo'jaeva N. va boshqalar. Shifokorning nutq madaniyati va bemor bilan muloqot san'ati. T., Ibn Sino. 2002 y.
11. O'tbosarova B. Nurmatov N. va boshqalar. O'zbek tili fani bo'yicha matnlar va suhbatlar qo'llash, uslubiy tavsiyanoma. T., 2004 y.

Internet saytlari:

1. <http://teachyourselfuzbek.com/resources/coursbooks> –.
2. <http://solver.Uz/translate.php>
3. http://sahifa/tj/rusko_uzbekskij_razgovornik.aspx–.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI
40910206-“Tibbiyot brigadasi hamshirasi” mutaxassisligi

KASBIY FAOLIYATDA RUS TILI

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi
	2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.01
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Составитель: М.Қ.Тангриева

преподаватель русского языка
Сергели техникума общественного здоровья
имени Абу Али ибн Сино

Рецензент: У.Х.Тожиева

Директор Кокандского техникума
общественного здравоохранения имени Абу Али ибн Сино

1. Требования, поставленные в учебной программе

Наименование программы	Русский язык
Выделенные часы	72
Темы	36
Цель программы	-формирование навыков профессионального общения, ведение диалога в рамках лексико-тематического минимума, на основе изученных логико-грамматических конструкций; -овладение основами научного стиля речи (на базе текстового материала по медицинской специальности) и способами терминообразования в языке специальности; - овладение основами построения и презентации монологической речи типа описания.
Освоенные результаты	Связное беглое чтение предложений текста. Правильная интонация речи. Правильный полный пересказ текста на русском языке. Творческое мышление при пересказе. Уметь правильно использовать грамматический материал. Полный правильный осмысленный ответ. Правильное выполнение упражнения высокая активность, творческий подход. Подводить итоги принимать решения. Самостоятельно анализирует понимать суть вопроса и активно отвечать.
Знаний	Программа направлена на формирование у обучающихся общекультурных компетенций и общих профессиональных компетенций - знать общенаучную и специальную лексику изученной медицинской тематики, базовые грамматические явления, встречающейся в медицинской научной литературе. -уметь использовать различные виды чтения для извлечения профессионально значимой информации из специальных текстов. -владеть базовым коммуникативным модулями для осуществления участия в типовых ситуациях профессионального общения, приёмами обработки полученной информации.
Навыки	-владеть русским языком, как средством коммуникации (в устной и письменной форме) -правил -понимать содержание незнакомого текста по специальности в объеме 12-14 предложений. Выделять наиболее важную информацию из услышанного, дополнять информацию на основе событий и обосновывая собственную точку зрения. -подготовить устное выступление на заданную тему на основе текста, тезиса и уметь провести беседу на заданную тему.

Взаимосвязь с другими предметами	Узбекский язык, английский язык, анатомия, физиология патология , сестринское дело
Организационная форма обучения	П-практическаяТ-теоретическая ПТ-совместно практико-теоретическое занятиеЧК-частные кабинеты для занятия
Требование программе	Обязательное
Язык обучения	Русский
Критерии оценок	На основе текущих оценок
Оценка знаний и умений студентов	Устное, письменное вопрос-ответ, тесты, беседа, практическое задание.

№	Темы учебной программе	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'lim
1	День независимости республики Узбекистан. Лексикология. Синонимы. Антонимы. Омонимы.	<u>Лексическая тема:</u> День независимости республики Узбекистан. <u>Грамматический материал:</u> Лексикология. Синонимы. Антонимы. Омонимы.	3	2-П	1
2	Русский язык – язык межнационального общения. Фразеологизмы.	<u>Лексическая тема:</u> Русский язык – язык межнационального общения. <u>Грамматический материал</u> Фразеологизмы.	3	2-П	1
3	Ташкентская Медицинская Академия. Имясуществительное. Род имен существительных. Категория числа имён существительных	<u>Лексическая тема:</u> Ташкентская Медицинская Академия. <u>Грамматический материал:</u> Имя существительное. Род имен существительных. Категория числа имён существительных	3	2-П	1
4	Музей здравоохранения Узбекистана. Имяприлагательное. Разряды имени прилагательного.	<u>Лексическая тема:</u> Музей здравоохранения Узбекистана. <u>Грамматический материал:</u> Имя прилагательное. Разряды имени прилагательного	3	2-П	1
5	Анатомия и физиология человека. Местоимение	<u>Лексическая тема:</u> Анатомия и физиология человека. <u>Грамматический материал:</u> Местоимение. Классификация	3	2-П	1

	Классификация местоимений	местоимений			
6	Организм как единое целое. Имя числительное. Классификация числительных	<u>Лексическая тема:</u> Организм как единое целое. <u>Грамматический материал:</u> Имя числительное. Классификация числительных	3	2-П	1
7	Клетка. Глагол как часть речи. Неопределенная форма глагола. Спряжение глагола	<u>Лексическая тема:</u> Клетка. <u>Грамматический материал:</u> Глагол как часть речи. Неопределенная форма глагола. Спряжение глагола	3	2-П	1
8	Ткани. Синтаксис. Словосочетание. Связь слов в словосочетании.	<u>Лексическая тема:</u> Ткани. <u>Грамматический материал:</u> Синтаксис. Словосочетание. Связь слов в словосочетании.	3	2-П	1
9	Эпителиальная ткань. Простое предложение. Главные члены предложения. Подлежащее. Сказуемое.	<u>Лексическая тема:</u> Эпителиальная ткань. <u>Грамматический материал:</u> Простое предложение. Главные члены предложения. Подлежащее. Сказуемое.	3	2-П	1
10	Соединительная ткань. Второстепенные члены предложения и способы их	<u>Лексическая тема:</u> Соединительная ткань. <u>Грамматический материал:</u> Второстепенные члены предложения и способы их выражения	3	2-П	1

	выражения				
11	Мышечная ткань. Сложное предложение, особенности его построения	<u>Лексическая тема:</u> Мышечная ткань <u>Грамматический материал:</u> Сложное предложение, особенности его построения	3	2-П	1
12	Нервная ткань. Сложное предложение Сложносочиненное предложение	<u>Лексическая тема:</u> Нервная ткань. <u>Грамматический материал:</u> Сложное предложение. Сложносочиненное предложение	3	2-П	1
13	Скелет головы. Сложноподчиненное предложение	<u>Лексическая тема:</u> Скелет головы. <u>Грамматический материал:</u> Сложноподчиненное предложение	3	2-П	1
14	Скелет туловища. Выражение временных отношений в простом и сложном предложении	<u>Лексическая тема:</u> Скелет туловища <u>Грамматический материал:</u> Выражение временных отношений в простом и сложном предложении	3	2-П	1
15	Система органов дыхания. Выражение причинно-следственных отношений в простом и сложном предложении	<u>Лексическая тема:</u> Система органов дыхания. <u>Грамматический материал:</u> Выражение причинно-следственных отношений в простом и сложном предложении	3	2-П	1
16	Система кровообраще	<u>Лексическая тема:</u>	3	2-П	1

	ния. Выражение целевых и условных отношений	Система кровообращения <u>Грамматический материал:</u> Выражение целевых и условных отношений			
17	Опорно-двигательная система. Научный стиль речи и его основные черты	<u>Лексическая тема:</u> Опорно-двигательная система. <u>Грамматический материал:</u> Научный стиль речи и его основные черты	3	2-П	1
18	Строение и состав кожи. Понятие о монологическом описании	<u>Лексическая тема:</u> Строение и состав кожи. <u>Грамматический материал:</u> Понятие о монологическом описании	3	2-П	1
19	Система пищеварения Описание квалификации лица предмета, процесса, явления	<u>Лексическая тема:</u> Система пищеварения. <u>Грамматический материал:</u> Описание квалификации лица, предмета, процесса, явления	3	2-П	1
20	Функции опорно-двигательного аппарата. Описание классификации предметов, явлений	<u>Лексическая тема:</u> Функции опорно-двигательного аппарата. <u>Грамматический материал:</u> Описание классификации предметов, явлений	3	2-П	1
21	Нервная система. Описание формы, цвета, запаха, вкуса, размера	<u>Лексическая тема:</u> Нервная система. <u>Грамматический материал:</u> Описание формы, цвета, запаха, вкуса, размера предмета	3	2-П	1

	предмета				
22	Металлы и неметаллы Описание компонентно го состава, строения предметов.	<u>Лексическая тема:</u> Металлы и неметаллы <u>Грамматический материал:</u> Описание компонентного состава, строения предметов	3	2-П	1
23	Головной мозг Описание количественн ого состава предмета	<u>Лексическая тема:</u> Головной мозг <u>Грамматический материал:</u> Описание количественного состава предмета	3	2-П	1
24	Иммунитет Описание местоположе ния предмета.	<u>Лексическая тема:</u> Иммунитет <u>Грамматический материал:</u> Описание местоположения предмета.	3	2-П	1
25	Железы внутренней секреции Описание функции предмета	<u>Лексическая тема:</u> Железы внутренней секреции <u>Грамматический материал:</u> Описание функции предмета	3	2-П	1
26	Что такое болезнь? Патологическ ое состояние Диалог и его особенности.	<u>Лексическая тема:</u> Что такое болезнь? Патологическое состояние <u>Грамматический материал:</u> Диалог и его особенности.	3	2-П	1
27	Медицинская карта больного (история болезни)	<u>Лексическая тема:</u> Медицинская карта больного (история болезни)	3	2-П	1

28	Лечение заболевания Диалог- расспрос.	<u>Лексическая тема:</u> Лечение заболевания <u>Грамматический материал:</u> Диалог-расспрос.	3	2-П	1
29	Методы клинического обследования Диалог- интервью	<u>Лексическая тема:</u> Методы клинического обследования <u>Грамматический материал:</u> Диалог-интервью.	3	2-П	1
30	Методы научного исследования Диалог- научный спор.	<u>Лексическая тема:</u> Методы научного исследования <u>Грамматический материал:</u> Диалог-научный спор	3	2-П	1
31	Результаты научного исследования Стили речи. Разговорный стиль	<u>Лексическая тема:</u> Результаты научного исследования <u>Грамматический материал:</u> Стили речи. Разговорный стиль	3	2-П	1
32	Рекомендации и больному сахарным диабетом. Научный стиль	<u>Лексическая тема:</u> Рекомендации больному сахарным диабетом <u>Грамматический материал:</u> Научный стиль	3	2-П	1
33	Основные проявления патологическ ого состояния. Стенокардия Официально- деловой стиль	<u>Лексическая тема:</u> Основные проявления патологического состояния. Стенокардия <u>Грамматический материал:</u> Официально-деловой стиль	3	2-П	1
34	Основные проявления	<u>Лексическая тема:</u> Основные проявления	3	2-П	1

	патологическ ого состояния. БронхитПубл ицистический стиль	патологического состояния. Бронхит <u>Грамматический материал:</u> Публицистический стиль			
35	Основные проявления патологическ ого состояния ГастритЛитер атурно- художественн ый стиль	<u>Лексическая тема:</u> Основные проявления патологического состояния. Гастрит <u>Грамматический материал:</u> Литературно-художественный стиль	3	2-П	1
36	Профессиона льный язык врача как микроязык специальност и.Медицинск аятерминолог ия.Обобщаю щее занятие	<u>Лексическая тема:</u> Профессиональный язык врача как микроязык специальности <u>Грамматический материал:</u> Медицинская терминология. Повторение пройденного материала	3	2П	1
	Всего		108	72	36

4.Список рекомендуемой литературы

Основная:

1. Р.М. Абдуллаева. Учебник. Русский язык для студентов –медиков. Т.:2020
2. К.Ш. Турдиева, Т.В. Коршунова, З.Х. Содикова Н.У.Мехмонова. Учебное пособие по русскому языку. Развитие устной речи студентов. Т.:2015
3. К.Ш. Турдиева, Т.В. Коршунова, З.Х. Содикова Н.У. Мехмонова. Учебное пособие по русскому языку Обучение студентов письменной речи . Т.:2015
4. В.Б. Куриленко и другие. Учебник. Русский язык для будущих врачей
(1 сертифицированный уровень)- М.: «Флинта»,2018

Дополнительная:

1. Мирзиёев Ш.М. Стратегия действий по пяти приоритетным направлениям развития Республики Узбекистан в 2017-2021 годах. –ПП «О стратегии действий по дальнейшему развитию Республики Узбекистан» (Собрание законодательства Республики Узбекистан,2017г.,№6, ст 70, №20, ст354)
2. Конституция Республики Узбекистан.-Т: Узбекистан,2014.
- 5.Куриленко В.Б. и другие. Учебник. Русский язык для будущих врачей
(1сертифицированный уровень)- М.: «Флинта»,2018
6. Куриленко В.Б. и другие. Учебник. Говорим о медицине по-русски:.-М.: «Флинта»,2017

7. Куриленко В.Б. и другие. Учебное пособие «На приеме у врача». –М.: «Эконинформ»,2018
8. Щербакова О.М., и другие. Учебное пособие. Учимся заполнять медицинскую карту больного–М.: «Эконинформ»,2018
9. В.Н.Дьякова. Диалог врача с больным. – С-Петербург., Златоуст, 2005
- 10.Балкина Н.В. учебное пособие по научному стилю речи. 1-2 части. М.:2002
11. «Русский язык за рубежом ». Журнал Государственного института языка им. А.С.Пушкина. Россия.
12. «Преподавание языка и литературы ». Учебно-методический журнал Республики Узбекистан.
13. Русско-узбекский словарь. 1-2 тт.изд. «Укитувчи». Т., 2005.
14. Ожегов С.И. словарь русского языка. Под ред. Шведовой Н.Ю. изд. «Русский язык » М., 2005.
15. Сборник текстов о лекарственных растений для самостоятельного чтения по русскому языку. Ташкент, 2018 г. Составители : С. Туйчиева, С.Шукуржанова, Г.Махмудбекова.

Интернет сайты:

1. E-mail: kursy@online.ru (пособия)
2. <http://slovari.yandex.ru>.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI
40910206-“Tibbiyot brigadasi hamshirasi” mutaxassisligi

TIBBIYOTDA XORIJIY TIL

DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi
	2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.02
Ajratilgan auditoriya soat:	144

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

N.Fozilov

1-Qo'qon Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi katta o'qituvchisi

H.T.Jalilova

Professional ta'limni rivojlantirish
instituti tayanch doktoranti

Taqrizchilar:

O'.X.Tojiyeva

1-Qo'qon Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi direktori

1. O'quv dasturi umumiy talablar

Dastur nomi	Kasbiy faoliyatda xorijiy til
Ajratilgan soat	144
Mavzular soni	72
O'quv dasturning maqsadi	Modulning maqsadi bugungi ilm va fan taraqqiyoti sharoitida tibbiyot va farmasevtika yo'nalishidagi professional ta'limning barcha bosqichida chet tilini o'qitish doirasida o'rganuvchilarning kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishlari uchun chet tilida kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirishdan iborat. Bunda lingvistik, sotsiolingvistik, pragmatik kompetensiyalarning o'ziga xos xususiyatlaridan kelib chiqqan holda, o'rganuvchilarning tinglash, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini ko'p madaniyatli dunyoda kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishi uchun chet tilini egallashi nazarda tutiladi.
O'zlashtirish (O'qitish natijalari)	Modulning asosiy vazifasi soha bo'yicha chet tillarini o'rganishni yanada rivojlantirish, talabalarning mazkur yo'nalishdagi bilimlarini xalqaro standartlarga muvofiq ravishda egallashini ta'minlash, chet tilida mustaqil o'qish hamda tibbiy va farmasevtik matnlarni tushunish, tanlangan mutaxassislik bo'yicha ilmiy adabiyotlardan olingan ma'lumotlarni tushuna olishni o'zida mujassamlashtiradi.
Bilimlar	-o'zlashtirgan kasbi doirasidan rus (o'zbek) tilda mutaxassislar bilan muloqot qila olishni; -rus (o'zbek) tilda yozilgan yo'riqnoma (instruksiya)larni tushunib, ularni amalda qo'llashni xamda o'zgalarga tushuntira olishini; -rus (o'zbek) tildagi ma'lumotlardan foydalangan xolda o'z kasbiy mahoratini oshirishni mustaqil bajarish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak.
Ko'nikmalar	-o'zlashtirilayotgan kasbning xorijiy tildagi terminologiyasi, atamaları va iboralarining ma'nosini; -xorijiy tilni kasbi doirasida o'zaro muloqot darajasigacha; -xorijiy tildagi normativ hujjatlarni o'qib, tushunishni; -o'z soxasiga tegishli bo'lgan xorijiy tildagi matnlarni, dasturlarni va yo'riqnoma (instruksiya) larni o'qishni va tushunishni
Til kompetensiyasi	Leksik kompetensiya. kasbiy leksika va atamalarini tushunish va qo'llash; umumiy qisqartmalarni kengaytira bilish; so'z yasalishi (qo'shma so'zlar va affiksasiya), o'zlashma so'zlar (baynalminal so'zlar)ni qo'llash; antonimlar, sinonimlar va boshqa umumleksik munosabatlarni o'zlashtirish.

	Grammatik kompetensiya. o'tilgan grammatik material (olmosh va uning turlari, fe'l shakllari, sintaksis, muammoli so'zlar va iboralar, modal fe'llar va hokazo)ni kundalik va sohadagi kontekstlarda to'g'ri qo'llay olish; - o'z sohalariga oid diskurs modellarining grammatik, leksik va mazmun jihatdan qanday tuzilganini tushunish maqsadida tahlil qila olish kompetensiyalariga ega bo'lishi kerak.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	O'zbek tili, rus tili, anatomiya, hamshiralik ishi, farmakologiya va retseptura asoslari, fiziologiya, patologiya.
O'qitishning tashkiliy shakli	N - nazariy ta'lim; A - amaliy ta'lim; NA - birgalikda tashkil etilgan nazariy va amaliy mashg'ulotlar; MX - maxsus xonalarda mashg'ulot.
Dasturga kuyilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Ingliz tili
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'lim
1-mab3y. Unit 1. Basic	1. Our future profession Culture project: The history and development of	2	2	1

	traditional medicine			
2-маъзй. Unit 1. Basic	2. Parts of the body 1,2 Culture project: Ttraditional European medicine	2	2	1
3-маъзй. Unit 1. Basics	3. Text:Heart and blood. Health and illness	2	2	1
4-маъзй. Unit 1. Basic	4. The Skeleton	2	2	1
5-маъзй. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Place	5. Nurses Culture project:Traditional Korean medicine	2	2	1
6-маъзй. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Place	6. Medical Practitioners Culture project: Traditional Unani medicine	2	2	1
7-маъзй. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Places	7. Nurse's work at the surgical department Culture project: Traditional African medicine	2	2	1
8-маъзй. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Place	8. About Avicenna Culture project: Traditional Asian medicine	2	2	1
9-маъзй. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Place	9. About Avicenna Culture project: Traditional Asian medicine	2	2	1
10-маъзй. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Place	10. Hospitals Culture project: Islamic medicine	2	2	1

11-мабзү. Unit 2. Medical and Paramedical Personnel and Place	11. Some good rules for nurses Culture project: Traditional Indian medicine	2	2	1
12-мабзү. Unit 3. Education and Traini	12. Medical Education 1 Culture project: Siddha medicine	2	1	1
13-мабзү. Unit 3. Education and Traini	13. Medical Education 2 Culture project: Siddha medicine	2	2	1
14-мабзү. Unit 3. Education and Trainin	14. Fractures Culture project: Non-traditional methods of treatment	2	2	1
15-мабзү. Unit 3. Education and Traini	15. Fractures Culture project: : Traditional Asian medicine	2	2	1
16-мабзү. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	16. Symptoms and signs Culture project: Urinotherapy	2	2	1
17-мабзү. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	17. Infectious diseases Culture project: Aromatherapy	2	2	1
18-мабзү. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	18. Rickets Culture project: Homeopathy	2	2	1
19-мабзү. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	19. Measles Culture project: Mineral therapy	2	2	1
20-мабзү. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	20. Measles Culture project: Mineral therapy.e	2	2	1
21-мабзү. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	21. About incurable diseases Culture project: Sound therapy	2	2	1
22-мабзү. Unit 4. Systems, Diseases	22. About incurable diseases	2	2	1

and Symptoms	Culture project: Sound therapy			
23-мавзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	23. The eye Culture project: Acupuncture	2	2	1
24-мавзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	24. The eye Culture project: Acupuncture	2	2	1
25-мавзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	25. Fever Culture project: Diettherapy	2	2	1
26-мавзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	26. Fever Culture project: Diettherapy	2	2	1
27-мавзы. Unit 4.Systems, Diseases and Symptoms	27. Heart and circulation Culture project: Apitherapy	2	2	1
28-мавзы. Unit 4.Systems, Diseases and Symptoms	28. Heart and circulation Culture project: Apitherapy	2	2	1
29-мавзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	29. Sunstroke Culture project: Manual therapy	2	2	1
30-мавзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	30. Sunstroke Culture project: Manual therapy	2	2	1
31-мавзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	31-мавзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms 31. Infection Culture project: Hirudotherapy	2	2	1
32-мавзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptom	32. Infection Culture project: Hirudotherap	2	2	1
33-мавзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms Treatment	33. Mental illness Culture project: Bioenergy therapy	2	2	1

34-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms Treatme	34. Mental illness. Culture project: Bioenergy therapy	2	2	1
35-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	35. The nervous system 1,2 Culture project: Hydrotherapy	2	2	1
36-мабзы. Unit 4. Systems, Diseases and Symptoms	36. The nervous system 1,2 Culture project: Hydrotherapy	2	2	1
37-мабзы. Unit 5. Investigations	37. Basic investigations.X-Ray.MRI and Ultrasound Culture project: Psychotherapy	2	2	1
38-мабзы. Unit 5. Investigations	38. Basic investigations.X-Ray.MRI and Ultrasound Culture project: Psychotherapy.	2	2	1
39-мабзы. Unit 6. Basics	39. The hospital team	2	2	1
40-мабзы. Unit 6. Basics	40. The nursing profession	2	2	1
41-мабзы. Unit 6. Basics	41. In and around the hospital	2	2	1
42-мабзы. Unit 6. Basics	42. Hospital admissions	2	2	1
43-мабзы. Unit 6.	43. Accidents and emergencies	2	2	1
45-мабзы. Unit 7.	44. Pain.	2	2	1
45-мабзы. Unit 7.	45. Tongue diagnosis	2	2	1
46-мабзы. Unit 7.	46. Tongue diagnosis	2	2	1
47-мабзы. Unit 7	9. Caring for the elderly	2	2	1
48-мабзы. Unit 7.	48. Old age and the brain.	2	2	1
49-мабзы. Unit 7.	. Unit 7. 49. Nutrition and obesity	2	2	1
50-мабзы. Unit 7.	. Unit 7. 50. Chronic pain	2	2	1
51-мабзы. Unit 8.	51. Secrets of a long life	2	2	1

52-мавзу. Unit 8.	52. Secrets of a long life	2	2	1
53-мавзу. Unit 8.	53. Typhoid Mary	2	2	1
54-мавзу. Unit 8.	54. Typhoid Mary	2	2	1
55-мавзу. Unit 8.	55. Blood	2	2	1
56-мавзу. Unit 8.	56. Blood	2	2	1
57-мавзу. Unit 9.	57. Death and dying	2	2	1
58-мавзу. Unit 9.	58. Death and dying	2	2	1
59-мавзу. Unit 9.	59. Hygiene	2	2	1
60-мавзу. Unit 9.	60. Hygiene	2	2	1
61-мавзу. Unit 9.	61. Hygiene equipment	2	2	1
62-мавзу. Unit 9.	62. Mental health nursing	2	2	1
63-мавзу. Unit 9	63. Mental health nursing	2	2	1
64-мавзу. Unit 10.	64. Schizophrenia	2	2	1
65-мавзу. Unit 10.	65. Schizophrenia	2	2	1
66-мавзу. Unit 10	66. Monitoring the patient	2	2	1
67-мавзу. Unit 10	. Unit 10. 67. Monitoring the patient	2	2	1
68-мавзу. Unit 10.	68. Medications.	2	2	1
69-мавзу. Unit 10.	69. Medications.	2	2A	1
70-мавзу. Unit 10.	70. Wild treatments	2	2A	1
71-мавзу. Unit 10.	71. Wild treatments	2	2A	1
72-мавзу. Unit 10.	72. Types of therapy	2	2A	1
	Jami soat	216	144	72

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi davomida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar:

Professional English in Use.Medicine. Eric H. Glendinning, Ron Howard; Cambridge. 2017

English in Medicine. Eric H. Glendinning, Beverly A.S.Holmstrom

Uchebnikangliyskogoyazykadiyameditsinskixvuzov. MaslovaA.M.idr.Moskva. 2018

Qo'shimcha adabiyotlar:

Medicine 1.Oxford English for Careers. Sam Mc Carter. Oxford University Press. 2019

Medicine 2.Oxford English for Careers. Sam Mc Carter. Oxford University Press. 2019

Medical English Clear and Simple. F.F.Davis company, 2016.

English in Medicine. Eric H. Glendinning, 2016.

Professional English in Use. Medicine. Eric H. Glendinning, Cambridge, 2016.

Straight Forward. Oxford University, 2011.

Even More True Stories. Sandra Heyer. Oxford.2011.

New Inside Out. McMillan, 2014

Internet saytlari:www.patient.co.uk

respite for the carer: www.carers.org

the website for Age Concernthe website for the Alzheimer's Disease Society

the website of British Council: <http://www.britishcouncil.com>

The website for English teachers: <http://www.onestopenglish.com>

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI
40910206-"Tibbiyot brigadasi hamshirasi" mutaxassisligi

Anatomiya, fiziologiya va patologiya

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi
	2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.03
Ajratilgan auditoriya soat:	168

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Gafurova.Sh.Dj.

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

Taqrizchilar:

X.Xo'jamova

1-Qo'qon Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi o'qituvchisi

1.O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Anatomiya, fiziologiya va patologiya
Ajratilgan soat	168
Mavzular soni	18
O'quv dasturning maqsadi	O'quvchilarga odam organizmining shaklini, tuzili-shini, uning rivojlanish jarayonini o'rgatadi va ayni vaqtda har bir shaxsga, jinsga, yoshiga xos morfo-fiziologik va ruxiy o'zgarishlari, shuningdek muxit sharoitlarining a'zolar tuzilishi, vazifalariga ta'siri haqida ma'lumot berish, olingan nazariy bilimlarni amaliyotda qo'llab bemorlarni tekshirish, kasalliklarni aniqlash, bemorlarni parvarish qilishda qo'llash haqidagi bilim, ko'nikma va malakani shakllantirish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	–Organizmning hujayra va to'qimadan tashkil topgani, organizmning yaxlit bir butunligini bilib oladilar; –organizmning tuzilishi, uning tizimlardan tashkil topganini bilib oladilar; –a'zolardagi o'zgarishlarni va moddalar almashinuvi jarayonini bilib oladilar; –a'zolarining aniq joylashishini va topografiyasini ko'rgazmali qurollar, anatomik atlas, ichki a'zolar torsidan foydalanib bilib oladilar; –a'zolarining bajaradigan vazifalarini bilib oladilar; –a'zolarini lotin, rus va ingliz tillarida nomlanishini yodlab oladilar; –torslarda, anatomik atlas, mulyaj, fantom, planshet, rangli chizmalar, jadvallarda a'zolarining tuzilishi va joylashuvi ketma - ketligini ko'rsatib beradilar; –har bir tizimga oid kasalliklar ularning mohiyati, sabablari va oldini olish – chora tadbirlarini bilib oladilar; –daftarlariga a'zolarini rasmini chizib, ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
Bilimlar	–Anatomiyaning o'rganish usullari. –Organizmning bir butunligini, organizmni tashkil etgan tizimlarning tuzilishi va joylashishi. –Kasallik va salomatlik haqida tushuncha. Salomatlikka ta'sir etuvchi omillar. Kasallik davrlari oqibatlari. O'lim bosqichlari va turlari. –Organizmning muhofaza kompensator – moslanish reaksiyalari haqida tushuncha. Kompensatsiya, dekomensatsiya. Regeneratsiya uning turlari. Yallig'lanish bosqichlari, davrlari, klinik belgilari. –To'qimalarda moddalar almashinuvining buzilishlari: distrofiya, atrofiya, gipertrofiya, giperplaziyalar. Nekroz, gangrena, yotoq yaralar. –Hujayra va toqimalarning tuzilishi vazifalari. O'smalar ularning tasnifi, kechishi va oqibatlari. –Tayanch - harakat apparati suyaklarning umumiy tuzilishi turlari, tasnifi, qismlari. Suyaklarning rivojlanishida tabiat va mikro elementlarning ta'siri. –Bo'g'imlar ularning turlari, tuzilishi, vazifalari, kasalliklari. –Mushaklar umumiy tuzilishi, turlari, guruxlarga bo'linishi, shakli va vazifalari. –Nafas tizimi a'zolarining tuzilishi, joylashishi, vazifalari, kasalliklari mohiyati. –Hazm tizimi a'zolarining tuzilishi, joylashishi, vazifalari kasalliklari mohiyati. –Ayirish sistemasi va reproduktiv a'zolar tuzilishi, joylashishi, vazifalari kasalliklari

	mohiyati. Endokrin bezlar tuzilishi, joylashishi, vazifalari kasalliklari mohiyati. – Organizmning ichki muxiti - hujayra sitoplazmasi, to'qima suyuqligi, limfa va qon. Qon tarkibi. Fiziologiyasi. Qon quyishda uchraydigan asoratlari, qon ivish xususiyatining buzilishiga oid kasalliklar mohiyati, sabablari, asoratlari. – Yurak qon tomir va limfa tizimi. Taloqning tuzilishi, joylashishi, vazifalari, kasalliklari mohiyati. Asab tizimi orqa va bosh miya tuzilishi, joylashishi, vazifalari kasalliklari mohiyati. – Sensor tizimi – ko'ruv va eshituv a'zosining tuzilishi, joylashishi, vazifalari kasalliklari mohiyatini.
Ko'nikmalar	– Hujayra va to'qimalarni tuzilishi, tarkibiy qismlarini rangli chizmalarda, mikroskopda ko'rib rasmini chizish. – Skeletda alohida suyaklarni ko'rsatib berishni bilish va mavzuga oid rasmini chizish. – Mushaklar tuzilishi, joylashishini mulyaj, planshet, jadval, mushaklar torsida ko'rsatib berishni bilish va mavzuga oid rasmini chizish: – Nafas a'zolari tuzilishi, joylashishini mulyaj, ichki a'zolar torsida, jadvalda planshetda ko'rsata olish va mavzuga oid rasmini chizish, o'pka ekskursiyasini, nafas sonini, tezligini, aniqlash, patologik nafas tiplarini chizmalarda o'rganish. Mavzuga oid rasmlarni chizish. – Ovqat hazm qilish a'zolarini tuzilishi, joylashishi ketma-ketligini mulyaj jadval, planshet, ichki a'zolar torsida ko'rsata olish. Tishlarni farqlay bilishni. Jigar chegaralarini chizmalarda aniqlash. Mavzuga oid rasmlarni chizish. – Siydik ayirish va peproduktiv a'zolar tuzilishi, joylashishini mulyaj jadval, planshet, ichki a'zolar torsida ko'rsata olish. Buyraklar topografiyasini aniqlash, siydik tarkibini siydik tahlil qog'ozida o'rganish va tildirishni o'rganish. Mavzuga oid rasmlarni chizish. Endokrin bezlari tuzilishi, joylashishini mulyaj jadval, planshet, ichki a'zolar torsida ko'rsata olish. Qalqonsimon bezni paypaslashni bilish. Mavzuga oid rasmlarni chizish. Qon guruhlari, Rh omil, qon ivish vaqtini aniqlashni va qon surtmasini tayorlash texnikasini harakat ketma ketligini o'rganish. Mavzuga oid rasmlarni chizish. Moddalar va energiya almashinuvi. Oqsil, yog' va uglevodlar almashinuvi va ularning buzilishlari. Yurak qon tomirlar limfa tizimi a'zolarini jadval, planshet, mulyaj va ichki a'zolar torsida ko'rsata olish. Yurak chegaralarini aniqlash, yurak tonlarni fonendoskop yordamida eshitish texnikasi, tinch holatda va jismoniy mashqdan so'ng pulsni va qon bosimini o'lchash harakat ketma ketligini, EKGni standart usullar yordamida chizishni, qon to'xtatish uchun jgut quyishni, sun'iy nafas oldirish va yurakni yopiq usulda massaj qilish harakat ketma ketligini o'rganish. Mavzuga oid rasmlarni chizish. • Asab tizimi - orqa va bosh miya tuzilishini, joylashishini planshet, mulyaj, jadvalda ko'rsata olishni, umurtqa pog'onasidan, orqa miyadan chiquvchi nervlarni chiqish joylarini ko'rsata olish, o'quvchilar o'zlarida ko'z qorachig'i, tizza pay reflekslarini kuzatish. Mavzuga oid rasmlarni chizish. • Sensor tizimi – ko'ruv va eshituv analizatorining tuzilishi, qismlarini mulyaj, planshet, jadvalda ko'rsata olish. Mavzuga oid rasmlarni chizish. Ko'ruv o'tkirligini Sivsev jadvali yordamida aniqlash, igna yordamida terining sezuvchanligini aniqlash kabi ko'nikmalarni egallaydi.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan	• Farmakologiya va retseptura • Tibbiy terminologiya va lotin tili • Tibbiyot biologiyasi va odam genetikasi • Hamshiralik ishi • Terapiyada - hamshiralik ishi • Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi • Jamoada - hamshiralik ishi

nomi	
O'qitishning tashkiliy shakli	N – Nazariy ta'lim A – Amaliy ta'lim
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chilarining bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2.O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
1.	Anatomiya, fiziologiya va patologiya fanining rivojlanish tarixi va uni o'rganish usullari	Anatomiya, fiziologiya va patologiya fani vazifasi, tarixi. Fanning rivojlanishida olimlarimizning qo'shgan hissalarini. anatomiyaning o'rganish usullari.	2	N2	
2.	Salomatlik va kasallik	Salomatlik va kasallik. Salomatlikda sog'lom turmush tarzining, sportning, shaxsiy gigienaning ta'siri, ahamiyati. Kasallik etiologiyasi, patogenezi, rivojlanishi, organizmga tashqi va ichki muxit omillari, zararli odatlar ta'siri, kasallik davrlari va oqibatlari, uning oldini olish chora tadbirlari,	2	N2	

		tanatologiya to'g'risida tushuncha. PF – 6099 30.10.2020 yildagi qarori to'g'risida o'quvchilarga ma'lumot berish.			
3.	Organizmning muhofaza va kompensator – moslashish reaksiyalari. Yallig'lanish.	Moslashish va muxofaza haqida tushuncha. Ularning turlari va bosqichlari. Organizmning tiklanishi va uning turlari. Chala va to'liq regeneratsiya. Distrofiya va uning turlari, kechishi va oqibatlari. Atrofiya va uning turlari.. giperplaziya, metaplaziya haqida tushuncha. Tashqi omillarning organizmga ta'siri natijasida yallig'lanishning kelib chiqishi, yallig'lanish bosqichlari, belgilari. yallig'lanish mexanizmi va oldini olish chora tadbirlari haqida tushuncha.	4	N4	
5.	Hujayra haqida ma'lumot. To'qima tuzilishi, turlari. A'zo va a'zolar sistemasi haqida tushuncha. O'smalar.	Hujayraning tuzilishi, bo'linishi vazifalari va asosiy xususiyatlari. To'qimalar tuzilishi, turlari va organizm uchun ahamiyati. A'zo a'zolar tizimi haqida tushuncha. To'qimalar patologiyasi - o'smalar turlari, o'smalarning kelib chiqish sabablari, oqibatlari natijasida organizmda kelib chiqadigan o'zgarishlar. O'RQ-768 11.05.2022 yilda tasdiqlangan qaror bilan o'quvchilarni tanishtirish.	6	N4 A2	
6.	Osteologiya -tayanch harakat tizimi.	Osteologiya - tayanch harakat apparati to'g'risida ma'lumot. Suyaklarni tuzilishi, tarkibi, tasnifi. Suyaklarning turlari va vazifasi. Tana skeleti va uning qismlari: umurtqa pog'onasi, ko'krak qafasini hosil qiluvchi suyaklar, qo'l va oyoq suyaklari va qismlari. Bosh suyaklarining yuz va miya qismlari. Suyaklarni rivojlanishiga tabiatning va mikroelementlarning ta'siri. Suyaklarni shikastlanishi va uni oldini olish chora tadbirlari. Raxit haqida tushuncha.	16	N10 A6	8
7.	Bo'g'imlar haqida ma'lumot	Suyaklarning o'zaro birlashuvi. Harakatsiz va harakatchan birlashuvlari. Sindesmoz, sinxondroz, sinostoz birlashuvlar. Bo'g'im hosil bo'lishidagi shart – sharoitlar. Bo'g'im turlari. Organizmdagi bo'g'imlarning harakatlari. Frontal, sagittal, doira hosil qilib aylanish, bo'g'im o'z o'qi atrofida burilishi. Oddiy va murakkab bo'g'imlar. Bo'g'imlarning yallig'lanishi va sabablari	4	N4	
8.	Mushaklar tizimi.	Mushaklar to'g'risida umumiy ma'lumotlar. Mushaklar fiziologiyasi. Bosh va bo'yin mushaklari. Ularni guruxlarga bo'linishi, joylashishi, vazifasi. Gavda mushaklari: ko'krak, orqa, qorin mushaklarini tuzilishi, vazifalari. Qo'l va oyoq mushaklarini tuzilishi, vazifalari, guruxlarga bo'linishi.. Diafragma,	20	N10 A10	8

		qorinning oq chizig'i, chov kanali tuzilishi va ularning ahamiyati.			
9.	Nafas olish tizimi.	Nafas jarayonining organizm uchun ahamiyati. Nafas yo'llariga kiruvchi a'zolari tuzilishi, joylashishi, qavatlari, ularning vazifasi. Nafas organining tuzilishi, joylashishi, vazifalari. Ko'ks oralig'ini chegaralari, ahamiyati. Sog'lom odamda nafas harakatlari va nafas tiplari, o'pkaning tiriklik sig'imi – spirometriya. Organizmda gazlar almashinuvi. Tashqi va ichki nafas. Nafas olish va chiqarish mexanizmi. Chaqaloqlarni birinchi bor nafas olishi. Nafas a'zolari kasalliklari to'g'risida tushuncha.	10	N8 A2	6
10.	Ovqat hazm qilish tizimi.	Ovqat hazm qilish a'zolarining tuzilishi, joylashishi, vazifalari. Parenximatoz va kovak a'zolar. Hazm kanali va hazm a'zolarini tuzilishi, joylashishi, vazifasi. So'lak bezlari tuzilishi, ahamiyati, shirasini tarkibi. Hazm kanalidagi shiralarning tarkibi, ahamiyati. Ichaklarda ovqatning so'rilishi. Ichaklarda gazlarning yig'ilishi, ich qotishi – koprostaz. Ovqat hazm qilish a'zolari kasalliklari, sabablari.	20	N14 A6	12
11.	Ayirish a'zolari tizimi.	Ayirish jarayonini inson salomatligida tutgan o'rni. Ayirish tizimiga kiruvchi a'zolarining tuzilishi, joylashishi, vazifasi. Siydik hosil bo'lish va ajratish fiziologiyasi va patologiyasi. Erkaklar va ayollarning siydik chiqaruv kanalini o'ziga xos xususiyatlari. Patologik diurez haqida tushuncha: piuriya, oliguriya, glyukozuriya. anuriya, gemoturiya. Siydik ayirish a'zolarining kasalliklari, mexanizmi, sabablari,	10	N6 A4	6
12.	Reproduktiv a'zolar tizimi.	Reproduksiya – organizmning jinsiy ko'payishi. Reprodukativ a'zolar to'g'risida ma'lumot. Erkaklar va ayollar tashqi va ichki jinsiy a'zolarining tuzilishi, joylashishi, vazifalari. Laktatsiya - ona sutining ahamiyati. Ayollar va erkaklar reproduktiv a'zolari kasalliklari sabablari.	10	N4 A4	8
13.	Gemostaz. Organizmning ichki muxiti	Organizmning ichki muxiti - hujayra sitoplazmasi, to'qima suyuqligi, limfa va qon. Qonning hosil bo'lishi, tarkibiy qismlari, vazifasi. Qon ivishi va uning bosqichlari. Leykotsitar formula va uning ahamiyati. Qon guruxlari va rezus faktor haqida tushuncha. Qon quyishda va qon ivish xususiyatining buzilishiga oid kasalliklar mexanizmi, sabablari, asoratlari.	8	N6 A2	
14.	Moddalar va energiya almashinuvi	Moddalar almashinuvi – metabolizmning ahamiyati. Moddalar va energiya almashinuvining organizm uchun ahamiyati. Oqsil, yog', uglevodlar almashinuvi va ularning buzilishi. Suv va mineral tuzlar almashinuvi ularning buzilishlari. Termoregulyatsiya	4	N4	

		- tana haroratining boshqarilishi, energiyaning xosil bo'lishi, isitma va uning sabablari, bosqichlari, issiq urishi, oftob urishi, qizish va sovuq urishining sabablari, oqibatlar.			
15.	Endokrin bezlar tizimi.	Gormon haqida tushuncha. Gormonlarnig organizmga ta'siri va ularni ahamiyati. Endokrin bezlarining umumiy tasnifi. Endokrin bezlarning tuzilishi, joylashishi, vazifalari. Endokrin bezlar-ning gipo va giperfunksiyasida uchraydigan kasalliklarining mohiyati, sabablari. PQ – 102 26.01.2022 yildagi “Endokrinologiya xizmatini takomillashtirish va ko'lamini kengaytirish” chora tadbirlari to'g'risidagi qaror bilan tanishtirish.	12	N8 A4	8
16	Yurak va limfa qon tomir tizimi.	Yurak qon tomir tizimiga kiruvchi a'zolarining inson organizmi uchun ahamiyati. Yurak tuzilishi, joylanishi, vazifasi. Yurak fiziologiyasi, musha-gining o'ziga xos xususiyatlari. Yurak topog-rafiyasi, ton haqida tushuncha. Qon aylanishining kichik va katta doiralari va ularning ahamiyati. Qon tomirlarning umumiy tasnifi. Qonning tomirlar bo'ylab harakatlanishiga yordam beruvchi omillar. Yuqori, pastki kovak va jigar darvoza venalarini hosil bo'lishi. Limfa sistemasining tuzilishi, limfa suyuqligini tarkibi, ahamiyati. Limfa tomirlari, yo'llari, tugunlari. Taloqning tuzilishi, joylashishi, vazifasi. Yurak qon tomirlar va limfa tizimida uchraydigan kasalliklarning mohiyati, sabablari va asoratlari. PQ – 103 26.01.2022 yildagi “Yurak qon tomir kasalliklarining oldini olish va davolash sifatini oshirish” chora tadbirlari to'g'risidagi qarori to'g'risida ma'lumot berish.	18	N10 A8	12
17	Asab sistemasi tizimi.	Organizmning hayotiy funksiyalarini boshqarilishida asab tizimining ahamiyati. Organizm faoliyatining nerv tizimi vositasida boshqarilishi. Nerv tizimining turlari, bo'limlari. Orqa va bosh miyani tuzilishi, joylashishi, vazifasi. Orqa miya va bosh miyadan chiquvchi nerv tolalari. Orqa miya chigallari va ularning innervatsiya soxalari. Reflekslar va ularning turlari. Bosh va orqa miya kasalliklarining mohiyati, sabablari va asoratlari.	14	N12 A2	8
18	Sensor tizimi. Ko'ruv, eshituv va muvozanat analizatorlari. Teri.	Analizatorlar haqida tushuncha. Ko'ruv analizatori - ko'zning tuzilishi, joylashishi, vazifasi. Ko'ruv o'tkirligi. Ko'ruv maydoni. Daltonizm. Adaptatsiya va akkomadatsiya haqida tushuncha. Eshitish va muvozanat analizatori quloqning tuzilishi, joylashishi, vazifasi. Korti a'zosini tuzilishi. Tovushni sezish va eshitish mexanizmi. Sensor tizimi	10	N6 A4	8

		a'zolarining kasalliklari mohiyati, sabablari va asoratlari. Terining tuzilishi, joylashishi, vazifasi, kasalliklari.			
	Jami		52	168	84

3. O'quvchi larning bilim va ko'nikmalarini baholash.

O'quv dasturi asosida O'quvchi lar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi. Baholash usullari yozma, oqzaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga qamoqang bo'lishi lozim.

4. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar qamda axborot manbalari

1. R.Baxodirov Odam anatomiyasi .Toshkent.2006 yil
2. Sagatov T.A. Mirsharapov .MU. Odam anatomiyasidarslik. Toshkent .2011 yil
3. Axmedov N.K. «Normal va patologik anatomiya bilan fiziologiya». Toshkent, Ibn Sino nomidagi nashriyot, 2004 y.
4. Rajabov A.J., Bobojonova Sh. "Fiziologiya, anatomiya asoslari bilan" fanidan o'quv - uslubiy qo'llanma "EMERALD GRUP" MChJ. Toshkent - 2016 y
5. Bobojonova Sh. Mirtursunova S.Z "Fiziologiya, anatomiya asoslari bilan" fanidan o'quv - uslubiy qo'llanma "EMERALD GRUP" MChJ. Toshkent - 2015 y.
6. Musaev X.N., Mirtursunova S.Z., Salibaeva S.A., Xakimova M.S., Rajabov A. "Fiziologiya, anatomiya asoslari bilan" fanidan o'quv uslubiy qo'llanma "KOLORIT GRUP" XK. Toshkent 2008 y.
7. R.E. Xudoyberdiev Odam anatomiyasi
8. D.A. Mamatkulov Odam anatomiyasi, fiziologiyasi, antropologiyasi Toshkent 2013
9. E.K. Kodirov Odam anatomiyasi Toshkent 2016-yil
10. Abdumajidov A.A. Axmedov A.G. Nafas tizimi a'zolarining anatomo fiziologik xususiyatlari. Ukuv uslubiy kullanma. Toshkent .2001 yil.
11. Baxodirov F.N., Olimxo'jaev F.X. Elektron multimedia darsligi «Anatomiya, fiziologiya va patologiya» TTA, "Odam anatomiyasi va OJTA" kafedras. 2005.

Internet saytlari:

www.ziyonet.uz Kutubxona "Anatomiya, fiziologiya, patologiya "

www.markaz.uz www.samttk.uz www.sammi.uz www.lex.uz www.ziyonet.uz

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI
40910206-»Tibbiyot brigadasi hamshirasi»mutaxassisligi

LOTIN TILI VA TIBBIY TERMINOLOGIYA
DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi 2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.04
Ajratilgan auditoriya soat:	48

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

G.Madrahimova

1-Qo'qon Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi katta o'qituvchisi

Sh. Mamasiddiqova

1-Qo'qon Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi Yetakchi o'qituvchisi

Taqrizchilar:

X.Olanazarova

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

A.Erkaboyev

1-Qo'qon Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi ishlab chiqarish ta'limi
bo'yicha direktor o'rinbosari

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya
Ajratilgan soat	48
Mavzular soni	18
Dasturning maqsadi	- o'quvchilarda ta'lim tarbiya, qonun va qoidalardan hamda didaktik tamoyillaridan kelib chiqib, o'quvchilarning lotin tili va tibbiy terminologiya modulini asosini o'zlashtirishga, shuningdek, bu bilimlarni amaliyotda qo'llash, shakllantirishga va o'quvchilarga tibbiy atamalarni lotin va yunon dubletlarini o'rganish yo'li bilan yunaltirilgan o'z kasbiy mahoratlarini kengaytirish va rivojlantirish, ularning kundalik, ilmiy va kasbga oid sohalarda faoliyat olib borishlarida kommunikativ kompetensiyalarini shakllantirish. - o'quvchilarning ko'nikma va malakalarini o'zlashtirgan holda kasbiy ko'nikma va malakalarga ega bo'lishi; - o'quvchilarning mazkur yo'nalishdagi bilimlarini xalqaro standartlarga muvofiq ravishda egallashini ta'minlash; - o'quvchilarni lotin tilida to'g'ri talaffuz qilishga o'rgatish; - grammatik formalarni tushunish va atamalarning ma'nosini bilish; - mustaqil ravishda lug'atsiz yoki lug'at bilan anotomik, klinik va farmatsevtik atamalarni tarjima kila olish va tuzishga qaratilgan
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Modulni yakunlagan o'quvchi biladi va bajara oladi:anatomik, klinik va farmatsevtik atamalarni tuza olishni;lotin va yunon tilida inson organizmini ifodalovchi so'zlarni bilishi va ulardan anatomiya, patologik va fiziologik anatomiya, farmakologiya va barcha mutaxassislik modullarda foydalana olishni;berilgan tibbiy terminlarni tushunib va ularni qo'llashni;anatomik,klinik va farmatsevtik terminologiyasi asosida lug'at boyligiga ega bo'lishni;berilgan kasalliklarni mazmunini ochib berishni;retseptni savodli va xatosiz yozishni
Bilim	- lotin tili va tibbiy terminologiya modulning xususiyatlari haqida tasavvurga ega bo'lishi; - grammatika elementlari (tibbiy atamashunoslikda qo'llaniladigan ot va sifatlarning turlanishi, moslashuv dastur bo'yicha fe'l, old qo'shimchalar,son va sifatdosh)ni; - faol so'z boyligi tarzida 900-800 ta leksik va so'z yasash birliklarini bilishi va ulardan foydalana olishi
Ko'nikma	- lotin tilida o'qish va yozish; - tibbiy-anatomik, klinik, farmatsevtik atamalarni, aforizmlarni lotin tiliga va lotin tilidan tarjima qilish; - termin elementlar bo'yicha klinik atamalarni tuzish va umumiy mazmunini aniqlovchi topshiriqlarni bajarish; - asosiy mazmunni bildiruvchi ma'noli qisimlarga ajratish; - farmatsevtik atamalarni tuza bilish; - retseptlarni savodli yozish ko'nikmalariga ega bo'lishi kerak
Malaka	- atamalarni to'g'ri talaffuz qilish; - ixtiyoriy tibbiy atamalarni tuza olish va tushuntira bilish;

	- retseptlarni tez va savodli yoza olish. - bilim va ko'nikmalar keyingi kurslarda mazkur modulni davomli o'zlashtirish jarayonida mustahkamlanadi va malakalariga ega bo'lishi kerak
O'quv reja muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modul nomi	Tibbiyotda xorijiy til O'zbek tili Rus tili Anatomiya Fiziologiya PatologiyaFarmakologiya va retseptura asoslariUmumiy gigiena va ekologiya ValeologiyaHamshiralik ishi Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi
O'qitishni tashkiliy shakli	A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish

2. Amaliy mashg'ulotlarning mavzular ro'yxati

No	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
1	Tibbiy terminologiyaga kirish. Lotin alifbosi. Unli va undosh harflar. Urg'u qo'yish qoidalari.	6	4 A	2
2	Diftong va digraflar. Harf birikmalari	6	4 A	2
3	Ot: grammatik kategoriyalar, lug'at shakli haqida tushuncha, otlarning turlanishi, rodini aniqlash. Negiz. Moslashmagan aniqlovchi ishtirokida anatomik terminlar.	6	4 A	2
4	Sifat: grammatik kategoriyalar. Lug'at shakli. Sifatlarning 1-2- guruhi. Murakkab anatomik atamallar. ar strukturasi.Moslashgan aniqlovchi	3	2 A	1

	ishtrokida anatomik terminlar			
5	Sifat darajalari:oddiy daraja, qiyosiy daraja,orttirma daraja, yasalishi va turlanishi, qo'shimchalari.	3	2 A	1
6	Otlarning 3- guruhda turlanishi. Genus masculinum rodi.	3	2 A	1
7	Otlarning 3- guruhda turlanishi. Genus femininum rodi.	3	2 A	1
8	Otlarning 3- guruhda turlanishi. Genus neutrum rodi.	3	2 A	1
9	Ot va sifatlarning bosh kelishik qo'shimchalari ko'plikda. Ot va sifatlarning qaratqich kelishik qo'shimchalari ko'plikda. Nom.Plur va Gen.Plur.da anatomik terminlar.	3	2 A	1
10	Ravish hosil bo'lishi. Tibbiyotda qo'llaniladigan olmoshlar. Sonlar: Tartib va sanoq sonlar. Lotin va grek old qo'shimchali sonlari.	3	2 A	1
11	Klinik atamalar yasash usullari. Suffiksatsiya. Prefiksatsiya usuli. Klinik terminlar yasovchi atama elementlar. A'zo va tana qismlarini ifodalovchi, ilm- modulni, diagnostik usullarni, davolashni, iztirobni, kasalliklarni ifodalovchi yunon atama elementlar.	6	4 A	2
12	Yunon– lotin dubletlari. Organlardagi va to'qimalardagi patologik o'zgarishlarni, terapevtik va xirurgik usullarni jins hamda yoshni ifodalovchi,funksional va patologik holat hamda jarayonlarni ifodalovchi,turli fizik xususiyat, sifat, munosabat va boshqa belgilarni ifodalovchi yakka atama elementlar.	6	4 A	2
13	III bo'lim. Farmatsevtik terminologiyaga kirish. Dorivor moddalarning trivial nomlari. Tarkibiy qismchalar. Dori shakllari. Faramatsevtik terminlar strukturasi.	3	2 A	1
14	Fe'l va uning grammatik kategoriyalari. Standart retseptura formulirovkalari fe'llar bilan.	3	2 A	1
15	Farmatsevtik terminlarni va tarkibiy qismchalarni ishlatilishini mustahkamlash. Standart retseptura formulirovkalari ko'makchilar bilan.	3	2 A	1
16	Retsept strukturasi. Retsept yozish qoidalari. Tabletkalar, shamchalar va ko'z plyonkalarini yozishda tushum kelishigini qo'llanilishi.	6	4 A	2
17	Retsepturada kimyoviy elementlar. Kislotalar. Oksidlar. Tuzlar.	3	2 A	1
18	Retseptda asosiy qisqartmalar.	3	2 A	1
	Jami soat miqdori	72	48	24

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar:

1. Boliyev M.N. «Lotin tili va tibbiyot terminologiyasi» "O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi", Toshkent, 2013 yil
2. Boliyev M.N. «Lotin tili va tibbiyot terminologiyasi» "Ibn Sino", Toshkent, 2002 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. E. Mamatov, X. U. Umarov Lotin tili: Tibbiyot institutlari talabalari uchun darslik. Toshkent. 2000
2. CD. Balshaya meditsinskaya ensiklopediya. Moskva. Mega-Media. 2012.
3. Mahmudov Z.M., Hamidov M.T., Tibbiyotda qo'llaniluvchi eng muhim terminlarning lotincha-o'zbekcha-ruscha lug'ati, Samarqand, "Sog'diyona hashr-press", 2012 y.

Internet saytlari:

- www.medlook.ru
- www.medbok.ru
- www.medicum.ru
- www.medtext.ru
- www.medkniga.ru
- www.bilim.uz;
- www.gov.uz;
- www.sestra.ru
- www.med.uz.
- www.lex.uz.
- www.medical.ru.
- www.minzdrav.uz.
- www.tma.uz.
- www.tashpmi.uz.
- www.ziyonet.uz.
- www.wikipedia.uz.
- <http://bibliotekar.ru>

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI

40910206-»Tibbiyot brigadasi hamshirasi»mutaxassisligi

TIBBIY BIOLOGIYA . UMUMIY GENETIKA FANIDAN

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi 2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.05
Ajratilgan auditoriya soat:	48

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Raxmatova K.O'

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi

Taqrizchilar:

A.Erkaboyev

1-Qo'qon Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi ishlab chiqarish ta'limi
bo'yicha direktor o'rinbosari

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Tibbiy biologiya. Umumiy genetika.
Ajratilgan soat	48 soat shundan: 28 nazariy 20 amaliy
Mavzular soni	15
Dasturning maqsadi	- Tibbiy biologiya va umumiy genetika fani hozirgi biologiya va tibbiyot sohasidagi yutuqlarni o'zida mujassamlashtirgan fundamental fanlardan hisoblanishini o'zida shakllantirish; - talabalarda tibbiy-biologik va klinik fanlarni o'rganishda zarur bo'ladigan bilim asoslarini shakllantirish; - talabalarda tirik materiyaning molekulyar, hujayraviy va hokoza tizimlar darajasida aniqlangan umumbiologik qonuniyatlar asosidagi nazariy va amaliy bilimlarini shakllantirish; - hozirda umumiy genetikaning rivojlanishi birinchi navbatda dunyo bo'yicha bemorlar orasida irsiy kasalliklarning ortganligi sababli ularga oid bilim, ko'nikma va malakalarini xosil qilish; - irsiy kasalliklar, ularning turlari va irsiylanish qonuniyatlariga oid bilim, ko'nikma va malakalarini xosil qilish ; - hozirgi zamon tibbiyotida odam irsiyati va o'zgaruvchanligi qonunlarining majmuasi asosida dunyoga kelgan va rivojlanayotgan tibbiy biologiya va umumiy genetika fanining ahamiyati haqidagi bilim va ko'nikma larni talab darajasida yetkazib berish; - O'quv chi larga odam biologik va ijtimoiy mavjudod ekanligi, odamdagi belgi va xususiyatlarning namoyon bo'lishi genetik qonuniyatlarga bo'ysingan holda tashqi va ichki omillar ta'sirida o'zgarishini tushuntirish orqali ilmiy dunyoqarashini shakllantirish; - Tibbiyot xodimining ish faoliyati davomida kerak bo'lgan bilim va ko'nikma larni talab darajasida yetkazib berish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	– Turmush qurishda oilani rejalashtirishda genetik ma'lumotlarning ahamiyatini anglagan holda kasalliklar va belgilar asosida avlodlar shajarasini tuza olishga va olgan bilimlarini o'z faoliyatlarida qo'llay bilish va ulardan foydalanish, odamda normal va patologik belgilarni irsiylanishini, hulq atvor, belgi va xususiyatlarning irsiylanishi bo'yicha masalalarini yechish, avlod shajarasini tahlil qilish orqali belgi va xususiyatlarni irsiylanish qonuniyatlarnini aniqlash bo'yicha bilim va ko'nikma larga ega bo'ladilar.
Bilim	- Odamning bisotsial tabiati va uning biologiyasi; - hujayraning tuzilishi va funksiyalari; ♦ turning populyatsion strukturasi; - DNK replikatsiyasi va uning ahamiyati. DNK replikatsiyasida fermentlarning ahamiyati; - tibbiyot genetikasining rivojlanish tarixi, yutuqlari va o'rganish usullari; klassik genetika asoslari; - irsiyatning sitologik va biokimyoviy asoslari; - irsiyat va muhit, o'zgaruvchanlik qonunlari; - irsiy kasalliklar patologiyasi; - tibbiyot genetikasining tekshirish usullari; - irsiy kasalliklar profilaktikasi va davolash xususiyatlarini bilish.

Ko'nikma	- Birikkan va jinsga bog'liq holda irsiylanish bo'yicha masalalar yecha olish; irsiy belgilar va kasalliklarning G.Mendel va T.Morgan qonunlariga tegishlilikini ajrata bilishni monoduragay, diduragay va poliduragay chatishtirish bo'yicha masalalar yecha olish; - qon guruhlari, rezus – faktor, epistaz, polimeriya, komplementarlik bo'yicha masalalar yecha olish; shajara tuzishda ishlatiladigan shartli belgilarni va avlodlar shajarasini tuzish hamda uni taxlil qilish; avlodlar irsiy kasalliklarning gen mutatsiyalariga aloqador turlarini aniqlash usullarini qo'llash ko'nikma lari.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	- Anatomiya, fiziologiya va patologiya Umumiy gigiyena va ekologiya - Nutritsiologiya diyetologiya asoslari bilan Hamshiralik ishi Mikrobiologiya virusologiya va immunologiya Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi Farmakologiya va retseptura asoslari
O'qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy L-laboratoriya ishi
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quv chi larning bilim va ko'nikma larini baholash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturining mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
1	Tibbiy ta'lim tizimida biologiyaning tutgan o'rni	Fanning predmeti to'g'ri sida tushuncha. Hayot tushunchalari. Tiriklikning rivojlanish darajalari. Odamning biosotsial tabiati. Odam ekologik muammolarining tibbiy-ekologik tomonlari. Odam biologiyasi – odamning	2	2N	

		rivojlanishi, hayotiy qonunlari majmuasi. Shifokor tayyorlashda biologiyaning o'рни va vazifalari. Odamning boshqa tirik organizmlar va tashqi muhit omillari bilan bog'liq ligi. Odam biologiyasini o'rganishning ilmiy asoslari. Tiriklikni idrok etishda biologiya falsafiy dunyoqarashning birdan-bir tabiiy-ilmiy asosi, hamda shifokorning bilim olishida zarur bo'lgan ilmning tarkibiy qismi.			
2	Hayotning molekulyar darajasi	Tirik organizmlarning hujayraviy tuzilishi va kimyoviy tarkibi (neorganik va organik tarkibi). Hujayra - genetik va strukturaviy biologik birlik. Nuklein kislotalar va ularni hujayrada egallagan o'рни.Genlar va ularning strukturasi. DNKstrukturasi stabillashtiruvchi omillar. DNK strukturasi o'zgartiruvchi omillar. DNK replikasi. Prokariot va eukariot hujayralarning umumiy tuzilishini o'rganish. Vaqtinchalik preparat tayyorlash va unda hujayra organoidlarini o'rganish. Doimiy preparatlarda hayvon organoidlarini o'rganib, tasvirini chizish.	6	2N 2A	2
3	Hujayra biologiyasi	Hujayra nazariyasi va uning asosiy rivojlanish bosqichlari. Hujayra nazariyasining zamonaviy ta'rifi. Hujayra evolyusiyasi. Hujayradagi moddalar almashinuvi va energiya hamda informatsiya oqimi. Bioenergetika. Ko'p hujayrali organizmlardagi hujayralarning o'ziga xos xususiyati va integratsiyasi. Hujayraning faoliyatiga ko'ra tuzilishi. Hujayra sikli va uning davriyligi. Hujayraning bo'linish usullari va bosqichlari. Mitoz va meyo davrlari va ular faolligining boshqarilishi. Hujayraning bo'linishida irsiy omilning taqsimlanishi. Xromosomaning tuzilishi (Geteroxromatin, euxromatin) va funksiyasi. Xromosomalarda joylashgan irsiy axborot va uning tartibi, bo'yalish prinsiplari. Xromosomalar, ularning tiplari. Odam kariotipi.Xromosoma sonining o'zgarishi natijasida kelib chiqadigan kasalliklar Doimiy preparatlarda mitoz, meyo bo'linishning fazalarini va hayvonlarning spermatozoidlarini o'rganish.	4	2A	2

4	Umumiy genetika asoslari	Genetika fanining vazifasi va usullari. Irsiyat va o'zgaruvchanlik -tiriklikning asosiy xususiyati. Genetikaning rivojlanish bosqichlari. Genetikaning tekshirish usullari va vazifasi. Genetikaning asosiy bo'limlari.Genetikaning tibbiyotdagi ahamiyati Monoduragay va diduragay chatishtirishda belgilarning irsiylanishi. Mendel qonunlari. Dominantlikning nisbiyligi. Analiz qiluvchi chatishtirish. Genlarning o'zaro ta'siri. Genlarning pleotrop ta'siri. Genlarning ekspressivligi va penetrantligi.Belgilar ajralish qoidasini buzilishlari. Mendel qonuniyatlarining statistik tasnifi. Dominantlikning boshqarilishi. Dominantlikning nisbiylik holatlarining irsiy kasalliklarning oldini olishdagi ahamiyati. Diduragay va poliduragay chatishtirish jarayonida belgilarning irsiylanishini o'rganish. Allel va allel bo'lmagan genlarni o'zaro ta'sirini o'rganish. Odamlarda jinsga bog'langan belgilarni o'rganish.	14	2N 8A	4
5	Irsiyatning xromosoma nazariyasi	Irsiyatning xromosoma nazariyasi. T.Morgan va uning shogirdlari tomonidan irsiyatning xromosoma nazariyasining yaratilishi. Genlarning xromosomada joylashishi. Allel genlarning gomologik xromosomalarda, gomologik lokuslarida joylashishi. Genlarning xromosomada bir chiziq, bo'lib joylashishi. Genetik xarita. Xromosoma - genlarning birikkan guruhi ifodasi. Irsiyatning xromosoma nazariyasini qoidalari. Jins genetikasi. Jinsni boshqarish. Irsiylanishning modellari. Oilaviy genetik belgilarning irsiylanishi. Krossengoverning turlari. Krossengoverning belgilarningirsiylanishidagi roli. Tashqi muhitning krossengoverga ta'siri. Jinsga bog'liq belgilar va kasalliklar. X-xromosomaga bog'liq belgilar. U-xromosomaga bog'liq allellar. Jinslar nisbati.	8	2N 4A	2
6	Irsiyatning molekulyar asoslari	Irsiyatning molekulyar asoslari. Prokariot va eukariot organizmlarning genining tuzilishi. DNKning irsiy axborotni o'tkazishdagi roli. Transformatsiya. Transduksiya. Plazmidlar. Episomalar. DNKning oqsilbiosintezidagi roli."Bitta gen –bitta ferment" gipotezasi.	2	2N	

7	Odam genetikasi va tibbiy genetika	Odam genetik tahlil uchun o'ziga xos ob'ektdir. Odam irsiyatini o'rganishdagi asosiy usullar: geneologik (shajara), egizaklar, sitogenetik, biokimyoviy, populyatsion — statistik, molekulyar — genetik, ontogenetik, immunologik, dermatoglifika, somatik hujayralar genetikasi, genetik injeneriya. Odam genetikasining hozirgi zamon usullari Qon hujayralaridan xromosomalarni o'rganish uchun preparat tayyorlashni va bu preparatlarda xromosomalarni tahlil qilish, jinsiy xromatinni aniqlash uchun lunj hujayralardan preparat tayyorlash. Irsiy kasalliklarga tashxis qo'yishni o'rganish.	5	2N 2A	2
8	Irsiy kasalliklar. Tibbiy genetik maslahat	Irsiy kasallikning tasnifi (gen, xromosoma, genom kasalliklari). Monogen kasalliklar va ularning irsiylanish tiplari. Irsiy moyilikka ega bo'lgan kasalliklar. Poligenli kasalliklar. Genetik o'zgarishlar ning prenatal tashhisi va ushbu muolajaning irsiy kasalliklarning oldini olishdagi ahamiyati. Irsiy kasalliklarning kelib chiqish mexanizmi. Qarindoshlik darajalari va ulardagi genlar umumiyliigi. Qarindoshlik va inbriding koeffitsientlari, ularning aniqlash, koeffitsient ko'rsatkichlarini ortishi yoki kamayishiga sababchi bo'ladigan omillar. Tibbiy-genetik maslahatlar. Gen va xromosoma kasalliklarining kelib chiqish mexanizmini o'rganish. Monogen va poligen belgilarni aniqlash. Odamlarda normal va patologik belgilarning irsiylanishini aniqlash.	6	2N 2A	2
9	Individual rivojlanishning umumiy qonuniyatlari	Individual rivojlanish (ontogenez). Umumiy qonuniyatlari. Ontogenezning tip va davrlari. Proembrional rivojlanish. Urug'lanish. Embrional rivojlanish davrlari va uning umumiy tavsifi: urug'lanish, zigota, maydalanish, blastula, gastrulyatsiya, gistogenez, organogenez. Morfogenez. Rivojlanishda genlar faolligini o'ziga xosligi Ontogenez - bu bir butun yaxlit jarayon. Biologik tuzilmalar va faoliyatlarning o'zaro ta'siri Rivojlanish anomaliyalari va nuqsonlari. Ona va bola sog'lig'ini saqlash. Bolalik, o'smirlik va ulg'aygan davrlarda biologik va ijtimoiy	4	2N	2

		omillarning o'zaro ta'siri.			
10	Evolyusion jarayonlar va ularning umumiy qonuniyatlari	Evolyusion g'oyalarning tarixi. Organik olam evolyusiyasi mexanizmlari haqida. Darvin ta'limoti. Darvinizm va genetikaning hozirgi zamon hamjihatligi. Turning populyatsion strukturasi. Populyatsiya. Populyatsiyaning ekologik va genetik xarakteristikasi. Xardi - Vaynberg qonuni. Populyatsiyaning genofondi. Odamlarning populyatsion strukturasi	2	2N	
11	Antropogenez	Odarning evolyusiyasi. Birinchi odamlar. Hozirgi zamon odamlari. Odamlarning xilma-xilligi. Evolyusiyaning insoniyat soniga ta'siri. Odam ajdodini genetik jihatdan o'rganish.	2	2N	
12	Odam va biosfera. Odam ekologiyasi	Biosfera tabiiy tarixiy tizimdir. Biosferaning zamonaviy jabhalari (konsepsiyalari): biokimyoviy, biogeotsenologik, termodinamik, geofizikaviy, kibirnetik, ijtimoiy, iqtisodiy. Tirik moddaning planetadagi ahamiyati. Biosfera evolyusiyasi. Uning asosiy yo'nalishlari: biogetsenozda tur hosil bo'lishi va o'zgarishi.	4	2N	2
13	Tibbiy parazitologiya. Tibbiy protozoologiya	Parazitizmning biologik fenomen ekanligi. Parazitlar yashash muhitining o'ziga xosligi. Parazitlar guruhi ajratilishining ekologik asoslari. Hayvonlar parazit shakllarining tasnifi. Har xil parazitlar guruhining kelib chiqishi. Parazit va ho'jayin o'rtasidagi o'zaro munosabat. Invaziya tushunchasi. Parazit kasalliklar bilan kurashishning ekologik jabhalari. Umumiy va tibbiyot parazitologiyasi bo'yicha ishlagan olimlar. Mavjudotlar olamidagi parazit shakllar. Sodda hayvonlar tipi. Ularning tibbiyotdagi ahamiyati. Sarkodalilar: dizenteriya, ichak va og'iz amyobalari. Hivchinlilar: tripanosoma, leyshmaniya, trixomonadalar va lyambliya. Sporalilar.	4	2N	2

14	Tibbiy gelmintologiya va araxnoentomolo giya	Gelmintlar haqida tushuncha. Biogeogelmintlar. Yassi chuvalchanglar tipi. Yumaloq chuvalchanglar: odam askaridasi, ostritsa, qil boshli gijja, egri boshli gijja, trixinella, rishta, strangloidlar, qilsimon gijja- filyariyalar, vuxereriya, loa-loa. Gelmintoskopiya va ovogel'mintoskopiya usullari. Devastatsiya. Degelmintizatsiya. O'rgimchaksimonlar. O'rgimchaklar, chayonlar, falangalar, kanalar turkumlari. Hashoratlar sinfi. Epidemiologik ahamiyatga ega bo'lgan turkumlari. Hasharotlar infeksiya va invazion kasalliklarni qo'zg'atuvchilarini tashuvchilaridi	4	2N	2
15	Zaharli hayvonlar	Zaharli hayvonlar sistematikasi. Zaharlilik filogeniyasi va zaharlarning tabiati. Zaharli sodda hayvonlar va zaharli kovakichlilar: gidroid, sifoid yoki haqiqiy meduzalar, korall poliplar. Otiluvchi zaharli tuzilma va uning zahari. Otiluvchi zaharli tuzilma zahari bilan zaharlanish belgilari va bu holatda birinchi yordam	4	2N	2
		Jami:	72	48	24

3.O'quv chi larning bilim va ko'nikma larini baholash

O'quv dasturi asosida O'quv chi lar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikma lar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib , ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar:

1. Xoliqov P.X., Qurbonov A.Q. va boshqalar. Tibbiy biologiya va umumiy genetika. "Ziyo-nashr". Toshkent. 2018 y.
2. Nishonboev K.N., Hamidov J.H., -" Tibbiy biologiya va genetika ". Davlat ilmiy nashriyoti. Toshkent. 2005 y.
3. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi 123-sonli "OIV infeksiyasini oldini olish chora tadbirlari va tibbiy yordamni tashkil etishni yanada takomillashtirish To'g'ri sida " gi buyrug'i

4. A.O.Daminov. «Genetikadan masalalar to'plami» Toshkent,2007, 2010, 2013 y.
5. P.R.Alimxodjaeva,A.A.Abduvaliev,N.M.To'ychibaeva,M.S.Gildieva. "Tibbiy genetikaning tekshirish usullari".
6. J.A.Musaev. "Genetika asoslari" Toshkent-2011y.
7. K.N.Nishanbaev, P.R.Alimxodjaeva, D.J.Xamidov. Meditsinskaya biologiya i genetika. Tashkent 2008 g.

Internet saytlari

1. <http://www.medline.ru>.
2. www.freebooks4doktors.com/fl/spec4.htm;
3. www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/
4. www.histology.narod.ru/
5. <http://rsmu.ru/8894.html>
6. <http://www.dapamojnik.info/gist/>
7. www.morphology.dp.ua/hist.php
8. <http://histologyatlas.wisc.edu/>
9. <http://www.histology-world.com/>
10. <http://www.visualhistology.com/>

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI

40910206-»Tibbiyot brigadasi hamshirasi»mutaxassisligi

TIBBIY PSIXOLOGIYA SHAXSLARARO MULOQOT

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi
	2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.06
Ajratilgan auditoriya soat:	48

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

M.Xojiyeva

1-Qo'qon Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

S.Meliyev

1-Qo'qon Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi o'quv tarbiyaviy ishlari
bo'yicha direktor o'rinbosari

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	TIBBIY PSIXOLOGIYA SHAXSLARARO MULOQOTi
Ajratilgan soat	48
Mavzular soni	15
Dasturning maqsadi	Umumiy va tibbiy psixologiyasi moduli tibbiyot yo'nalishida tayerlanadigan kasblar uchun umumkasbiy modullardan biri bo'lib , O'quv chi larda inson ruhiyati, ruhiy jarayonlar o'zgarganda bemorda kuzatiladigan o'ziga xos xususiyatlariga doir bilimlarni hosil qilish. Umumiy va tibbiy psixologiyasi modulining tibbiyot amaliyotidagi o'rnidan kelib chiqib, mavzularni o'zlashtirish davomida ruhiy holatlar klassifikatsiyasi, tibbiy psixologiyani asosiy obyektlar haqida tushuncha berish bilan birga, turli kasalliklarda bemorlar va tibbiyot xodimlari o'rtasidagi munosabatlar psixologiyasi, tibbiyot xodimining etika va deontologiya masalalarini o'rgatadi.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	O'quv chi larda inson ruhiyati, ruhiy jarayonlar o'zgarganda bemorda kuzatiladigan o'ziga xos xususiyatlariga doir bilimlarga ega bo'ladilar, tibbiyot xodimlari o'rtasidagi munosabatlar psixologiyasi, tibbiyot xodimining etika va deontologiya masalalarini o'rganadi.
Bilim	-Umumiy va tibbiy psixologiyasi moduli tarmoqlari, asosiy vazifalari; -Umumiy va tibbiy psixologiyasining amaliy ahamiyati; -Umumiy va tibbiy psixologiyasi moduli tarixi , asoschilari; -ruhiy holat, jarayon haqida tushuncha; ongning turlari va xususiyatlari ongning turli kasalliklarda buzilishi va bemorlar bilan munosabatda bo'lish xususiyatlari. -bilish sohasi jarayonlarni; -sezgi va idrok jarayoni buzilgan bemorlarga munosabatda bo'lish psixologiyasi;-xotira jarayoni fiziologik asosi, turlari; -diqqat jarayoni shakllanishi, turlarini; -xotira, diqqat jarayoni kasalliklarda buzilishi; -sezgi, idrok, xotira, diqqat jarayonlari buzilgan bemorlarga munosabatda bo'lish xususiyatlari. -tafakkur jarayoni tushunchasi, shakllanishi va sifatleri; -nutq haqidagi tushuncha; -tafakkur jarayonining kasalliklarda buzilishi; -aqli zaiflikning turlari; -nutqning turli kasalliklarda buzilishi; -tafakkur va nutqi buzilgan bemorlarga munosabatda bo'lish xususiyatlari. -emotsiya tushunchasi va turlari; -emotsiya jarayonining butun organizm bilan bog'liq ligi; -emotsiya jarayonining turli – tuman kasalliklarida buzilishi; -iroda jarayoni haqidagi nazariyalar, bosqich va sifatlarini; -iroda faoliyatining turli kasalliklarda o'zgarishi-emotsiya va iroda faoliyati buzilgan

	bemorlar bilan munosabatda bo'lish hususiyatlarini. -shaxs To'g'ri sidagi nazariyalarni, shaxs tarbiyasi ahamiyatini; -mijoz turlari, xarakterning asosiy xususiyatlari-shaxs va kasallik tushunchasi; -etika kategoriyalari; -deontologiyaning asosiy vazifalari-tibbiyot xodimi va bemor o'rtasidagi munosabatlar. -psixogigiena tushunchasi va bo'limlari.-tibbiyot xodimlari psixogigienasi; -psixoprofilaktika tushunchasini; -psixoprofilaktikaga qaratilgan tadbirlar; -psixoterapiya haqida ma'lumot, psixoterapevtik davolash usullari. -ambulatoriyada sog'lom muhit yaratish psixologiyasi; -poliklinikada olib boriladigan profilaktika ishlari; -terapevtik bemorlar psixologiyasi-terapevtik kasallar davolashda ruhiy ta'sir o'rni . -jarrohlik kasalliklaridagi operatsiyadan oldingi va keyingi o'zgarishlar; -jarrohlik bo'limlaridagi bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi; -yosh bolalar ruhiyatiga kasalliklarning ta'siri; -yoshga qarab psixoprofilaktika ishlari olib borish; -ota – onalar bilan muloqatning hususiyatlari. -sog'lom ayollarga munosabat psixologiyasi; -ginekologik bemorlar bilan munosabatda bo'lish va psixoterapevtik ta'sirni. -ruhiy kasalliklarning o'ziga xos hususiyatlari; -psixiatriyaning qonunchilik asosi; -ginekologik va ruhiy kasallar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi..
Ko'nikma	-Ongi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasining o'ziga xos jihatlarini o'rganishi; -Xotiraning buzilishi To'g'ri sida qo'shimcha ma'lumotlar to'plashi va taxlil qila olishi; -Tafakkur jarayoni va nutqi buzilgan bemorlarga munosabatda bo'lish xususiyatlarini o'rganishi; - Kayfiyatga salbiy va ijobiy ta'sir etuvchi omillarni o'rganishi va tahlil qila olishi; -Iroda jarayonining shakllanishi. Iroda jarayoniga ijobiy tasir etuvchi omillarni o'rganishi; - Tibbiyot xodimi etika – deontologiyasini vaziyatli masalalar yordamida tahlil qilishi; -Davolash jarayonida qo'llaniladigan psixoterapevtik davolash usullarini ko'rsatib bera olishi; -Bolalar va o'smirlar psixologiyasining o'ziga xos jihatlarini o'rganishi va taxlil qilishi
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modul nomi	Umumiy gigiena va ekologiya Yuqumli kasalliklar Analitik kimyo Dori turlari texnologiyasi Farmakologiya asoslari Fitoterapiya Farmasevtik kimyo Anatomiya, fiziologiya va patologiya
O'qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A-amaliy talim; S-seminar;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib

O'quvchi larning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zak, savol – javob, munozara, test, amaliy topshiriq. Joriy va yakuniy nazorat
--	--

2. O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
1	Kirish. Ruhiy jarayonlar. Ong va uning turli kasalliklarda buzilishi	Umumiy va tibbiy psixologiya so'zi ma'nosi, moduli va uning tarmoqlari, ruhiy hodisalari va ularning mohiyati. Umumiy va tibbiy psixologiya moduli asosiy masalalari, vazifalari. Umumiy va tibbiy psixologiyaning tekshirish uslublari. Tibbiyot xodimi faoliyatida psixologiyaning amaliy ahamiyati. Umumiy va tibbiy psixologiya moduli tarixi, asoschilari haqida ma'lumot, Abu Ali ibn Sinoning psixologiyaga oid fikrlari. Normal ruhiy holat haqida ma'lumot. Ongning fiziologik mexanizmi. Individual va ijtimoiy ong haqida. Ongning taraqqiyot etishida mehnatning roli. Ongning mo'ljal olish xususiyatlari. Turli – tuman kasalliklar, shikastlanishlar, stress holatida ongning buzilishi. Ongning xiralashuvi: deliriy, oneyroid, amentiv, ambulatoriya avtomatizmi, qovog'i solingan holat va depersonalizatsiya. Ongning to'xtashi: obnubilyatsiya, somnolensiya, stupor, sopor, koma va hushdan ketish holatlari. Ongi buzilgan bemorlar holatini baholash, yerdam berish tadbirlari haqida.	2	N 2	
2.	Kasbiy faoliyat samaradorligini ta'minlashda shaxsiy fazilatlarning roli	Yoshlarda o'quv va kasbiy motivatsiyani rivojlantirish masalalari. Kasb va qiziqish. Qiziqishning kasb tanlashdagi o'rne va kasbni egallashdagi ahamiyati. Shaxsning bilish jarayonlari, xaraktyori, temperamenti, qobiliyati xususiyatlarini hisobga olgan holda kasbga yo'llash muammosi. Yoshlarni kasbga yo'llashda ularning his-tuyg'ulari va irodalarini hisobga olish. Kasbiy faoliyat samaradorligini ta'minlashda shaxsiy fazilatlarning	4	N-2	2

		roli.			
3.	Bilish sohasi jarayonlari. Sezgi, idrok, xotira, diqqat jarayonlari va ularning turli kasalliklarda buzilishi.	Yagona ruhiy faoliyat xaqida ma'lumot. Bilish sohasi jarayonlari haqida ma'lumot. Sezgi analizatorlari haqida. Syozgining buzilishi. Idrok jarayonining shakllanishi. Beixtiyoriy, ixtiyoriy idrok etish haqida. Idrok jarayoni buzilishilari: illyuziya, gallyusinatsiya. Sezgi, idrok jarayoni buzilishi kuzatilgan byomorlarga munosabatda bo'lish psixologiyasi. Xotira. Xotiraning fiziologik asoslari. Xotira turlari..Diqqat. Turli kasalliklarda diqqatning buzilishi tiplari. Xotirasi, diqqati buzilgan byomorlarga nisbatan tibbiyot xodimining munosabatda bo'lish psixologiyas	6	N-4	2
4.	Tibbiy faoliyatda shaxslararo munosabatlar	Muloqot tibbiy faoliyatining asosiy kategoryasi sifatida. Muloqot mohiyati, funksiyalari va darajalari. Tibbiy muloqot va uning o'ziga xos xususiyatlari, tuzilishlari. Muloqotdagi psixologik qiyinchiliklar, ularning klassifikatsiyasi, namoyon bo'lish xususiyatlari. Muloqotdagi psixologik qiyinchiliklar klassifikatsiyasi (A.A.Royak). Muloqotdagi qiyinchiliklar omillari (Yu.M.Orlov). Tibbiy muloqot to'siqlari. Shaxslararo muloqotning umumiy tamoyillari. Muloqotning samarali usullari.	3	N-1 S-1	2
5.	Tafakkur va nutq jarayoni. Tafakkur va nutqning kasalliklarda o'zgarishi	Tafakkur. Aqliy opyoratsiyalarning asosiy turlari. Nutq. Tafakkur jarayonining turli kasalliklarda buzilishi. Aqli zaiflikning turlari: oligofreniya, demensiya. Nutqning buzilishi: motor, sensor, amnestik, total afaziyalar. Tafakkuri va nutqi buzilgan bemorlar bilan tibbiyot xodimlarining munosabatda bo'lish xususiyatlari.	3	N-2	2
6.	Kasbiy so'nish	Kasbiy so'nish kasbiy faoliyatni samaradorligiga salbiy tasir ko'rsatuvchi omil ekanligi. Kasbiy so'nishning xavf guruhlari. Pyodagoglarda kasbiy so'nish sindromi va uning yuzaga kelish sabablari. Kasbiy so'nishning tarkibiy qismlari. Tibbiyot xodimining kasbiy so'nishining uchta asosiy bosqichi va jihati. Kasbiy so'nish psixoprofilaktikasi.	8	N-2 S-2	2
7.	Emotsiya va iroda jarayoni haqida ma'lumot.	Emotsional holatlar haqida ma'lumot: kayfiyat, ehtiros, jazava. Emotsiyalarning fiziologik mexanizmlari. Emotsiya jarayonining organizm bilan	6	N-4	2

	Emotsiya va iroda jarayonlarining turli kasalliklarda buzilishi	bog'liq ligi, inson faoliyatidagi ahamiyati. Emotsiya jarayonining kasalliklarida buzilishi: eyforiya, disforiya, depressiya, emotsional ambivalentlik, emotsional loqaydlik. Emotsiya faoliyati buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo'lish masalalari. Iroda jarayoni. Odam irodasini shakllantirish. Iroda jarayonining turli kasalliklarida o'zgarishi. Tibbiyot xodimlarining irodasi buzilgan bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi. Tilak, xohish tushunchalari, ko'nikma lar haqida ma'lumot.			
8.	Shaxs muammolari, byomor shaxsi va kasallik. Tibbiyot xodimlari faoliyatida etika – dyoontologiya masalalari	Shaxs muammolari haqida ma'lumot. «Shaxs» va «Odam» tushunchalari. Shaxs To'g'ri sidagi nazariyalar, mijoz haqida ma'lumot. Xarakter va uning asosiy xususiyatlari. Shaxsning tutgan yo'lining shakl va sifatleri dunyoqarash, e'tiqod, idyoal tushunchalari. Shaxsning taraqqiyot bosqichlari hamda ularning o'ziga xos xususiyatlari. Shaxsning kasbiy kamoloti. "Shaxs yotukligi" tushunchasining mazmun va mohiyati. Shaxs profyossionallashuvi - dinamik jarayon sifatida. Kasbiy shakllanganlik ishlab chiqarish samaradorligini ta'minlovchi omil sifatida. Kompyotyontlik tushunchasi. Kasbiy sifatlerarning shakllanishi. Kasbiy identifikatsiya. Shaxs va kasallik muammosi bemorning xarakter xususiyatlari bilan bog'liq ligi haqida ma'lumot. Shaxs patologiyasi haqida ma'lumot. Byomor shaxsi, kasallikning bemor shaxsiga ta'siri. Tibbiyot xodimi va bemor o'rtasidagi munosabatlar. Sorrogyoniya, yatrogyoniya tushunchalari va ularning bemorga ta'siri. O'rta tibbiyot xodimlarining asosiy burchlarini.	6	N-2 S-2	2
9.	Psixogigiena haqida ma'lumot. Psixoprofilaktika, psixotyorapiya	Psixogigiena haqida tushuncha. Psixogigienaning asosiy bo'limlari: yoshga oid psixogigiena, mehnat va ta'lim psixogigienasi, turmush psixogigienasi, oila va jinsiy hayot psixogigienasi, jamoa hayoti psixogigienasi. Psixoprofilaktika. Psixoprofilaktikaning dolzarb masalalari. Psixoterapiya. Psixoterapevtik davolash usullari. Abu Ali ibn Sinoning psixoterapevtik usul bilan davolash borasidagi	8	N-4 S-2	2

		fikrlari.			
10.	Ambulatoriya sharoitida va terapevtik bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi	Ambulatoriya va poliklinikada bemorga xizmat ko'rsatish psixologiyasi. Oilaviy poliklinikalarda olib boriladigan davolash- profilaktika ishlari. Somatik kasalliklar va ularning o'ziga xos xususiyatlari. Somatik kasalliklarda kuzatiladigan ruhiy o'zgarishlar va bemorlarni davolash tadbirlari.	4	N-2	2
11.	Jarrohlik kasalliklarida bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi	Jarrohlik bo'limlaridagi byomorlarning o'ziga xos ruhiy xolatlari. Jarrohlik bo'limlaridagi bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi. Jarrohlik operatsiyalari va ularning bemor ruhiyatiga ta'siri. Operatsiyadan keyingi ruhiy o'zgarishlar va ularni davolashda psixoprofilaktika masalalari. Davolash jarayonida qo'llaniladigan psixoterapevtik davolash usullari.	4	N-2	2
12.	Bolalarkasalliklarida bemorlar bilan munosabatda bo'lishpsixologiyasi	Bolalar kasalliklarida bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi. Bemor bolalarning ota – onasi bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi. Yoshga qarab psixoprofilaktik ishlarni tashkil qilish.	4	N-2	2
13.	Sog'lom ayol psixologiyasi.	Sog'lom ayol psixologiyasi. Oila va jinsiy hayot psixologiyasi.	6	N-2 S-2	2
14.	Akushyor–ginekologik va ruhiy byomorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi	Sog'lom ayol psixologiyasi. Oila va jinsiy hayot psixologiyasi. Tug'ish davri psixologiyasi. Klimaks davri psixologiyasi. Ginekologik bemorlar bilan munosabatda bo'lish psixologiyasi. Tibbiyot xodimining taktikasi. Onalar va bolalar salomatligini saqlashga qaratilgan tadbirlar. Ruhiy byomorlarda kuzatiladigan o'ziga xos xususiyatlar. Ruhiy bemorlarga ambulatoriya va kasalxona sharoitida munosabatda bo'lish psixologiyasi.	4	N-2 S-2	
15.	Onkologik kasalliklar bilan og'rikan bemorlar bilan munosabatda bo'lish	Onkologik kasalliklar bilan og'rikan bemor ruhiyatiga ta'siri. Davolanish jarayonidagi ruhiy o'zgarishlar va ularni davolashda psixoprofilaktika masalalari. Davolash jarayonida qo'llaniladigan psixoterapevtik davolash usullari	2	N-2	

	psixologiyasi				
	Jami		72	48	24

3. O'quvchi larning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida O'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv amaliyotini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yhati:

Asosiy adabiyotlar:

1. Umarov B.M., Shoyimova Sh.S. Kasbiy psixologiya, Darslik. Toshkent. 2018y.
2. Jalilova S.X., Haydarov F.I., Xalilova N.I. Kasb psixologiyasi, O'quv qo'llanma. TDPU. 2010 y.
3. Zeer E.F. Psixologiya professiy, Uchebnoe posobiyo. Moskva. 2008 g.
4. Zeer E.F. Psixologiya professionalni destruktiv, Uchebnoe posobiyo. Moskva. 2005 g.
5. Ilin Yo.P. Psixologiya dlya pedagogov, Uchebnoe posobie. Piter. 2012 g
6. Kamardina G.G. Psixologicheskie trudnosti obsheniya: osnovy psixotekhnologii, Uchebnoe posobie. Ulyanovsk. 2000 g.
7. Klimov Yo.A. Psixologiya professionalnogo samoopredeleniya, Uchebnoe posobie. Moskva. 2004 g.
8. G'oziyov E.G., Mamedov K.Q. Kasb psixologiyasi, Darslik. Toshkent. 2003
9. Shoyimova Sh.S. Muloqot psixologiyasi, O'quv -uslubiy qo'llanma. Toshkent. 2017 y.
10. Shoyimova Sh.S. Shaxs psixologiyasi, O'quv qo'llanma. Toshkent. 2017
11. David D.Luxton. Professional Psychology. Research and Practice Artificial Intelligence in Psychological Practice. Current and Future Applications and Implications. Online First Publication. 2013 y.
12. Trierweiler S.J., Stricker G. The scientific practice of professional psychology. New York. 1998 y.

Internet saytlari

1. www.edu.uz – O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'limi rasmii sayti
2. www.ziynet.uz – ta'limiy portal
3. www.pedagog.uz – TDPU rasmii sayti
4. www.natlib.uz – A.Navoiy nomli O'zbekiston Milliy kutubxonasi sayti.
5. www.istedod.uz – O'zR Prezidenti huzuridagi "Iste'dod" jamg'armasi portali.
6. www.thelearningweb.net – ta'lim tarmog'i.
7. www.inetlibrary.com. – Internet kutubxona

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI
40910206-"Tibbiyot brigadasi hamshirasi" mutaxassisligi

TIBBIYOTDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi
	2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.07
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

F.Axmatova

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi katta o'qituvchisi

S.M.Shodmonova

1-Qo'qon Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

O'.X.Tojiyeva

1-Qo'qon Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi direktori

Samatova B.S.

1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi o'qituvchisi

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Kasbiy faoliyatda axborot texnologiyalari
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	36
Dasturning maqsadi	Kasbiy faoliyatda axborot texnologiyalari fanining bugungi kunda tibbiyot masalalarini yechishda, hamda davolash va ilmiy - amaliy faoliyatni sifatli darajada olib borishda, axborot texnologiyalaridan to'g'ri foydalana oladigan kadrlarni tayyorlashda alohida o'rin tutadi. O'quvchilar zamonaviy kompyuter texnologiyalari yordamida olingan tibbiy - biologik axborotni qayta ishlash, taxlil qilish, ish jarayonini avtomatlashtirish hamda to'g'ri qaror qabul qila olishi zarur. Jumladan, matematik modellashtirish uslublari, internet tarmog'ida, zamonaviy kompyuter texnologiyalari bilan ishlashni bilishi zarur. Axborot texnologiyalarining ahamiyati va rivojlanishini tendensiyalarini bilishi texnik, dasturiy, tarmoq resurslaridan samarali foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lishini talab etadi.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	- Tibbiyotda axborot texnologiyalar, tushunchalari va tasavurlarining umumiyliigi, tibbiy olami jarayonlarini anglashda alohida ahamiyat kasb etishi; - Axborot tushunchalari va turlari. Tibbiyot masalarini yechishda informatikaning o'rni haqida tushunchalarga ega bo'lishi; - Sog'lom jamiyat qurishda axborotlashtirishning o'rni Sog'liqni saqlash tizimini axborotlashtirishda jahon tajribalari va mamlakatimizda bu borada olib borilayotgan ishlar;sodda tibbiy biologik masalalarni matematik modellashtirish haqida tushunchalarga ega bo'lish; - hozirgi zamonda informatikaning o'rni va roli, ma'lumotlarni saqlash, qayta ishlash va uzatish;tajriba natijalarini qayta ishlashning asosiy usullari haqida bilishi va ulardan foydalana olishi;
Bilimlar	- Kompyuter texnikasi bilan ishlashda texnika havfsizligi va gigiyenasi; - amaliy dasturlar bilan ishlash; - ma'lumotlar bazasi yaratishni, ular ustida ishlashni va dasturli ta'minot; - kompyuter grafika usullarini bilish va foydalana olish; - axborotlar almashinuvi va uni izlashda internet tarmog'ida ishlash; - elektron pochta dasturi bilan ishlash malakalariga ega bo'lishi kerak. - Tibbiyotda ishchi o'rinlarini avtomatlashtirishda va tibbiy masalalarini yechishda axborot texnologiyalari;
Ko'nikmalar	AKT ning arifmetik ishlash prinsiplari. Axborot turlari va axborot haqida tushuncha. AKT ning mantiqiy ishlash prinsiplari. Sanoq sistemalar. Axborotlarni kodlash. Shaxsiy kompyuterlarning apparatli ta'minoti. Kompyuterning asosiy va qo'shimcha qurilmalari. Shaxsiy kompyuterlarning dasturiy ta'minoti. Windows operatsion tizimida ishlash asoslari. Windows operatsion sistemasining bazaviy ob'ektlari bilan ishlash Windows operatsion sistemi muhitida papka va fayllar bilan ishlash. Windows operatsion sistemasidagi standart va xizmatchi dasturlar.Tibbiyotda ishchi o'rinlarini avtomatlashtirishda mantli axborotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Word matn muharririning keng imkoniyatlaridan foydalanish.Microsoft Excel dasturining keng imkoniyatlaridan foydalanish.
O'quv rejasiga	O'quv rejasiga muvofiq barcha umumkasbiy va klinik modullar

muvofig o'zaro boqliq bo'lgan fanning nomi	
O'qitishning tashkiliy shakli	N -nazariy ta'lim; A -amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchi larning bilim va ko'nikma larini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2. O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'lim
1.	Axborot haqida tushuncha. Axborot texnologiyalari haqida ma'lumot.	Axborot haqida tushuncha. Axborotning ifodalanishi va sifat ko'rsatkichlari. Axborot texnologiyalari haqida ma'lumot.	3	2N	1
2.	Axborot turlari. Sanoq sistemalari. Texnika xavfsizligi.	Axborot turlari va o'lchov birliklari. Sanoq sistemalari. Axborot texnologiyalaridan foydalanishda texnik va gigienik qoidalar. Texnika xavfsizligini ta'minlash asoslari.	3	2N	1
3.	Tibbiyotda ishchi o'rinlarini avtomatlashtirishda va tibbiy masalalarini yechishda axborot texnologiyalari.	Ilm-fan va tibbiyotning rivojlanishida informatika va axborot texnologiyalarining ahamiyati. Tibbiyotda ishchi o'rinlarini avtomatlashtirish.	3	2N	1
4.	Tibbiyot masalalarini yechishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari.	Shaxsiy kompyuterlar haqida umumiy ma'lumotlar. Zamonaviy kompyuterlarning arxitekturasi va tarkibiy tuzilmasi. Axborotlarga ishlov berish, kiritish va chiqarish qurilmalari va ularning tavsifi. Aloqa va kommunikatsiya vositalari.	3	2N	2
5.	Tibbiyot masalalarini yechishda axborot texnologiyalar dasturiy ta'minoti.	Shaxsiy kompyuterning dasturiy ta'minoti. Dasturiy ta'minot turlari: amaliy, tizimli, uskunali. Operatsion tizimlar, ularning turlari va vazifalari. Amaliy dasturlar paketi va ularning vazifalari. Xizmat ko'rsatuvchi dasturlar va utilitlar.	6	2A	2
6.	Windows operatsion tizimi tarixi va unda ishlash asoslari.	Windows operatsion tizimi tarixi va unda ishlash asoslari. Papka va yarliklar yaratish. Sozlash ishlarini amalga oshirish. Ma'lumotlarni disklar va fleshkaga ko'chirish	2	2A	

		usullari.			
7.	Tibbiyot axborotlarini arxivlash usullari.	Axborotlarni arxivlash usullari. Axborotlarni arxivlash dasturlari. Arxivlangan axborotlarni arxivdan chiqarish.	4	2A	2
8.	Tibbiyotda matnli axborotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Word matn muharririning keng imkoniyatlaridan foydalanish.	Microsoft Word matn muharririda fayl yaratish, matnli axborotlar bilan ishlash, tahrirlash, tartiblash, saralash, saqlash va chop etish. Matn muharriri yordamida jadvallar yaratish. Jadvallar va ular ustida ishlash. Matn muharriri yordamida grafik ob'ektlar bilan ishlash. Smart Art ob'ekti. Avtomatlashtirilgan vositalar va shablonlar. Mundarijalar, kolontitullar, ko'chirmalar va giperbog'lanishlarni shakllantirish. Hujjat xususiyatlarini va sahifa parametrlarini sozlash.	10	2A 2A 2A 2A	2
9.	Sonli ma'lumotlarni qayta ishlash texnologiyasi. Microsoft Excel jadval muharririning keng imkoniyatlaridan foydalanish.	Elektron jadvallar bilan ishlash. Sonli ma'lumotlar ustida ishlash. Microsoft Excel jadval muharririda formulalar, standart funksiyalar va ulardan foydalanish.	6	2A 2A	2
10.	Microsoft Excel jadval muharririda amaliy ishlar bajarish.	Microsoft Excel jadval muharriri yordamida qayta ishlash, ma'lumotlar bazasini yaratish, giperbog'lanishlarni shakllantirish. Tibbiyot sohasiga oid jadval ma'lumotlarini guruhlash, tartiblash, saralash va filtrlash. Elektron jadvallarda axborotlarni himoyalash. Diagrammalar ustida ishlash. Grafik va diagrammalarni shakllantirish va ularni bezash.	9	2A 2A 2A	2 1
11.	Tibbiyot ma'lumotlarini taqdim etish uchun taqdimotlar yaratish MS Power Point dasturidan foydalanish.	Tibbiyot axborotlarini taqdimotlar ko'rinishida shakllantirish texnologiyasi. Taqdimotda turli ob'ektlarni joylashtirish. Slaydlar ustida ishlash. Animatsiya maslalar. Tovush, tasvir, matn va xarakterlar uyg'unligini ta'minlash. Tibbiy taqdimotlarda giperbog'lanishlarni shakllantirish. Taqdimotni boshqarish.	7	2A 2A	2 1
12.	Tibbiyotda grafik ma'lumotlar yaratishdagi dasturiy vositalar. Adobe Photoshop dasturidan foydalanish.	Tibbiyot grafik ma'lumotlari ustida ishlash dasturiy ta'minoti. Grafik ma'lumotlar bilan ishlash texnologiyalari. Grafik ma'lumotlar va ularning turlari. Adobe Photoshop imkoniyatlaridan foydalanish.	6	2A 2A	2
13.	Tibbiyotda multimediya ilovalarini yaratishdagi dasturiy vositalar.	Tibbiyot ma'lumotlarini vizuallashtirishda multimediya dasturiy ta'minot-Adobe Flash Player va boshqa multimediya dasturlari	8	2A	2

		imkoniyatlaridan foydalanish. Adobe Flash Player va boshqa multimediya dasturlarida ishlash. Tovush, tasvir, matn va xarakatlar uyg'unligini ta'minlash.		2A	2
14.	Tibbiyot axborot tizimlari. MS Access dasturiy ta'minotidan foydalanish.	Tibbiyotda ma'lumotlar bazasi loyihalashtirish. Mutaxassis shifokorning ma'lumotlar bazasini boshqaruvchi tizimlar. Ma'lumotlar bazasi turlari va axborot tizimlarini qurishdagi roli. Ma'lumotlar bazasini tashkil etish usullari. MS Accessda ma'lumotlar bazasini yaratish. Ma'lumotlar bazasiga ma'lumotlar kiritish. Jadvallar, so'rovlar, shakllar, xisobotlar va modullar bilan ishlash.	8	2N 2A 2A	2
15.	Kompyuter tarmoqlari va uning turlari.	Kompyuter tarmoqlari va uning turlari. Simli va simsiz tarmoq. Kompyuter tarmoqlari va ularning mohiyati. Internet. Internet va internet tarmog'i, ularni tashkil etish. Internetga bog'lanish usullari. Tibbiy-biologik axborotlarni mavzular bo'yicha qidirish uchun Web-brauzerlardan foydalanish. Qidiruv tizimlarida tibbiy ma'lumotlarni topish.	6	2N 2A	2
16.	Internet tarmog'ida foydalanuvchilar registratsiyasi.	Elektron pochta bilan ishlash. Axborotlarni ilovalar bilan jo'natish va qabul qilish usullari. Ijtimoiy tarmoqlar va ularda ma'lumot almashish.	4	2A	2
17.	Web saytlar yaratishga yo'naltirilgan dasturiy ta'minotlar.	Tibbiyot sohasida Web-sayt yaratishning dolzarbligi, ahamiyati va yutuqlari. Web-saytlar yaratishga yo'naltirilgan dasturiy ta'minotlar (HTML, PHP, Joomla, Word Press, Piton, Adobe Dreamweaver, Front Page). Dasturda tayyor shakllardan foydalanish mexanizmi. Web-sahifalar yaratish. Matnlar, grafiklar va jadvallar ustida ishlash. Web-sahifalarga giperbog'lanish o'rnatish. Bir nechta Web-sahifalarni integratsiyasini ta'minlash, ma'lumotlarning yangilab borish mexanizmi.	6	2A 2A	1 1
18.	Telekommunikatsion tizimlar.	Kompyuter tarmoqlari arxitekturasini. Simli va simsiz tarmoqlar (Wi-Fi, Wi-MAX, LTE, GSM, 3G, 4G). Tarmoqning apparat va dasturiy ta'minoti. Server-klient texnologiyasi. Kompyuter tarmog'i protokollari. Kompyuter tarmoqlarida manzil tushunchasi.	3	2N	1
19.	Tibbiyotda elektron va masofaviy o'qitish	Tibbiyotda elektron va masofaviy o'qitish. Internet xizmatlari: WWW, FTP, xosting, konferensiya. IP texnologiyalari (telefoniya va	5	2N	

		TV). Zoom dasturi va unda videokonferentsiya tashkil qilish.		2A	1
20.	Tibbiyot tizimlarining axborot havfsizligini ta'minlash asoslari	Axborot havfsizligi. Axborotlarga bo'lgan havf xatarlar. Tibbiy axborotlarni himoyalash usullari. Kompyuter viruslari, turlari va ulardan himoyalash. Antivirus dasturlarini o'rnatish va bazalarini yangilash. Kompyuterni antivirus dasturlari bilan tekshirish.	3	2A	1
21.	Teletibbiyot. Teletibbiyot tizimlari. Teletibbiyotga yo'naltirilgan dasturiy ta'minotlar.	Teletibbiyot. Teletibbiyot tizimlari. Teletibbiyotga yo'naltirilgan dasturiy ta'minotlar. Teletibbiyot-masofadan turib, bemorlarni davolashda foydalaniladigan telekommunikatsiya va axborot texnologiyalari. Teletibbiyotga yo'naltirilgan dasturiy ta'minotlar bilan ishlash.	2	2N	
	Jami		108	72	36

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan oilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi. Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini qzlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim. **4. Tavsia etiladigan adabiyotlar ro'yxati**

Asosiy adabiyotlar:

1. Bazarbayev M.I., Tulaboyev A.K. va boshq., Tibbiyotda axborot texnologiyalari, Darslik. Toshkent. 2018 y.
2. A.A.Matchanov, J.A.Usarov. Tibbiyotda axborot texnologiyalari. 2022 yil.
3. R.Boqiyev, A.A.Matchanov. Informatika. Tafakkur. 2012 yil.
4. Bazarbaev M.I., Ermetov E.Ya., Sayfullaeva D.I., «Ta'limda axborot texnologiyalari», Darslik. Toshkent. 2018 y.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Shortliffe, E. H., & Cimino, J. J. (2013). Biomedical informatics: computer applications in health care and biomedicine. Springer Science & Business Media.
2. Shortliffe, E. H., & Cimino, J. J. (2014). Biomedical Informatics: Computer Applications in Health Care and Biomedicine.
3. Lambert, J., & Lambert, S. (2015). Windows 10 Step by Step. Microsoft Press.
4. Abduqodirov A.A., Pardaev A.X.Masofali o'qitish nazariyasi va amaliyoti. –T. Fan, 2009.
5. : Agaponov S. V., Djaliashvili 3. O., Krechman D. L., Nikiforov I. S, Chenosova Ye. S, Yurkov A. V. / Pod red. Z.O. Djaliashvili. — SPb.: BXV-Peterburg, 2003. — 336 s: il.
6. Ibragimov I. M.Informatsionnye texnologii i sredstva distansionnogo obucheniya: ucheb, posobie dlya stud. vyssh. ucheb. zavedeniy / I. M. Ibragimov ; pod red. A. N. Kovshova. — 2-ye izd., ster. — M.: Izdatelskiy sentr «Akademiya», 2007. — 336 s.
7. Krasnova G.A., Belyaev M.I., Solovov A.V. Texnologii sozdaniya elektronnykh obuchayuyshix sredstv: 2-ye izdanie. – M.: MGIU, 2002. – 304 s.
8. Sabirova D.A. Multimediynnye sistemy i texnologii. Uchebnoe posobie-T: TGEU, 2012g.
9. Sabirova D.A. Multimedia tizimlari va texnologiyalari. O'quv qullanma -T: TDIU, 2014 y
10. Muxammad Amin Yahyo. Internetdagi tahdidlardan himoya, "Muvorounnaxr" nashriyoti, 2016
11. Sattorov A. Ma'lumotlar bazasini boshqarish sistemasi. T.:Fan va texnologiya, 2006

Internet manbalari

1. <http://www.ziyonet.uz><http://www.edu.uz><http://www.pedagog.uz>www.tma.uz

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

**PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI**

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI

40910206-»Tibbiyot brigadasi hamshirasi»mutaxassisligi

FARMAKOLOGIYA VA RETSEPTURA ASOSLARI

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi 2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.08
Ajratilgan auditoriya soat:	168

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Bekmirzayeva K.A.

Sergeli Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi
texnikumi o'qituvchisi

Normurodova Z.N.

Sergeli Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi
texnikumi O'quv tarbiyaviy ishlari bo'yicha direktor
o'rinbosari

Taqrizchilar:

Fayziyeva Z.T.

Toshkent Farmasevtika institute "Farmakalogiya va
klinik farmatsiya" kafedrasi professori, tibbiyot fanlari
doktori

Mustanov T.B.

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi
"Farmakalogiya" kafedrasi mudiri, tibbiyot fanlari
nomzodi

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Farmakologiya va retseptura asoslari
Ajratilgan soat	168
Mavzular soni	12
Dasturning maqsadi	«Farmakologiya va retseptura asoslari» fani tibbiyot yo'nalishida tayyorlanadigan kasblar uchun asosiy umumkasbiy fanlardan hisoblanib, o'quvchilarda tibbiyotga doir bilimlar hosil qilishni, ularning fazoviy tasavvurlarini o'stirish. «Farmakologiya va retseptura» fan sifatida tibbiyot amaliyotidagi o'rnidan kelib chiqib, mavzularni o'zlashtirish davomida dori preparatlari bilan ishlash, ularni maxsus guruhlariga ajratish, ular bilan turli kasalliklarni davolash va oldini olishda foydalanish, dorilarni saqlash, bemorlarga tez tibbiy yordam ko'rsatish yo'l-yo'riqlariga tavsif berishni tashkil etadi. Farmakologik guruhlarining tasnifi, guruhlariga xos bo'lgan farmakologik ta'sirlar, bundan tashqari dori vositalarining nojo'ya ta'siri, ularni oldini olish va tez yordam choralari qo'llay olish yo'llarini, retsept yozishni o'rgatadi. Kasalliklarni oldini olish va davolash uchun tibbiyot xodimlari dorilarni dozalari va qo'llash usullarini juda yaxshi bilishlari kerak.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Farmakopeya xaqida tushuncha; Farmakokinetika va farmakodinamika; Farmakologik effekt; Biologik namunalash; Markaziy va periferik asab tizimiga ta'sir qiluvchi dori vositalari; Nafas organlari faoliyatiga ta'sir qiladigan dori vositalari; Yurak-tomir tizimiga ta'sir qiladigan dori vositalari; Diuretik vositalari; Hazm a'zolari tizimiga ta'sir qiladigan dori vositalari; Miometriy tonusiga va qisqaruvchanligiga ta'sir qiladigan dori vositalari; Qon tizimiga ta'sir qiladigan dori vositalari; Modda almashinuvi jarayoniga ta'sir qiladigan dori vositalari; Allergiyaga va yallig'lanishga qarshi dori vositalari bo'yicha bilim, malaka, ko'nikma va shaxsiy fazilatlarini shakllantirish.
Bilim	Farmakologiya fani va uning boshqa fanlar bilan bog'liqligi; Dori shakllari va ularning tasnifi; Dori miqdori belgilari; Dori moddalarining organizmga ta'sir etishda retseptorlarning funksiyasi; Dori moddalarining o'zaro ta'siri va mos kelish – kelmasligi; Dori moddalardan o'tkir zaharlanishda davolash usullari.
Ko'nikma	Tibbiyot bo'limlarida dori moddalarini saqlash va berish; Retseptning tuzilishi, shakllari va yozish qoidalari; Dori vositalarini qo'llash; Dori vositalarining nojo'ya

	ta'siri, ularni oldini olish;Tez yordam choralari qo'llay olish
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	Lotin tili va tibbiy terminologiya, anatomiya, fiziologiya,patologiya, hamshiralik ishi, pediatriyada hamshiralik ishi, xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi, akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi, terapiyada hamshiralik ishi
O'qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob,munozara,test, retsept yozish, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish.

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'lim
1	Farmakologiya faniga kirish .	Farmakologiya fanining mohiyati va uning boshka tibbiy, biologik fanlar bilan aloqasi. Farmakologiya fanining qisqacha rivojlanishi tarixi. Dori moddalarini izlab topish yo'llari va uning tasnifi. Biologik namunalash haqida tushuncha. Farmakopeya. BMQ-284 12.05.2017 Фармацевтика фаолиятини лицензиялаш тартибини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида ПҚ-4438 06.09.2019 Дори воситалари ноқонуний айланишининг олдини олиш чораларини кучайтириш тўғрисида.	22	6-N 4-A	2
2	Umumiy dorinoma (retseptura). Dori shakllari. Umumiy Farmakologiya Dori	Umumiy dorinoma.Retsept tuzilishi va shakllari. Retsept yozish qoidalari. Dori shakllari va ularning tasnifi.Dori moddalarini organizmga yuborish yullari. Dozalar xakida tushuncha. BMQ-149 02.04.2022 Дори воситалари ва тиббий буюмларни мажбурий рақамли маркировкалаш тизимини жорий этиш тўғрисида.	22	8-N 4-A	4

	moddalarini organizmga yuborish yullari.				
3	Xususiy farmakologiya. Mikroblarga qarshi vositalar	Mikroblarga qarshi vositalar ta'rifi, tasnifi va axamiyati, ta'sir turlari (bakteriostatik, bakteritsid). Antiseptik va dezinfeksiya qiluvchi vositalar xaqida tushuncha va ularning tasnifi. Antibiotiklar, tasnifi, vositalarning ta'sir doirasi, ishlatilishi, xossalari, qo'llash usullari, nojo'ya ta'siri, asorati va ularning oldini olish yo'llari, retsept yozish, signaturasini tahlil qilish	26	10-N 4-A	4
4	Markaziy asab tizimiga ta'sir qiladigan vositalar	Markaziy asab tizimiga ta'sir qiladigan vositalar tasnifi. Anal'geziya qiladigan vositalar, tasnifi, xossalari, qo'llanilishi, nojo'ya ta'siri, oldini olish va tez yordam choralari. Narkotik va narkotik bo'lmagan anal'getiklar dozasini aniqlash va retsept yozishni bilish. Analeptiklarning umumiy ta'rifi, tasnifi, xossalari, qo'llanilishi: Psixotrop vositalar, neyroleptiklar, trankvilizatorlar, sedativ vositalar. Psixostimulyatorlar : umumiy ta'rifi, tasnifi, xossalari, qo'llanilishi, nojo'ya ta'siri, oldini olish va tez yordam choralari va retsept yozishni o'rganish.	26	10-N 4-A	8
5	Periferik nerv tizimiga ta'sir kiluvchi vositalar Afferent innervatsiya	Afferent innervatsiya haqida tushuncha, tasnifi, dori preparatlarning terapevtik dozalari, qo'llanishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari. Dori preparatlarining dozasini aniqlash va retsept yozish.	24	10-N 4-A	8
6	Periferik nerv tizimiga ta'sir kiluvchi vositalar Efferent innervatsiya	Efferent innervatsiya haqida tushuncha. Xolinergik sinapslarga ta'sir qiladigan moddalar, Antixolinesteraza moddalar , Adrenergik sinapslarga Adrenergik sinapslarga ta'sir qiladigan moddalar, dori preparatlarning terapevtik dozalari, qo'llanishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari. Dori preparatlarining dozasini aniqlash va retsept yozish.	26	10-N 6-A	8
7	Yurak-tomir tizimiga ta'sir qiladigan vositalar. Diuretik vositalar	Yurak qon tomir tizimiga ta'sir qiladigan preparatlar. Yurak glikozidlari, Aritmiyaga qarshi, toj tomirlar yetishmovchiligida qo'llaniladigan, gipotenziv, gipertenziv, diuretik vositalar xaqida tushuncha va ularning xossalari, tasnifi , dori preparatlarini qo'llanilishi, retsept yozish. Gipertoniya qrizida tez yordam choralari.	24	10-N 6-A	8

8	Nafas organlari faoliyatiga ta'sir qiladigan vositalar	Nafas organlari faoliyatiga ta'sir qiladigan vositalar. Nafas stimulyatorlari: yo'talga qarshi vositalar, balg'am ko'chiradigan vositalar, bronxolitik vositalarning qo'llanilishi, retsept yozish va signaturasini tahlil qilish.	16	10- N 6- A	8
9	Hazm a'zolari ta'sir qiladigan vositalar	Hazm a'zolari tizimiga ta'sir qiladigan vositalar. Ishtahaga ta'sir qiladigan vositalar, ularning xossalari va qo'llanilishi. Me'da shirasi sekresiyasi oshganda va pasayganda qo'llaniladigan vositalar. Antatsid vositalar. Me'da ichak yo'llari xarakatiga ta'sir qiladigan vositalar. Qustiradigan va qusishga qarshi vositalar. O't haydaydigan vositalar. Me'da osti bezining tashqi sekretor funksiyasi buzilganda qo'llaniladigan vositalar. Surgi vositalar. Ularning qo'llanilishi va ta'siri. Ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish	22	10-N 4-A	8
10	Miometriy tonusiga va qisqaruvchanligiga ta'sir qiladigan vositalar Qon tizimiga ta'sir qiladigan vositalar	Miometriyni ritmik va tonik qisqartiruvchi vositalar. Tug'ruq faoliyatini stimulyatsiya qilishda qo'llanadigan vositalar. Bachadondan qon qetganda qo'llanadigan vositalar. Bachadon tonusi va qisqarishiga ta'sir qiluvchi vositalarning xususiyatlari va qo'llanilishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish. Qon tizimiga ta'sir qiladigan vositalar tasnifi, umumiy xususiyatlari va qo'llanilishi. Eritropoezga va leykopoezga ta'sir qiladigan vositalar. Kon ivish jarayoniga ta'sir qiladigan vositalar. Qon ivishini oshiradigan vositalar - koagulyantlar: Qon ivishiga to'sqinlik qiladigan vositalar antikoagulyantlar: dorilarning qo'llanilishi. Ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish .	22	10-N 4-A	8
11	To'qima almashinuvi jarayoniga ta'sir qiladigan vositalar	To'qima almashinuvi jarayoniga ta'sir qiladigan preparatlarning tasnifi, ta'rifi, terapevtik dozalari, qo'llanilishi. Gormon preparatlari haqida tushuncha. Vitamin preparatlari, tasnifi, ahamiyati va qo'llanilishi. Ulardan zaharlani belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozishni o'rganish .	22	10-N 4-A	8
12	Blastomalarga qarshi vositalar Immun jarayonlariga, allergiyaga va yallig'lanishga	Blastomalar haqida tushuncha. Blastomalarga qarshi vositalarning tasnifi va ta'sir turlari, terapevtik dozalari, qo'llanilishi, ulardan zaharlanish belgilari, zaharlanishlarda yordam choralari, preparatlarga retsept yozish Immun jaraeniga ta'sir qiladigan vositalar.	22	10-N	

	qarshi vositalar Dori moddalardan o'tkir zaharlanganda davolanishning umumiy asoslari	Dorilarning ta'siri, xususiyatlari, qo'llanilishi, salbiy ta'sirini o'rganish. Antigistamin vositalar. Dorilarning ta'siri, xususiyatlari, qo'llanilishi, salbiy ta'sirini o'rganish. Yallig'lanishga qarshi vositalar. Nosteroid va steroid vositalar ta'siri, xususiyatlari, qo'llanilishi, salbiy ta'sirini o'rganish. Zaharlanishlarda asosiy davolash prinsiplari. Dori moddalarining qonga so'rilishiga yo'l qo'ymaslik. Antagonistlarni qo'llash. Zaharli moddalarning organizmdan chiqib ketishini tezlashtirish. Dori moddalaridan o'tkir zaharlanishlarda tez yordam choralari preparatlarga retsept yozish.		4-A	8
		Jami	252	168	84

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda retsept yozishdan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Sayfuddin Faxriddin o'g'li "Dorishunoslik farmakologiya va klinik farmakologiya asoslari". Toshkent, 2006 yil.
2. "Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish". Toshkent, Ibn Sino nashriyoti, 2003 yil
3. "O'zbekiston Respublikasi Dori vositalari va tibbiyot buyumlarining Davlat Reestri". Toshkent, 2004 yil.
4. "Hammabop tibbiyot qo'llanmasi". Toshkent, 2006 yil
5. Yod tanqisligini oldini olish haqidagi O'zbekiston Respublikasi qonuni " . 2007 yil.

Internet saytlar:

1. www.histolchuvashia.com, www.ziyo.net, www.google.ru, www.uzssgzt.uz, [www: med.uz](http://www.med.uz).

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI

40910206 - "Tibbiyot brigadasi hamshirasi " mutaxassisligi

JAMIYAT SOG'LIQNI SAQLASH VA TIBBIY STATISTIKA

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi 2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.09
Ajratilgan auditoriya soat:	48

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: **Umarova B.K.**

Sergeli Abu Ali Ibn Sino Jamoat salomatligi texnikumi Jamiyat sog'liqni saqlash va tibbiy statistika fani o'qituvchisi, yetakchi o'qituvchi:
Umarova B.K.

Taqrizchilar: **Karimboyev Sh.D.**

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi "Jamoat salomatligi, sog'liqni saqlashni tashkil qilish, boshqarish" kafedrası dotsenti

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining Nomi	Jamiyat sog'lig'ini saqlash va tibbiy statistika.
Ajratilgan Soat	48
Mavzular soni	16
Dasturning maqsadi	Jamiyat sog'lig'ini saqlash va tibbiy statistika bilan bir qatorda sog'liqni saqlash sohasida islohotlar, fanning nazariy, amaliy va uslubiy masalalarni o'rgatish. Aholini salomatligi ko'rsatkichlari va muhim ijtimoiy – tibbiy muammolar yechimini topish. Shahar qishloq aholisiga onalar hamda bolalarga tibbiy va sanitariya – epidemiologiya xizmatini tashkil etishni o'rgatish.
O'zlashtirish (o'qitish) Natijalari	Sog'liqni saqlash tizimi iqtisodiyoti, rejalashtirish, boshqarish va sanitariya maorifi ishlarini amalga oshirish yo'llarini o'rgatadi.
Bilim	– Sog'liqni saqlash tizimi: asosiy tushunchalar, sog'liqni saqlash muassasalarining nomenklaturasi; – jamiyat salomatligini saqlash va uni o'rganish usullari; – aholini turmush sharoiti va turmush tarzi; – aholi salomatligiga ta'sir etuvchi omillar; – demografik jarayonlarning tibbiy ijtimoiy ahamiyati; – tibbiy statistika – biostatistika asoslari va uning asosiy vazifalari; – aholiga tibbiy xizmatni va sanitariya – epidemiologiya xizmatini tashkil etishning asosiy tamoyillari; – mehnat qobiliyatini ekspertiza qilish, kasallik va nogironlik tushunchalari.
Ko'nikma	– Aholi salomatligi, davolash profilaktika va sanitariya – epidemiologiya muassasalari faoliyatining asosiy ko'rsatkichlarini aniqlash; – sanitariya – statistik tadqiqot usullarini qo'llash; – aholi salomatligini belgilovchi ko'rsatkichlarni o'rganish va tahlil etish; – statistik tadqiqotlarni tashkil etish; – statistik ma'lumotlardan kelib chiqqan tarzda natijalarni tahlil qilish.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modullar nomi	“Umumiy gigiena va ekologiya”, “Tibbiyotda axborot texnologiyalari”, “Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya”, “Valeologiya” , “Hamshiralik ishi”, “Klinik epidemiologiya”, “Jamoada hamshiralik ishi”, “Terapiyada hamshiralik ishi”, “Gerontologiyada hamshiralik ishi”, “Pediatriyada hamshiralik ishi”, “Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi”, “Asab kasalliklarida hamshiralik ishi”, “Psixiatriya va narkologiyada hamshiralik ishi”, “Teri – tanosil kasalliklarida hamshiralik ishi”, “Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi”, “Favqulotda holatlar tibbiyoti”, “Yuqumli kasalliklar va infeksiyon nazorat”,
O'qitishni tashkiliy	N – Nazariy

shakli	A – Amaliy
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy, oraliq, yakuniy nazorat baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol - javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O'quv dasturining mazmuni

No	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
1.	Jamiyat sog'lig'ini saqlash ishi va tibbiy statistika fani, uning maqsadi, vazifalari va ahamiyati	– O'zbekiston jamiyat sog'lig'ini saqlash fanini rivojlanishi; – muxitni organizmga ta'siri; – O'zbekiston aholisi sog'lig'ini belgilovchi omillar; – tashirish usullari; – O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimining asosiy tamoyillari; – ijtimoiy sug'urtalash va ijtimoiy ta'minot; – tibbiy xodimlarning ma'naviy qiyofasi; – o'zbekiston sog'liqni saqlash muassasalarining tuzilishi va vazifalari; – chet el mamlakatlarida sog'liqni saqlash ishlarining tashkil qilinishi; – Jaxon Sog'liqni Saqlash Tashkiloti (JSST); – O'zbekistonda sog'liqni saqlash ishi.	6	2 N 2 A	2
2.	Statistik tekshirish usullari	– Statistik tekshirish usullarini o'rta tibbiyot xodimi ishida qo'llash; – statistik tekshirish bosqichlari; – nisbiy darajalar, grafik tasvir; – o'rtacha miqdorlar, dinamik qatorlar; – kompyuterlardan foydalanish.	6	2 N 2 A	2
3.	Aholini sog'lig'i ko'rsatkichlari va muhim ijtimoiy – tibbiy muammolar	– Demografik ko'rsatkichlar; aholining jismoniy rivojlanishi; aholining kasallanishi va muhim ijtimoiy – tibbiy muammolar	6	2 N 2 A	2
4.	Shahar aholisi va sanoat	– Dispanser kuzatuv usullari; – ro'yxatxona;	6	2 N	2

	korxonalari ishchilariga tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil qilish. Poliklinika ishini tashkil qilish	– uchastka shifokorlari va o'rta tibbiy xodimlarning poliklinikada amalga oshiradigan ishlari; – bemorlarga uyda yordam ko'rsatish; – bemorlarni mehnat qobiliyatiga bog'liq bo'lgan masalalar ekspertizasi; – poliklinikaning sanitariya – profilaktik ishi.		2 A	
5.	Shahar shifoxonasini ishini tashkil qilish	– O'rta malakali tibbiyot xodilari ishini uyushtirish; – bemorlarni shifoxonaga qabul qilish va chaqirish tartibi; – statsionarda davolash – muhofaza rejimi; – bemorlarni parhez taomlar bilan ovqatlanishini uyushtirish.	6	2 N 2 A	2
6.	Poliklinikada hamda shifoxona ishi ko'rsatkichlari va hisobot	– Tez tibbiy yordamni uyushtirish; – dispanserlar ishini tashkil qilish; – stomatologiya xizmatini tashkil qilish; – sanoat korxonalari ishchi – xizmatchilariga tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil qilish; – sexlarda sog'liqni saqlash punktlari tashkil qilish va ularning ish tamoyillari.	6	2 N 2 A	2
7.	Onalar va bolalar sog'lig'ini muxofaza qilishni tashkil etish	– Onalar va bolalar sog'lig'ini muxofaza qilishning muhim muammolari; – abort; – chala tug'ish; – perinatal o'lim.	6	2 N 2 A	2
8.	Akusherlik va ginekologik yordamni uyushtirish	– Xotin – qizlar maslaxatxonasi; – sanitariya maorifi ishlari; – tug'ruqxona statsionari; – tug'ruqxona ishlari ko'rsatkichlari.	6	2 N 2 A	2
9.	Bolalarga tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil qilish	– Bolalar poliklinikasi; – bolalar shifoxonasi (statsionari); – shahar bolalar shifoxonasi va poliklinikasining faoliyati ko'rsatkichlari; – maktabgacha bo'lgan bolalar muassasalarida tibbiy xizmatni uyushtirish; – go'daklar uyi; – akusherlik – terapevtik – pediatrik majmuasi (ATPM).	4	2 A	2
10.	Sanitariya – epidemiologiya xizmatini uyushtirish	– Sanitariya – epidemiologiya xizmati tizimi; – sanitariya – epidemiologiya nazorat markazi; – sanitariya – gigiena bo'limi; – epidemiyaga qarshi bo'lim; – SENM sanitariya shifokori yordamchisining vazifalari; – SENM rejasi; – SENM faoliyati ko'rsatkichlari.	6	2 N 2 A	2

11.	Qishloq aholisiga tibbiy xizmat ko'rsatishni uyushtirish. Tibbiy xizmat ko'rsatish bosqichlari	– Feldsher – akusherlik punkti (FAP); – qishloq uchastka kasalxonasi (QUK); – qishloq shifokorlik ambulatoriyalari; – qishloq shifokorlik punkti; – zonal konsultativ poliklinikasi; – hamshira parvarishi shifoxonasi (bo'limi); – davolash – profilaktika ishlarini uyushtirish; – qishloq aholisini dispanser nazoratiga olish; – homilador ayollarga va bolalarga davolash – profilaktika yordamini uyushtirish; – sanitariya – profilaktika ishlarini uyushtirish; – sanitariya feldsheri va uning vazifalari; – qishloq xo'jaligidagi mavsumiy ish davrida tibbiy xizmatni uyushtirish.	6	2 N 2 A	2
12.	Tuman markaziy shifoxonasi	– Akusherlik majmuyi; – tuman markaziy shifoxonasi poliklinikasi; – tez tibbiy yordam muassasalari. – tuman yuqumli kasalliklar shifoxonasi; – tuman teri – tanosil kasalliklari dispanseri; – tuman silga qarshi dispanseri; – tuman sanitariya – epidemiologiya nazorat markazi.	2	2 N 2 A	2
13.	Sog'liqni saqlash tizimi iqtisodiyoti, rejalashtirilishi, uni mablag' bilan ta'minlash va boshqarish. Sog'liqni saqlash tizimini rejalashtirish va mablag' bilan ta'minlash. Sog'liqni saqlash tizimini boshqarish	– Sog'liqni saqlash iqtisodiyoti; – sog'liqni saqlash ishi tejamkorligini tahlil qilish usuli; – sog'liqni saqlashning iqtisodiy samaradorligini tahlil qilish usuli; – sog'liqni saqlash tizimini rejalashtirish usuli; – sog'liqni saqlash tizimini moddiy jixatdan ta'minlash; – sog'liqni saqlash tizimini boshqarishning ahamiyati; – tibbiyot xodimlarining mehnatini ilmiy asosda tashkil etish.	2	2 N 2 A	2
14.	Sanitariya maorifi. Sog'lom turmush tarzini targ'ibot etish.	– Sanitariya maorifining asosiy vazifalari; – sanitariya maorifi muassasalari; – sanitariya maorifi ishlarining usullari va vositalari; – aholi guruhi inobatga olingan holda sanitariya maorifi ishlarini tashkil etish.	2 N	2 N	
15.	Salomatlik instituti va markazlari	– Salomatlik instituti va markazlari	2	2 N	
Jami:			72	48	24

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar:

1. A.T.Nikboev "Jamiyat sog'lig'ini saqlash va tibbiyot statistikasi". Toshkent, "Ilm Ziyo", 2005 yil.
2. Irgashev Sh.B. "Valeologiya". Toshkent 2015 yil.
3. Zokirova K.O', Toxtamatova D.O' «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, 2019 yil.
4. H.I.Shukurov, S.Q.Qanoatov Jamoada hamshiralik ishi, Toshkent, 2010 yil.
5. Inomov K.S. «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, O'zbekiston milliy nashriyoti, 2007 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Ziyaeva M.F. Xodjasheva M.D. "Kattalarda (terapevtik kasalliklar va klinik tekshiruvlar)da hamshiralik parvarishi" "Voriz - nashriyot" Toshkent 2017 yil.
2. N. Allayorov. "Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik parvarishi" Toshkent 2016 yil.
3. Ziyaeva M.F. Xodjasheva M.D. "Kattalarda hamshiralik parvarishi" Toshkent "Voriz" nashriyoti, 2014 yil.
4. O.T.Alyaviya, Sh.K.Qodirov, A.A.Nishonova "Fiziologiya" darslik, Toshkent 2018 yil.
5. O.T.Alyaviya, Sh.K.Qodirov, A.N.Qodirov "Normal fiziologiya" darslik, Toshkent 2007 yil.
6. Zokirova K.O', Toxtamatova D.O' «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, 2019 yil.
7. H.I.Shukurov, S.Q.Qanoatov Jamoada hamshiralik ishi, Toshkent, 2010 yil.
8. Inomov K.S. «Hamshiralik ishi asoslari». Toshkent, O'zbekiston milliy nashriyoti, 2007 yil.
9. Ziyaeva M.F. Xodjasheva M.D. "Kattalarda (terapevtik kasalliklar va klinik tekshiruvlar)da hamshiralik parvarishi" "Voriz - nashriyot" Toshkent 2017 yil.
10. F.I.Salomova, Sh.T.Iskandarova, L.K.Abdukadirova, Sadullaeva X.A., Sharipova S.A, Axmadaliev N.O., Xasanova M.I. "Gigiena. Tibbiy ekologiya". Darslik. Toshkent. RIO - TMA, 2019 yil.
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, Vazirlar Mahkamasi Qarorlari va "Sog'liqni saqlash Vazirligining" buyruq va uslubiy tavsiyanomalari.

Internet saytlari:

- www.medlook.ru
- www.medbok.ru
- www.medicum.ru
- www.medtext.ru
- www.medkniga.ru
- www.bilim.uz;
- www.gov.uz;www.sestra.ru
- www.med.uz.www.lex.uz.
- www.medical.ru. www.minzdrav.uz.
- www.tma.uz. www.tashpmi.uz.
- www.ziyonet.uz.www.wikipedia.uz.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI
40910206 -“Hamshiralik ishi” mutaxassisligi

KASBIY FAOLIYATNING HUQUQIY ASOSLARI VA BIOETIKA

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi 2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.10
Ajratilgan auditoriya soat:	48

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Sh.O.G'ofurova

1-Qo'qon Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchi:

Sh.Xudoyberganov

QDPI Tarix fakulteti, Milliy g'oya, Huquq ta'limi
kafedrası o'qituvchisi

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Kasbiy faoliyatning huquqiy asoslari
Ajratilgan soat	48
Mavzular soni	19
Dasturning maqsadi	O'quvchilarni O'zbekiston Respublikasi mehnat va bandlik sohasidagi huquqiy siyosat mohiyatini tushunib yetishga ko'maklashish, mehnat qonunchiligining asosiy tushunchalari va qoidalari bilan tanishtirish. O'quvchida mehnat huquqi haqida mustahkam bilimlar, barqaror ilmiy dunyoqarashni shakllantirish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	O'quvchi: – mehnat huquqiy munosabati darajasida huquqiy muammolarni tahlil qilish va hal qilishni bilib oladi; – mehnat huquqiga oid bo'lgan O'zbekiston Respublikasi qonunchiligining asosiy qoidalari o'rganadi – O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Farmonlari, Hukumat qarorlari, boshqa idoraviy normativ huquqiy hujjatlarni yuritishni bilib oladi; – amaliy vazifalarni qonunchilik-me'yoriy hujjatlarni qo'llagan holda hal etish va mehnat huquqi subekti va obyektlarini aniqlashni o'rganadi; – mehnat shartnomasi tuzishni o'zgartirishni va bekor qilish, ish vaqti, dam olish vaqti va yillik mehnat ta'tillirini berishni o'rganadi; – mehnatga haq to'lash, mehnat intizom tushunchasini va mehnat muhofazasini himoya qilishni bilib oladi.
Bilim	– Mehnat huquqining predmeti, uslubi, tizimi va asosiy vazifalari.; – Mehnat huquqining asosiy tamoyillari va manbalari.; – Mehnatga oid munosabatlar subyektlari. Xodimlar va ish beruvchilarning vakilligi.; – Mehnatga oid huquqiy munosabatlar.; – Jamoa shartnomasi.; – Jamoa kelishuvi; – Aholini ish bilan ta'minlash.; – Mehnat shartnomasi (kontrakt)ning tushunchasi, mazmuni, taraflari va tuzishtartibi.; – Mehnat shartnomasini o'zgartirish.; – Mehnat shartnomasining bekor bo'lishi tushunchasi va tasnifi.; – Ish vaqti.; – Dam olish vaqti va mehnat ta'tillari.; – Mehnatga haq to'lash.; – Kafolatli to'lovlar va kompensasiya to'lovlari.; – Mehnat intizomi.; – Mehnat shartnomasi taraflarining moddiy javobgarligi.; – Mehnatni muhofaza qilish.; – Ayrim toifa xodimlarga beriladigan qo'shimcha kafolat va imtiyozlar.;

	– Mehnat nizolari va ularni hal qilish tartibi.
Ko'nikma	– O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyaning ahamiyati haqida ko'nikmaga yega bo'ladilar – Mehnatga oid munosabatlar tushunchasi va turlari. – Mehnatga oid huquqiy munosabatlarning xususiyatlari, belgilari, mazmuni, obyekti va subyekti haqida ko'nikma xosil qiladi – Jamoa shartnomasi tushunchasi, ahamiyati va asosiy maqsadi, me'yoriy va maxsus shartlari. Jamoa shartnomalarini tuzish tartibi va bosqichlari haqida ko'nikmaga ega bo'ladilar – Jamoa kelishuvlarining mazmuni, tuzish tartibi, shartlarini bajarmaganlik yoki lozim darajada bajarmaganlik uchun taraflarning javobgarligini o'rganadilar – O'zbekiston Respublikasining "Aholini ish bilan ta'minlash to'g'risida"gi Qonuni va aholini ishga joylashtirishning asosiy tamoyillari haqida ko'nikmaga ega bo'ladilar – Mehnat shartnomasi (kontrakti)ning tushunchasi va taraflari, mazmuni, zaruriy va qo'shimcha shartlari, mehnat shartnomasining turlari haqida ko'nikmaga ega bo'ladilar – Mehnat huquqi bo'yicha ish vaqti tushunchasini bilib oladilar – Fuqarolarning dam olishlarining qonuniy kafolatlari haqida ko'nikmaga ega bo'ladilar – Mehnatga haq to'lash tushunchasi va uning umumiy tavsifi haqida ko'nikmaga ega bo'ladilar – vazifalarini bajarayotgan vaqtida beriladigan kafolatlar, 18 yoshgacha bo'lgan xodimlarga beriladigan kafolatli to'lovlar haqida ko'nikmaga ega bo'ladilar – Mehnat huquqi bo'yicha mehnat intizomi tushunchasi to'g'risidagi Ustav va Nizomlari haqida ko'nikmaga ega bo'ladilar – Mehnat shartnomasi taraflarining moddiy javobgarligi tushunchasi va shartlari haqida ko'nikmaga ega bo'ladilar – Mehnatni muhofaza qilish tushunchasi va uning ahamiyati. Xodimlarning mehnatini har tomonlama muhofaza qilish va sog'lig'ini saqlash davlatning konstitusiyaviy burchi haqida ko'nikmaga ega bo'ladilar – Ayollar mehnatini muhofaza qilish masalalari haqida ko'nikmaga ega bo'ladilar – Mehnat nizolari tushunchasi va uning klassifikatsiyasi haqida ko'nikmaga ega bo'ladilar.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'lik bo'lgan fanning nomi	Barcha maxsus fanlar
O'qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim.
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy

O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriqni bajarish.

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'lim
1	Mehnat huquqining predmeti va bioetikaning asosiy vazifalari.	Mehnat, uning jamiyatdagi o'rni va mehnat munosabatlarini huquqiy tartibga solishning zarurligi Bioetika tushunchasi. Mehnat huquqining tushunchasi va predmeti. Mehnatga oid munosabatlarning o'ziga xos xususiyatlari va ular bilan bog'liq bo'lgan boshqa munosabatlar. Mehnat huquqining uslubi va vazifalari. Mehnat huquqining boshqa huquq sohalaridan, xususan fuqarolik, qishloq xo'jalik, ma'muriy va boshqa huquqiy fanlardan farqi. Mehnat huquqining tizimi.	2	2N	
2	Mehnat huquqining asosiy tamoyillari va manbalari.	Mehnat huquqining asosiy tamoyillari tushunchasi. Mehnat boziri va aholini ish bilan ta'minlashni huquqiy jihatdan tartibga solish sohasidagi davlat siyosatini ifodalovchi tamoyillar. Mehnatning shartlarini belgilash sohasidagi boshqaruv asosini belgilovchi tamoyillar. Xodimlar mehnatining qo'llanilishini belgilovchi tamoyillar. Xodimlar mehnat huquqlarini himoya qilishni ifoda etuvchi tamoyillar. Mehnat huquqi manbalari tushunchasi, tasnifi. Konsitutsiya –O'zbekiston Respublikasi mehnat huquqining yetakchi manbai sifatida. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaning ahamiyati. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari, hukumat qarorlari mehnat huquqi manbai sifatida.	3	2N	1
3	Mehnatga oid huquqiy munosabatlar va bioetika ta'limoti.	Mehnatga oid munosabatlar tushunchasi va klassifikatsiyasi. Mehnatga oid huquqiy munosabatlar va bioetika ta'limoti Mehnatga oid munosabatlar subyektlarining turlari. Mehnat huquqiy–muomala layoqati, mehnat huquqi subyektlarining yuridik statusi. Mehnat huquqi subyektlari sifatida xodimlar. Xodimlarning mehnat qilish huquqi va mehnat qilish huquqi subyektligi mezonlari. Ish beruvchilar mehnat	3	2N	1

		huquqining subyekti sifatida. Ish beruvchilarning asosiy huquq va majburiyatlari. Ayrim fuqarolar ish beruvchi sifatida. Ish beruvchi vakilligi, xodimlar vakillik organlari. Kasaba uyushmalari va mehnat jamoasi xodimlar vakillik organi sifatida. Tovar ishlab chiqaruvchilar va tadbirkorlar palatalari kichik va xususiy tadbirkorlik sifatida. Xodimlar vakillik organlari faoliyatida qatnashayotgan xodimlar uchun qo'shimcha kafolatlar.			
4	Mehnatga oid huquqiy munosabatlar	Mehnatga oid huquqiy munosabatlar tushunchasi. Mehnat sohasida jamoat munosabatlarining vujudga kelish asoslari. Mehnatga oid huquqiy munosabatlarning xususiyatlari. Mehnatga oid huquqiy munosabatlarining asosiy belgilari, mazmuni. Mehnatga oid huquqiy munosabatlarining obyekti va subyekti. Mehnatga oid huquqiy munosabatlarni vujudga keltirish, o'zgartirish va bekor qilish asoslari.	2	2N	
5	Jamoa shartnomasi.	Jamoa shartnomasi tushunchasi, ahamiyati va asosiy maqsadi. Jamoa shartnomasi tuzishning tamoyillari. Jamoa shartnomasining mazmuni. Jamoa shartnomasining me'yoriy va maxsus shartlari. Jamoa shartnomalarini tuzish tartibi va bosqichlari.	4	2A	2
6	Jamoa kelishuvi.	Jamoa kelishuvlarining mazmuni. Jamoa kelishuvlarini tuzish tartibi. Jamoa shartnomasi va jamoa kelishuvining bajarilishini ta'minlash usullari. Jamoa shartnomasi va kelishuvlari shartlarini bajarmaganlik yoki lozim darajada bajarmaganlik uchun taraflarning javobgarligi.	2	2A	
7	Maxsus qism. Aholini ish bilan ta'minlash	Fuqarolarni ish bilan ta'minlanish konstitutsiyaviy huquqlari va uning kafolatlari. O'zbekiston Respublikasida majburiy mehnatning hamda mehnat sohasida kamsitishning ta'qiqlanishi, O'zbekiston Respublikasining "Aholini ish bilan ta'minlash to'g'risida"gi Qonuni va aholini ishga joylashtirishning asosiy tamoyillari. Ishga joylashtiruvchi organlar, ularning vazifalari, huquqiy statusi. Fuqarolarni ish axtaruvchi (qidiruvchi) sifatida ro'yxatga olish tartibi. Ishsiz shaxs va uning huquqiy maqomi.	2	2N	
8	Mehnat shartnomasi (kontrakt) tushunchasi, mazmuni, taraflari va	Mehnat shartnomasi (kontrakti) tushunchasi va taraflari. Uning boshqa turdosh fuqarolik huquqiy shartnomalardan farqi. Mehnat shartnomasining xalq xo'jaligidagi huquqiy ahamiyati. Mehnat shartnomasining mazmuni.	2	2N	

	tuzish tartibi.	Mehnat shartnomasining turlari: a) o'rindoshlik bo'yicha ishlar haqidagi mehnat shartnomasi;b) konkurs asosida ishga qabul qilishda tuziladigan mehnat shartnomasi;c) korxona rahbari bilan tuziladigan mehnat shartnomasi;d) kasanachilar (uy xodimlari) bilan tuziladigan mehnat shartnomasi; ye) haqi to'lanadigan jamoat ishlariga qabul qilish. f) korxonalar uchun belgilangan minimal ish joylari (kvota) hisobidan ishga qabul qilish.			
9	Mehnat shartnomasini o'zgartirish.	Mehnat shartnomasi (kontrakti)ni o'zgartirish. Mehnat shartnomasi (kontrakti) shartlarini belgilash va o'zgartirishning umumiy qoidalari. Ish beruvchining tashabbusi bilan xodim roziligisiz mehnat shartnomasi (kontrakti)ni o'zgartirish. Xodim talabiga binoan mehnat shartnomasi (kontrakti)ni o'zgartirish. Ish joyini o'zgartirish (qo'zg'atish). Boshqa doimiy va vaqtincha ishga o'tkazish tushunchasi va turlari. Mehnat shartnomasi (kontrakti)ni o'zgartirishni rasmiylashtirish.	2	2N	
10	Mehnat shartnomasining bekor bo'lishi tushunchasi va tasnifi.	Mehnat shartnomasi (kontrakti)ni bekor qilish asoslarining umumiy tavsifi. Xodimning tashabbusi bilan mehnat shartnomasi (kontrakti)ni bekor qilish. Xodimning tashabbusi bilan mehnat shartnomasi (kontrakti) ni bekor qilishda belgilangan ogohlantirish muddati, uni belgilashdan ko'zlangan maqsad va bu muddatni qisqartirishga yo'l qo'yiladigan holatlar. Mehnat shartnomasi (kontrakti)ni ish beruvchining tashabbusi bilan bekor qilish asoslari. Ish beruvchining tashabbusi bilan mehnat shartnomasi (kontrakti)ni bekor qilishni kasaba uyushmasi qo'mitasi yoki xodimlarning boshqa vakillik organlari bilan kelishib olish.	2	2N	
11	Ish vaqti.	Mehnat huquqi bo'yicha ish vaqti tushunchasi. Ish vaqtining huquqiy me'yorlari. Ish kuni, ish smenasi, ish haftasining normal va qisqartirilgan muddatlari, to'liqsiz ish vaqti. Ish smenasi grafigi, o'zgaruvchan ish grafiklari, ishlarni tashkillashtirish, uslubi. Ish vaqti rejimi tushunchasi va uni belgilash tartibi. Ish vaqtini hisobga olish va uning turlari. Ish vaqtidan tashqari ishlar, unga jalb qilish hollari va tartibi.	4	2A	2
12	Dam olish vaqti va mehnat	Fuqarolarning dam olishlarining qonuniy kafolatlari. Dam olish vaqti, uni huquqiy jihatdan tartibga solish. Dam olish vaqti turlari (ish kuni davomidagi	6	4A	2

	ta'tillari.	tanaffuslar, kundalik dam olish vaqti. Dam olish kunlari. Bayram kunlari. Ta'tillar). Dam olish va bayram kunlarida xodimlarni ish vaqtidan tashqari ishlarga jalb qilish asoslari va tartibi. Xodimlarning mehnat ta'tili olish huquqi Ta'tillarni berish vaqti, navbati va tartibi. Ta'tilni uzaytirish yoki uni boshqa muddatga ko'chirish. Ta'tilni qismlarga bo'lish va ta'tildan chaqirib olish tartibi. Ta'tillar uchun haq to'lash tartibi. Ijtimoiy ta'tillar. Ish haqi saqlanmagan holda beriladigan ta'tillar.			
13	Mehnatga haq to'lash	Mehnatga haq to'lash tushunchasi va uning umumiy tavsifi. Mehnat haqini huquqiy tartibga solish uslublari. Mehnatga haq to'lashni qonun hujjatlari va lokal normativ hujjatlar bilan tartibga solish. Mehnat haqi tarkibi. O'rtacha oylik ish haqini hisoblab chiqarish. Mehnat haqini to'lash tartibi. Ish haqini to'lash vaqti, joyi va muddati. Mehnat haqidan ushlab qolish. Normal ish vaqtidan chetga chiqqan holda bajarilgan ishlar uchun haq to'lash. Ish vaqtidan tashqari ishlar, dam olish va bayram kunlaridagi ishlar uchun haq to'lash. Tungi vaqtdagi ish uchun haq to'lash.	4	2N	2
14	Kafolatli to'lovlar va kompensasiya to'lovlari.	Kafolatli to'lovlar tushunchasi. Davlat yoki jamoat vazifalarini bajarayotgan vaqtida beriladigan kafolatlar. Ish beruvchi va mehnat jamoasi manfaatlariga doir vazifalarni bajarish vaqtida beriladigan kafolatlar. Jamiyat manfaatlariga doir harakatlar qilganda beriladigan kafolatlar. 18 yoshgacha bo'lgan xodimlarga beriladigan kafolatli to'lovlar. O'rtacha oylik ish haqini hisoblab chiqarish tartibi. Kompensasiya to'lovlari, ularning turlari. Xizmat komandirovkasi davrida, ko'chib yurish bilan bog'liq ishlarda harajatlarni to'lash. Xodimga tegishli mol – mulkdan foydalanganlik uchun xarajatlarni to'lash.	4	2N	2
15	Mehnat intizomi ,tibbiyot xodimlarining burchlari va vazifalari .	Mehnat huquqi bo'yicha mehnat intizomi tushunchasi. Mehnat intizomini ta'minlash usullari. Xodimlar va ma'muriyatning vazifalari. Ichki mehnat tartibi qoidalarini huquqiy jihatdan tartibga solish. Ayrim toifadagi xodimlarning intizom to'g'risidagi Ustav va Nizomlari. Xodim va ish beruvchining asosiy burchlari. Mehnat uchun rag'batlantirish. Intizomiy nojo'ya harakat va uni tashkilotuvchi elementlar. Mehnat intizomini buzganlik uchun boshqa huquqiy jazo choralari.	6	4A	2

16	Mehnat shartnomasi taraflarining moddiy javobgarligi.	Mehnat shartnomasi taraflarining moddiy javobgarligi tushunchasi va shartlari. Mehnat qonunchiligidagi moddiy javobgarlikning fuqarolik qonunchiligidagi mulkiy javobgarlikdan farqi. Mehnat shartnomasining bir tarafi boshqa tarafga etkazgan zararini qoplash majburiyati tushunchasi. Ish beruvchiga yetkazilgan zarar uchun xodimning moddiy javobgarligi tushunchasi. Moddiy javobgarlik turlari. Xodimning cheklangan moddiy javobgarligi chegarasi. Xodimning moddiy javobgarligini istisno etuvchi holatlar. Zararni undirish tartibi. Zararni sud tomonidan undirilishi. Korxonaga uning rahbari tomonidan etkazilgan zararining to'lanishi. Zararni undirish haqidagi qaror ustidan shikoyat qilish huquqi.	4	2N	2
17	Mehnatni muhofaza qilish	Mehnatni muhofaza qilish tushunchasi va uning ahamiyati. Xodimlarning mehnatini har tomonlama muhofaza qilish va sog'lig'ini saqlash davlatning konstitusiyaviy burchidir. Mehnatni muhofaza qilish institutining mazmuni. Mehnatni muhofaza qilishning tashkiliy-huquqiy shakllari: mehnatni muhofaza qilishni rejalashtirish va Moliyalashtirish tadbirlari. Mehnatni muhofaza qilish normalari va ishlab chiqarish sanitariyasi qoidalari. Mehnat muhofazasiga doir qonunlarni buzganlik uchun mansabdor shaxslarning javobgarligi.	6	4A	2
18	Ayrim toifa xodimlarga beriladigan qo'shimcha kafolat va imtiyozlar.	Ayollar mehnatini muhofaza qilish masalalari. Ayollar mehnatini qo'llash ta'qiqlanadigan ishlar. Ayollar ko'tarishlari va tashishlari mumkin bo'lgan yuk normalari. Yosh bolasi bor ayollar mehnatini maxsus tashkil etish. Homilador va bolasi bor ayollar mehnatini maxsus tashkil etish. Homilador va yosh bolasi bor ayollar bilan tuzilgan mehnat shartnomasini bekor qilishdagi kafolatlar. Yoshlar mehnatini muhofaza qilish. Yoshga to'lmagan shaxslar mehnatidan foydalanish ta'qiqlanadigan ishlar. Yoshlar ko'tarishi mumkin bo'lgan yuk normalari. Yoshlarni tibbiy ko'rikdan o'tkazish. Yoshlarga mehnat huquqi sohasidagi imtiyozlar. Ayrim oliy o'quv yurtlarida maxsus sirtqi bo'limlarda ishni ta'lim bilan qo'shib olib borayotgan xodimlar uchun imtiyozlar.	6	2N 2A	2

19	Mehnat nizolari va ularni hal qilish tartibi.	Mehnat nizolari tushunchasi va uning klassifikatsiyasi. Mehnat nizolarining kelib chiqish sabablari. Mehnat nizolarini ko'ruvchi organlar. Mehnat nizolarining taalluqliligi. Xodimlarning huquq va erkinliklarini qonuniy mustahkamlashda sud va huquqni muhofaza qilish organlarining roli. Mehnat nizolari komissiyasini tuzish va bu komissiyaning vakolatlari. Yakka mehnat nizolarini mehnat nizolari komissiyasida ko'rib hal qilish. Mehnat nizolarini suda ko'rishning xususiyatlari. Mehnat nizosini tumanlararo (shahar) fuqarolik sudiga o'tkazish va mehnat nizolari komissiyasi qarori ustidan shikoyat qilish.	6	4A	2
		Jami:	72	48	24

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etilgan adabiyotlar va saytlar ro'yxati

1. Tursunov Yu. Mehnat huquqi . Darslik . T., "MOLIYA", 2015.
2. Tursunov Yu, Usmanova M, Rahimova Yu. Mehnat huquqi. Darslik. T, TDYuI, 2016. 253-bet
3. O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksiga sharxlar. T., TDYuI, 2018.
4. Usmanova M. A. Mehnat shartomasi. O'quv qo'llanma. T., TDYuI. 2019. Tursunov Yu. Xalqaro mehnat huquqi. Darslik. T., TDYuI, 2010. 253 b.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Qonunlari
2. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. – T., O'zbekiston. 2008. 40-bet
3. O'zbekiston Respublikasining Mehnat kodeksi. T., "NORMA", 2010 271-bet
4. O'zbekiston Respublikasining "Aholini ish bilan ta'minlash to'g'risida"gi qonuni.
5. O'zbekiston Respublikasining "Xususiy korxonalar to'g'risida"gi qonuni. 2003 yil 29 avgust

Internet saytlar

1. Sayt "Profsoyuznayaucheba": neyantsev @ z66. ru. [http: G`G` bcaG`uzG`prot](http://G`G`bcaG`uzG`prot).
2. law @ ext. dvg. ru. "Konferentsiyapotrudovomupravu". 3. www. Mintrud. ru. "Obzorzarabotnoyplati".

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI
40910206 -“Tibbiyot brigadasi” mutaxassisligi

UMUMIY GIGIENA VA EKOLOGIYA

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi
	2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.11
Ajratilgan auditoriya soat:	48

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Mansurov X.A.

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

Taqrizchi :

Karibayev Ye.K.

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi ishlab chiqarish
ta'limi bo'yicha direktor o'rinbosari

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Umumiy gigiena va ekologiya
Ajratilgan soat	48
Mavzular soni	12
Dasturning maqsadi	Gigienaning ilmiy asoslari, gigienik tekshirish usullari va sog'lomlashtirish tadbirlarining asosiy prinsiplarini o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilishi ta'minlash. O'quvchilarga gigienaning asoslari, gigienaning har bir bo'limini asosiy xususiyatlari, eng dolzarb gigienik va ekologik muammolar, o'quvchilar tomonidan gigienik tekshirish usullarini o'zlashtirilishi, o'quvchilarni odam organizmi va atrof muhit bilan o'zaro ta'sirlanish asoslari, gigienik me'yorlashtirish va reglamentlashtirishning asoslari bilan tanishtirishdan iborat.
O'zlashtirish natijalari	• toksikologik tekshirishlarning metodologik asoslarini bilib oladilar; • oziq-ovqat mahsulotlarining to'la sifatligini tekshirishning uslubiy asoslarini aytib beradilar; • Bolalar va o'smirlarning jismoniy rivojlanishini umumiy va shaxsiy tarzda tekshirish va baholashning metodologik asoslarini bajarib kuradilar; • organizmga atrof muhit omillarining organizmga ta'sirini baholash uchun ayrim fiziologik tekshirishlarni bajarib ko'rsatadilar; • organizmga meteo-omillarning kompleks ta'sirini tekshirish va baholash usullarini aytib beradilar; • Jismoniy mehnatni bajarishda organizmning funksional holatini baholash usullarini bajaradilar; • Aqliy mehnat bajarganda organizmning funksional holatini baholash bo'yicha ish olib boradilar.
Bilimlar	• gigiena va uning har bir bo'limining maqsadi va vazifalari; • atrof muhit va odam organizmining o'zaro bog'liqligining asoslari; • atrof muhit omillarining organizmga ta'sir etish xususiyatlari, ijtimoiy-gigienik omillar; • gigienik va sog'lomlashtiruvchi tadbirlarni tashkil qilish va o'tkazishning asosiy prinsiplari; • oqilona ovqatlanishning gigienik asoslari; • sog'lom turmush tarzining gigienik asoslari; • atrof muhit omillarini gigienik me'yorlashtirish va reglamentlashtirishning umumiy asoslari; • inson ekologiyasining zamonaviy holati va atrof muhitni muhofaza qilishning gigienik asoslari.
Ko'nikmalar	-atrof muhit omillarini baholash bo'yicha vizual, instrumental, hisoblash va laboratoriya tekshirishlarini bajarish: - ob'ektlarni sanitar tekshirish va tavsiflashni; - hona havosining mikroiklim ko'satkichlarini o'lchash va baholashni; - yopiq xonalar havosining antropogen ifloslanganligini tekshirish va

	baholashni; - laboratoriya tekshirishlari uchun turli manbalardan suv namunalarini olish, suvning fizik va kimyoviy xossalarini aniqlashni; - laboratoriya tekshirishlari uchun tuproq namunalarini olish va ularni tekshirishga tayyorlashni; - tuproqning fizik-mexanik, kimyoviy xossalarini va gelmentoovoskopik tekshirishni; - ishchi muhiti havosidagi fizik va kimyoviy omillarni aniqlashni; - gazlamaning asosiy fizikaviy va gigienik xossalarini aniqlashni bajarish.
O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	Nutritsiologiya dietologiya asoslari bilan Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi Valeologiya Mikrobiologiya ,virusologiya va immunologiya Tibbiy biologiya va umumiy genetika
O'qitishningtashkiliy shakli	N- nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq.

2. O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
1	Gigienaning predmeti va vazifalari	Gigienaning predmeti va vazifalari. Tibbiy ekologiya. Tibbiy ta'lim tizimida gigienaning tutgan o'rni. "Aholi salomatligi" tushunchasi, salomatlik ko'rsatkichlarining yashash sharoitlariga bog'liqligi. Atrof muhit va ekologik omillar haqida tushuncha. Gigienada qo'llanadigan tekshirish usullari.	3	2N	2
2	Havo muhiti va uning gigienik ahamiyati. Quyosh radiatsiyasining	Atmosfera havosining fizikaviy xossalariga gigienik ta'rif. Atmosfera havosining fizikaviy xossalarini biologik va umumsanitar ahamiyati: harorat, namlik, havoning xarakat tezligi, barometrik	6	2N	2

	gigienik ahamiyati	bosim va havoning elektrlanganlik holati. Quyosh radiatsiyasining higienik ahamiyati. Infraqizil ko'rinadigan va ultrabinafsha nurlarining biologik ahamiyatini o'rganish.			
3	Suvning salomatlik omili ekanligi. Aholining suv ta'minotini higienik asoslari. Aholining suv ta'minotini tashkil qilishga bo'lgan higienik talablar	Suvning fiziologik va higienik roli, uning epidemiologik ahamiyati. Aholining suv ta'minotini dunyo muammosi ekanligi. O'zR hududidagi suv manbalariga higienik ta'rif va ekologik muammolar. Ichimlik suvining sifatiga bo'lgan higienik talablar. Ichimlik suvining sifatini yaxshilashdagi asosiy va yordamchi usullarni qo'llash va o'rganish.	6	2N 2 A	2
4	O'zR da sanitariya-epidemiologiya xizmatini tashkil qilishning asoslari	Sanitariya tashkilotlarini shakllanishining asosiy bosqichlari. O'zR da sanitariya-epidemiologiya xizmatining umumiy tarkibi. Davlat sanitariya-epidemiologiya nazorati markazlari (DSENM). Ogohlantiruvchi va joriy sanitariya nazoratlari haqida tushuncha. 2015 yildagi "Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to'g'risida Qonuni"ga umumiy ta'rif.	8	2 N	2
5	Gigienik me'yorlashtirish va reglamentlashtirish haqida tushuncha	Gigienik me'yor va reglamentlarning ahamiyati. Atrof va ishlab chiqarish muhitidagi fizikaviy, kimyoviy, biologik omillarning higienik me'yorlari va higienik reglamentlarini ishlab chiqishning asoslari. SanQvaM lari, REK va boshqa normativ xujjatlar.	8	2N	2
6	Zamonaviy inson ekologiyasining tibbiyotdagi oid tomonlari.	Inson ekologiyasi haqida tushuncha. Ifloslantiruvchi omillarning turlari va ularning shahar, hamda qishloq aholi yashash joylaridagi asosiy manbalari. O'zR hududidagi ekologik vaziyatlar, ekologik halokatli zonalar va ekologik zo'riqqan mintaqalarga umumiy ta'rif. Atrof muhitni muhofaza qilish bo'yicha tadbirlar o'tkazish	6	4N	2

7	Mehnat gigienasining umumiy asoslari. Ishlab chiqarish muhitidagi ruhiy-fiziologik va fizik omillarga gigienik ta'rif.	Mehnat gigienasi haqida tushuncha, uning maqsadi va vazifalari. Ishchilarga tibbiy-profilaktik xizmat ko'rsatish tizimida mehnat gigienasining tutgan o'rni. Ishlab chiqarish muhitidagi biologik omillarga gigienik ta'rif. Ishlab chiqarishga oid zararlar va kasbiy kasalliklar haqida tushuncha. Ishlab chiqarish changlari, changga oid patologiyalarni oldini olish va inson organizmiga ta'sirini o'rganish.	8	2 N 4 A	2
8	Ishlab chiqarish muhitidagi kimyoviy omillarga ta'rif. Zararli kasbdagi ishchilar uchun beriladigan davolovchi-profilaktik ovqatlanish haqida tushuncha	Umumzaharli ta'sir ko'rsatuvchi kimyoviy omillarga gigienik ta'rif, korxonalarda o'tkir va surunkali zaharlanishlarni oldini olish choralari. Organizmga maxsus ta'sir bo'yicha ishlab chiqarishdagi zararli kimyoviy omillarga ta'rif. Ishlab chiqarish korxonalaridagi ishchilarning davolovchi-profilaktik ovqatlanishi haqida tushuncha, maxsus ovqatlanish ratsionlari, ularni berilish sharoitlarini o'rganish.	6	2 N 2 A	2
9	O'zR qishloq xo'jaligidagi mehnat gigienasi asoslari. Pestitsidlar va mineral o'g'itlarni qo'llash gigienasi asoslari.	O'zR sharoitida qishloq xo'jaligidagi mehnatning o'ziga xos xususiyatlari, zamonaviy muammolari, qishloq xo'jaligi mehnatkashlari organizmiga ta'sir etuvchi nomuvofiq omillarga umumiy ta'rif. Mineral o'g'itlar va pestitsidlarni qo'llash gigienasi asoslari, organizmga ularning zararli ta'sirini oldini olish tadbirlari (muammoli).	6	2N 2A	2
10	Tuproq gigienasi. Aholi yashash joylarini tozalashning umumiy asoslari. Shahar va qishloq aholi yashash joylaridagi turmush sharoitining	Atrof muhitning omili sifatida tuproq muhitiga umumiy gigienik ta'rif. Tuproqning sanitar va epidemiologik ahamiyati haqida tushuncha. O'zR hududining biogeokimyoviy foni va asosiy endemik kasalliklar, ularni oldini olish tadbirlari. Shahar muhitini yaxshilash bo'yicha tadbirlar. Qishloq aholi yashash joylaridagi turmushning o'ziga xos xususiyatlari ekologik muammolari, O'zR da bu muammoning o'ziga xosligi, uni hal etish yo'llarini o'rganish.	6	2 N 2A	2

	xususiyatlari				
11	Bolalar va o'smirlar gigienasining umumiy asoslari.	Zamonaviy sharoitda O'zR dagi bolalar va o'smirlar kontingentining asosiy salomatlik ko'rsatkichlari va uning uchun tarbiyalash va o'qitish sharoitlarining ahamiyati. Bolalar va o'smirlar gigienasi haqida tushuncha, uning maqsadi va vazifalari.	4	2N	2
12	Ovqatlanishning salomatlik omili ekanligi	Aholi salomatligi uchun ovqatlanishning ahamiyati. Zamonaviy sharoitda ovqatlanish muammosining o'tkirligini belgilovchi omillar. Ovqatdan zaxarlanishlar tushunchasi, tasnifi. Zamonaviy ekologik sharoitlarda ovqatlanishni ratsionallshtirish imkoniyati.	4	2N	2
Jami			72	48	24

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashgaimkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4.Asosiy va qo'shimcha adabiyotlar hamda axborot manbaalari

Asosiy adabiyotlar

1. Salomova F.I., Iskandarova Sh.T., Abdukadirova L.K., Sadullaeva X.A., Sharipova S.A., Axmadaliev N.O., Xasanova M.I. "Gigiena. Tibbiy ekologiya". Darslik. Toshkent. RIO-TMA, 2019y
2. Duschanov B.A., Iskandarova Sh.T. Umumiy gigiena. Darslik. –Toshkent. Kitob-jurnal. 2008 y.
3. Ponomareva L.A., Kazakov Ye.K., Abduqodirova L.K., Tuhtarov B.Ye., Dravskix I.K., Sharipova S.A., Sadullaeva X.A. Umumiy gigiena bilan ekologiya. Amaliy mashg'ulotlar uchun o'quv qo'llanma. - Toshkent. Tafakkur-bo'stoni. - 2011. -200 bet.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Duschanov B., Yusupova O., Nuralieva S., Aminov U. "Radiatsion va harbiy gigiena". Darslik. – Toshkent., Yangi asr avlodi. - 2008.
2. Ponomareva L.A., Inogamova V.V., Salomova F.I. "Radiatsionnaya gigiena" o'quv qo'llanma. Toshkent. RIO – TMA. 2014.
3. Aholining sanitariya-epidemiologik osoyishtaligi to'g'risida Qonuni, T. 2015y.
4. Melnichenko P.I., Arxangelskiy V.I., Kozlova T.A. va b. "Gigiena s osnovami ekologii cheloveka", Uchebnik. Moskva. GEOTAR –Media. 2010g., 752 s.
5. Rumyansev G.I., Proxorov N.I., Novikov S.M. vab. "Gigiena" Uchebnik dlya vuzov, Moskva. GEOTAR-Media. 2009g. 608s.

Internet saytlari:

1. www.minzdrav.uz;
2. www.tma.uz
3. [www. Ziyonet](http://www.Ziyonet);
4. www.hygiene.uz;

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI
40910206 -“Hamshiralik ishi” mutaxassisligi

Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi
	2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.12
Ajratilgan auditoriya soat:	48

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: **Soipova M.B.**

Sergeli Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi katta o'qituvchisi

Taqrizchilar: **Nuruzova Z.N.**

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi "Mikrobiologiya, virusologiya, immunologiya" kafedrası professori

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya
Ajratilgan soat	48
Mavzular soni	9
Dasturning maqsadi	- o'quvchilarga bakteriologiya, virusologiya, immunologiya, mikologiya, parazitologiya sohasidagi bilimlarning nazariy, amaliy asoslarini, qonuniyatlarini va yuqumli kasallik qo'zg'atuvchisiga zamonaviy tashxis qo'yish, davolash, kasallikning oldini olish usullarini o'rgatish, hamda ularni amaliyotga tatbiq etish ko'nikmasini hosil qilishdan iborat.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	– Yuqumli kasallik qo'zg'atuvchilarini tasnifi, tinktorial, kultural, bioximik, antigenlik xususiyatlarini, kasallikni etiologiyasi, manbasi yuqish yo'llari, klinik kechishi, davolash va oldini olish usullari asosda ularga bakteriologik virusologik va serologik tashxis qo'yishni bajara olish, mikrob kulturasi, patologik materiallardan surtma tayyorlash, ularni oddiy va murakkab usullarda bo'yash, mikroskop bilan ishlash va preparatlarni immersion sistemada to'g'ri diagnostika qilish, patologik materiallardan patogen bakteriyalar va viruslarni ajratib olish, serologik usullarda yuqumli kasalliklarga tashxis qo'yish bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar
Bilim	– Mikrobiologiya, virusologi va immunologiya moduli va uning vazifalari; – mikroorganizmlarning morfologiyasi, fiziologiyasi va kimyoviy tarkibi, ultrastrukturasi; – mikroorganizmlar ajratadigan moddalar; – mikroorganizmlar genetikasi; – tashqi muhit omillarining mikroorganizmlarga ta'siri; – mikroorganizmlarni tabiatda tarqalishi; – spiroxeta va rikketsiyalarga umumiy xarakteristika; – viruslarga umumiy xarakteristika; – bakteriofaglar, tibbiyotda fagni qo'llanishi; – antibiotiklar, yuqumli kasalliklarning kimyoterapiyasi va kimyoprofilaktikasi; – infeksiya haqida tushuncha. Immunitet haqida tushuncha; – yuqumli kasalliklarning maxsus immunoprofilaktikasi va immunoterapiyasi; allergiya va anafilaksiya.
Ko'nikma	– Bakteriologik laboratoriya tuzilishivajihozlaribilanishlash; – Mikrobkulturasidansurtmatayyorlash, fiksatsiya qilish; – Surtmapreparatni oddiyusullarda bo'yash; – mikroskop bilan ishlash; – zararli materiallarni zararsizlantirish;

	– qo'l va ish joyini dezinfeksiya qilish; – sterilizatsiya asboblari ishlatish; – 1 milliard mikroorganizmlarini tayyorlash; – sof kulturani antibiotiklarga sezgirligini disklar yordamida aniqlash; – dori preparatlarini sterillikka tekshirish va natijani o'qish.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modul nomi	- Anatomiya - Fiziologiya - Patologiya - Farmakologiya va retseptura asoslari - Umumiy gigiena va ekologiya - Valeologiya - Nutritsiologiya - Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi - Tibbiy biologiya va umumiy genetika
O'qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturining mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
1.	Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya to'g'risida tushuncha. Ularning tibbiyotdagi ahamiyati. Mikroorganizmlarni	Modulning qisqacha tarixi, vazifalari, nazariy va amaliy tibbiyotda tutgan o'rnini. Modulning boshqa tibbiy modullar taraqqiyotidagi roli. Mikrobiologiyaning rivojlanish bosqichlari. O'zbekistonda mikrobiologiya maktabining yaratilishi. Mikrobiologiya modulining maqsad va vazifalari. Prokariotlar, (bakteriyalar) ularni eukariotlardan (sodda jonivorlar, zamburug'lar) farqi.	6	4 N	1

	ing klassifikatsiyasi,. Mikroorganizmlar morfologiyasi, struktura tuzilishi va fiziologiyasi.	Bakteriyalarning binar nomenklaturasi. Viruslar tasnifi: odam, hayvon, o'simlik, bakteriyalar viruslari. Bakteriyalarni morfologiyasi. Bakteriyalarni oziqlanish tipi va mexanizmi bo'yicha tasnifi. Autotroflar, geterotroflar, saprofitlar, absolyut va fakultativ parazitlar, prototroflar, auksotroflar. Oziq muhitlarga qo'yiladigan talablar. Oziq muhitlar tasnifi. Bakteriya hujayrasidagi oqsillar, nuklein kislotalar, uglevod, yog'lar biosintezining o'ziga xos xususiyatlari. Bakteriyalar fermentlari. Bakteriyalarni o'sishi va ko'payishi. Xlamidiya, spiroxeta, aktinomitset, rikketsiya, zamburug' va sodda jonivorlarning ko'payishini o'ziga xos xususiyatlari. Mikroorganizmlarning hayot faoliyatida ishlab chiqargan mahsulotlari hisoblangan fermentlar, toksinlar, pigmentlari, energiya ajratishi, nur taratishini ahamiyati. Mikroorganizmlarning fiziologiyasi. Bakteriologik, virusologik va immunologik laboratoriyalar haqida tushuncha. Bakteriologik, virusologik va immunologik laboratoriyalar tuzilishi, jixozlanishi va ishlash qoidalari. Mikroblarning morfologiyasi va struktura tuzilishi va ularni oddiy va murakkab buyash usullari. Surtma tayyorlash texnikasi. Spiroxeta, riikketsiya, xlamidiya, aktinomitset, va boshqa mikroorganizmlar.		2 A	2
2.	Mikroorganizmlarga tashqi muhit faktorlarini ta'siri. Antibiotiklar va ximioterapevtik preparatlar. Mikroorganizmlar ekologiyasi. Suv, tuproq, havo, mikroflorasi. Odam organizmi normal mikroflorasi. Disbakterioz haqida tushuncha.	Mikroorganizmlarga tashqi muhit omillarining ta'siri. Mikroorganizmlarga kimyovi va fizik omillarning ta'siri. Antibiotiklarni kelib chiqishi biologik vazifasi va tabiati. Antibiotiklarni kimyovi strukturasini bo'yicha klassifikatsiyasi. Ta'sir doirasi. Antibiotiklarni ta'sir mexanizmi. Antibiotiklarni asoratlari. Antibiotiklarga mikroorganizmlarni chidamli variantlarini shakillanish mexanizmlari. Sanitar mikrobiologiya asoslari, vazifasi. Tashqi muhit ob'ektlariga (suv, havo, tuproq va turar joylar, davolash profilaktik muassasalar) sanitar bakteriologik baho berish.. Odam organizmi mikroflorasi va uning ahamiyati. Mikroorganizmlarning tashqi muhit omillariga ta'siri. Mikroorganizmlar ekologiyasi va odam organizmi mikroflorasi. Kimyoterapevtik	8	6 N	2

		preparatlar. Antibiotiklar.Sterilizatsiya. Sterilizatsiya qilish usullari. Sterilizatsiyani sifatini tekshirish. Dezinfeksiya. Aseptika, antiseptika. Antiseptik va dezinfektant moddalar haqida tushuncha. Bakteriyalarni antibiotiklarga chidamliligini o'rganish usullari.Mikroorganizmlarning antibiotika sezgirligini aniklash usullari. Har xil shimdirilgan disklar bilan tanishish. Diffuz usulda mikroblarni antibiotikka sezgirligini aniqlash. Dori preparatlarni sterillikka tekshirish.		2 A	2
3.	Infeksiya va immunitet xakida ta'limot. Immunoprofilaktika va immunoterapiya.	Yuqumli kasallikni kelib chiqish sharoitlari. Yuqumli kasallik jarayonini o'ziga xos xususiyatlari. Yuqumli kasalliklar yuqish yo'llari, davrlari. Immunitetning hozirgi zamon ta'rifi. Immunitet turlari (tug'ma, hayot davomida orttirilgan, tabiiy, sun'iy, aktiv, passiv, steril, nosteril va boshqalar). Fagotsitoz. Fagotsitoz haqidagi ta'limotning rivojlanishida I.I.Mechnikovning roli. Allergiya va anafilaksiya.Serologik reaksiyalar. Immunoprofilaktika. Immunoterapiya.	4	4 N	2
4.	Ichak infeksiyalari oilasiga kiruvchi qo'zg'atuvchilar to'g'risida tushuncha va ular keltirib chiqaradigan kasalliklar va laboratoriya diagnostikasi.	Enterobacteriaceae oilasi vakillariga umumiy tasnif. Qorin tifi va paratif qo'zg'atuvchilari morfologik, kultural, biokimyoviy xususiyatlari, antigen tuzilishi. Bakteriya tashuvchilik. Maxsus profilaktikasi va davolash. Ovqatdan zaxarlanishni chaqiruvchi mikroorganizmlarga xarakteristika. Botulizm qo'zg'atuvchisi morfologik, kultural xususiyati, patogenezi. Ichak infeksiyalari oilasiga kiruvchi qo'zg'atuvchilar keltirib chiqaradigan kasalliklarning laboratoriya diagnostikasi. Qusiqni va najasni bakteriologik tekshirishga olish qoidalari. Laboratoriyaga yo'llanma to'ldirish. Laboratoriya tashxisi.	6	4 N 2 A	1 2
5.	Yiringli-yallig'lanish kasalliklari qo'zg'atuvchilarining umumiy xarakteristikasi.	Stafilokokk, streptokokklar taksonomiyasi. Patogenlik xususiyatlari: toksinlari, patogen fermentlari. Stafilokokklar keltirib chiqaruvchi yuqumli kasalliklarning patogenezi va ularning yatrogen kasalliklar keltirib chikarishdagi roli. Davolash va maxsus profilaktikasi. Mikrobiologik	4	2 N	-

		diagnostikasi.Yiringli-yalliglanish kasalliklarining kuzgatuvchilari. stafilokokklar, streptokokklar, pnevmokokklar va meningokokklarning laboratoriya tashxisi.		2 A	2
6.	Xavo-tomchi infeksiyasi: sil, moxov, bo'g'ma va ko'k yo'tal kuzgatuvchilariga xarakteristika.	Sil, moxov, bo'g'ma va ko'k yo'tal qo'zg'atuvchilarining morfologiyasi va xossalari. Atipik mikobakteriyalar. Mohov qo'zg'atuvchisi morfologiyasi, kasallik patogenezi. Xavo-tomchi infeksiyasi kuzgatuvchilarining keltirib chiqaradigan kasallilarning laboratoriya diagnostikasi. Maxsus profilaktikasi. Tomoq va burundan surtma olish. Balg'amni laborator tekshiruv yig'ish. Laboratoriyaga yo'llanma to'ldirish. Laboratoriya tashxisi.	4	4 N	2
7.	Teri-tanosil kasallik qo'zg'atuvchilarining xossalari va ularni laborator diagnostikasi.	Teri-tanosil kasallik qo'zg'atuvchilarining xossalari va ularni laborator diagnostikasi. Anaerob infeksiya qo'zg'atuvchilari. Patogen spiroxetalar haqida tushuncha. Rikketsiyalar haqida tushuncha. Teri va tanosil a'zolaridagi kasalliklarning laborator diagnostikasi. Qo'zg'atuvchilarning umumiy xossalari va kasalliklarning laborator diagnostikasi.	4	4 N	2
8.	O'ta xavfli infeksiya kuzgatuvchilarining uziga xosligi va laboratoriya diagnostikasi.	O'ta xavfli infeksiya kuzgatuvchilarining asosiy xususiyatlari. Zoonoz kasallik qo'zg'atuvchilari: o'lat, kuydirgi, brusellyoz qo'zg'atuvchilari. Morfologiyasi. Kultural, biologik xususiyatlari. Maxsus profilaktikasi va davolash.O'ta xavfli kasalliklarda bakteriologik tekshirish uchun balg'am, najas, qon va boshqa materiallarni olish qoidalari. Laboratoriyaga yo'llanma to'ldirish. Laborator tashhis qo'yish usullari. Maxsus oldini olish choralari. Mikrobiologik diagnostikasi.	6	4 N 2 A	1 2
9.	Virusli infeksiyalar haqida tushuncha va ularning laboratoriya diagnostika usullari.	Umumiy xarakteristikasi. Tasnifi. Virusli infeksiyalar. Gripp kasalligini chakiruvchi viruslar. Paragripp, paratit, kizamik kasalliklarini chakiruvchi viruslar. Gepatit A,V, S, D, Ye, F, TTV – qo'zg'atuvchisi. Odam immuntanqislik virusi. Tojsimon virus(COVID 19) epidemiologiyasi va profilaktikasi.Vaksinoprofilaktikasi. Qonni bioximiyaviy, immunologik va serologik (virusli hepatit markerlari, I.F.A) tekshiruvga olish	6	4 N 2 A	- 3

		qoidalar. Laboratoriyaga yo'llanma to'ldirish. OITS va gepatit A, V, S, D, Ye viruslarining laborator diagnostikasi va profilaktikasi.			
		Jami:	72	48	24

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, Vazirlar Mahkamasi Qarorlari va "Sog'liqni saqlash Vazirligining" buyruq va uslubiy tavsiyanomalari.
2. Muxamedov I.M. va boshq. Meditsinskaya mikrobiologiya, virusologiya i immunologiya. Darslik. Toshkent. 2011 y.
3. Aliev Sh.R., Muxamedov I.M., Nuruzova Z.A. "Mikrobiologiyadan laboratoriya mashg'ulotlariga doir qo'llanma". Toshkent. 2013y.
4. Qurbonova S.Y. "Mikrobiologiya va immunologiyadan amaliy mashg'ulotlariga doir qo'llanma". Toshkent, 2015 y.

Qo'shimcha adabiyotlar.

1. Zverev V.V. Meditsinskaya mikrobiologiya, virusologiya i immunologiya. Darslik. Moskva, 2016 y..
2. Muxamedov I.M. va boshq. "Umumiy virusologiya» O'quv qo'llanma. Toshkent, 2012 y..
3. Muxamedov I. M. va boshqalar. "Tibbiyot virusologiyasi» O'quv qo'llanma Toshkent, 2013 y..
4. Muxamedov I.M. vaboshq. Klinicheskaya mikrobiologiya. Vrachlar uchun qo'llanma. Toshkent, 2016y.
5. Saryov V.N. Mikrobiologiya, virusologiya i immunologiya. Darslik. Moskva, 2010 y..

Internet saytlari

- <http://www.ziyonet.uz>
- <http://www.microbiology.ru>
- <http://immunology.ru>
- <http://www.rusmedserv.com/mycology/html/journals.html>

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI
40910206 - "Tibbiy brigada hamshirasi" mutaxassisligi

VALEOLOGIYA

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1. Patronaj hamshirasi
	2. Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	1.13
Ajratilgan auditoriya soat:	48

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: **Najimova S.X.**

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

Taqrizchilar: **S.A.Zuparova**

1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi

1. O'quv dasturi umumiy talablari

Dastur nomi	Valeologiya
Ajratilgan soat	48
Mavzular soni	15
Dasturning maqsadi	– Valeologiyaning turli xil-tibbiy, tabiiy, biologik, ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, falsafiy, ma'rifiy, ma'naviy va boshqa fanlar asosida vujudga kelgan integrativ fan ekanligini ta'kidlash. Valeologiya - inson salomatligi to'g'risidagi fan ekanligini isbotlash. «O'zligini anglash»ning valeologik ahamiyatini tushuntirish. Har bir inson organizmidagi o'z ichki imkoniyatini (potensialini) mustahkamlashga intilishi kerakligiga da'vat etish. Organizm quvvatini-salohiyatini oshirishlikda barcha imkoniyatlardan samarali foydalanishlikka intilishi kerakligini eslatib o'tish. Har bir shaxs o'zi va boshqalar uchun «Soglom turmush tarzini» yaratishligi. «Soglom avlod orzusi»da yashashlik va unga erishishlikka imkoniyat yaratishlik. Salomatlikni saqlash, mustahkamlash va uzoq umr ko'rishlikka da'vat etishlik.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	– Valeologiya haqida tushuncha va valeologiya fanining usullarini; – Odam organizmini ichki imkoniyatlarini oshirish yo'llari; – Aholi sog'lig'ini mustahkamlash va kasalliklarni oldini olish asoslarini o'zlashtiriladi. – Salomatlikni saqlash va mustahkamlashga qaratilgan ijobiy xayot tarzini shakllantiriladi. - Profilaktik tibbiyotning muammolari, salomatlikni asrash va mustahkamlash masalalarini aniqlashni o'rganiladi.
Bilim	– Valeologiya integrativ fan sifatida mavjud barcha fanlarning yutuqlaridan inson salomatligi uchun ulardan foydalanishlik (anatomya, fiziologiya, gistologiya, embriologiya, biologiya, bioximiya, biofizika, psixologiya, gigiyena, ekologiya vaboshqalar). – O'zligini anglashlikning ilmiy asosda tushuntirishlik va uning valeologik ahamiyatini ta'kidlash. – Inson organizmining birqancha a'zolar va tizimlar (sistemalar)dan iborat ekanligi hamda ularning bir butunligi va o'zaro-uzviy bogliqligining valeologik ahamiyatini tushuntirish.
Ko'nikma	– Salomatlik miqdorini o'rganish; – Individual sog'lomlashtirish dasturlarini amaliyotga tadbiq etish; – Aholi orasida sog'lom turmush tarzini shakllantirish; – Aholiga ta'sir ko'rsatishning individual, guruh va populyatsion darajalari aniq mexanizmlar va organizmning rezervlarini aniqlash; – Aholi bilan ish olib borishda maqsadli guruhlar, tamoyillar, standartlar va algoritmlardan foydalanish mexanizmlari yoritib berish;Antistress dasturlarni yaratish; – Profilaktik tibbiyotning muammolari, salomatlikni asrash va mustahkamlash masalalarini aniqlash.

O'quv rejasiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fanning nomi	– “Hamshiralik ishi”, “Gerontologiyada hamshiralik ishi”, “Pediatriyada hamshiralik ishi”, “Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi”, “Jamoadada hamshiralik ishi”
O'qitishning tashkiliy shakli	N –nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, amaliy topshiriq

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzuning nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
1	Valeologiya asoslari,tarixi Valeologiya fanini boshqa ilmiy sohalar ichida tutgan o'rne.	Valeologiya fani va uning vazifalari, rivojlanish bosqichlari, tibbiyotda tutgan o'rne. Valeologiya fanida qo'llaniladigan usullar. Salomatlik va sog'lom turmush tarzi tushunchasi va ahamiyati. Valeologiya tasnifi. Turmush tarzi, hayot tarzi tushunchalari. Hayot darajasi ko'rsatkichlari. Hayot tuzilishi, hayot uslubi, hayot sifati tushunchalari. Hayot tarzi va salomatlikka ta'sir etuvchi omillar. Abu Ali ibn Sinoning tibbiyotda tutgan o'rne.Salomatlik darajalari, ko'rsatkichlari. Birlamchi, ikkilamchi va uchlamchi profilaktika. Aholining umumiy, guruhviy va populyasion salomatligi. Sog'lom turmush tarzining, sportning, shaxsiy gigiyenaning salomatlikka ta'siri.	5	4 N	1

2	Sog'lom turmush tarzi va uning salomatlikni shakllantirishdagi ahamiyati. Insonlarni individual xususiyatlari, organizm rezervlari va adaptatsiya.	Insonning yashash muhitini shakllantirilishi uning valeologik madaniyati, jismoniy, ruhiy va ijtimoiy bosimning ta'siri. Bolalar doimo o'sib, rivojlanib borishi tufayli ularga har bir davrida shaxsiy xususiyatlardan tashqari alohida morfologik, fiziologik va psixologik xususiyatlari. Ontogenez haqida tushuncha. Ontogenezning uchta davri: tayyorlov; homila davri (homila rivojlanishi); tug'ilgandan keyingi (postnatal rivojlanish) yoki bolalik.	6	4 N	2
3	Ritorika (nutqning ahamiyati)	Ritorika haqida tushuncha, uning turlari va xususiyatlari. Muloqot haqida tushuncha. Muloqot turlari, darajasi va vositasi. Mantiqiy fikrlash haqida tushuncha va uning qonuniyatlari. Sanitariya ma'orifi tushunchasi. "Salomatlik" instituti maqsad va vazifalari.	3	2 N	1
4	Sog'lom turmush tarzini shakllantirish bo'yicha o'tkaziladigan tadbirlarda tibbiyot xodimlari etika va deontologiyasi	Tibbiyotda vrach-o'rta tibbiy xodim munosabatlaridagi yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari. Tibbiyotda o'rta tibbiy xodim-bemor munosabatlaridagi yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari.	4	2 N	2
5	Sog'lom hayot tarzini shakllantirishga individual yondashuv tamoyillari.	Sog'lom turmush tarzi tushunchasi, uning asosiy maqsadi, vazifalari va tarkibiy qismlari. Sog'lom turmush tarzining oila a'zolari salomatligiga ta'siri. Dispanser ko'rigi haqida tushuncha, uning maqsad va vazifalari. Inson salomatligini mustahkamlashga qaratilgan standart va algoritmlar to'g'risida tushuncha. Maqsadli guruhlarini aniqlash. Aholining turli guruhlarini salomatligiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash. "O'spirinlik davri" "Yoshlar" "Katta yoshdagilar" "Qariyalar va uzoq umr ko'ruvchilar" maqsadli guruhlarining ma'naviy, psixologik, tibbiy va jismoniy aspektlari.	8	6 N	2
6	Aholi orasida sog'lom	Inson salomatligi. Ijtimoiy va shaxsiy salomatlik. Aholi salomatligining ko'rsatkichlari. O'zbekiston			

	turmush tarzini shakllantirishda hamshiraning o'рни.	Respublikasining aholi salomatligini muxofaza qilish va saqlash bo'yicha asosiy me'yoriy hujjatlar. Salomatlikka ta'sir etuvchi tashqi va ichki omillar (ijtimoiy, tabiiy va irsiy). Sog'liqqa xavf tug'diruvchi omillar (noto'g'ri ovqatlanish, gipodinamiya). Oilada va jamoada sog'lom turmush tarzini shakllantirish usullari va ularni targ'ibotini tashkil qilish. Ekologiyaning salomatlikka, yosh avlodning o'sib ulg'ayishdagi ta'siri. Ekologik muhitning ta'siri natijasida yuzaga kelayotgan kasalliklar haqida ma'lumot. Irsiy kasalliklar. Salomatlik darajasini baholashda qo'llaniladigan populyatsion dasturlarni yaratish. Aholi salomatligini nazorat qilishda qo'llaniladigan sifat va miqdor ko'rsatkichlar: individual, guruhli.«Salomatlik kodeksi» sog'lom hayot garovi	6	2 N 2 A	2
7	Ratsional ovqatlanishning valeologik tamoyillari Sog'lom va tartibli ovqatlanish madaniyatini shakllantirish	Ratsional ovqatlanish — kasallikning oldini olish omilidir. Ratsional ovqatlanishning sog'liqqa ta'siri. Ratsional ovqatlanishga bo'lgan asosiy talablar. Muvozanatlashgan va sog'lom ovqatning asosiy negizlari. Ovqatlanish rejimi buzilganda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar. Bolalarni, homilador ayollarni, o'rta yoshdagilarni va qariyalarni ovqatlantirish. Aqliy va jismoniy mehnat bilan shug'ullanuvchi kishilarning ovqatlanishi. Ratsional ovqatlanishda milliy taomlar o'рни.	6	4N	2
8	Psixoemotsional holatning roli va valeologik ahamiyati Antistress dasturlar yaratish	Aqliy va jismoniy mehnat qiluvchi kishilarning psixoemotsional holati. Psixologik ta'sir — davolash usuli sifatida. Odam organizmiga psixoemotsional holatning ta'siri. Psixoemotsional zo'riqishlar. Antistress haqida tushuncha. Antistress dasturlar yaratish. 2019-2025 yillarda O'zbekiston Respublikasi aholisining ruhiy salomatligini muhofaza qilish xizmatini rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida. PQ- 4190 13.02.2019	6	2 N 2 A	2
9	Jismoniy tarbiyaning roli va valeologik	Jismoniy tarbiyaning jismoniy va ruhiy rivojlanishiga ta'siri. Jismoniy mashqlar turlarini va inson a'zolariga ularning ta'siri, chiniqtirishning salomatlikka			

	ahamiyati. Yoshiga, jinsiga va salomatlik darajasiga munosib jismoniy faollik	ta'siri, asosiy qoidalari, turlari va vositalarini. Jismoniy tarbiya — salomatlik garovi. Jismoniy mashq qilishning asosiy negizlari. Mashg'ulotlarga individual yondashish, o'z-o'zini nazorat qilib borish. Jismoniy mashg'ulot — davolash usuli sifatida. Odam organizmiga jismoniy mashg'ulotlarning ta'siri. Soglom turmush tarzini keng tatbiq etish va ommaviy sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida. PF- 6099 30.10.2020	4	2 N	2
10	Jinsiy va reproduktiv salomatlikning valeologik ahamiyati	Jinsiy va reproduktiv salomatlik haqida tushunchalar. Reproduktiv huquq xaqida tushunchalar, reproduktiv salomatlikni muhofaza qilishdagi tamoyillar. Tug'ish yoshidagi ayollarni sog'lomlashtirish tushunchasi. Sog'lom bola tug'ilishini ta'minlash, jismoniy, sog'lom va ruhiy rivojlangan avlodni tarbiyalash asoslari. Reproduktiv salomatlikni muhofaza qilish tamoyillari. Xomilador ayollar salomatligini yaxshilash va sog'lom bola tug'ilishi uchun yaratilgan shart-sharoitlar: oila, jamiyat, davlat. Fuqarolarning reproduktiv salomatligini saqlash to'g'risida. O'QR-558 11.03. 2019	3	2 N	1
11	Balog'at yoshi haqida – ruhiy, jismoniy va jinsiy rivojlanish davri. Yoshlarda jinsiy tarbiyava madaniyatni shakllantirish	Balog'atga yetmagan qizlar organizmida rivojlanish davrlardagi o'zgarishlar va ular salomatligiga ta'sir etuvchi omillar.Balog'atga yetmasdan turmushga chiqish va homilador bo'lishning zararli oqibatlari va oldini olishning ahamiyati. Erta homiladorlik va tug'ruqlarni oldini olish. Yoshlarda jinsiy madaniyatni shakllantirish yo'llari. Reproduktiv yoshdagi ayollar, homiladorlar va bolalarga ko'rsatiladigan tibbiy yordam sifatini oshirish va ko'lamini yanada kengaytirish to'g'risida. PQ - 4513 08.11.2019	3	2 N	1
12	Xulq atvor omillariga ta'siri etishni valeologik yondashuvi	Xulq-atvor haqida tushuncha. Xulq-atvorning inson salomatligiga ta'siri. Insonning salomatligiga salbiy ta'sir etuvchi xulq-atvor omillari va ularni oldini olish chora-tadbirlari.	3	2 N	1

13	Giyohvandlikni oldini olishda zamonaviy valeologik yondoshuvlarIchkilikbozlikni oqibatlarini hamda uni oldini olishning chora-tadbirlari	Aholi salomatligiga giyohvandlikning ta'siri. Muammoni yechish yo'llari. Giyohvandlikni rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. Giyohvandlikni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati. Giyohvand moddalarni iste'mol qilish belgilari. Giyohvandlik profilaktikasi. Ichkilikbozlik – inson xulq-atvori muammosi sifatida. Aholining salomatligiga ichkilikbozlikning ta'siri. Ichkilikbozlikni oldini olishning zamonaviy yo'nalishlari. Ichkilikbozlikni rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. Ichkilikbozlikni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati.	6	4 N	2
14	Tamaki mahsulotlarini chekishning oqibatlarini hamda uni oldini olishning chora-tadbirlari	Aholining turli guruhlarini orasida tamaki mahsulotlarini chekishning oldini olish chora-tadbirlarini, tamaki mahsulotlarini chekishni rivojlanishida turli omillarning ahamiyati. Tamaki mahsulotlarini chekish aholining salomatligiga ta'siri. Tamaki mahsulotlarini chekishni oldini olishning zamonaviy yo'nalishlari va dasturlari.	3	2 N	1
15	OIV/OITS muammolarini oldini olishda valeologik yondashuvlar	OIV/OITS – inson xulq-atvori muammosi sifatida. Aholining salomatligiga OIV/OITSni ta'siri. OIV/OITSni rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar. OIV/OITSni rivojlanishida ijtimoiy omillarning ahamiyati. OIV/OITSni oldini olishning zamonaviy yo'nalishlari va dasturlari. O'zbekiston Respublikasida odam immunitet tanqisligi virusi tarqalishiga qarshi kurash bo'yicha yoshlar faolligida olib boriladigan tizimli targ'ibot tadbirlari konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida. VMQ-84 21.02.2022	6	2 N 2 A	2
Jami			72	48	24

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim

Asosiy adabiyotlar

1. Irgashev Sh.B. "Medisinskaya valeologiya". Tashkent, 20
2. Irgashev Sh.B. "Valeologiya". Toshkent

Qo'shimcha adabiyotla

1. Sayfiddin Faxriddin o'g'li. Valeologiya asoslari salomatlik yohud uzoq umr ko'rish omillari. Toshkent, 2007
2. Irgashev Sh.B. «Valeologicheskiye prinsipy rasionalnogo pitaniya». Tashkent – 2010 g. Metodicheskiye rekomendatsii
3. Irgashev Sh.B. «Sovremennyye napravleniya formirovaniya zdorovogo obraza jizni sredi naseleniya». 2008g, Metodicheskoye posobiye
4. Irgashev Sh.B., Tursunxodjayeva L.A., «Pervichnaya profilaktika narkozavisimosti sredi uchashixsya obrazovatel'nyx shkol». Uchebno- metodicheskoye posobiye dlya uchiteley, Ministerstvo zdravooxraneniya Respubliki Uzbekistan, Tashkent 2011.
5. Lisisyn Yu.P. «Общественное здоровье и здравоохранение». Учебник. Москва, 2010.

Internet saytlari:

1. www.med.uz,

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI
40910206-“Tibbiyot brigadasi hamshirasi” mutaxassisligi

HAMSHIRALIK ISHI ASOSLARI

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi 2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.01
Ajratilgan auditoriya soat:	144

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Omonova H.R

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

Taqrizchi:

Muxiddinova M.X.

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Hamshiralik ishi asoslari
Ajratilgan soat	144 soat
Mavzular soni	15
Dasturning maqsadi	Hamshiraning ish faoliyati davomida kerak bo'lgan bilim va ko'nikmalarni talab darajasida yetkazib berish; Davolash profilaktika muassasalarida sanitariya va epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar bo'yicha amaldagi asosiy buyruqlar bilan tanishtirib borish; sog'liqni saqlash tizimidagi islohotlarni amalga oshirishda qatnashish; nazariy bilimlarini amaliyotga tatbiq etgan holda bevosita bemorlar bilan o'zaro muloqot qilish, ularni ob'ektiv va sub'ektiv tekshiruvlari orqali yoki bemor kasallik tarixidan ko'chirmalar, masalalar tahlil qilish orqali hamshiralik tashxisi to'g'risida aniq xulosalar asosida hamshiralik jarayonini amalga oshirishga zamin yaratish; tashxislash va davolashda hamshiralik parvarishini olib boorish ko'nikmalarini o'rgatish; bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash orqali hamshiralarning turli shoshilinch holatlarda bilim va amaliy tayyorgarligini ta'minlash; nazariy va amaliy darslar o'tish orqali bemor parvarishi xamda uy sharoitida parvarishga muhtoj bo'lgan insonlarni parvarishlashda patronaj hamshiralarning ish xususiyatlarini bo'lajak hamshiralarga o'rgatish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Kundalik hayot faoliyatida va bemorlarda hamshiralik parvarishini olib boorish usullari, bemorlarda hayot uchun muhim bo'lgan ko'rsatkichlarni o'lchash va funksional holatini baholash, infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlarni, tashxislashda, davolashda va terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishini o'tkazish bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar
Bilim	Hamshiralik ishi faninig rivojlanish tarixi; Kundalik hayot faoliyatida hamshiralik parvarishi; Bemorlarning funksional holatini baholash usullari; Hamshiralik jarayoni bosqichlari; Infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlar; Tashxislash va davolash usullari; Laborator va instrumental tekshiruv usullari; Hamshiralik ishidagi boshqaruv tushunchasi; Terminal davrdagi bemorlarni parvarishlash;
Ko'nikma	Bemorlarda hamshiralik parvarishini olib boorish usullari; Bemorlarda hayot uchun muhim bo'lgan ko'rsatkichlarni o'lchash va funksional holatini baholash; Hamshiralik jarayoni olib borish, parvarish rejalarini tuzish va hamshiralik hujjatlarini yuritish; Infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlar o'tkazish; Tashxislash va davolashda bemorlarga hamshiralik parvarishini olib boorish ko'nikmalari; Laborator va instrumental tekshiruvlar o'tkazishda hamshiralik parvarishini olib boorish ko'nikmalari; Hamshiralik ishidagi boshqaruvni olib borish; Terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishini o'tkazish; mavzuga oid berilgan amaliy ko'nikmalarni harakat algoritmini ketma – ketligini

	bajarish.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya va patologiya, Farmakologiya va retseptura asoslari Umumiy gigiena va ekologiya, Valeologiya, Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya, Tibbiy psixologiya shaxslararo muloqot
O'qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O'quv dasturining mazmuni

NoNo	Mavzuning Nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O'qitishni tashkiliy shakli	Mustaqil ta'im
1	Hamshiralik ishi faniga kirish. Hamshiralik ishining tarixi va rivojlanishi. Hamshiralik ishi va salomatlik.	Hamshiralik ishining ta'rifi. Hamshiralik ishining tarixi va rivojlanishi. Hamshiralik ishi rivojlanishiga xissa qo'shgan asoschilar. O'zbekistonda F. Naytingeyl medaliga sazovor bo'lgan hamshiralalar. Jahon Sog'liqni Saqlash tashkiloti, Qizil Yarim Oy tashkilotlari, Halqaro va O'zbekiston hamshiralalar assotsiatsiyasi haqida tushuncha va asosiy vazifalari. Salomatlik haqida tushuncha. Salomatlikka ta'sir etuvchi omillar. Aholi o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilish. D. Orem bo'yicha o'z-o'zini parvarish qilish haqida tushuncha. O'z-o'zini parvarish qilishda hamshiraning tutgan o'rne. V. Xenderson bo'yicha	4	2 N	2

		asosiy ehtiyojlar va hamshiralik parvarishi			
2	O'zbekistonda sog'liqni saqlash va hamshiralik ta'limi tizimidagi islohotlar.	Hamshiralik ta'limini takomillashtirish. Hamshiralik ishi bo'yicha xalqaro standartlarni tadbiq etish. Informatsion va innovatsion texnologiyalarni tadbiq etish. O'zbekiston Respublikasining sog'liqni saqlash tizimidagi islohotlar. Hamshiralik ishining kasbiy standartlar. Oilaviy poliklinikalarda patronaj hamshirasining vazifalari.	4	2N	2
3	Davolash profilaktika muassasalari (DPM) ning asosiy turlar va tibbiy hujjatlarni yuritish tartibi.	Davolash profilaktika muassasalari (DPM) ning asosiy turlari yo'nalishlari va hamshiralarning ish faoliyati. Davolash profilaktika muassasalarida yuritiladigan asosiy hujjatlar. QVP va OP da patronaj olib boorish qoidalari. DPM da yuritiladigan tibbiy hujjatlarni to'ldirish. Patronaj hamshirasining tibbiy hujjatlari va ularni yuritish.	9	2N 4 A	3
4	Tana biomexanikasi va bemorning xavfsizligini ta'minlash.	Tana biomexanikasi haqida tushuncha. Jismoniy faollikning ahamiyati va yordam ko'rsatish usullari. Tana vaziyati haqida tushuncha. Asosiy va maxsus tana holatlari. Tana xolatini o'zgartirmaslik oqibatida yuzaga keladigan o'zgarishlar. Bemor holatiga ko'ra transportirovka usullari. Tana holatini o'zgartirishda bemorga muolaja o'tkazish haqida tushuncha berish, bemorni asosiy xolatlarda yotqizishda shart-sharoit yaratish va amalga oshirish. Bemor tanasini Fauller, Sims va Trendelburg holatiga keltirish. Bemorni transportirovka (tashish) qilish uchun sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Bemor holatiga mos keladigan transportirovka usulini tanlash va amalga oshirish. Patronaj hamshirasining uy sharoitida oila a'zolariga transportirovka o'tkazishni o'rgatish	10	2N 4 A	4
5	Bemorning shaxsiy gigienasi.	Tozalikning fiziologik, psixologik va ijtimoiy ahamiyati. Terining tuzilishi va funksiyalari, tana tozaligining mohiyati. Yotoq yaralarning paydo bo'lish sabablari va ularni oldini olish chora tadbirlari. Yotoq yaralarni baholash (Norton, Breyden va Vaterlou shkalasi bo'yicha). Bemorni muolajaga tayyorlash, sharoit yaratish va kerakliji hozlarni tayyorlash. Bemor xolatini	14	2N 8 A	4

		inobatga olgan xolda gigienik muolajalarni tanlash va amalga oshirish. Teri tozaligini saqlash uchun gigiyenik muolajalarini o'tkazish. Yotoq yaralarni baholash va parvarish qilish. (Norton, Breyden va Vaterlouhkalalari). O'rin bosh oqliklarni tayyorlash. Oqliklar va ichki kiyimni almashtirish uchun sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Bemorning xolatini inobatga olgan xolda oqliklar va ichki kiyimni almashtirish usullari. Patronaj hamshirasining uy sharoitida oila a'zolariga shaxsiy gigiyena o'tkazishni o'rgatish			
6	Bemorlarni ovqatlantirishda va fiziologik chiqaruvlarida hamshiralik parvarishi	Salomatlik va ovqatlanish. Ratsional ovqatlanish haqida tushuncha. Davolovchi shifobaxsh oziqa turlari haqida tushuncha. Fiziologik chiqaruvlarning fiziologik, psixologik va ijtimoiy ahamiyati. Siydik va axlat ajralish fiziologiyasi va mexanizmi. Bemorni ovqatlantirish uchun sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Bemorni ovqatlantirishda kerak bo'lgan xujjatlarni to'ldirish (porsionnik va taomnoma). Bemor mustaqil ravishda ovqatlana olmaydigan vaziyatda ko'rsatiladigan yordam. Bemorning xolatini inobatga olgan xolda maxsus moslamalar yordamida ovqatni qabul qilishda yordam ko'rsatish. Patronaj hamshirasining uy sharoitida oila a'zolariga bemorlarni ovqatlantirishda hamshiralik parvarishini o'tkazishni o'rgatish. Fiziologik chiqaruvlarni amalga oshirish uchun sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Bemorga mos keladigan tuvak va siydikdonni qo'llash, kerakli yordamni ko'rsatish. Tagliklarni almashtirish. Bemor tagini yuvish. Patronaj hamshirasining uy sharoitida oila a'zolariga bemorlarni fiziologik chiqaruvlarida hamshiralik parvarishini o'tkazishni o'rgatish	16	4N 8 A	4
7	Bemorlarning funksional holatini baholash.	Salomatlik darajasini baholash haqida tushuncha va baholash maqsadi. Salomatlik darajasini baholashning tayanch ko'nikmalari. Hayot uchun zarur bo'lgan ko'rsatkichlar haqida tushuncha. Hayot uchun zarur bo'lgan	17	4N 8 A	5

		ko'rsatkichlarni aniqlash maqsadi va ahamiyati. Umumiy salomatlikni baholash uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Umumiy salomatlik darajasini baholash: bo'yi, vazni, bosh, ko'krak va qorin aylanisini o'lchash; bemorning boshdan-oyoq fizikal tekshiruvi. Hayot uchun zarur ko'rsatkichlarni baholash uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Hayot uchun zarur ko'rsatkichlarni aniqlash va baholash. Tana haroratini o'lchash, isitma davrlarida bemor parvarishi, tomir urishi, nafas faoliyatini, qon bosimini o'lchash, suv balansini aniqlash va baholash.			
8	Teri, limfa, sezish, harakat qilish va skelet tizimini baholash.	Teri, limfa, sezish, xarakat qilish va skelet tizimining tuzilishi va funksiyasi, patologik o'zgarishlarning asosiy kuzatuv qoidalari va o'zgarishlarda kuzatiladigan asosiy simptomlari. Teri, limfa, sezish, xarakatlanish va suyak-mushak tizimini baholash uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Teri, limfa, sezgi, xarakatlanish va suyak-mushak tizimini baholash uchun umumiy ko'rik o'tkazish, so'rab – surishtirish, paypaslash (palpatsiya), eshitish (auskultatsiya), dukillatish (perkussiya) o'tkazish va kuzatuv natijalari bo'yicha baholash, natijalarni yozuvlarda qayd etish.	13	2N 8 A	3
9	Nafas olish, qon aylanish va ovqat hazm qilish a'zolari tizimini baholash.	Nafas olish a'zolari tizimi tuzilishi va funksiyasi. Nafas olish a'zolari tizimining buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlar. Qon aylanish a'zolari tizimi tuzilishi va funksiyasi. Qon aylanish a'zolari tizimining buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlar. Ovqat hazm qilish a'zolari anatomiyasi va fiziologiyasi. Ovqat hazm qilish a'zolari tizimi faoliyati va hazm qilish a'zolari tizimi faoliyati buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlar. Nafas olish a'zolari tizimini baholash uchun bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Nafas olish funksiyasini baholash uchun so'rab – surishtirish, ma'lumot yig'ish, paypaslash, dukillatish va eshitib ko'rish va kuzatuv natijalari bo'yicha baholash, natijalarni yozuvlarda qayd etish. Qon aylanish a'zolari tizimini baholashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Puls, arterial bosimni aniqlash va baxolash. Qon aylanish a'zolari tizimini kuzatish. Intervyu, ko'rik,	18	2N 12A	6

		so'rab-surishtirish, ma'lumot yig'ish, paypaslash, dukillatish, eshitish, kuzatuv natijalari bo'yicha baholash va yozuvlarda qayd qilish. Ovqat hazm qilish a'zolari tizimini baholashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Ovqat hazm qilish a'zolari tizimini buzilganda bemorlarni so'rab – surishtirish, ma'lumot yig'ish, paypaslash, dukillatish va eshitish. Ovqat hazm qilish a'zolari tizimining buzilishlarida kuzatiladigan asosiy simptomlarni baholash. Ko'rik, auskultatsiya, palpatsiya, perkussiya o'tkazish. Kuzatuv natijalari bo'yicha baholash va xamshiralik yozuvlarda qayd qilish.			
10	Infeksiya va xavfsizlik nazorati infeksion	Infeksiya haqida tushuncha. Infeksiyaning tarqalish yo'llari. Kasalxona ichki infeksiyasi haqida tushuncha. Davolash va profilaktika muassasalarida sanitariya va epidemiyaga qarshi chora tadbirlar bo'yicha amaldagi asosiy buyruqlar. Dezinfeksiya va sterilizatsiya haqida tushuncha. Shifoxona ichki infeksiyaga qarshi o'tkaziladigan chora tadbirlar. Asseptika va antiseptika haqida tushuncha. Bog'lov ashyolari turlari va zararsizlantirish usullari. Qo'lni gigienik, kundalik va operatsiyadan oldin Spasokukoskiy Kochergin bo'yicha qo'lni yuqumsizlantirish. Himoyalovchi kiyimni qo'llash va xalat kiyish. Texnika xavfsizlik qoidasiga rioya qilgan xolda dezinfeksiyalovchi vositalarni tayyorlash. Sterilizatsiyadan oldingi tozalash bosqichlarini o'tkazish. Tibbiy qoldiqlarni yo'q qilish usullari. Aseptika qoidasiga rioya qilgan xolda sterilash yolar bilan ishlash. Muolaja uchun steril bog'lov ashyolari va steril stolni tayyorlash. Tibbiy qoldiqlarni yo'q qilish usullari.	14	2N 8 A	4
11.	Me'da-ichak yo'llari va siydik ajralishi muammolarida bemorlarga hamshiralik parvarishi	Me'da-ichak yo'llari buzilishlarida kuzatiladigan simptomlar. Qusish turlari va sabablari. Me'da-ichak yo'llari buzilishlarida bemorni sun'iy ovqatlantirish usullari. Sun'iy ovqatlantirish uchun ko'rsatma va moneliklar. Sun'iy ovqatlantirishda kuzatiladigan va yuzaga keladigan asoratlar. Xuqna o'tkazish maqsadi, turlari, xukna va gaz chiqaruvchi naychani qo'llash uchun ko'rsatma va moneliklar Siydik ajralish mexanizmi va siydik ajralishi funksiyasining buzilishi. Siydik qopini kateterlash	16	2N 12 A	4

		maqsadi, turlari, ko'rsatma va monelliklar . Qusayotgan bemorlarga yordam berish uchun kerakli jihozlarni tayyorlash va bemorga qulay sharoit yaratish. Qusayotgan bemorlarga yordam berish va hamshiralik parvarishi. Me'dani yuvish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Ishlatilgan jihozlarni zararsizlantirish va yo'qqilish. Sun'iy ovqatlantirish muolajasini o'tkazish uchun qulay sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Sun'iy ovqatlantirish muolajasini o'tkazish, bemorni kuzatish va parvarish qilish. Zond, gastrostoma, rektal va parenteral yo'l orqali ovqatlantirish. Huqna o'tkazish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Huqna va gaz chiqaruvchi naychani qo'llash ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Siydik ajralishi muammolarida bemorning siydik qopini kateterlash. Siydik qopini katetrlashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Siydik qopini katetrlash ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ayollar va erkaklarga siydikdon tutish.			
12	Dori moddalarini yuborishda bemorlarga hamshiralik parvarishi	Dori moddalar bilan davolash haqida tushuncha. Dori moddalarini yuborishda hamshiraning va boshqa mutaxassislarning ma'suliyatlari va huquqlari. Dori moddalarini yuborish usullari. Dori moddalarini nazorat qilish, tarqatish qoidalari va usullari. Dori moddalarini yuborish maqsadi va usullari. Dori moddalarini qo'llashda ko'rsatma va monelliklar. Dori moddalari ta'siri natijasida yuzaga keladigan asosiy va nojo'yata'sirlar. Ko'rsatmalar varaqasidan dori moddalarini tanlash va ro'yxatga olish. Dori moddalarini qabul qilish uchun talabnoma yozish. Dori moddalarini yuborish uchun bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddalarini peroral va sublingval usulda yuborish va hamshiralik parvarishi. Dori moddalarini tashqi qo'llashda bemorga sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddalarini tashqi qo'llash ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. In'eksiya o'tkazish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddalarini yuborish ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi: teri ichiga, teri ostiga, mushak orasiga in'eksiya qilish usullari. Antibiotiklarni eritish,	28	2N 16 A	10

		ampula va flakonlardan dori moddalarni tortib olish. Insulinni yuborish texnikasi va kerakli dozani tortib olish qoidasi. Moyli eritmalarini qo'llash hususiyatlari. Dori moddasini tomir ichiga oqim bilan va tomchi usulida yuborish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Dori moddasini tomir ichiga oqim va tomchi usulida yuborish ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Ishlatilgan ashyolarni zararsizlantirish va yo'q qilish.			
13.	Soddalashtirilgan fizioterapiya usullari. Girudoterapiya, oksigenoterapiya. Ingalyatsiya va ajrilmalarni so'rib olishda bemorga hamshiralik parvarishi.	Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarning maqsadi, usullari, turlari, ko'rsatma va monelliklari. Girudoterapiya va oksigenoterapiya o'tkazishga ko'rsatmalar va monelliklar. Ingalyatsiya va ajrilmalarni so'rib tashlashning maqsadi, usullari, ko'rsatma va monelliklari Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarni o'tkazishda bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Soddalashtirilgan fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish ko'nikmalari (xantal, isitgich, muzli xaltacha, kompress) va hamshiralik parvarishi. Oksigenoterapiya va girudoterapiya o'tkazish uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Oksigenoterapiya va girudoterapiya o'tkazish ko'nikmalari (kislorod berish, zuluk qo'yish) va hamshiralik parvarishi. Ingalyatsiya va ajrilmalarni so'rish uchun bemorga qulay sharoit yaratish va kerakli jihozlarni tayyorlash. Ingalyatsiya va ajrilmalarni so'rish ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Muolajadan keying kuzatuvlarni o'tkazish va yozuvlarda qayd qilish.	15	2N 8 A	5
14.	Laborator va instrumental tekshiruvlarda bemorga hamshiralik parvarishi.	Laborator va instrumental tekshirish maqsadi, ko'rsatma va monelliklari. Siydik va axlat tekshirish usullari. Me'da va 12-barmoq ichak suyuqligini tekshirish usullari. Surtma olish va balg'am yig'ish uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Surtma olish va balg'am yig'ish ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Siydik va axlat yig'ish uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Siydikni (umumiy taxlil uchun, Nechiporenko, Zimniskiy, Addis-Kakovskiy, Amburje usullarida) va axlatni (umumiy taxlil uchun, yashirin qon, gijja tuxumlarini aniqlash) uchun yig'ish ko'nikmalari va hamshiralik	30	2N 16 A	10

		parvarishi. Me'da va 12-barmoq ichakdan suyuqlik yig'ish uchun sharoit va kerakli jihozlarni tayyorlash. Me'da va 12-barmoq ichakdan suyuqlik yig'ish ko'nikmalari va hamshiralik parvarishi. Uy sharoitida kerakli taxlillarni to'g'ri yig'ish, o'z xavfsizligini taminlashda patronaj hamshirasining maslaxatlari.			
15.	Terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishining xususiyatlari	Terminal holat haqida tushuncha. Agonal oldi, agonal faza, klinik va biologik o'lim haqida tushuncha. Polliativ parvarish haqida tushuncha. Xospis parvarish haqida tushuncha. Terminal davrda bemorlarda hamshiralik parvarishining maqsadi. Terminal davrdagi bemorlarni uy sharoitida parvarishlashda patronaj hamshirasining roli va va zifalari. Terminal davrdagi bemorning oilasiga uy sharoitida yordam ko'rsatishning kerakli ko'nikmalarini o'rgatish: bemor tanasi va tana qismlarining gigienasi: og'iz bo'shlig'i gigienasi, ko'zlar, quloq va burun gigienasi, bosh gigienasini saqlashda ko'rsatiladigan amaliy yordamni amalga oshirish. Bemorni ovqatlantirishda hamshiralik parvarishi, fiziologik chiqaruvlar, faollik va dam olishda hamshiralik parvarishi. Terminal davrda bemorlarni fizikal tekshirish: arterial bosimni o'lchash, pulsni sanash, nafas olish tezligini aniqlash. Nafas yo'llari obstruksiyasini va yurak to'xtab qolganini aniqlash. Nafas yo'llari obstruksiyasida birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. O'pka-yurak reanimatsiyasini va o'pkning sun'iy ventilyatsiyasini o'tkazish. O'YuRni o'tkazishda samarali belgilarni aniqlash. O'lim belgilarini aniqlash (qorachiqalar kengayishi, qorachiqalarni yorug'likka reaksiyasini tekshirish, qorachiqalarni xiralanishi, "mushuk ko'zi" simptomi). Murda bilan ishlash qoidalari. Murdani saranjomlashda hamshiraning vazifalari.	16	2N 8 A	6
Jami			216	144	72

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

1. Ziyamutdinova G.X., Axmedov SH.A.«Normal anatomiya va fiziologiya». Toshkent, O'zbekiston milliy ensiklopediyasi nashriyoti, 2009 yil.
2. Uchebnaya programma i rukovodstvo po prepodavaniyu. (Razdelы 9-13), CHastъ3, Tashkent, 2008 god.
3. Hamshiralik ishi ta'limini takomillashtirish markazi "Hamshiralik ishi asoslari" fanidan o'quv qo'llanmalari. 1-2 boblar. 2007 yil.
4. Karieva M.T., Maxmudova N.M., Karamatova SH.A. «Reformirovanie
5. S.T.Tursunov, T.S.Nodirov Sog'lom turmush tarzi, Toshkent, 2006y
6. zdravooxraneniya v Uzbekistane: problemy i zadachi». Tashkent, 2005 god.
7. Muxina S.A., Tarnovskaya I.I. «Основы сестринского дела». Moskva, 2005 god.
8. Obuxoves T.P., Sklyarova T.A., Chernova O.V. «Основы сестринского ухода». Moskva, 2005 god.
9. Byulletenъ - «Assosiasiy i obщestvennyx ob'edineniy medisinskix sester v stranax Sentralъno-Aziatskogo regiona» Tashkent, 2003 god.
10. «Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish». Toshkent, Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2003 yil.

Internet saytlari:

1. www.med.uz .	6. www.tashpmi.uz .
2. www.lex.uz .	7. www.ziyonet.uz .
3. www.medical.ru .	8. www.wikipedia.uz .
4. www.minzdrav.uz	9. http://bibliotekar.ru .
5. www.tma.uz .	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI

40910206 - "Tibbiyot brigadasi hamshirasi" mutaxassisligi

JAMOADA HAMSHIRALIK ISHI (HAMSHIRANING
UNIVERSALMODEL)

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi 2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.02
Ajratilgan auditoriya soat:	120

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: **Omonova H.R.**

Sergeli Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi bosh
o'qituvchisi:

Taqrizchilar:

F.S Ayxodjayeva

1 – Respublika Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi
o'qituvchisi:

\

O'quv dasturining nomi	Jamoadamshiralik ishi
Ajratilgan soat	120
Mavzular soni	11
Dasturning maqsadi	Jamoadamshiralik ishi modulini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni har tomonlama o'rganish, taxlil qilish bilim va ko'nikmalarini egallash. Yuqumli kasalliklarni bir-biridan farqlash, amshiralik tashhisini qo'yish, davolash, oldini olish va hamshiralik parvarishi bo'yicha bilimlarni shakllantirishdir.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Jamoadamshiralik ishi modulidan nazariy va amaliy bilim va ko'nikmalarni shakllantirish;o'quvchilarning fanga oid bilimlarini tizimli yo'lida umumlashtirish orqali sog'lom turmush tarzi, salomatlik, kasallikni oldini olish va profilaktikasi to'g'risidagi nazariy bilimlarini takomillashtirish;-nazariy bilimlarini amaliyotga tadbiq etgan holda bevosita bemorlar bilan o'zaro muloqat qilish, ularni ob'ektiv va sub'ektiv tekshiruvlari orqali yoki bemor kasallik tarixidan ko'chirmalar, masalalar tahlil qilish orqali hamshiralik tashxisi to'g'risida aniq hulosalar chiqarish;iustahkamlash orqali hamshiralarning turli shoshilinch holatlarda bilim va amaliy tayyorgarligini ta'minlashdan iborat.
Bilim	– hamshiralikda parvarish qilish usullarini; –sog'lom turmush tarzini shakllantirish usullarini; –hamshiralik jarayonini yoritib berishni; –bemor muammolarini aniqlashni; –uyga tashrif vaqtida onalarni o'qishni; – jamoadagi hamshiralik ishining huquqiy va etikaviy masalalarini
Ko'nikma	O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, Vazirlar Mahkamasining amaldagi qarorlari va Sog'liqni saqlash vazirligining buyruq va uslubiy tavsiyalari; aholi sog'lig'ini mustahkamlash va kasalliklarni oldini olish asoslari; - jamoadamshiralik ishi faoliyatini amalga oshirish QVP, OP ishini tashkil etishni bajarish; jamoadamshiralik ishi modulidan amaliy ko'nikmalarni bajarish
O'quv reja muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modul nomi	- Anatomiya, fiziologiya va patologiya - Farmakologiya va retseptura - Tibbiy psixologiya shaxslararo muloqat - Jamiyat sog'lig'ini saqlash va tibbiy ststistika - Umumiy gigiena va ekologiya - Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari - Valeologiya - Hamshiralik ishi - Terapiyada hamshiralik ishi - Bolalar kasalliklarida hamshiralik ishi - Nutrisiologiya diyetologiya asoslari bilan - Qriyalar parvarishi hususiyati - Psixologik parvarish

	- Yuqumli kasalliklarida hamshiralik ishi - Favqulotda holatlar tibbiyoti
O'qitishning	N – nazariy
tashkiliy shakli	A – amaliy
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilar ning bilim va ko'nikmalarini baxolash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
1.	Jamoada hamshira lik ishi fanining maqsad va vazifalari. Axoli o'rtasida hamshira lik ishini tashkil qilish.	Jamoat sog'lig'ini saqlashning rivojlanish tarixi. Jamoadagi hamshiralik ishining maqsadlari va vazifalari, sog'liqni saqlash tizimi va jamoadagi tibbiyotning xususiyatlari, Jamoadagi hamshiralik ishining huquqiy va etikaviy masalalari, jamoada hamshiralik ishini amalga oshirish jarayonini. Jamoada hamshiralik ishini rivojlantirishga oid O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmonlari, Vazirlar Maxkamasi Qarorlari va Sog'liqni saqlash vazirligining buyruq va uslubiy tavsiyanomalari. SSVning 13.02.2017 yildagi "DPM larda tibbiy hujjatlarni yuritishni muvofiqlashtirish to'g'risida"gi 60-sonli buyrug'i. Jamoada sog'liqni saqlash tizimi. Jamoada hamshiralik ishini amalga oshirish bosqichlari. Jamoadagi hamshiralik ishining faoliyat joylari. Uy sharoitida hamshiralik jarayonini qo'llashni, jamoadagi aholini sog'lig'ini saqlash va mustahkamlashda tibbiyot hamshirasining o'rni, aholi o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilish usullari. Jamoada tibbiyot hamshirasining etika va deontologiyasi. hujjatlarini yuritish va ishni baholash.	16	N- 10	6

2.	Jamoadamshira likishini tashkil etishd hamshira ning o'rne	Aholi sog'lig'ini mustahkamlash va kasalliklarni oldini olish asoslari. Salomatlik ko'rsatkichlari. Kasalliklarni oldini olish bosqichlari. Jamoadamshira tibbiy madaniyatni shakllantirish va sanitar oqartuv ishlarini olib borish. Tibbiyot hujjatlarini yuritishni o'rganadi. Bemorlar va xizmat ko'rsatuvchi xodimlar bilan suhbatlar o'tkazishni o'rganadi. Uyga tashrif buyurishni rejalashtirish. Patronaj hamshirasi "sumkasini" tayyorlash. Uyga tashrif buyurish paytida hamshiralik jarayonini qo'llash. Uy sharoitida tibbiy muolajalarni o'tkazish. Tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish. patronaj hamshirasi "sumkasini" tayyorlash. o'ygatashrif qilishga tayyorlanish va uning muhim holatlarini o'rganadi. jamoadagi aholi salomatligi va hamshiralik parvarishidagi muammolarni aniqlashni o'rganadi Axoli sog'lig'ini saqlash bo'yicha tadbirlar tashkil etish. Ob'ekt va uning oila a'zolari haqida ma'lumot yig'ish va tahlil qilish. Jamoadagi aholi salomatligi va hamshiralik parvarishidagi muammolarni aniqlashni. bemorlar va xizmat ko'rsatuvchi xodimlar bilan suhbatlar o'tkazishni. Uyga tashrif buyurganda hamshiralik jarayonini qo'llash.	20	N-10 A-4	6
3.	Jamoadakasallik larning oldini olish va axoli salomatligini yaxshilashda hamshira ning o'rne	Sog'liqni saqlashning birlamchi bo'g'ini. Sog'liqni ta'minlash va kasalliklar oldini olishni besh bosqichi. Jamoadamshira uyushmagan qatlamni dispanser ko'rigidan o'tkazish. Sog'liqni saqlashning birlamchi bo'g'inining faoliyat sohalari. Sog'liqni saqlashning birlamchi bo'g'inining asosiy 8 ta faoliyat sohasi (Alma-Ata deklaratsiyasi 1980). SSVning 6.01.2016 yildagi "2016 yilda axoli orasida kasalliklarni oldini erta aniqlashni hamda profilaktik va chuqurlashtirilgan tibbiy ko'riklarni o'tkazishni tashkillashtirish to'g'risida"gi 6-sonli buyrug'i. Sog'liqni saqlashning birlamchi bo'g'iniga oid tibbiy statistika ma'lumotlari (aholi salomatligi holati, kasallanish ko'rsatkichlari, kasallanish tuzilmasi, asosiy ijtimoiy va iqtisodiy ko'rsatkichlar). Kasalliklarni oldini olishning 5 ta bosqichi. Sog'liqni saqlashning birlamchi bo'g'ini faoliyat ko'rsatadigan joylari(jamoadamshira sog'liqni saqlash,uyda, maktabgacha bo'lgan va maktab muassasalarida, ishlab chiqarishda). Uyushmagan aholi qatlamini	14	N-6 A- 4	4

		dispanserizatsiya qilish maqsadi va vazifalari. Uyushmagan aholi qatlamini dispanserizatsiya qilish usullari. Uyushmagan aholi qatlamini dispanserizatsiya qilishda tibbiyot hamshirasining roli. Uyushmagan aholi qatlamini aniqlash. Uyushmagan aholini turli davrlarda tibbiy ko'riklardan o'tkazishni tashkil etish. Uyushmagan aholi qatlamini dispanserizatsiya qilishda tibbiyot hamshirasining rolini o'rganadi. Dispanserizatsiyadan so'ng xujjatlarni yuritish va ishlash. Uyushmagan aholi qatlamini dispanserizatsiya qilish maqsadi va vazifalari. Aholi orasida dispanser ko'rigini o'tkazishda qatnashish. Aholi orasida dispanser ko'rigi o'tkazilgandan so'nggi xulosalarni o'rganishni. Uyushmagan aholi qatlamini aniqlash dispanserizatsiyani tashkil qilish. Uyushmagan aholi qatlamini dispanserizatsiya qilish usullari. Hayotning turli davrlarida tibbiy ko'riklardan o'tish; uyga patronaj qilish, salomatlik masalalari bo'yicha maslahatlar berish. Shifokor bilan birga dispanserizatsiya o'tkazish rejasini tuzish (grafik tuzish), dispanserizatsiyadan so'ng xujjatlarni yuritish va ishlash. Kasalliklarni oldini olishning 5ta bosqichi(salomatlikni yaxshilash, spetsifik profilaktika, kasallikni boshlanish stadiyasida aniqlash va davolash, asoratlarni oldini olish, reabilitatsiya).			
4.	Oila salomatligi da hamshirani ng o'rne va faoliyati.	Sog'lom oila tushunchasi. Oila tiplari. Oilada sog'lom turmush tarzini shakllantirish. Oilada hamshiralik jarayonini amalga oshirishda qo'llaniladigan nazariyalar: oilani rivojlanish nazariyasi, oilaviy tizim nazariyasi, oilaviy stress nazariyasi. Oilaning rivojlanishi, funksiyalari. Oilaning rivojlanish bosqichlari va vazifalari. Oilaning salomatligini mustahkamlash borasidagi hamshiralik ishi mutaxassislarining maqsad va vazifalari. Oilalarda ish yuritadigan hamshiralarning etika va deontologiyasi. Oila a'zolari sihat-salomatligining ahamiyati. Oila haqida ma'lumot yig'ish va tahlil qilish. Oilada hamshiralik jarayonini amalga oshirish. Oila gigienasi. Yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashda patronaj hamshirasining tutgan o'rne. Oilani parvarishlashda hamshiralik jarayonini tashkil qilish. Oilani yaxlit birlik	14	N -10	4

		deb qarab intervyu olish uslubi yordamida ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilib chiqish. Intervyu mazmunini umumiy tahlil qilib parvarish muammolarini aniqlab olish. Intervyu mazmuniga asoslanib oilani parvarish qilish rejasini tuzish. Oila misolini qo'llab oilani intervyu olishga asoslanib kichik guruhlarda rolli o'yinlarni o'tkazish. Ma'lumot yig'ish va tahlil qilish. Parvarish muammolarini aniqlash. Tibbiy hujjatlarni yuritish va ishni baholash. "Oila va mahallada salomatlik amaliyotini takomillashtirish bo'yicha qo'llanma" (1-29 maslahat).			
5.	Ona va bola salomatligini muxofaza qilishda hamshira ning o'rnini.	Ona va bola salomatligini himoya qilishga qaratilgan Davlat dasturlari va amalga oshiriladigan ishlarini; Ona va bola salomatligini himoya qilish g'oyasi va shu sohadagi tarixiy o'zgarishlarni. "5 yoshgacha bo'lgan bolalarning o'sishi va rivojlanishi" YuNISEF. "Bola sog'lom bo'lsin desangiz" 1-mavzu "O'zaro muloqot ko'nikmalarini shakllantirish" YuNISEF. "Onalarga bolalarni ovqatlantirish va parvarish bo'yicha tavsiyalar" YuNISEF. Ona va bola salomatligini himoya qilishga qaratilgan Davlat dasturlari va amalga oshiriladigan ishlarni. SSVning 02.11.2015 yildagi "Bolalarda ambulator-poliklinika muassasalarida tibbiy xizmat ko'rsatishni yanada takomillashtirish choratadbirlari to'g'risida"gi 420-sonli buyrug'i. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2014 yil 1 avgustdagi "2014-2018 yillarda O'zbekistonda aholining reproduktiv salomatligini yanada mustahkamlash, onalar, bolalar va o'smirlar sog'lig'ini muhofaza qilish borasidagi davlat dasturi to'g'risida"gi 2221-sonli qarori. Onalikning turli davrlarida salomatlikni saqlashga qaratilgan vazifalarni o'qitishni. Reproductiv salomatlik haqida tushunchani. Ona sutining mohiyati haqida tushuncha. Tug'ish yoshidagi ayollar bilan kontrasepsiya vositalari haqida suhbat o'tkazishni. Havf guruhidagi ona va bola sog'lig'ini himoya qilish bo'yicha faoliyatni. Tug'ma patologiyalarni oldini olishga qaratilgan o'qitish ishlarini. Tibbiyot hujjatlarini yuritish va ishni baholash. Profilaktik emlashni ahamiyati. Onalar va bolalar bilan tarbiyaviy suhbatlar o'tkazish. Balog'atga yetmagan qizlar va ayollar o'rtasida uchraydigan kasalliklarni oldini olish choratadbirlarini	24	N-10 A -4	10

		amalga oshiradi. Homiladorlikning ilk muddatlarida patologik rivojlanayotgan chaqaloklarni aniqlash usullarini o'rganadi. Tibbiy hujjatlarni yuritish va ishni baholash. O'g'il va qiz bolalarning o'sishini baholash va kuzatish. Bolani profilaktik emlash taqvimini. Onalikning turli davrlarida, xavf guruhidagi ona va bola salomatlik muammolarini aniqlash. Yosh ayollarni dispanser kuzatuviga jalb qilish va o'tkazishda ishtirok etish. Homilador ayollar homilasini aniqlay olish, ular orasida suhbat o'tkazish, doimiy kuzatuv olib borish. "Yosh onalar" maktabiga jalb qilish. Istalmagan homiladorlikning oldini olishda o'tkaziladigan choratadbirlarni amalga oshirish, zamonaviy kontraseptiv vositalarni qo'llash bo'yicha tavsiyalar berish. Tibbiy hujjatlarni yuritish va ishni baholash. O'g'il va qiz bolalarning o'sishini baholash va kuzatish. Besh yoshgacha bo'lgan bolalarni o'sishi va rivojlanishi. Bolani profilaktik emlash taqvimini. Go'daklar va bolalarni oziqlantirish bo'yicha tavsiyalar. Ko'krak bezlarini tekshirish. Ko'krak suti bilan emizishning axamiyatini tushuntirish. Ko'krak suti bilan boqishning afzalligini targ'ibot qilish va ular orasida suhbat o'tkazish.			
6.	Katta yoshdagi aholi salomatligini himoya qilishda hamshiraning o'рни	Katta yoshdagilarning o'ziga hos xususiyatlari. Katta yoshdagilar sog'lig'ini saqlashda maqsad va vazifalar. Katta yoshdagilar o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilish. Katta yoshdagi insonlar bilan muloqot madaniyatini. Katta yoshdagilarni parvarishlashda hamshiralik jarayonini qo'llash. Katta yoshdagilar o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilish. Katta yoshdagilarni parvarishlashda hamshiralik jarayonini olib borish. Hamshiralik ishi faoliyatini ob'ektlarda tashkil etish. Arterial bosimni o'lchash, pulsni aniqlash. Katta yoshdagilar bilan suhbat o'tkazishni o'rganish. Katta yoshdagilarning salomatligini saqlashda hamshiralarning tutgan o'рни. Tibbiy hujjatlarni yuritish va ishni baholash. Hamshiralik jarayonini ob'ektlardagi tashriflar vaqtida qo'llash.	10	N -6	4

7.	Qariyalar salomatligini himoya qilishda hamshira ning o'рни.	Gerontologiya va geriatriya tushunchalari. Qariyalarni o'ziga hos xususiyatlari. Keksalik va qariyalik muammolarini aniqlash. Qariyalarni parvarishlashda hamshiralik jarayonini qo'llash. Qariyalar orasida sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilish. Qariyalarni kun tartibini tuzish. Qariyalarni parvarishlashda hamshiralik jarayonini olib borish. Hamshiralik ishi faoliyatini amalga oshirish ob'ektlarida ishni tashkil etish. Qariyalar bilan suhbat o'tkazishni o'rganish. Qariyalarni ovqatlanishini tashkil qilishni. Yengil jismoniy mashqlarni o'rgatish. Qariyalar salomatligini saqlashda hamshiralarning tutgan o'рни. Tibbiy hujjatlarni yuritish va ishni baholash.	104	N -10	4
8.	Maktab yoshdagi bolalarni salomatligini himoya qilishda hamshira ning o'рни.	Maktab yoshidagi bolalarning ruhiy va jismoniy holatining o'ziga hos xususiyatlari va salomatligiga tegishli muammolari. "Qiz bolalarni o'sishini baholash va kuzatish hamda ko'rsatkichlarini bolaning rivojlanish tarixiga kiritish", "O'g'il bolalarni o'sishini baholash va kuzatish hamda ko'rsatkichlarini bolaning rivojlanish tarixiga kiritish" YuNISEF. Maktab yoshidagi bolalarning sog'lig'iga ta'sir qiluvchi omillar. Maktab yoshidagi bolalar sog'lig'i darajasi va sog'lig'i bilan bog'liq muammolar. Maktab yoshidagi bolalarda kasalliklarni oldini olish va ularning salomatligini yaxshilash faoliyatidagi hamshiraning vazifalari. Tibbiy ko'riklar o'tkazish va o'tkazgandan keyingi tadbirlar. Maktabda sog'lom muhit yaratish. Sog'liqni muhofaza qilishga o'rgatish. Kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda organizmning umumiy holatini kuzatish. Kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda birinchi yordam ko'rsatishning asosiy ko'nikmalari. Qon to'xtatish va immobillashgan bog'lam qo'yish. Shoshlinch reanimatsiya (sun'iy o'pka ventilyatsiyasi va yurakning tashqi massaji). Maktab yoshidagi bolalarni parvarishlashda hamshiralik jarayonini qo'llashni. Tibbiy hujjatlarini yuritish va ishni baholash.	14	N-10	4
9.	Jamoadalar joylashgan ishlab chiqarish korxonalaridagi	Ishlab chiqarish korxonalaridagi mehnat sharoiti. Ish joydagi gigienik normativlar. Tibbiy ko'riklar o'tkazish. Kasbiy kasalliklar profilaktikasini va ish joyida baxtsiz xodisani oldini olish. Kasbiy kasalliklarni erta aniqlash. Kasbiy kasallik bilan og'rgan bemorlarni hamshiralik parvarishi va	20	N-10	

11.	Jamoada yuqumli kasalliklarni oldini olish va salomatlikni himoya qilishda hamshiraning o'рни.	Yuqumli kasalliklar haqida tushuncha. Yuqumli kasalliklarning paydo bo'lish nazariyasi va tibbiy statistika. OIV infeksiyaning etiologiyasi, epidemiologiyasini haqida ma'lumot. Yuqumli kasalliklar bilan og'rigan bemorlarni parvarish qilish maqsadi va hamshiraning vazifalari. Epid nazorat, epidemiologik nazorat turlari. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi tomonidan chiqarilgan buyruq va metodik tavsiyanomalarni o'rganish. YuNISEF2014:"Xavfsiz immunizatsiya" 6-modul "Epid nazorat", "Epidemiologik nazorat turlari". O'zb.R SSVning 18.03.2017 yildagi 112-61 sonli, 13.02.2017yildagi 60 sonli, 25.03.2015 yildagi "OITS kasalligi bilan kurashish va uning oldini olish choralari to'g'risida"gi 123 sonli buyruqlari. Yuqumli kasalliklarning to'rtta asosiy xususiyatini. Hayot anamnezi, kasallik anamnezi. Epidemiologik anamnez. Nafas olish yo'llari tizimining asosiy yuqumli kasalliklari, ovqat hazm qilish tizimining yuqumli kasalliklari, virusli hepatitlar B, C, D haqida tushuncha, OIV infeksiyaning etiologiyasi, epidemiologiyasini haqida ma'lumotlar. Yuqumli kasalliklarni aniqlash va gospitalizatsiya qilish. Laborator tekshiruvga material yig'ish. Kasallik o'chog'ida o'tkaziladigan choratadbirlar hamda joriy va yakuniy dezinfeksiya ishlarini olib borish. Yuqumli kasalliklarning oldini olish maqsadida profilaktik emlashlarni o'tkazish. Balg'amni sil tayoqchalariga tekshirishga yig'ish. Tana xarorati kutarilganda bemorni parvarishlash. Dispanser nazoratiga olingan bemorlar bilan sog'lomlashtirish ishlarini olib borish. Siydikni o't pigmentlariga tekshirish. Axlatni bakteriologik tekshiruvga yig'ish. Bemorni idish-tovoqlari, ovqat qoldiqlari va buyumlarini zararsizlantirishga o'rgatish. Qon infeksiyalari va tashqi qoplamalar infeksiyalari virusli hepatit, OITS kabi infeksiyon kasalliklar misoli asosida guruhlarda bahs-munozara shaklida ishlarni olib borish. Qonni biokimyoviy, immunologik va serologik (virusli hepatit markerlari, I.F.A) tekshiruvga olish va laboratoriyaga yuborish. Bir marotaba ishlatiladigan tibbiy asboblardan foydalanish va ularni yo'q qilish	22	N-12	8
				A-2	

		usullarini. Tibbiy asboblarni sterilizatsiya qilishga o'rgatish. Parenteral muolaja o'tkazishda shaxsiy himoya choralari qo'llashni Tibbiyot hujjatlarini yuritish va ishni baholash. Bemorga o'z-o'zini parvarishlashni o'rgatish. Oila a'zolarini bemorni parvarishlashga o'qitish. Infeksiya o'chog'ida o'tkaziladigan chora-tadbirlarni o'rgatish. Uy sharoitida sanitariya-gigiena qoidalariga rioya bo'yicha suhbat o'tkazish.			
	Jami		180	120	60

3. O'quvchilarning bilim va ko'nimkmlarini baholash

O'quv dastur asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nimlar ichki nazorat boyicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usulari yozma, ogzaki, savol - javob test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniklashga imkon beradi. Nazorat savolari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ruyxati:

Tavsiya etiladigan adabiyotlar Asosiy adabiyotlar.

1. Ziyaeva M.F., Rizaeva O.Z «Bolalarda hamshiralik parvarishi», Toshkent, 2016 y.
2. Arslonov. Y.L.«Ichki kasalliklar». Toshkent, «ILM ZIYO» nashriyoti, 2013 y.
3. Ziyaeva. M.F, Xodjasheva M.D «Kattalarda hamshiralik parvarishi», TOSHKENT «NISO POLIGRAF», 2014 y.
4. Ziyaeva M.F, Xodjasheva M.D «Qariyalarda hamshiralik parvarishi», 2014 y.
5. Yunusjonova Z.S., Mirzaeva S.A.«Psixologik parvarish»,«O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati», Toshkent -2014 y.
6. Allayarov Ya.N «Akusherlikva ginekologiya», «O'zbekiston milliy ensiklopediyasi»,Toshkent- 2013 y.
7. Shukurov H.I., Qanoatov S.Q. «Jamoadahamshiralik ishi», Toshkent, 2013
8. ZokirovaK.O'.To'xtamatova D.O',MirzabaevaS.A.«Xamshiralik ishi asoslari», Toshkent «IlmZiyo», 2012y.
9. Aripova.S.M, Bo'rixo'jaeva N.S «Sog'lom avlodning tibbiy-ijtimoiy asoslari»,«VORISNASHRIYoT», Toshkent -2012 y.
10. Musaboev E.I., Bayjanov A.Q. «Yuqumli kasalliklar epidemiologiya va parazitologiya», Toshkent, O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2007 y.
11. Musaboev E.I., Bayjanov A.K. OIV infeksiyasi va uning kasb orkali yuqish profilaktikasi. Toshkent, 2008yil.
12. Fayziev Ya.M. «Umumiy va tibbiy psixologiya», Toshkent, «ILM ZIYO» nashriyoti, 2005 y
13. Ziyaeva M.F. «Jarroxlikda hamshiralik ishi», Toshkent, O'zbekiston milliy ensiklopediyasi, 2005.

Qo'shimcha adabiyotlar.

1. «5 yoshgacha bo'lgan bolalarning o'sishi va rivojlanishi». Bolalarni o'sishini baholash bo'yicha JSST tomonidan ishlab chiqilgan va O'zbekiston Respublikasi mutaxassislar tomonidan moslashtirilgan o'quv kursi. YuNISEF.Toshkent. 2013 yil.

2. «Onalarga bolalarni ovqatlantirish va parvarish bo'yicha tavsiyalar». Bolalarni o'sishini baholash bo'yicha JSST tomonidan ishlab chiqilgan va O'zbekiston Respublikasi mutaxassislar tomonidan moslashtirilgan o'quv kursi. YuNISEF.Toshkent. 2013 yil.
3. «Qiz bolalarni o'sishini baholash va kuzatish hamda ko'rsatkichlarini bolaning rivojlanish tarixiga kiritish». Bolalarni o'sishini baholash bo'yicha JSST tomonidan ishlab chiqilgan va O'zbekiston Respublikasi mutaxassislar tomonidan moslashtirilgan o'quv kursi. YuNISEF.Toshkent. 2013 yil.
4. «O'g'il bolalarni o'sishini baholash va kuzatish hamda ko'rsatkichlarini bolaning rivojlanish tarixiga kiritish». Bolalarni o'sishini baholash bo'yicha JSST tomonidan ishlab chiqilgan va O'zbekiston Respublikasi mutaxassislar tomonidan moslashtirilgan o'quv kursi. YuNISEF.Toshkent. 2013 yil.
5. «Bola sog'lom bo'lsindesangiz». Bolalarni o'sishini baholash bo'yicha JSST tomonidan ishlab chiqilgan va O'zbekiston Respublikasi mutaxassislar tomonidan moslashtirilgan o'quv kursi. YuNISEF.Toshkent. 2013 yil.
6. «Ko'krak suti bilan emizish bo'yicha maslaxat olib borish». Bolalarni o'sishini baholash bo'yicha JSST tomonidan ishlab chiqilgan va O'zbekiston Respublikasi mutaxassislar tomonidan moslashtirilgan o'quv kursi. YuNISEF.Toshkent. 2013 yil.
7. O'zbekiston Respublikasi prezidentining 2014 yilda 1 avgustdagi 2221-sonli 20142018 yillarda «O'zbekistonda aholining reproduktiv salomatligini yanada mustahkamlash, onalar, bolalar va o'smirlar sog'lig'ini muhofaza qilish borasidagi davlat dasturi to'g'risida»
9. Shodiev N.Sh, Shodieva S.X. Yuqumli kasalliklar fanidan amaliy mashg'ulotlar bo'yicha o'quv-uslubiy qo'llanma. Toshkent, 2009 yil.

Internet saytlari: www.med.uz, www.google.uz, www.lex.uz, www.referat.uz

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI

40910206 - "Tibbiyot brigadasi hamshirasi" mutaxassisligi

QARIYALARDA PARVARISH XUSUSIYATLARI

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1. Patronaj hamshirasi
	2. Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.03
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Qurbonova D.D.

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Mirraximova.S.SH

Yangi Hayot tumani TTB bosh shifokori

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Qariyalarda parvarish xususiyatlari
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	10
Dasturning maqsadi	-qariyalarda parvarish xususiyatlarini o'ziga hosligini tushuntirish; -keksalik davrining o'ziga xos xususiyatlari haqidagi bilimlarni shakllantirish; -qariyalar salomatligining xususiyatlari va undagi muammolarda hamshiralik ishini tushuntirish; -keksalarda uchraydigan kasalliklarda hamshiralik parvarishi bo'yicha bilimlarni shakllantirish.
O'zlashtirish(o'qitish)natijalari	-qariyalarni parvarishlash haqida ma'lumotga ega bo'lib,ularga uy sharoitida tibbiy-ijtimoiy yordam ko'rsatish bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
Bilim	- qariyalarda kechadigan somatik kasalliklarning o'ziga xos xususiyatlari; - qariyalar va ularning oila a'zolari bilan muloqotda bo'lish; - qariyalarni dispanser nazoratiga olish va sog'lomlashtirish; - sanitariya - oqartuv ishlarini olib borish; - muolajalardan so'ng kelib chiqadigan asoratlarni oldini olish; - qariyalarga nisbatan sabr - toqatli bo'lish va ularni diqqat bilan eshitish; - zaruriy bo'lgan ma'lumotlarni yig'ish va taqsimlash; - yordamga muxtoj qariyalarni kundalik hayotida qo'llab quvvatlash bo'yicha tibbiy - ijtimoiy xodim parvarishi; - qariyalar harakatidagi havfsizligini saqlash.
Ko'nikma	- qariyalarni to'liq yoki qisman sanitariya tozalovidan o'tkazish; - qariyalarni kreslo - katalkada bo'limga olib borish; - tibbiy hujjatlarni yuritish; - qariyalarning tana haroratini, pulsini, arterial bosimni, onglilik darajasini aniqlash, nafas olishini o'lchash va qayd etib borish; - a'zo va tizimlarni fizikal tekshirish; - hayot anamnezi va kasallik anamnezini yig'ish; - tekshiruv maqsadi bilan tanishtirish va tekshiruvga tayyorlash(endoskopik, rentgenologik); - tekshiruvda yordam ko'rsatish, tekshiruv vaqtida va tekshiruvdan keyin kuzatish; - nafas olish a'zolari faoliyatini kuzatish, baholash, qayd qilish; - og'iz bo'shlig'i gigienasini (tish protezlarini parvarish qilish usullari bilan birga) ta'minlash; - qon aylanish a'zolari faoliyatini kuzatish, o'lchamlarni qayd qilish; - siydik ajratish va tanosil a'zolari faoliyatini kuzatish; - siydik kateteri olib tashlangandan so'ng fiziologik chiqaruvlarda o'z-o'zini parvarish qilish bo'yicha tavsiya berish; - endokrin tizim va moddalar almashinuvi a'zolari faoliyatini kuzatish, parvarishlash, o'lchamlarni qayd etib borish;

	- ovqat hazm qilish a'zolari faoliyatini kuzatish, kundalik hayotda o'z-o'zini parvarish qilish bo'yicha tavsiya berish; - bosh miya va asab tizimi faoliyatini kuzatish, yozuvlar olib borish; - yoshidan, kasallik turidan kelib chiqqan holda tana uchun qulay va behavotir vaziyat yaratish va tana vaziyatini o'zgartirish usullari; - gemiplegiya bilan og'rigan bemorlarda kundalik hayotiy faollikni (nutq buzilishida, ovqat qabul qilish buzilganda) tiklashga yo'naltirilgan reabilitatsion parvarish ko'nikmalari; -sezgi a'zolari faoliyatini kuzatish, parvarish qilish, yozuvlar olib borishni (eshitishi buzilgan, ko'zi ojiz keksalar); - kundalik hayotda o'z-o'zini parvarish qilish qobiliyatini baholash; - dementsiya holatidagi keksa bemorlar bilan muloqot qilish usullarini; dementsiya holatidagi bemorlarning kundalik hayot faoliyatida parvarish qilishni (gigienik muolajalar, ovqatlanish, havfsizlik, fiziologik chiqaruvlarda yordam)
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya va patologiya Farmakologiya va retseptura Tibbiyot psixologiyasi Valeologiya Fuqorolik va oila huquqi Mehnat huquqi Jamoadagi tibbiy-ijtimoiy ish Akusherlik va ginekologiya asoslari Terapiya asoslari Kattalarda parvarish xususiyatlari Ijtimoiy ta'minot Reabilitatsiya va mehnat bilan davolash asoslari
O'qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob,munozara,test, amaliy topshiriq

2.O'quv dasturining mazmuni

No	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
1	Qariyalarda parvarish xususiyatlari fanining maqsad va vazifalari.	Qariyalarga tibbiy-ijtimoiy yordamni tashkil etish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari va xukumat qarorlari . Inson hayotida qarilik jarayonining kechishi. Qarish jarayoniga ta'sir etuvchi omillar. Qariyalarga uy sharoitida ijtimoiy yordam ko'rsatish tashkilotchisi ishining o'ziga hosligi. Qariyalarga talab etiladigan etika va deontologiya.	4	N 2	2
2	Qarilik davrining xususiyatlari Sog'liqni saqlash tizimidagi qariyalarga yo'naltirilgan islohotlar	Keksalik davrining o'ziga xos jismoniy, ruhiy va ijtimoiy xususiyatlari. Qariyalar patologiyasining xususiyatlari. Dori vositalarining qari va keksa yoshdagi bemorlarga nojo'ya ta'siri, dori moddalarini tarqatishda qariyalarga uy sharoitida ijtimoiy yordam ko'rsatish tashkilotchisining roli.	8	N 2 A 4	2
3	Qariyalar salomatligining xususiyatlari.	Qariyalar salomatligini qo'llab-quvvatlashda hamda tiklashda sog'liqni saqlash tizimi birlamchi bo'g'imida olib boriladigan ishlar. Sog'liqni saqlash uchun kundalik hayotida qulay shart-sharoitlarni yaratish. Tibbiy, psixologik, ijtimoiy va mehnat rehabilitatsiyasi. Qariyalar salomatligini nazorat qilishning ahamiyati. Tibbiy ko'riklardan muntazam o'tib turish. Sog'lom qarish haqida tushuncha. Sog'lom qarishning asosiy negizlari (to'g'ri ovqatlanish, harakat va dam olishni to'g'ri taqsimlash, xordiq). Qariyalarga sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilish. Qariyalarni o'zini-o'zi parvarish qilishini yo'lga qo'yish va o'qitish. Yolg'iz qariyalar parvarishi. Qariyalarning ko'z, quloq a'zolari va harakat tayanch-harakat tizimi anatoma – fiziologik xususiyatlari, yoshi bilan bog'liq o'zgarishlar va kasalliklari etiologiyasi, klinikasi, davosi, oldini olish va rehabilitatsiyasining xususiyatlari. Ko'z oynak va eshitish apparatini qo'llash va ularni ishlatish bo'yicha ko'rsatmalar berish. Kundalik hayotidagi (harakatlaridagi) qiyinchiliklarni o'zida his qilish, aniqlash va ularga	16	N 2 A 8	6

		qariyalarga uy sharoitida ijtimoiy yordam ko'rsatish tashkilotchisining yordamini ko'rsatish. Qariyalarning tayanch-harakat tizimi va ko'z, quloq a'zolarida yoshi bilan bog'liq o'zgarishlarni, yurish xususiyatlarini hisobga olgan holda, ularning kundalik hayotidagi qiyinchiliklarni aniqlash va yordam ko'rsata olish.			
4	Qariyalarda nafas olish tizimi a'zolari kasalliklari kechishining o'ziga xos xususiyatlari.	Nafas olish tizimining anatomo – fiziologik xususiyatlari, keksa va qariyalarda kasalliklar kechishini o'ziga hosligi. Nafas olish tizimi kasalliklarining diagnostikasi, bemorlarni uy sharoitida parvarishni uziga xosligi. Qariyalarda isitma ko'tarilishi etiologiyasi, diagnostik ahamiyati. Isitmalovchi bemorni parvarishlash. Zotiljam,bronxial astma va nafas etishmovchiligini qariyalarda namoyon bo'lishi. Belgilarini kuzatish (ishtaha yo'qolishi, horg'inlik). Nafas etishmovchiligi bor qariyalarni parvarish qilish. Aspiratsiya va asfiksiyaning oldini olish. Nafas olish va balg'amni ko'chirish bo'yicha tavsiyalar berish.	13	N 2 A 8	3
5	Qariyalarda yurak – qon tizimi kasalliklari kechishining o'ziga xos xususiyatlari.	Qon tomir tizimini anatoma – fiziologik xususiyatlari, keksa va qariyalarda kasalliklarning kechishini o'ziga xos tomonlari. Arterial gipertenziya, yurak ishemik kasalligi, stenokardiya, miokard infarkti, o'tkir va surunkali qon aylanish etishmovchiligi etiologiyasi, klinikasi, davolash choralari. Qariyalarda miokard infarktini kechishi xususiyatlari. Bemorlarni uy sharoitida parvarish qilish. Keksa va qari bemorlarni hayotiy muhim ko'rsatkichlarni aniqlash. Tekshirish natijalarining qariyalarga xos taxlili. Shoshilinch va kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda qariyalarga shifokorgacha yordam ko'rsatish.	16	N 2 A 8	4
6	Qariyalarda xazm a'zolari kasalliklari kechishining o'ziga xos xususiyatlari.	Keksa va qariyalarda hazm a'zolari anatoma – fiziologik xususiyatlari. Surunkali gastritlar, Me'da va o'n ikki barmoqli ichakning yara kasalligi, Surunkali kolit etiologiyasi, klinikasi, davolash, profilaktikasi. Qariyalarda laborator va instrumental tekshiruvlarining xususiyatlari. Qari bemorlarni instrumental va laborator tekshirishga tayyorlash. Tekshiruvdan o'tayotgan keksa va qariyalarda	15	N 2 A 8	3

		hamshiralik ishining xususiyatlari. Qariyalarni milliy taomlar asosida parhez ovkatlantirish. Dorivor usimliklar bilan davolash.			
7	Qariyalarda endokrin tizimi kasalliklari kechishining o'ziga xos xususiyatlari.	Keksa va qariyalarni endokrin tizimining anatoma – fiziologik xususiyatlari. Keksa bemorlarda qandli diabet kasalligining etiologiyasi, klinikasi, davosi, oldini olish va reabilitatsiyasining xususiyatlari Parhez tutish, davo fizkulturasi, dori-darmonlar (xususan, insulin) bilan davolashning uzluksizligi. Qondagi qand miqdorini mustaqil aniqlash, mustaqil insulin yuborish ko'nikmalarini o'zlashtirish. Qonda qand miqdori ko'payib va kamayib ketganda ko'riladigan choralar. Butun tana gigienasi (oyoqlarni parvarish qilish, ostini yuvish).	12	N 2 A 4	4
8	Qariyalarda siydik ajratish tizimi kasalliklari kechishining o'ziga xos xususiyatlari.	Keksa va qariyalarda siydik ajratish tizimining anatoma – fiziologik xususiyatlari. Ularda surunkali pielonefrit, buyrak tosh kasalliklari, prostata bezi kasalliklari. SBE ning uziga xos kechishi, reabilitatsiya xususiyatlari. Jarrohlik yo'li bilan davolanayotgan kekse bemorlarda hamshiralik parvarishi. Jarrohlik amaliyotidan (operatsiya) oldingi parvarish. Qari bemorlar qarorini qo'llab quvvatlash. Bemorlarni operatsiyadan oldin jismoniy va ruhiy tayyorgarlash. Ma'lumot to'plash qoidalari va bemor holatini baholash. Fiziologik chiqaruvlardagi qiyinchiliklarni engillashtirish, Tuvak va siydikdon tutish. tagliklarni almashtirish. Keksa va qariyalarni tagini yuvish.	10	N 2 A 4	4
9	Keksa va qariyalarda kuzatiladigan bosh miya va asab tizimi kasalliklarida hamshiralik parvarishi	Keksa bemorlarda kuzatiladigan bosh miya va asab tizimi (anatomo-fiziologik o'zgarishlarni hisobga olgan holda) kasalliklarida patronaj hamshirasining parvarishi. Qari bemorlarda bosh miyaga qon quyilishining klinik kechishi, belgilari, tashxisoti va uni davolash. Miyaga qon quyilishi (insult)da patronaj hamshirasining parvarishi. O'rin ko'rpa oqliqlari va kiyimlarni almashtirish. Turli faollik holatidagi qariyalarda gigienik muolajalarni bajarish. Ovqat qabul qilish va yutinishi buzilganda yordam berish, ovqatlantirish. Og'iz bo'shlig'ini parvarish qilish. Yotoq yaralarning oldini olishni va parvarish qilish. O'rindan erta turishga ko'maklashish. Nutqi buzilgan kekse bemorlarga yordam berish. Miyaga qon quyilishi asoratlarida bemorlarga	16	N 2 A 4	4

		harakatlanishida, ovqatlanishida, kiyim almashtirishida, fiziologik chiqaruvlarni amalga oshirishida ko'maklashish. Qariyalarni o'zini-o'zi mustaqil parvarish qilishni o'rgatish.			
10	Uyda parvarishga muhtoj va hayotdan ko'z yumayotgan qariyalarni parvarishlash	Uyda parvarishga muhtojlik sabablari. O'ringa mixlanib qolishni asoratlari va ularni oldini olish. Uyda qariyalarni parvarishining ahamiyati. Nogiron va o'zgalar parvarishiga muxtoj qariyalarning oila a'zolariga parvarishlashni o'rgatish. Uyda parvarishga muhtoj keksalarda harakatlanishi va ovqatlanishiga yordam berish. Og'iz bo'shlig'ini parvarish qilish. Tana vaziyati o'zgartirilganda va harakatlanishda yordam ko'rsatish ko'nikmalari. Qaram bo'lib qolgan keksa bemorlarda organizm tozaligini saqlash va fiziologik chiqaruvlar vaqtida yordam ko'rsatish (tagliklarni o'zgartirish, ostini yuvish). Ichki kiyimlarni almashtirish. Tana tozaligini ta'minlashda yordam ko'rsatish, vanna qabul qilish, nam artinishda yordam ko'rsatish. Qaram bo'lib qolgan keksa bemorlarni parvarish qiluvchi shaxslarga ko'rsatmalar berish va o'qitish. Hayotdan ko'z yumayotgan qariyalar va ularning oila a'zolariga ratronaj hamshirasi parvarishining xususiyatlari. Hayotdan ko'z yumayotgan qariyalarni azoblarini engillashtirish. Hayotdan ko'z yumayotgan qariyalar uchun qulay sharoitni yaratish. Qariya va uning oilasining qarorini xurmat qilish. Qariya va uning oilasiga kerakli parvarishni ta'minlash. Yaqinlashib kelayotgan o'lim belgilari va o'limni tasdiqlash. Murdani diniy urf odatlarga ko'ra saromjonlash.	14	N 2 A 4	4
		Jami:	108	N 20 A 52	36

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalarni kredit modul tizimi bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Prezident asarlari:

- Shavkat Mirziyoev “Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
- Shavkat Mirziyoev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy baxodir” Toshkent – “O‘zbekiston”-2018.
- Shavkat Mirziyoev “[Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz](#)” Toshkent – “O‘zbekiston”-2016.
- Shavkat Mirziyoev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo‘lishi kerak” Toshkent – “O‘zbekiston”-2017.

Asosiy adabiyotlar:

- Razikova I. S., Alikulova D. Ya. Gerontologiyada Hamshiralik ishi, Darslik (uzbek tilida). Toshkent 2018 y.
- Krasnov A.F. Sestrinskoe delo (I – II tom), Uchebnoe posobie. Elektronno’y uchebnik Moskva. 2000 g.
- Turchina J.E., Myagkova E.G. Sestrinskoe delo v geriatrii , Uchebnoe posobie. Rostov-na-Donu. 2006.

Qo‘shimcha adabiyotlar:

- O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi 123-sonli “OIV infeksiyasini oldini olish chora tadbirlari va tibbiy yordamni tashkil etishni yanada takomillashtirish to‘g‘risida ” gi buyrug‘i
- Razikova I. S., Alikulova D. Ya., Xaydarova Z. T., O‘talov Q. Q. “Gerontologiyada hamshiralik ishi” darslik. Toshkent 2013 y.
- Rustamova M., Xo‘jamberdiev M. Geriatriya, Darslik. Toshkent 2012 y.
- Gadoev A.G. Ichki kasalliklar propedevtikasi, Darslik. Toshkent 2014 y.

Internet saytlari

- www.sestra.ru
- <http://G'G'www.bmn.comG'>
- www.med.uz.
- www.lex.uz.
- www.medical.ru.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI

40910206 -“Tibbiyot brigadasi hamshirasi” mutaxassisligi

QARIYALARDA PARVARISH XUSUSIYATLARI

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi 2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.04
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Xoltursunova X.M.

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Yunusjonova.Z.S

1-Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Psixologik parvarish
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	13
Dasturning maqsadi	-Davlat tarmoq standartiga mos va jahon standartlaridagi muolajalarni bajara oladigan, -muammolarni hal qila oladigan. - jamoada insonlar ruhiy salomatlogini saqlashda, uni qo'llab quvvatlashda, ruhiy buzilishlarda ruhiy bemorlarga insoniylik munosabatlarini o'rnatishda. -ruhiy bemorni jamiyatga qaytishida va jamoada o'z o'rnini topishida, jamoani ruhiy bemorga nisbatan insoniy munosabatda bo'lishlariga yordam beradigan hamshiralarni tayyorlashdir.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	-Bo'lajak tibbiyot xodimlariga psixologiya va psixiatriya sohasidagi yangiliklar haqida malumotlar berish. -o'quvchilarning fanga oid bilimlarini tizimli yo'sinida umumlashtirish orqali klinikasi, profilaktikasi va parvarishi to'g'risidagi nazariy bilimlarni takomillashtirish. -nazariy bilimlarni amaliyotga tadbqiq etgan holda bevosita bemorlar bilan o'zaro muloqot qilish, ularni obektiv tekshiruv. - bemor kasallik tarixidan ko'chirmalar, masalalar tahlili orqali hamshiralik tashhisi to'g'risida aniq hulosalar chiqarish. - kasalliklarning o'ziga xos xususiyatlarini etiborga olgan holda parvarishlash. - funktsional tekshiruvlarga tayyorlash va bemorlar parvarishiga oid muolaja va ko'nikmalarni takomillashtiradi. -Bemorni jamoada o'z o'rnini topishga yordam berish hamda ruhiy kasallangan bemor oilasiga yordam va uni qo'llab quvvatlash bo'yicha bilimlarini rivojlantiradi, takomillashtiradi.
Bilim	-O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari va Sog'liqni saqlash vazirligining buyruq va uslubiy tavsiyalari; -aholi sog'lig'ini mustahkamlash va kasalliklarni oldini olish asoslari; -tibbiy psixologiya va psixiatriyaning tarixi; -psixiatriyada tekshiruv va davolash turlari; -insonning ruhiy faoliyatlari va ularning turli kasalliklarda o'zgarishlari; -hayotiy davrlar va mental salomatliki; -xavotir va qo'llaniladigan chora-tadbirlari; -davolashning turli bosqichlarida bemorlarga psixologik yordam berish; -ruhiy kasalliklar bilan og'rikan bemorlarda hamshiralik parvarishi; -ruhiy bemorlar reabilitatsiyasi

	-jamoadada insonlar ruhiy salomatligini saqlash; -ruhiy kasalliklar bilan og'rigan bemorni kuzatish va parvarish qilish; -ruhiy bemor oilasini o'qitish ko'nikmalariga ega bo'lishi; -ruhiy bemorlarni parvarish qilishda hamshiralik jarayonini olib borish malakalariga ega bo'lishi kerak.
Ko'nikma	-Xavotir va stresni o'zicha idrok qilish va uni engib o'tishni guruhda muxokama qilish va bartaraf etish haqida gapirib berishni. -Ruhiy kasallikka chalingan bemorni vaziyatli masalalar yordamida tushunish -Psixomotor qo'zg'alishlarida bemorga yordam ko'rsatish va parvarish qilishni; -Ruhiy bemorni tinchlantirishni, o'rindiqqa yoki krovatga bog'lab qo'yishni; -Ovqatni rad etgan ruhiy bemorni ovqatlantirishni; -Ovqatni rad etgan ruhiy bemorni sun'iy ovqatlantirishni; -Depressiv holatdagi bemorlarni kuzatish va parvarishni; -Ruxiy bemor kundalik hayotida yordam ko'rsatish usullari bilan tanishish; -Guruh faoliyatida – ko'ngil ochar mashg'ulotlar, mehnat bilan davolash usullari bilan tanishish; -Narkotik bilan zaxarlangan bemorlarga psixologik yordam ko'rsatish va parvarish qilishni; -Alkogoldan zaxarlangan bemorlarga psixologik yordam ko'rsatish va parvarish qilishni; -Vaziyatli masalalar yordamida hamshira jarayonini yuritishni; -Ma'lumotlar yig'ish va bemor muammosini aniqlashni; -Parvarish rejasini tuzish, amalga oshirish, baholashni. -psixiatrik kasalxonalarni o'ziga hos xususiyatlari bilan tanishish; -psixiatrik shifoxonada bemorni mehnat qilishga o'rgatishda hamshira faoliyatini; -ruhiy kasalliklarni reabilitatsiya qilishda yordamni; -reabilitatsiya qilish joylari va mutaxassislar bilan tanishish; -jamoadada yordam ko'rsatish amaliyotini. - -Ruhiy bemor oila muammosini aniqlashni; - -Ruhiy bemor oilasini o'qitishni; - -Ruhiy kasalliklir oldini olish buyicha targ'ibot ishlarini olib borishni;
O'quv rejaiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya, fiziologiya va patologiya Umumiy gigiena va ekologiya Tibbiyot psixologiyasi Valeologiya Kattalarda hamshiralik ishi Qariyalarda hamshiralik ishi Hamshiralik ishi asoslari Onalikda hamshiralik parvarishi Bolalarda parvarish xususiyatlari Yuqumli kasalliklar
O'qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;

Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar echish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
1	Psixologik parvarish fani haqida tushuncha	- Psixologik parvarish fani haqida tushunchani; - O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, Vazirlar Mahkamasining qarorlari va Sog'liqni Saqlash Vazirligining buyruq va uslubiy tavsiyalari; - Tibbiy psixologiya va psixiatriyaning rivojlanish tarixi; - Ruhiy salomatlikka ta'sir qiluvchi tashqi muhit omillari; - Ruhiy buzilishi bo'lgan insonning o'ziga xosligi va hayoti.	4	N 2	2
2	Psixiatriyada tekshiruv va davolash turlari.	- Psixologik parvarishning roli va yordam ko'rsatish tamoyillari; - Tibbiy va psixologik tekshiruvlar; - Psixiatriyada davolash turlari.	4	N 2	2
3	Insonning ruhiy faoliyati.	- Insonning ruhiy faoliyati va ruhiy salomatligining xususiyatlari; - Insonning ruhiy faoliyati (Idrok,emotsiya, tafakkur, iroda, diqqat, ong,xotira, intellekt) va ularning turli kasalliklarda o'zgarishlari; - Psixogigiena, psixoprofilaktika va psixoterapiya haqida tushuncha.	4	N 2	2
4	Hayotiy davrlar va mental salomatlik.	- Inson rivojlanishining bosqichlari va masalalari - Har bir hayot bosqichida mental salomatlikning o'ziga xosligi - Rivojlanishning har bir vazifasining mental salomatlikka ta'siri	4	N 2	2

5	Xavotir va unda qo'llaniladigan chora-tadbirlar.	- Xavotir va patologik xavotir: xavotir va qo'rquv, patologik xavotir - Ruhiyatning himoya tizimi: so'ndirish, inkor qilish, o'xshashlik, o'zlashtirish, qaytarish, shakllanishga qarshi turish, bekor qilish, shartli himoya mexanizmi (ratsionalizatsiya), ongsiz ravishda himoyalash (sublimatsiya), rivojlanishni to'xtashi (regress). - Sog'ayish tushunchasi - Ruhiy sog'lomlik va buzilishlarni tushunish - Stress va buzilishlarning aloqasi: stress biologik reaksiya sifatida, stressga moslashish. - Shaxsiy xulq-atvorni stressga qarshi tadbir sifatida - Xavotir va stressni o'zicha idrok qilishni, uni engib o'tishni muxokama qilish, shuningdek ularni bartaraf etish haqida aytib berish. - Har bir guruh mustaqil himoya mexanizmini o'rganadi va himoya qiladi - Har bir guruh a'zosi stressga qarshi qanday kurashishi haqida gapirib beradi - Guruhda har bir kishi qanday himoya mexanizmiga ekanligini muhokama qilinadi - Insonni stressni engib o'tish uchun himoya mexanizmining ahamiyatini muhokama qilinadi	4	A 8	4
6.	Psixologik parvarishda kommunikatsiya	- Ruhiy bemor bilan kommunikatsiya turlari:verbal, noverbal,ruhiy kasalikka chalingan bemorlar bilan muloqotning o'ziga xosligi. - Ruhiy bemor bilan muloqotdagi yordam: - qabul qilish, hamdardlik, diqqat bilan eshitish, irodani namoyon qilishda bemorga yordam berish. - Muloqot uchun qulay muhitni tanlash. - Bemorning yonida bo'lish - Ruhiy kasallarning kundaliklarini o'qish va guruhda muhokama qilish. - Bemorning emotsional tajribasi (g'azab, xavotir, kelishmovchilik). - Ruhiy simptomlarni hayotga ta'siri. - Zamonaviy hayotiy sharoitlar va ijtimoiy qo'llab quvvatlash. - Har bir guruh muhokamasi natijalari bilan o'rtoqlashish.	4	N 2 A 4	2
7	Davolashni turli	- Davolashni turli bosqichlarida: ambulator,	10	N 2	2

	bosqichlarida bemorga psixologik yordam va hamshiralik parvarishi.	terapiya, xirurgiya, pediatriya, akusherlik va ginekologiya muassasalarida bemorlarga psixologik yordam ko'rsatish. - Psixologik yordamga muxtoj bemorlarda hamshiralik parvarishi.			
8	Ruhiy kasallikka chalingan bemorlarni tushunish.	Ruhiy kasallikka chalingan bemorlarni xavotiri va muammolarini tushunish. Ruhiy kasallikka chalingan bemorlarda hayotiy ehtiyojlarini o'ziga xosligi. Ruxiy kasallikka chalingan Bemorlarning ruxiy salomatligini saqlash masalalari (oila ichidagi muammolar). Hayotiy buzilishlarning o'ziga xosligi: psixotik belgilar bilan aloqadorligi, preparatlarning nojo'ya ta'siri, apatiya, umumiy holsizlik, reallikni qabul qilish qobiliyatini pasayishi. Vaziyatli masalalar yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshirib, ruhiy kasallikka chalingan bemorlarni tushunish.	14	A 8	6
9.	Ruhiy kasallikka chalingan bemorlarga parvarish ko'rsatish usullari va ularning o'ziga hosligi.	-Ruhiy bemor hayotida yordam ko'rsatishning ahamiyati -“Oremning o'z-o'zini parvarishlash nazariyasi”: o'z-o'zini parvarishlash tushunchasi, o'z-o'zini parvarishlashga ehtiyoj, o'z-o'zini parvarishlash darajasi ustidan nazorat, atrofdagilar bilan muloqat ustidan nazorat Yordam ko'rsatish usullari 1)Kundalik hayotida yordam berish (1)Vanna qabul qilishda yordam berish (2)Sochlarni yuvish (3)Oyoqlarni yuvish 2) Diniy tuyg'ularni hurmat qilish 4. Guruhlarda ishlashning turlari va ahamiyatini 1)Klub faoliyati 2)Xorda qo'shiq aytish 3)Mehnat bilan davolashning xar xil turlari 5. Ko'ngilochar xolatlar (1)Turli tadbirlar (2)Sayrlar (3)Oftobda toblanish	14	N 2 A 8	4
10	Ruhiy kasalliklar bilan og'rikan bemorlarda hamshiralik parvarishi.	- Psixomotor qo'zgalishlarida bemorga yordam ko'rsatish va parvarish qilishni; - Ruhiiy bemorni tinchlantirishni, o'rindiqqa yoki kravatga bog'lab qo'yishni; - Ovqatni rad etgan ruhiy bemorni ovqatlantirishni;	14	N 2 A 8	3

		- Ovqatni rad etgan ruhiy bemorni sun'iy ovqatlantirishni; - Depressiv holatdagi bemorlarni kuzatish va parvarishni; - Narkotik bilan zaxarlangan bemorlarga psixologik yordam ko'rsatish va parvarish qilishni; - Alkogoldan zaxarlangan bemorlarga psixologik yordam ko'rsatish va parvarish qilishni; - Vaziyatli masalalar yordamida hamshira jarayonini yuritishni; - Ma'lumotlar yig'ish va bemor muammosini aniqlashni; - Parvarish rejasini tuzish, amalga oshirish, baholashni.			
11.	Ruhiy kasalliklar va hamshiralik parvarishi.	- Shizofreniyada hamshiralik parvarishi; - Kayfiyat buzilishlarida hamshiralik parvarishi; - Xavotirli buzilishlarda hamshiralik parvarishi; - Organik ruhiy buzilishlarda hamshiralik parvarishi; - Somatoform buzilishlarda hamshiralik parvarishi; - Shikastlanishdan keyingi stressli buzilishlarda hamshiralik parvarishi; - Epilepsiya kasalligida hamshiralik parvarishi; - Psixofaol moddalarni qabul qilish bilan bog'liq bo'lgan buzilishlarda hamshiralik parvarishi; - Aqliy buzilishlarda hamshiralik parvarishi; - Psixosomatik buzilishlarda hamshiralik parvarishi. - Vaziyatli masala misolida hamshiralik jarayonini olib borish; - Ma'lumotlar yig'ish va bemor muammosini aniqlash; - Parvarish rejasini tuzish va amalga oshirish; - Bajirilgan ishlarni baholash.	14	N 2 A 8	3
12.	Ruhiy kasallik bilan og'rigan bemor oilasiga yordam.	- Ruhiy bemor oila muammosini aniqlab, qo'llab-quvvatlash; - Ruhiy bemor oilasini o'qitish; - Ruhiy kasalliklarni oldini olish bo'yicha targ'ibot ishlarini olib borish; - Patronaj parvarishi misolida amaliy yordam ko'rsatish va uning sabablarini muhokama qilish; - Jamoatda yashaydigan ruhiy kasallikka chalingan bemorlarni qo'llab-quvvatlash	14	N 2 A 4	

		tizimini yoritish; - Ruxiy bemorning oilasiga va bemorning o'ziga mos ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimlarini muhokama qilish va guruhda chiqish			
13	Ruxiy kasalliklar bilan og'riqan bemor va uning jamiyatdagi o'rni.	- ruxiy kasalliklar shifoxonasiga tashrif buyurish; - psixiatriyada reabilitatsiya haqida tushunchasi; - psixiatrik reabilitatsiya printsiplari; - reabilitatsiya joylari; - psixiatriyada faoliyat ko'rsatadigan mutaxassislar, xar bir mutaxassisning vazifasi; - psixiatrik kasalxonalarni o'ziga hos xususiyatlari bilan tanishish; - psixiatrik shifoxonada bemorni mehnat qilishga o'rgatishda hamshira faoliyati; - ruxiy kasalliklarni reabilitatsiya qilishda yordam; - reabilitatsiya qilish joylari va mutaxassislar bilan tanishish; - jamoada yordam ko'rsatish amaliyoti.	4	A 4	
		Jami:	108	72	36

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalarni kredit modul tizimi bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi. Baholash usullari yozma, og'zaki, savol-javob, test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga hamohang bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

- Yunusjonova Z.S, Mirzaeva S.A «Psixologik parvarish», Toshkent, «O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati» nashriyoti, 2014 y.
- Allayarov Ya.N «Akusherlik va ginekologiya» Toshkent, «O'zbekiston milliy entsiklopediyasi», 2013y.
- Shukurov H.I, Qanoatov S.Q «Jamoada hamshiralik ishi», Toshkent, 2013
- Zokirova K.O', To'xtamatova D.O', Mirzabaeva S.A «Xamshiralik ishi asoslari», Toshkent, «Ilm-Ziyo» nashriyoti, 2012y.
- Aripova.S.M, Bo'rixo'jaeva N.S «Sog'lom avlodning tibbiy-ijtimoiy asoslari» Toshkent, Voris nashriyoti, 2012y.
- Musaboev E.I, Bayjanov A.Q «Yuqumli kasalliklar epidemiologiya va parazitologiya» Toshkent, O'zbekiston milliy entsiklopediyasi nashriyoti, 2007 y.
- Xamroev A.J «Xirurgiya». Toshkent, «O'qituvchi» nashriyot - matbaa ijodiy uyi, 2007 y.
- Fayziev Ya.M «Umumiy va tibbiy psixologiya», Toshkent, «Ilm-Ziyo» nashriyoti, 2005 y
- Ziyaeva M.F «Jarroxlikda hamshiralik ishi» Toshkent, O'zbekiston milliy entsiklopediyasi, 2005.

Qo'shimcha adabiyotlar

- «5 yoshgacha bo'lgan bolalarning o'sishi va rivojlanishi». Bolalarni o'sishini baholash bo'yicha JSST tomonidan ishlab chiqilgan va O'zbekiston Respublikasi mutaxassislar tomonidan moslashtirilgan o'quv kursi. YuNISEF.Toshkent. 2013yil.
- «Onalarga bolalarni ovqatlantirish va parvarish bo'yicha tavsiyalar». Bolalarni o'sishini baholash bo'yicha JSST tomonidan ishlab chiqilgan va O'zbekiston Respublikasi mutaxassislar tomonidan moslashtirilgan o'quv kursi.

YuNISEF. Toshkent. 2013yil.

- «Qiz bolalarni o'sishini baholash va kuzatish hamda ko'rsatkichlarini bolaning rivojlanish tarixiga kiritish». Bolalarni o'sishini baholash bo'yicha JSST tomonidan ishlab chiqilgan va O'zbekiston Respublikasi mutaxassislar tomonidan moslashtirilgan o'quv kursi. YuNISEF. Toshkent. 2013 yil.
- «O'g'il bolalarni o'sishini baholash va kuzatish hamda ko'rsatkichlarini bolaning rivojlanish tarixiga kiritish». Bolalarni o'sishini baholash bo'yicha JSST tomonidan ishlab chiqilgan va O'zbekiston Respublikasi mutaxassislar tomonidan moslashtirilgan o'quv kursi. YuNISEF. Toshkent. 2013 yil.
- «Bola sog'lom bo'lsin desangiz». Bolalarni o'sishini baholash bo'yicha JSST tomonidan ishlab chiqilgan va O'zbekiston Respublikasi mutaxassislar tomonidan moslashtirilgan o'quv kursi. YuNISEF.Toshkent. 2013 yil.
- «Ko'krak suti bilan emizish bo'yicha maslaxat olib borish». Bolalarni o'sishini baholash bo'yicha JSST tomonidan ishlab chiqilgan va O'zbekiston Respublikasi mutaxassislar tomonidan moslashtirilgan o'quv kursi. YuNISEF.Toshkent. 2013yil.
- O'zbekiston Respublikasi prezidentining 2014 yilda 1 avgustdagi 2221-sonli 2014-2018 yillarda «O'zbekistonda aholining reproduktiv salomatligini yanada mustahkamlash, onalar, bolalar va o'smirlar sog'lig'ini muhofaza qilish borasidagi davlat dasturito'g'risida»
- «Oila shifokori»ro'znomasi.
- «Psixiatrik yordam» to'g'risida qonun O'zbekiston Respublikasi, 3.08.2000y.
- Musaboev E.I, Bayjanov A.K OIV infeksiyasi va uning kasb orkali yuqish profilaktikasi. Toshkent,2008yil.
- Saparov X.B, Zuparov T.D, Muxitdinova M.A Rekomendatsii poprovedeniyu pervichno'x meropriyatiy pri vo'yavlenii bolnogo (trupa) podozritelnogo na zabolevanie chumoy, xoleroy, virusno'mi gemorragicheskimi lixoradkami, ospoy obezyan. T., Sankorqurilish,2006.
- Shodiev N.Sh, Shodieva S.X. «Yuqumli kasalliklar fanidan amaliy mashg'ulotlar bo'yicha o'quv-uslubiy qo'llanma» Toshkent, 2009yil.
- «Sihat salomatlik» jurnali —«Sharq»nashriyotijurnali.
- «Sog'lom avlod»va«Ona va bola» -davlatdasturlari.
- «Hamshira» O'zbekiston Yoshlari «Kamolot» jamg'armasi «Yangi asr avlodi» tibbiy-ma'rifiyjurnali.
- «O'zbekistond Sog'liqni saqlash», «Zdravooxranenie Uzbekistana»ro'znomasi.

Internet saytlari:

www.ziyonet.uz,

www.wikipedia.org,

www.Lex.uz,

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

**PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI**

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI

40910206 - "Tibbiyot brigadasi hamshirasi" mutaxassisligi

NUTRISALOGIYA DIETALOGIYA ASOSLARI BILAN

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1. Patronaj hamshirasi
	2. Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.05
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Umarova B.R

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Sultonova D.G'

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Nutrisiologiya diyetologiya asoslari bilan
Ajratilgan soat	72 soat
Mavzular soni	12
Dasturning maqsadi	- Nutritsiologiya fanini maqsadi, vazifasi, nazorat ob'ektlari haqida tushuncha berish; - Aholining barcha guruhlarida sog'lom ovqatlanishni tashkil etish, tetiklashtiruvchi va davolovchi ovqatlanish ko'nikmalarini o'rgatish; - Mahsulotlar xavfsizligining tibbiy – biologik me'zonlari, oziq – ovqat mahsulotlarining ozuqaviy qiymati, ovqatlanish xarakteri bilan bog'liq bo'lgan aholi salomatlik holati, alimentar kasalliklarni oldini olish va aholi ovqatlanishini ratsionallashtirishni o'rgatish; - Nutritsiologiya sohasidagi fanning va amaliyotning yutuqlarini ta'kidlab o'tish unumli ovqatlanish va Diyetologiya zamonaviy omillarini o'rganish tamoyillari; - Ularni tashkil qilishda qo'llaniladigan yangi texnologiyalarni o'zlashtirish; - O'zbekiston Respublikasi iqlimi, ob-havo sharoitlarini inobatga olgan holda parhez ovqatlanish haqida tushunchani o'zlashtirish; - Turli holatlar va kasalliklarda parhez ovqatlanishni qo'llanilishini o'rganish; - Ovqatli mahsulotlariga ishlov berish, ularning tarkibini tuzishga o'rgatish; - Taomlardagi asosiy ozuqaviy moddalarning miqdorlari, ularning beradigan quvvati, tayyorlash jarayonlariga oid ma'lumotlarni o'zlashtirish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	- Ovqatlanish bilan bog'liq bo'lgan salomatlik holatining o'zgarish ko'rsatkichlarini aniqlaydi; - Sutkalik quvvat sarflash va ovqatlanishning energetika dekvatligini energometrik va gaz almashinuvi usullari yordamida aniqlaydi; - .Ovqatdan zaxarlanishni tahlil qilish va keyinchalik ularga yo'l qo'ymaslik tadbirlarini ishlab chiqish; - Aholi ovqatlanish holatini iqtisodiy, gigienik, balans, anket – so'rov, biokimyoviy usullar yordamida kimyoviy tahlil qiladi; - Bemorlarning maqsadli davolovchi – profilaktik ovqatlanishini aniqlashni o'rganadi; - Zamonaviy parhez ovqatlarning ro'yhatini tuzish; - Ahvoli og'ir bemorlarni ovqatlantirish; - Keksa va qariyalarni ovqatlantirish; - Homilador, ko'zi yorishgan va emizikli ayollarni ovqatlantirish.
Bilim	– Nutritsiologiya (ovqatlanishgigienasi) haqidagi tushuncha, vazifasi, maqsadi va rivojlanish tarixi; – oqsil, yog', uglevod, mineral moddalar, mikroelementlar va vitaminlarning ahamiyati, gipo, giper va avitaminozlar; – organizmning ish faoliyatiga va yoshiga ko'ra ovqat moddalariga bo'lgan fiziologik talablar; – davolovchi – profilaktik ovqatlanishning alohida xususiyatlari;

	– DPMLarda parhez ovqatlanishni tashkil etish va holatiga gigienik baho berish; – ovqat maxsulotining sifatini o'zgarishiga sabab va sharoitlari, uni saqlovchi usullari; – ovqat mahsulotini organoleptik xususiyati, buzilish belgisi, tekshirish sharoiti va hajmi; – ovqat mahsulotining oziqlik va biologik qiymati; – aholining barcha guruhlarida sog'lom ovqatlanishni tashkil etish; – tetiklashtiruvchi va davolovchi ovqatlanish ko'nikmalari; – mahsulotlar xavfsizligining tibbiy – biologik me'zonlari; – ovqatlanish характери bilan bog'liq bo'lgan aholi salomatlik holati; – alimentar kasalliklarni oldini olish va aholi ovqatlanishini ratsionallashtirish; – oziq – ovqat korxonalarining tuzilishiga bo'lgan gigienik talab; – oziq – ovqat korxonalarida ovqat maxsulotlarini saqlash va tashishga oid sanitariya – gigiena norma va talablari; – ovqatdan zaharlanishni tekshirish tartibi; – mikroblar bilan bog'liq bo'lgan ovqatdan zaharlanishni oldini olish.
Ko'nikma	– Ovqat ratsioniga va ovqatlanish rejimiga bo'lgan gigienik talablarni belgilash; – davolovchi - profilaktik parhez ovqatlanish ovqat ratsioniga baho berish bo'yicha menyu - taomnoma tuzish; – to'g'ri ovqatlanishning ahamiyati bo'yicha aholi o'rtasida sanitariya – maorifi ishini olib borish; – oziq – ovqat mahsulotlaridan namuna olish va laboratoriyaga tekshirishga olinganligi to'g'risida dalolatnoma to'ldirish; – oziq – ovqat mahsulotlarini organoleptik va fizik – kimyoviy xususiyatlarini tekshirish; – sog'lomlashtirish tadbirlarini olib borishda kompleks reja tuzish uchun material yig'ish; – umumiy ovqatlanish korxonasida epidemik xavf tug'diruvchi omillarni aniqlash; – ovqat mahsulotlarining saqlanishi, tarqatilishi, tashilishining sanitariya – gigiena me'yor va qoidalariga rioya qilinayotganligiga baho berish; – ovqatdan zaharlanishning sababini aniqlash, baho berish. Zamonaviy parhez ovqatlarning ro'yxatini tuzishni. – Professor M.I.Pevzner tomonidan ishlab chiqilgan parhez sistemasi asosida zamonaviy Diyetologiyada ma'lum turdagi parhez ovqatlar (Parhez stollari)ni. Zamonaviy parheznomaning kimyoviy tarkibi, quvvati va tanovul qilish sonini. – Non mahsulotlari va uning ahamiyati tarkibi, tayyorlash texnologiyasini. – Osh-ko'klar, dukkakli mahsulotlar, zirk va na'matak qaynatmasini tayyorlashni. Ularning inson organizmiga shifobaxsh ta'sirini. – Bolalikning turli davrlarida ularni ovqatlantirishni. – 1 yoshgacha bo'lgan bolalarni to'laqonli ovqatlanishi ovqatlantirishni. – Qo'shimcha ovqatlarni tayyorlash va berish tartibini. – Ahvoli og'ir bemorlarni, keksa va qariyalarni ovqatlantirishni. Ovqatlantirish uchun zarur anjomlar, sharoitni hozirlashni. – Bemor faolligi darajasi (yarim faol, og'ir) ga qarab ularni ovqatlantirish jarayonini (qoshiqdan yoki ichgichdan) tanlashni. – Og'ir bemor va keksalarning ishtahasiga e'tibor qaratish, sun'iy (enteral va parenteral) ovqatlantirishni. – 0-parhez, 1a- parhez , 1b- parhez , 1- parhez , 2- parhez , 3- parhez , 4- parhez , 4a- parhez

	, 4b- parhez , 4v- parhez, 5- parhez, 5a- parhez , 5sh- parhez , 5p- parhezga, 13- parhezga, 15- parhez, 7b-parhez , 7-parhez 14-parhez, 10-parhez , 10a-parhez , 11-parhez, 8-parhez, 9-parhezlarni tuzishni.
O'quv rejaiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modul nomi	1. Anatomiya, fiziologiya va patologiya 2. Farmakologiya va retseptura asoslari 3. Tibbiy biologiya va umumiy genetika 4. Jamiyat sog'liqni saqlash va tibbiy statistika 5. Valeologiya 6. Hamshiralik ishi 7. Terapiyada hamshiralik ishi 8. Xalq tabobati
O'qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Ustaqil ta'im
1	Nutrisiologiya va Diyetologiya haqida tushuncha. Hazm organlarining anatomik-fiziologik xususiyatlari	Nutrisiologiya va Diyetologiya haqida tushuncha. Modulning rivojlanish tarixi. Nutrisiologiya va Diyetologiya haqida maqsad va vazifalari. Hazm organlarining anatomik - fiziologik xususiyatlari.	4	N 2	2
2	Ovqat va uning tarkibi.	Oziq moddalar: Oqsillar. Yog'lar. Uglevodlar. Vitaminlar. Mineral moddalar (Ca. K. Fe. P. Na). Ovqat mahsulotlari (non, go'sht, sut, baliq, tuxum, yog'lar, sabzavotlar, mevalar) va boshqa oziq moddalarning inson organizmida ahamiyati.	10	N 2 A 4	4

3	Ovqatning kaloriyaliligi va ovqatlanishning fiziologik normalari. Ovqat mahsulotlarining ozuqaviy va biologik qiymati	Ovqatning kaloriyaliligi va ovqatlanishning fiziologik normalari. Turli yoshdagi va toifadagi odamlarning ovqatga bo'lgan ehtiyoji issiqlik birliklari (kaloriyalar). Katta kaloriyalar. Inson organizmining oziq moddalar va energiyaga bir kunlik o'rtacha ehtiyojining me'yori. Turli oziq moddalarning iste'mol qilishga tavsiya etilgan sutkalik ehtiyojining fiziologik me'yori. Mahsulotlarning biologik qimmati. Don mahsulotlari, sut va sut mahsulotlari, go'sht va go'sht mahsulotlari, baliq va baliq mahsulotlari, tuxum va tuxum mahsulotlari, sabzavot va mevalar, qandolat mahsulotlari; ovqat konsentratlari, ta'm beruvchi mahsulotlar.	10	N 2 A 4	4
4	Ratsional ovqatlanishning asosiy prinsiplari. Oziq-ovqat mahsulotlari va tayyor taomlarning shifobaxsh xossalari	Organizmning normal hayot kechirishi uchun zarur bo'lgan vitaminlar, mikroelementlar va boshqa moddalar bilan o'z vaqtida ta'minlanishi. Oziq-ovqat ma'sulotlari va tayyor taomlarning shifobaxsh xossalari. Ayrim o'zbek taomlarining to'yimlilik va quvvati. Oziq - ovqat mahsulotlarining shifobaxsh xossalaridan sharq tabobati asoschisi Abu Bakr ar-Roziy ayrim kasalliklarda tavsiya etiladigan ma'lum turdagi masalliqalar va tayyor taomlar.	14	N 2 A 8	4
5	Homilador, ko'zi yorigan va emizikli ayollarning ovqatlanish jihatlari.	Homilador ayollar uchun jarayonning 1 va 2- yarmida tavsiya etiladigan kundalik oziq - ovqatli mahsulotlar va ularning miqdorlari. Ko'zi yorigan ayolga tavsiya etiladigan kundalik oziq-ovqatli mahsulotlar va ularning miqdorlari. Emizikli ayollarga tavsiya etiladigan kundalik oziq-ovqatli mahsulotlar va ularning miqdorlari. Ona suti va uning xususiyatlari. Ona sutining turli davrlari: og'iz suti, o'tish davri, doimiy sut davrlari va ularning tarkibi, xossalari, ahamiyati. Gipo va agalaktiya haqida tushuncha. Gipo va agalaktiyada parhez ovqatlanish. Ona sutini ko'paytirish bo'yicha Ibn Sino tavsiyasi.	10	N 2 A 4	4
6	Bolalar va o'smirlar ovqatining gigienik asoslari.	Bolalik davrlari xususiyatlari. Bolalikning turli davrlarida ularni ovqatlantirish. Turli oziq moddalariga bo'lgan ehtiyoj. Ona suti bir yoshgacha bo'lgan bolalarni ovqatlanishi uchun to'laqonli mahsulot. Qo'shimcha ovqatlarni tayyorlash va berish tartibi. Uglevodlarga, oqsillarga, yog'larga, mineral moddalarga va suyuqlikka bo'lgan ehtiyoji. Bolalar oromgohlari, maktabgacha yoshdagi, maktab o'quvchilari, maktab – internat-lar va talabalarning	10	N 2 A 4	4

		ovqatlanishini tashkil etish.			
7	DPMlarda parhez ovqatlanishni tashkil etish va holatiga gigienik baho berish.	DPMlarda parhez ovqatlanishni tashkil etish. DPMlarda buyuriladigan parhez stollarining asosiy tavsifi, kimyoviy tarkibi va quvvatmandligi. Tavsiya etiladigan va tavsiya etilmaydigan mahsulot turlari, davolovchi – profilaktik ovqatlanishning alohida xususiyatlari, davolovchi – profilaktik parhez ovqatlanish ratsioniga baho berish bo'yicha menyu – taomnoma tuzish, tetiklashtiruvchi va davolovchi ovqatlanish ko'nikmalari.	14	N 2 A 8	4
8	Ovqatdan zaharlanish. Ovqat toksikoinfeksiya-lari.	Ovqatdan zaharlanish ta'limotining kelib chiqish davrlari, ovqatdan zaharlanish tushunchasi va tasnifi. Ovqat toksikozlari va mikotoksikozlari; turli moddalardan zaharlanish. Asosiy guruhga kiruvchi pestitsidlar xaqida ma'lumotlar. Pestitsidlarning aholi salomatligiga ta'siri.	14	N 2 A 8	4
9	Ahvoli og'ir bemorlarni, keksa va qariyalarni ovqatlantirish	Ahvoli og'ir bemorlarni, keksa va qariyalarni ovqatlantirish. Ovqatlantirish uchun zarur anjomlar, sharoitni hozirlash. Bemor faolligi darajasi (yarim faol, og'ir) ga qarab ularni ovqatlantirish jarayonini (qoshiqdan yoki ichgichdan) tanlash. Og'ir bemor va keksalarning ishtahasiga e'tibor qaratish. Sun'iy (enteral va parenteral) ovqatlantirish.	8	N 2 A 4	2
10	Yurak qon-tomir va siydik ajratish a'zolari kasalliklari, Asab, qandli diabet va modda almashinuvi buzilgan kasalliklarida taomnoma tuzish taomnoma tuzish	Buyrak a'zolari kasalliklarida taomnoma tuzish: 7a-parhez, 7b-parhez , 7-parhezga ko'rsatmalar va moneliklar, tayinlashdan maqsad, tayyorlash usuli tarkibi va tavsiya qilinnadigan mahsulot va taomlar ro'yxati. Yurak qon-tomir va siydik ajratish kasalliklarida taomnoma tuzish: 10-parhez , 10a-parhezga ko'rsatmalar va moneliklar, tayinlashdan maqsad, tayyorlash usuli tarkibi va tavsiya qilinnadigan mahsulot va taomlar ro'yxati. Asab, qandli diabet va modda almashinuvi buzilgan kasalliklarida taomnoma tuzish: 8-parhez ,9-parhez, 12- parhez, ko'rsatmalar va moneliklar, tayinlashdan maqsad , tayyorlash usuli tarkibi va tavsiya qilinnadigan mahsulot va taomlar ro'yxati.	8	N 2 A 8	2
		Jami:	108	72	36

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, ogʻzaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat boʻlib, ular oʻquv elementini oʻzlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qoʻyilgan maqsadga muvofiq boʻlishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar roʻyxati

Prezident asarlari

- 1.Shavkat Mirziyoyev “Milliy taraqqiyot yoʻlimizni qat’iyat bilan davom ettirib,yangi bosqichga koʻtaramiz” Toshkent – “Oʻzbekiston”-2018.
- 2.Shavkat Mirziyoyev “Xalqimizning roziligi bizning faoliyatimizga berilgan eng oliy bahodir” Toshkent – “Oʻzbekiston”-2018.
3. Shavkat Mirziyoyev “[Erkin va farovon, demokratik Oʻzbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz](#)”Toshkent – “Oʻzbekiston”-2016.
4. Shavkat Mirziyoyev “Tanqidiy tahlil, qat’iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi boʻlishi kerak”Toshkent – “Oʻzbekiston”-2017.
5. Shavkat Mirziyoyev “Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini taʼminlash – yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi”Toshkent – “Oʻzbekiston”-2017.
6. Shavkat Mirziyoyev “Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz”Toshkent – “Oʻzbekiston”-2018.
7. Shavkat Mirziyoyev “Niyati ulugʻ xalqning ishi ham ulugʻ, hayoti yorugʻ va kelajagi farovon boʻladi ”Toshkent – “Oʻzbekiston”-2019.

Asosiy adabiyotlar

1. V.M.Saidov. “Diyetologiya”. Toshkent, “Iqtisod-moliya”nashriyoti 2008 yil.
2. Baxritdinov Sh. S., Xudayberganov A. S. “Nutritsiologiya”, oʻzbek tilida, Toshkent. – Ibn sino. 2001 yil.
3. Karimov Sh. I. umumiy tahriri ostida “Sogʻlom ovqatlanish –salomatlik mezon”, oʻzbek tilida. Darslik. – Toshkent. 2001 yil.
4. M.A.Maksumova «Ovqatlanish fiziologiyasi asoslari sanitariya va gigiyena », oʻzbek tilida. Toshkent « Voris nashriyoti » 2017 yil.
5. Shadmanov A. M., AsadovD. A. “Lechebnoe pitanie”, rus tilida. Darslik. Toshkent. 2001 yil.
6. Normatova Sh. A., Ruzmatova X.Q. « Ovqatlanish gigienasi » majmua. TTAFF « Gigienava JSS » kafedresi 2019 yil.

Qoʻshimcha adabiyotlar

1. Irgashev Sh.B. “Valeologiya”. Toshkent, 2015
2. Ziyayeva M.F. Xodjasheva M.D.“Kattalarda (terapevtik kasalliklar va klinik tekshiruvlar)da hamshiralik parvarishi” “Voris- nashriyot” Tashkent 2017y
3. Ermetova D.I. "Terapiya" Tashkent, "Ilm Ziya" nashriyoti , 2015 yil.
4. Ya.N. Allayorov."Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik parvarishi" Toshkent 2016
5. Razikova I. S., Alikulova D. Ya. Gerontologiyada Hamshiralik ishi, Darslik (oʻzbek tilida). Toshkent 2018 y.
6. M.F.Ziyayeva. Z.O.Rizayeva. “Bolalarda hamshiralik parvarishi”. Toshkent, “Fan va texnologiya” 2012 yil.
7. “Onalarga bolalarni oziqlantirish va parvarish boʻyicha tavsiyalar” Oʻquv kursi. Toshkent, 2013 y. (YuNISEF).
8. “Эффективный перинатальный уход. Акusherstvo (Integrirovannoe vedenie beremennosti i rodov) 2014 y (YuNISEF).
9. “5 yoshgacha boʻlgan bolalarning oʻsishi va rivojlanishi” Oʻquv kursi. Toshkent, 2013 y. (YuNISEF).
10. “Onalarga bolalarni oziqlantirish va parvarish boʻyicha tavsiyalar” Oʻquv kursi. Toshkent, 2013 y. (YuNISEF).
11. “Bola-sogʻlom boʻlsin desangiz”. Oʻquv kursi.Toshkent, 2013 y.
12. “Bemor bolalarni parvarish qilish va onalarga maslahat berish” Uslubiy qoʻllanma. Toshkent, 2010 y.
13. “Qiz bolalarni oʻsishini baholash va kuzatish hamda koʻrsatkichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish”. Oʻquv kursi. Toshkent-2009 yil.(YuNISEF).
14. “Oʻgʻil bolalarni oʻsishini baholash va kuzatish hamda koʻrsatgichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish” Oʻquv kursi. Toshkent, 2009.

15. "Ko'krak suti bilan boqish bo'yicha maslahat olib borish o'quv kursi" o'qituvchilar uchun qo'llanma. Toshkent, 2007y
16. N.V.Yejova «Pediatriya» Minsk, 2007 god.
17. V.D.Tulchinskaya «Sestrinskoe delo v pediatrii» Rostov-na Donu, «Feniks», 2003 yil.

Internet saytlari:

1. www.med.uz.
2. www.medical.ru.
3. www.minzdrav.uz
4. www.tma.uz.
5. www.tashpmi.uz.
6. www.ziyonet.uz.
7. www.wikipedia.uz.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI

40910206 - "Tibbiyot brigadasi hamshirasi" mutaxassisligi

FAVQULOTDA HOLATLAR TIBBIYOTI

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi 2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.06
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Eshboboyeva S.Q.

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Boboyeva N.S.

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Favqulotda holatlar tibbiyoti
Ajratilgan soat	72 soat
Mavzular soni	12
Dasturning maqsadi	O'quvchilarning fanga oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali ularda tinchlik davridagi favqulotda vaziyat uning turlari va o'ziga hosligi, aholi va hududlarni ta'sir qiluvchi omil ta'siridan saqlash, favqulotda vaziyatlarda sharoitga to'g'ri baxo berish, shikastlanganlarni qidirib topish, tashish usullari, tibbiy saralashni o'tkazish, birinchi tibbiy va shifokorgacha bo'lgan yordamni o'rgatish bo'yicha bilimlarni shakllantirish; Nazariy bilimlarini amaliyotga tatbiq etgan holda bevosita shikastlanganlarni bilan o'zaro muloqot qilish, tibbiy saralashni o'tkazish, birinchi tibbiy va shifokorgacha bo'lgan yordamni o'rgatish bo'yicha bilimlarni shakllantirish asosida hamshiralik jarayonini amalga oshirishga zamin yaratish; Bilim va ko'nikmalarni mustahkamlash orqali shikastlanganlarda kuzatiladigan turli shoshilinch holatlarda hamshiralarning bilim va amaliy tayyorgarligini ta'minlash; Nazariy va amaliy darslar o'tish orqali shikastlanganlarga dala sharoitida birinchi tibbiy yordam xususiyatlarini bo'lajak hamshiralarga o'rgatish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Talabalar fanga oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali ularda tinchlik davridagi favqulotda vaziyat uning turlari va o'ziga hosligi, aholi va hududlarni ta'sir qiluvchi omil ta'siridan saqlash, favqulotda vaziyatlarda sharoitga to'g'ri baxo berish, shikastlanganlarni qidirib topish, tashish usullari, tibbiy saralashni o'tkazish, birinchi tibbiy va shifokorgacha bo'lgan yordamni o'rgatish bo'yicha bilimlarni shakllantirishga oid bilim, ko'nikma va malakalarga ega bo'ladilar
Bilim	– tinchlik davridagi favqulotda vaziyatlar haqida tushuncha, ularni kelib chiqish sabablari, manbalari, turlari; – favqulotda vaziyatlarda shikastlanganlarga shifokorgacha bo'lgan tez tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil etish; – tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlarda fuqarolarga tibbiy yordamni tashkil etish; – texnogen hususiyatli favqulotda vaziyatlarda fuqarolarga tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil etish; – halqaro terrorizm, tushunchasi turlari, terroristik akt sodir etilganda axoli xarakati; – o'tkir zaharlanishlar. Hayvon tishlashi, ilon va hashorotlar chaqishida tibbiy yordamni ta'minlash; – radiatsiyadan shikastlanish, uning ta'rifi. Birinchi tibbiy yordam va shifokorgacha bo'lgan yordam ko'rsatish xususiyatlari; – O'ta havfli kasalliklar. o'ta havfli kasalliklar o'choqlarida epidemiyaga qarshi sanitariya-gigiena chora-tadbirlari;
Ko'nikma	– shaxsiy muhofaza vositalarini qo'llash; – og'iz bo'shlig'i va yuqori nafas yo'llari holatini tekshirishni, yot jismlardan tozalash; – o'pkaga sun'iy nafas berish va yurakni bilvosita uqalash; – qon ketishlarni vaqtincha to'xtatish;

	– gemorragik shokda, kardiogen shokda, anafilaktik shokda va talvasa sindromida shoshilinch tibbiy yordam kursatish; – kasalxonadan tashqarida tug'ishda ayollarga shifokorgacha yordam ko'rsatish; – immobilizatsiya qilish, Krammer, Ditricks va boshqa shinalar turlaridan foydalanish; – uzoq vaqt bosilib qolish (Krash sindromida), travma shokida shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish; – cho'kish, kuyish shokida va elektr tokidan jarohatlanganda, shoshilinch birinchi yordam ko'rsatish; – KTZM (ammiak, xlor va fosforoorganik modda) lardan va is gazidan zaxarlanganda tez tibbiy yordam ko'rsatish; – terrorchilik xavfi yuzaga kelganda, garovga olinganlarning va egasiz buyumni ko'rib qolgandagi harakat qoidalari; – ruxiy qo'zg'alishlarda tez tibbiy yordam ko'rsatish; – o'tkir zaharlanishda me'dani zondlash, chayish; – hayvon tishlaganda, ilon, chayon va ari chaqqanda birinchi tibbiy yordam ko'rsatish; – ionlovchi nurlardan shikastlanishni oldini olish va tibbiy yordam ko'rsatish; – qisman, to'liq sanitar ishlov va dezaktivatsiya, degazatsiya o'tkazish; – o'ta xavfli infeksiyalarda maxsus kiyimlarni kiyish, yechish va infeksiya manbalarini zararsizlantirish; - observatsiya va karantin choralarini o'tkazish muolajalarini bajarish bo'yicha ko'nikmalar shakllanadi.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	- Anatomiya, fiziologiya va patologiya - Farmakologiya va retseptura asoslari - Umumiy gigiena va ekologiya - Xirurgiya va reanimatsiya asoslari - Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi - Yuqumli kasalliklarda hamshiralik ishi - Hamshiralik ishi - Bolalar kasalliklarida hamshiralik ishi - Terapiyada hamshiralik ishi - Psixologik parvarish - Tibbiy reabilitatsiya
O'qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy

Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturining mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
1.	Tinchlik davridagi favqulotda vaziyatlar haqida tushuncha. Ularning kelib chiqish sabablari, manba'lari, turlari. F.V.D.T nizomi qonunlari.	Favqulotda vaziyatlar, xalokatlar haqida asosiy tushunchalar. Favqulotda vaziyatlar tasnifi, uning turlari, kelib chiqish sabablari, manbalari. Sog'liqni saqlash tashkilotlarining favqulotda vaziyatlarda vazifalari, "Qizil yarim oy" jamiyatining aholi va hududlarni muhofaza qilish bo'yicha vazifalari. Respublika shoshilinch tibbiy yordam Ilmiy Markazi (RShTYoIM) va uning viloyatlardagi filiallari haqida ma'lumot. Ommaviy shikastlar vaqtida shikastlanganlarni izlash, topish, qutqarish, tibbiy saralash va evakuatsiya qilish. Tibbiy evakuatsiya bosqichlari. Tibbiy yordam turlari tizimi (birinchi tibbiy yordam, shifokorgacha bo'lgan tibbiy yordam, birinchi shifokor yordami, malakali tibbiy yordam, ixtisoslashgan tibbiy yordam). F.V.D.T va sog'liqni saqlash Vazirligining amaldagi buyruqlari . Shaxsiy muhofaza vositalarini qo'llashni: nafas a'zolari va teri qoplamlari uchun shaxsiy muhofaza vositalari. IP-4, IP-5, respiratorlar, ximoyalovchi kiyimlar. AI-2 (shaxsiy aptechka), kimyoga qarshi paket, individual bog'lov paketi, suvdondagi suvni zararsizlantirish uchun vosita (pantotsid, akvasept). Shikastlanganlar holatiga baho berish, tibbiy saralash va yordam turini belgilash. Terminal holatlar tasnifi, klinik va biologik o'lim, yurak va nafas olish faoliyatining to'satdan to'xtashi. O'tkir nafas yetishmovchiligi. O'pka-yurak reanimatsiyasi. Birinchi tibbiy yordam boshlash muddatlarini va unda kuzatiladigan natijalarni.	6	N 2	4
2.	Favqulotda vaziyatlarda shikastlanganlarga shifokorgacha bo'lgan tez tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil etish	Favqulotda vaziyatlarda jarohatlanish turlari, ularda qon oqishi turlari, sabablari belgilari. Arterial, venoz, kapillar, parenximatoz qon oqishlarining belgilari, farqlari. Qon oqishni to'xtatish xususiyatlari, usullari, qonun-qoidalari. Qon ketishining asoratlari, gemorragik shok, o'tkir qon yetishmovchiligi, belgilari, oqibatlar. Jarohatlangan joyni immobilizatsiya qilish tushunchasi, turlari, qonun-qoidalari. Favqulotda vaziyatlarda kasalxonadan tashqarida tug'ishning	10	N 2 A 8	4

		Birinchi tibbiy yordam boshlash muddatlarini va unda kuzatiladigan natijalarni. Favqulotda vaziyatlarda jabrlanganlarga shifokorgacha bo'lgan tez tibbiy yordam ko'rsatish qon ketishini vaqtincha to'xtatish usullarini o'rganish, ko'p qon yo'qotganlarga qon o'rnini bosuvchi suyuqliklar quyish, qon quyishda qatnashish, gemorragik shok, gemotransfuzion shokda tez tibbiy yordam ko'rsatish. Favqulotda vaziyatlarda jarohatlanishlarda vaqtincha immobilizatsiya o'tkazish. Turli tusdagi shinalar ishlatish (Kramer, Diterixs, tarnovsimon, Filberg, vakuumli). Qo'l ostidagi bor narsalar bilan vaqtincha immobilizatsiya o'tkazish.			
3.	Tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlarda fuqarolarga tibbiy yordamni tashkil etish.	Tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlar tasnifi (yer qimirlashi, suv toshqinlari, sel, ko'chkilar, dovul, to'fon). Ularda kuzatiladigan odam hayoti va sog'lig'iga havf tug'diradigan holatlar va jarohatlar (qon ketish, yumshoq to'qimalar jarohati, suyak chiqishi va sinishi, uzoq vaqt bosilib qolish sindromi - "Krash" sindromi, cho'kish, markaziy nerv sistemasi tomonidan o'zgarishlar, travmatik shok, talvasa sindromi). Tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlarda jarohatlangan aholiga shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish uchun jalb qilinadigan kuch va vositalar. 19.07.2011 yildagi "Aholini zilzilalar oqibatida yuzaga kelgan favqulotda vaziyatlarda (tabiiy va texnogen tusdagi) harakat qilishga tayyorlash kompleks dasturini tasdiqlash to'g'risida"gi 280-sonli Vazirlar Mahkamasining qarori. Tabiiy tusdagi favqulotda vaziyatlarda shikastlanganlarni izlash, topish, birinchi yordam ko'rsatish, evakuatsiya qilish. Bosh suyagi, qorin sohasi, umurtqa pog'onasi, qo'l va oyoq jarohatlarida, bosilib qolishlarida tez tibbiy yordam ko'rsatish. Travma shokida, cho'kishda, talvasada birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Evakuatsiya bosqichlarida shikastlanganlarni davolash va kuzatib borish.	14	N 2 A 8	4
4	Texnogen xususiyatli favqulotda vaziyatlarda fuqarolarga tibbiy yordam ko'rsatishni tashkil etish.	Texnogen tusdagi favqulotda vaziyatlar turlari, kelib chiqish sabablari. Yong'in, portlash, zarba to'liqini ta'sirida kuzatiladigan jarohatlar turlari. Texnogen tusdagi favqulotda vaziyatlarda jarohatlanish turlarini: kuyish, yelektr tokidan jarohatlanish, tushunchalari, turlari, belgilari, davrlari, darajalarini, asoratlari. Birinchi tibbiy yordam berish va evakuatsiya qilish. Yong'indan xavfli ob'ektlarda favqulotda vaziyatlarni bartaraf etishga qaratilgan tadbirlar. O'zbekistondagi kimyoviy xavfli ob'ektlar. Kuchli ta'sirli zaxarli moddalar(KTZM)lar tasnifi. Zaharli	16	N 4 A 8	4

		moddalarning organizmga kirish yo'llari, KTZMLar (xlor, ammiak, sinil kislotasi, is gazi, FOM–fosforoorganik moddalar) bilan zaharlanganda klinik belgilar. Texnogen tusdagi favqulotda vaziyatlarda (termik, kimyoviy kuyishlarda, kuyish shokida, elektr tokidan shikastlanish) shikastlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, evakuatsiya qilish va kuzatib borish. Is gazidan zaharlanganda birinchi yordam ko'rsatishni. KTZM(ammiak, xlor va fosforoorganik modda)lardan zaharlanganda tez tibbiy yordam ko'rsatishni. Fuqarolarni muhofazalash vositalarini qo'llash. Shikastlanganlarga o'choq ichida va tashqarisida tibbiy yordam ko'rsatish.			
5.	Xalqaro terrorizm tushunchasi, turlari. Terroristik akt sodir etilganda aholi harakati.	Terrorizm rivojlanish tarixi, turlari, xalqaro terrorizm, terrorchi, garovga ushlab turilgan shaxs tushunchalari, terrorchilikning maqsadlari, terrorchilik aktlarini o'tkazishda qo'llaniladigan vositalar. Terrorchilik holati sodir etilganda axolining xatti-harakati. Terrorchilik holati sodir etilganda tibbiy yordamni tashkil qilish. Terrorchilik xavfi yuzaga kelganda harakat qoidalari. Terroristik aktlarida shikastlanganlarga tez tibbiy yordam ko'rsatishni. Garovga olinganlarning harakat qoidalari, havfli egasiz buyumni aniqlangandagi harakat. Shikastlanganlarni saralash. Portlovchi moddalar, o'q otar qurollardan shikastlanganda, ruhiy qo'zg'alishlarda tez tibbiy yordam ko'rsatish.	8	N 2 A 4	2
6.	O'tkir zaharlanishlar. Hayvon tishlashi, ilon va qumursqalar chaqishida tibbiy yordamni ta'minlash.	Zaharlanish tushunchasi, turlari, maishiy, tasodifiy zaharlanish. Hayotda ko'p uchraydigan zaharlanish (dori preparatlaridan, alkogoldan, narkotik moddalardan, oziq-ovqatlardan, kislota va ishqorlardan, ilon chaqishi, hayvon tishlashi, zaharli hashoratlar chaqishi, ari, chayon) oqibatida kelib chiqadigan klinik belgilar, shoshilinch tez tibbiy yordam ko'rsatish xususiyatlari. Anafilaktik shok, gipertermik sindrom. Detoksikatsiya tadbirlarini o'tkazish. O'tkir zaharlanishlarning oldini olish. O'tkir zaharlanishlar: ovqatdan zaharlanish, sirka kislotasidan, zaharli o'simliklardan va dori-darmonlardan, alkogol va giyohvand moddalardan zaharlanishda bemor holatiga baho berish. Tez tibbiy yordam ko'rsatish: shifokorgacha, shifokor yordamini ta'minlash. Evakuatsiya qilish. Me'dani zondlashni va chayishni. Ho'qna va kateterizatsiya o'tkazishni. Hayvon tishlashi, ilon, chayon, ari va boshqa xashoratlar chaqqanda zaharlanganlar holatiga baxo berish, tez tibbiy yordam ko'rsatish, tishlangan jarohatga ishlov berish. Oral regidrotatsiya o'tkazish. Kvinke shishi va allergik reaksiyalarda tez tibbiy yordam	14	N 2 A 8	4

7.	O'ta havfli kasalliklar. O'ta havfli kasalliklar o'choqlarida epidemiyaga qarshi sanitariya-gigiena chora-tadbirlari	Epidemiya, epidemiologik jarayon, inkubatsiya davri tushunchasi. Epidemik o'choqlarning tibbiy-taktik tavsifi. Epidemik o'choqlarning ta'rifi. Yuqumli kasalliklar paydo bo'lishi va tarqalishi xavfini kuchaytiradigan omillar. Dezinfeksiya o'tkazishning barcha usullari (mexanik, fizik, kimyoviy). Dezinseksiya va deratizatsiya o'tkazish. Favqulotda vaziyatlarda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar. Infeksiya manba'larini zararsizlantirish usullari, infeksiya o'tish yo'llarini uzib qo'yish tadbirlari. O'ta xavfli infeksiyalar, ulardan muhofazalanish vositalari. Observatsiya, karantin choralari o'tkazish. ISHTYoIB, XEKB, SPB, EKIB vazifalari, ishi. Neyrotoksikozda shoshilinch tibbiy yordam. Kontagiozlik. Halokat o'choqlarida tibbiy sanitariya oqibatlarini tugatish hamda sanitar-gigienik va epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar o'tkazish uchun jalb etiladigan kuch va vositalar. Epidemiologik o'choqlarda vaziyatga baho berish, zararlanganlarni hisobga olish, izolyatsiya qilish, kontaktda bo'lganlarni kuzatish, profilaktika chora-tadbirlarini o'tkazish. Dezinfeksiya, deratizatsiya va dezinseksiya ishlarini o'tkazish. Infeksiya o'choqlarini zararsizlantirish. Infeksiyaga qarshi dori vositalari va ularni qo'llash. Observatsiya va karantin ishlarni o'tkazish.	9	N 2 A 8	4
8.	Radiatsiyadan shikastlanish va uning ta'rifi. Birinchi tibbiy yordam va shifokorgacha bo'lgan yordamni ko'rsatish xususiyatlari	Xalq xo'jaligidagi ob'ektlarda radiatsion halokatlar xavfi. Xavf manbai yuqori bo'lgan ob'ektlar xavfsizligini ta'minlash. Maxsus muhofaza inshootlari, oddiy yashirin joylari haqida tushuncha, muhofaza inshootlarining tuzilishi va tasnifi. Odamlar va hududlarni maxsus ishlovdan o'tkazish. Radiatsion nurning shikastlovchi omillari.. Radiatsiya nurlaridan zararlanish, ionlovchi nurlarning biologik ta'siri. O'tkir nur kasalligi tushunchasi, davrlari, belgilari, davolash va parvarishlash. Surunkali nur kasalligi belgilari, davolash. Ommaviy muhofaza vositalari, radiatsiyaga qarshi pana joylar. Ionlovchi nurlardan shikastlanishni oldini olish, shikastlanganlarga tibbiy yordam ko'rsatish va davolash uchun qo'llaniladigan meditsina vositalarini. Dezaktivatsiya va degazatsiya o'tkazish. Fuqarolar muhofazasi tuzilmalari. Radiatsion zonadan aholini evakuatsiya qilish xususiyatlari. Radiatsiyadan zararlanganlarni qidirib topish, qutqarish, saralash, shoshilinch va shifokorgacha yordam berish. Maxsus gazniqoblar, respirator, niqoblardan foydalanish. Maxsus kiyimlar: kombinezon, maxsus yoping'ich (plash nakidka), rezina qo'lqoplar, etiklardan foydalanish. Evakuatsiya qilish va kuzatish. Qisman va to'liq sanitar ishlov o'tkazish. Dezaktivatsiya va degazatsiya. AI-2, kimyoviy vositalarga qarshi individual paket,	9	N 4 A 8	8

		suvdondagi suvni zararsizlantirish uchun vositalar (pantotsid, akvosept)dan foydalanish.			
		Jami:	108	72	36

2. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol – javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar:

1. A.Gadayev, M.F Ziyayeva va R.To`rakulova “Terapiya” “Yosh avlod matbaa” 2022 yil.
2. S.R Hakimho`jayeva, D.A Nabiyeva “Tibbiyot kasbiga kirish” “Yosh avlod matbaa” 2022 yil.
- 3.A.G Gadoyev, D.A Nabiyeva va A.N Aripova « Ichki kasalliklar» Muharrir nashriyoti 2021 yil
4. O.M Ibragimov, A.K Jamolov “Fiziologiya” Shafolat Nur Fayz 2022 yil.
5. Razikova I. S., Alikulova D. Ya. Gerontologiyada Hamshiralik ishi, Darslik (uzbek tilida). Toshkent 2018 y.
5. Krasnov A.F. Sestrinskoe delo (I – II tom), Uchebnoe posobie. Elektronnyy uchebnik Moskva. 2000 g.
6. Turchina J.Ye., Myagkova Ye.G. Sestrinskoe delo v geriatrii , Uchebnoe posobie. Rostov-na-Donu. 2006.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi 123-sonli “OIV infeksiyasini oldini olish chora tadbirlari va tibbiy yordamni tashkil etishni yanada takomillashtirish to'g'risida ” gi buyrug'i
2. Razikova I. S., Alikulova D. Ya., Xaydarova Z. T., O'talov Q. Q. “Gerontologiyada hamshiralik ishi” darslik. Toshkent 2013 y.
3. Rustamova M., Xo'jamberdiev M. Geriatriya, Darslik. Toshkent 2012 y.
4. Pod redaksiyey G.P. Kotelnikova Sestrinskoe delo professionalnye dissipliny, Uchebnik. Rostov – na –Donu. “Feniks” 2007 g
5. Gadoev A.G. Ichki kasalliklar propedevtikasi, Darslik. Toshkent 2014 y.
6. Gadaev A.G. Propedevtika vnutrennix bolezney. Uchebnik. (na russkom yazyke).Toshkent – 2019
7. Filippova A.I. Sestrinskoe delo v terapii. Uchebnoe posobie. Meditsina. 2000 y.
8. Pod redaksey D.F. Chebatoreva. Geriatriya, Uchebnoe posobie. Moskva 1990
9. Gerontological Nursing Virginia Burggraf, Richard Barry

Internet saytlari

1. www.sestra.ru
2. <http://www.bmn.com/>
3. www.med.uz.
4. www.lex.uz.
5. www.medical.ru.
6. www.minzdrav.uz.
7. www.tma.uz.
8. www.tashpmi.uz.
9. www.ziyonet.uz.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI
40910206 -“Tibbiy brigada hamshirasi” mutaxassisligi

TERAPIYADA HAMSHIRALIK ISHI FANIDAN

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi
	2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.07
Ajratilgan auditoriya soat:	144

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Alijonova M.O.

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Xamrayeva G.X.

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Terapiyada hamshiralik ishi
Ajratilgan Soat	144
Mavzular soni	12
Dasturning maqsadi	• terapevtik kasalliklarning asosiy xususiyatlarini tushuntirish; • sub'ektiv, ob'ektiv, instrumental va laborator tekshirish usullarini o'rgatish; - shifokorgacha bo'lgan shoshilinch yordam choralarini tushuntirish; • terapevtik kasalliklarda hamshiralik parvarishini amalga oshiradigan hamshirani shakllantirish; - kasalliklarning oldini olish choralarini, sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilishni o'rgatish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	- terapevtik kasalliklarning asosiy xususiyatlari, tekshirish usullari, hamshiralik parvarishi hamda shifokorgacha bo'lgan tez tibbiy yordam ko'rsatish bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
Bilim	- terapevtik kasalliklar fanining rivojlanish tarixi va xususiyatlari; - bemorlarni sub'ektiv, ob'ektiv, tibbiy asbob uskunalar va laborator tekshirish usullari; - nafas olish, yurak qon-tomir, ovqat hazm qilish, buyrak va siydik ajratish a'zolari kasalliklarida hamshiralik ishi; - qon va qon yaratish a'zolari, ichki sekresiya bezlari va modda almashinuvi kasalliklarida hamshiralik ishi; - allergik holatlarda, suyak-mushak va biriktiruvchi to'qima kasalliklarida hamshiralik ishi; - gipo va avitaminozlar.
Ko'nikma	- ambulator karta va kasallik tarixining pasport qismini to'ldirish; - bemorning shikoyatini so'rab-surishtirishni, bemorning shikoyati hamda tashqi ko'rinishi asosida holatini baholash; - bemorni palpatsiya, perkussiya va auskultatsiya qilish orqali me'yoriy va patologiyadagi o'zgarishlarini aniqlash; - tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirishda patronaj hamshirasining vazifasi; - rentgenologik, endoskopik va ultratovush diagnostikasiga bemorni tayyorlash; - pikfloumetriya o'tkazish; - pulsoksimetriya o'tkazish; - spirometriya o'tkazish; - EKG tekshiruviga bemor va apparatni tayyorlash; - Xolter EKG monitoringi tekshiruvini o'tkazish - barmoqdan va venadan qon olish texnikasi; - umumiy siydik tahlili, Zimnitskiy, Nechiporenko sinamalariga siydik yig'ish; - najasni umumiy, bakteriologik, yashirin qonni aniqlash uchun yig'ish; - balg'amni umumiy, bakteriologik, sil tayoqchalarini aniqlash uchun yig'ish va tufdonni dezinfeksiya qilish; - me'da va 12-barmoq ichak shirasini olish uchun kerakli ashyolarni va bemorni tayyorlash; - pulsni sanash, NOT, A/B, tana haroratini o'lchash, harorat varag'iga belgilash; - plevra punksiyasi uchun kerakli ashyolarni, bemorni tayyorlash va unda ishtirok etish; - kislorod manbaidan kislorod yostig'ini to'ldirish, bemorga namlangan kislorod berish;

- oddiy fizioterapevtik muolajalarni bajarish (ingalyatsiya o'tkazish, xantal qo'yish, isituvchi kompress, muzli xaltacha, grelka va davolovchi vannalarni tayyorlash);
- cho'ntak ingalyatorlaridan to'g'ri foydalanish;
- balg'am yaxshi ajralishi uchun drenaj holatini yaratib berish;
- antibiotiklarni eritish, dozasini hisoblash va m/o in'eksiya qilish;
- girudoterapiya o'tkazish;
- bitsillinni eritish va yuborish;
- og'ir yotgan bemorlarning og'iz bo'shlig'ini parvarish qilish va ovqatlantirish;
- og'ir yotgan bemorlarning teri qoplamlarini parvarish qilish va yotoq yaralarni oldini olish;
- bemorlarni kiyim va oqliklarini almashtirish;
- bemorlarni transportirovka qilish;
- me'dani yuvish, huqna qo'yish, gaz chiqaruvchi naycha qo'yish;
- me'dani fraksion zondlash, duodenal zondlash;
- zondsiz tyubaj o'tkazish;
- bemor qusganda shoshilinch yordam ko'rsatish;
- parhez bilan davolash usullari;
- dori moddalarni parenteral yuborish;
- bemor vaznini o'lchash;
- sutkalik diurezni aniqlash;
- kateterlash uchun kerakli ashyolarni tayyorlash va universal mulyajda qovuqqa kateter qo'yish;
- barmoqdan qon olishni, qon surtmasini tayyorlash;
- gemoglobin miqdorini aniqlash;
- eritrotsitlarning cho'kish tezligini aniqlash;
- qonning ivuvchanligi va oquvchanligini aniqlash;
- qon guruhini aniqlash;
- qon quyish uchun sistemani tayyorlashni va qon quyishda ishtirok etish;
- suyak ko'migini punksiya qilish uchun kerakli ashyolarni va bemorni tayyorlash;
- qon va qon o'rnini bosuvchi dori moddalarini organizmga yuborish usullari;
- qonning normadagi va patologiyadagi tahlilini o'qiy olish;
- qalqonsimon bezni palpatsiya qilish;
- siydikdagi qand miqdorini aniqlash uchun siydik yig'ish;
- siydikdagi qandni, asetonni laboratoriyada va ekspress usulda aniqlash;
- glyukometr yordamida qondagi qandni aniqlashni va bemorga o'rgatish;
- insulinning dozasini hisoblash, flakondan shprisga tortish va bemorga o'z-o'ziga insulin in'eksiya qilishni o'rgatish;
- bemorlarga kelgan oziq – ovqatlarni nazorat qilish;
- allergologik sinamalarni qo'yish(t'o, til osti, applikatsiyali, skarifikatsiyali);
- ortopedik jihozlarni qo'llashda bemorga yordam berish;
- bemorga qulay vaziyat yaratish uchun funksional krovatdan foydalanish;
- qon tufdash, o'pkadan qon ketish, bo'g'ilish xuruji, gipertonik kriz, stenokardiya xuruji, o'tkir miokard infarkti, kardiogen shok, hushdan ketish, kollaps, yurak astmasi, o'pka shishi, me'da, ichakdan qon ketish, jigar komasi, o't sanchig'i, o'tkir buyrak yetishmovchiligi, uremik koma, buyrak sanchig'i, gipertermiya, giperglikemik va gipoglikemik komalar, Kvinke shishi, o'tkir eshakemi, anafilaktik shokda shifokorgacha bo'lgan tez tibbiy yordam ko'rsatish;
- anafilaktik shokka qarshi dorilar yig'indisi bilan tanishish.
- vaziyatli masala misolida hamshiralik jarayoni yuritish. Hamshiraning hatti-harakatlarini namoyish qilish.

O'quv rejaiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya, Fiziologiya Patologiya Lotin tili va tibbiy terminologiya Farmakologiya va retseptura asoslari Hamshiralik ishi
O'qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
1	Terapevtik kasalliklar fanining rivojlanish tarixi va xususiyatlari.	Terapevtik kasalliklar fanining rivojlanish tarixi. Terapevtik kasalliklar fanining rivojlanishiga katta hissa qo'shgan jahon va sharq olimlardan Gippokrat, Abu Ali ibn Sino, Abu Bakr ar Roziyning xizmatlari. O'zbekiston olimlari haqida ma'lumot. Terapevtik kasalliklar etiologiyasi, simptom, sindrom, klinikasi, tashxis va uning turlari, residiv, remissiya, immunitet, allergiya, profilaktika haqida tushuncha. Shoshilinch yordam ko'rsatish, davolash usullari va sog'lom turmush tarzini targ'ibot qilishda patronaj hamshiraning vazifasi. Terapevtik kasalliklarda bemorlarni o'qitish va muammolarni yechish jarayoni.	10	2.N	1
2	Bemorlarni sub'ektiv va ob'ektiv tekshirish usullari	Bemorlarni sub'ektiv tekshirish usullarining ahamiyati, o'tkazish tartibi. Pasport ma'lumoti, bemorlarning shikoyatlarini so'rab-surishtirish, kasallikning rivojlanish tarixi va bemorlarni hayot tarixini so'rab-surishtirish. Bemorlarni ob'ektiv tekshirish usulini asosiy qismlarining ahamiyati, o'tkazish tartibi. Ko'zdan kechirish, palpatsiya, perkussiya va auskultatsiya tartibi va mohiyati. Mazkur mashg'ulot klinika oldi amaliyot xonasi, poliklinika yoki kasalxonalarda tashkil etilgan o'quv amaliyot xonalarda o'tkazilishi maqsadga muvofiq. Kasalxona va oilaviy poliklinikalarning tibbiy hujjatlari (ambulator karta, kasallik tarixi, hamshira kartasi) bilan o'quvchilarni tanishtirish va	19	2.N	3

		ularni rasmiylashtirishda amaliyot hamshirasining o'rne. Bemorni tekshirish usullari. Sub'ektiv tekshirish(so'rab surishtirish): pasport qismi, bemor shikoyatlari, kasallik tarixi, hayot tarixining ahamiyati va o'tkazish qoidalari. Ob'ektiv tekshirish. Bemorni ko'zdan kechirish (umumiy ahvoli, vaziyati, es hushi, teri va shilliq pardalarning rangi, toshmalar, shishlar, bo'g'im, muskul, suyaklardagi o'zgarishlar, gavda tuzilishi). Palpatsiya, perkussiya va auskultatsiya mazmuni, ahamiyati, o'tkazish qoidasi, ketma-ketligi, hamda a'zolarning meyoriy va patologiyadagi o'zgarishlarini aniqlash. Sub'ektiv va ob'ektiv tekshirish usullarini o'zaro o'quvchilar orasida mashq qilish. Bemorning hayotiy muhim ko'rsatkichlarini aniqlash va harorat varaqasiga belgilash. Tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirishda amaliyot hamshirasining vazifasi. Bemorlarni tekshirishda etika , deontologiya, aseptika, antiseptika qoidalariga amal qilish O'quvchilarga O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining amaldagi buyruqlari to'g'risidama'lumot berish.		4.A	
3	Bemorlarni tibbiy asbob uskunalar bilan tekshirish usullari	Tibbiy asbob-uskunalar bilan tekshirish usullarini (rentgenologik, endoskopik, UTD, EKG, xolter EKG, veloergometriya, FKG, ExoKG, DoplerKG, pikfluometriya, MSKT kompyuter tomografiya), elastometriya (jigarni fibroskanerlash), spirometriya, pulsoksimetriya va ularni terapevtik kasalliklarga tashxis qo'yishdagi ahamiyati. Tibbiy asbob-uskunalar bilan tekshirishga ko'rsatma va mone'liklar. Asbob-uskunalar bilan tekshirishga bemorlarni tayyorlashda amaliyot hamshirasining vazifasi. Kontrast moddalar haqida ma'lumot. O'quvchilarni rentgenologik, funksional bo'limlari bilan tanishtirish. Bu bo'limlarda ishlash qoidasi va texnika xavfsizligi haqida ma'lumot berish. Maxsus asbob va diagnostik ashyolar bilan tanishish. Bemorni instrumental rentgenologik, endoskopik, UTD va skanerlash tekshiruvlariga tayyorlashda tibbiyot hamshirasining vazifasi. Bemorlarni tibbiy asbob uskunalar bilan tekshirishda ishtirok etish. Konrast moddalarni tayyorlash va ularni bemorlarda qo'llashda ishtirok etish. O'quvchilarni EKG xonasi bilan tanishtirish. Bu bo'limlarda ishlash qoidasi va texnika xavfsizligi haqida ma'lumot berish. Bemorni EKG tekshiruvlariga tayyorlashda tibbiyot hamshirasi ning vazifasi. Bemorlarni EKG qilish va ularni sharhlash. Tibbiy hujjat va yo'llanmalarni rasmiylashtirishda tibbiyot hamshirasining vazifasi Bemorlarni tekshirishda etika, deontologiya, aseptika, antiseptika qoidalariga amal qilish O'quvchilarga O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash	30	2.N	5
				8.A	

		Vazirligining amaldagi buyruqlari to'g'risida ma'lumot berish.			
4.	Bemorlarni laborator tekshirish usullari	Klinik va biokimyo laboratoriyasining tuzilishi. Texnika xavfsizligi qoidalari. Laboratoriya tekshirish usullariga bemorlarni tayyorlash. Qon, siydik, balg'amni tekshirish ning diagnostik ahamiyati. Qon, siydik, balg'am, me'da shirasi, najasning me'yoriy va patologiya dagi tahlilini ajratishni o'rgatish. O'quvchilarni laboratoriya xonasi bilan tanishtirish. Laborator tekshirish uchun kerakli ashyolar va bemorlarni tayyorlashda tibbiyot hamshirasining vazifasi. Laboratoriya tekshiruviga yo'llanmani to'ldirish va barcha ko'rsatkichlarni tahlil qilish. Barmoqdan qon olish va biokimyoviy tekshiruv uchun bemor venasidan qon olishni mulyajda o'rganish. Siydikni umumiy tahlil, Nechiporenko, Zimnitskiy sinamalariga yig'ish. Najasni umumiy tekshirish, yashirin qonni aniqlashga yig'ish. Balg'amni umumiy, bakteriologik tekshirishga yig'ish. Me'da shirasini olish uchun kerakli ashyolarni va bemorni tayyorlash.	30	2.N 8.A	5
5	Nafas olish a'zolari kasalliklarida hamshiralik ishi.	Nafas olish a'zolarining anatomo-fiziologik xususiyatlari. O'tkir va surunkali bronxit kasalligining mohiyati, etiologiyasi, klinikasi, kechishi, davosi, parvarishi, profilaktikasi. Bronxial astma kasalligi mohiyati, etiologiyasi, turlari, kasallik kelib chiqishida allergenlarning ahamiyati. Bronxial astma xurujining klinikasi, astmatik holat haqida tushuncha. Xuruj oralig'ida kasallikning kechishi, diagnostikasi. Bronxial astma xurujida bemorlarga shoshilinch yordam ko'rsatish, xuruj oralig'ida bemorlarni davolash, kuzatish va parvarish qilish. Kasallik profilaktikasi va unda allergologik markazlarning ahamiyati. Nafas yo'llari kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni namoyish va tahlil qilish. Bemorlar qabulida va ko'rigida ishtirok etish. Kasallik tarixini o'rganish. Bemorning tashqi ko'rinishi va holatiga qarab baho berish. Sub'ektiv va asosiy ob'ektiv tekshirish usullarini o'tkazish. Oddiy fizioterapevtik muolajalarni bajarish (xantal, isituvchi kompress, ingalyatsiya o'tkazish). Cho'ntak ingalyatorlaridan foydalanish. Zotiljam kasalligining etiologiyasi, patogenezi, klinikasi, kechishi, diagnostikasi, asoratlari, davosi, profilaktikasi va parvarish qilish. Kollapsda shoshilinch yordam ko'rsatish. Muolaja xonasida antibiotiklarni eritish, dozasini hisoblash va in'eksiyalarni mulyajda bajarish. O'pka absessi, quruq va eksudativ plevritlarning etiologiyasi, klinikasi, kechishi, diagnostikasi, asoratlari. Kasallikni davolash usullari, pleural punksiya va uning ahamiyati, xirurgik davoga ko'rsatmalar, bemorlarni kuzatish va parvarish qilish. Balg'am yaxshi ajralishi uchun drenaj holatini yaratish.	30	4.N 16.A	10

		O'pkaning tiriklik sig'imini aniqlash. Plevra punksiyasi uchun kerakli ashyo, bemorlarni tayyorlash va uni o'tkazishda amaliyot hamshirasining ishtiroki. O'pka sili etiologiyasi, kasallik manbai va yuqish yo'llari, turlari, klinik belgilari, diagnostikasi, kechishi, asoratlari, kompleks davosi, DOTS dasturining ahamiyati, xirurgik davoga ko'rsatmalar. Sil dispanserlarining tuzilishi va ishlash tartibi bilan tanishish. Oilaviy poliklinikadagi DOTS xonasi ishi bilan tanishish. DOTS xonasidagi tibbiy hujjatlarni to'ldirishda patronaj hamshirasining vazifasi. O'pka emfizemasi, o'pka raki mohiyati, sabablari, klinikasi, diagnostikasi, kechishi, onkodispanserlar haqida ma'lumot. Bemorlarni davolash, kuzatish va parvarish qilishda patronaj hamshirasining ishtiroki. Vaziyatli masala misolida nafas olish a'zolari kasalliklari bilan og'rgan bemorlarda hamshiralik jarayonini yuritish. Hamshiraning hatti-harakatlarini namoyish qilish Nafas olish a'zolari kasalliklarida uchraydigan kechiktirib bo'lmaydigan holatlar (bronxial astma xuruji, qon tuflash, o'pkadan qon ketish)da shoshilinch yordam ko'rsatishda hamshiraning o'rni. Bemorlarni sub'yektiv, ob'yektiv tekshirish va parvarishlashda etika, deontologiya, aseptika, antiseptika qoidalariga amal qilish Bronxial astma, surunkali bronxit, sil kasalligi, o'pka raki, surunkali zotiljam kasalliklarida bemorlarni statsionarda, ambulator sharoitda parvarishlash. O'quvchilarga O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining amaldagi buyruqlari to'g'risida ma'lumot berish.			
6	Yurak qon-tomir a'zolari kasalliklarida hamshiralik ishi.	Yurak qon-tomir a'zolarining anatomo-fiziologik xususiyatlari. O'tkir revmatik isitma kasalligi mohiyati, etiologiyasi, turlari, klinikasi, haqida ma'lumot. Kasallik kechishi, diagnostikasi, asorati, davosi, bemorlar parvarishi, spesifik profilaktikasi. Yurak qon tomir a'zolari kasalliklari bilan og'rgan bemorlarni namoyish va tahlil qilish. Bemorlar qabuli va ko'rigida ishtirok etish. Kasallik tarixini o'rganish. Bemorning shikoyatlari, tashqi ko'rinishi va holatiga qarab baho berish. Asosiy ob'ektiv tekshirish usullarini o'tkazish. Ateroskleroz, gipertoniya kasalligi (gipertenziv kasallik) mohiyati, etiologiyasi, turlari, klinikasi, kechishi, asoratlari, kasallik davosi, parhezning ahamiyati, bemorlarni kuzatish, parvarishlash va profilaktikasi. Gipertonik kriz klinikasi va krizda shoshilinch yordam ko'rsatish. Muzli xaltacha, grelka, issiq oyoq vannalarini tayyorlash va qo'yish. Muolaja xonasida bioximik tahlil uchun venadan qon olish, qon chiqarish, in'eksiyalarni mustaqil bajarish. Zuluk qo'yish uchun kerakli ashyolarni va bemorni tayyorlash.	10	4.N	10
				16.A	

		YulK(yurak ishemik kasalliklari) mohiyati, etiologiyasi, turlari. Stenokardiya kasalligi mohiyati, sabablari, turlari, klinikasi, kechishi, stenokardiya xuruji klinikasi, davosi, parvarishi va profilaktikasi. Stenokardiya xurujida shoshilinch yordam ko'rsatish. Miokard infarkti mohiyati, etiologiyasi, turlari, klinikasi, kechishi. Miokard infarktining atipik turlari, ularning klinikasi, diagnostikasi. Kasallikning o'tkir davrida yuzaga keladigan asoratlari. Kardiogen shok klinikasi. O'tkir miokard infarktida shoshilinch yordam ko'rsatish. Kasallikni davolash va parvarish qilish xususiyatlari, profilaktikasi. Asbob uskunalar bilan tekshirish usullariga bemorlarni tayyorlash. Bemorlarda EKG olish va sharhlash. Yurak, ensa sohasiga xantal qo'yish. O'tkir qon tomir yetishmovchiligi: (hushdan ketish, kollaps, shok) mohiyati, sabablari, klinik belgilari, shoshilinch yordam choralari, bemorlarni kuzatish va parvarish qilish. O'tkir yurak yetishmovchiligi: yurak astmasi, o'pka shishi klinikasi, kechishi, shoshilinch yordam choralari. Surunkali yurak yetishmovchiligi sabablari, klinik belgilari, kechishi, davosi, bemorlarni kuzatish va parvarish qilish. Bemorlarga namlangan kislorod berish. Bemorlarni transportirovka qilish. Vaziyatli masala misolida yurak qon tomir a'zolari kasalliklari bilan og'rigan bemorlarda hamshiralik jarayonini yuritish. Hamshiraning hatti harakatlarini namoyish qilish. Yurak qon tomir a'zolari kasalliklarida yuzaga keladigan kechiktirib bo'lmaydigan shoshilinch holatlar(gipertonik kriz, stenokardiya xuruji, o'tkir miokard infarkti, kardiogen shok, hushdan ketish, kollaps, yurak astmasi, o'pka shishi)da kasalxonagacha bo'lgan tez tibbiy yordamni ko'rsatish. Gipertoniya, stenokardiya, surunkali yurak yetishmovchiligi, o'tkir revmatik isitma, miokard infarkti kasalliklarida bemorlarni statsionarda, ambulator sharoitda parvarishlash. O'quvchilarga O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining amaldagi buyruqlari to'g'risida ma'lumot berish.			
7	Ovqat hazm qilish a'zolari kasalliklarida hamshiralik ishi.	Ovqat hazm qilish a'zolarining anatomo-fiziologik xususiyatlari. O'tkir va surunkali gastritlarning mohiyati, turlari (oddiy, korroziv, flegmonali), sabablari, klinikasi, kechishi, diagnostikasi, davosi, profilaktikasi. Me'da va 12-barmoqli ichakning yara kasalligi etiologiyasi, klinikasi, kechishi, diagnostikasi, asoratlari, davolash usullari, parhezning ahamiyati, xirurgik davolashga ko'rsatmalar, profilaktikasi. Ovqat hazm qilish a'zolari kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni namoyish va tahlil etish. Kasallik tarixi bilan tanishish. Bemorlarning shikoyatlari va tashqi ko'rinishi asosida umumiy holatiga baho berish. Me'dani yuvish uchun kerakli ashyolarni tayyorlash va uni	10	4N	10

		mulyajda bajarish. Me'dani zondlash uchun kerakli ashyolarni tayyorlashni va unda qatnashish. Muzli xaltacha, grelka tayyorlash va qo'yish. Me'da raki mohiyati, xavfli omillar, klinikasi, kechishi, diagnostikasi, asoratlari, davolash usullari, xirurgik davoga ko'rsatmalar. Bemorlarni kuzatish va parvarishlash va ularda deontologiyaga amal qilish. Bemorlarni rentgenoskopiya, irrigoskopiya, gastroskopiya, kolonoskopiya, rektoromonoskopiya tayyorlash va ularda qatnashish. Bemor qusganda yordam ko'rsatish. Huqna qilish, gaz chiqaruvchi naychani qo'yish uchun kerakli ashyolarni, bemorni tayyorlash va muolajada qatnashish. Surunkali gepatit mohiyati, sabablari, turlari, kasallik asosiy belgilari. Sariqlik haqida tushuncha, turlari. Kasallik kechishi, diagnostikasi, asoratlari, davosi, parhezning ahamiyati, profilaktikasi. Asosiy ob'ektiv tekshiruvlarni olib borish (ko'zdan kechirish, qorin sohasini, jigarni Obrazsov-Strajesko usulida palpatsiya qilish va perkussiya, auskultatsiya) Laborator va asbob uskunali tekshiruvlarga bemorlarni tayyorlash. Jigar sirrozi mohiyati, etiologiyasi, turlari, klinikasi, kechishi, diagnostikasi, asoratlari (qon ketishlar, jigar komasi) va ularning klinikasi, davolash usullari, parhezning ahamiyati, profilaktikasi. Jigar komasida shoshilinch yordam ko'rsatish. Abdominal punksiyaga kerakli ashyolarni va bemorni tayyorlash. O'tkir va surunkali xolesistit, o't tosh kasalligi mohiyati, turlari, sabablari, klinikasi, kechishi, diagnostikasi, davosi, parhezning ahamiyati, profilaktikasi. Duodenal zondlash uchun kerakli ashyolarni tayyorlashni va unda qatnashish. Bemorlarda zondsiz tyubaj o'tkazish. Vaziyatli masala misolida ovqat hazm qilish a'zolari kasalliklari bilan og'rikan bemorlarda hamshiralik jarayonini yuritish. Hamshiraning hatti-harakatlarini namoyish qilish. Kechiktirib bo'lmaydigan holatlar(me'da, ichakdan qon ketish, jigar komasi, o't sanchig'i)da bemorlarga shoshilinch yordam ko'rsatish. O'tkir va surunkali gastrit, me'da va 12 barmoqli ichak yara kasalligi, me'da raki, surunkali xolesistit, surunkali gepatit, jigar sirrozi kasalliklarida bemorlarni statsionarda, ambulator sharoitda parvarishlash. O'quvchilarga O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining amaldagi buyruqlari to'g'risida ma'lumot berish.			
8	Buyrak va siydik ajratish a'zolari kasalliklarida hamshiralik ishi.	Buyrak va siydik chiqarish a'zolarining anatomo-fiziologik xususiyatlari. Glomerulonefrit pielonefrit kasalligining mohiyati, etiologiyasi, turlari, klinikasi, kechishi, asoratlari, davosi, parhezning ahamiyati, oldini olish. Sub'ektiv va asosiy ob'ektiv tekshiruvlarni bemorlarda	8	2.N	9

		o'tkazish va ular asosida bemorlar holatiga baho berish. Badandagi shishlarni aniqlash. Pasternaskiy simptomiga tekshirish. Bemorlarni UTD, endoskopik va rentgenologik tekshiruvlarga tayyorlash. Umumiy tahlil uchun, Zimniskiy sinamasi uchun siydik yig'ish uchun kerakli ashyolarni va bemorni tayyorlash. Nechiporenko, Addis-Kakovskiy, Ambyurje sinamalariga siydik yig'ish uchun kerakli ashyolarni va bemorni tayyorlash. Siydik tahlili uchun laboratoriyaga yo'llanma yozish. Buyrak–tosh kasalligi mohiyati, etiologiyasi, klinikasi, buyrak sanchig'i, kechishi, davolash usullari, buyrak sanchig'ida shoshilinch yordam ko'rsatish, xuruj oralig'ida bemorlarni davolash. Kasallikning oldini olish. O'tkir va surunkali buyrak yetishmovchiligining sabablari, klinik belgilari, kechishi, asoratlari, uremiya oldi holati va uremik koma klinikasi, kechishi, davolash usullari, sun'iy buyrak, gemodializ haqida tushuncha. O'tkir buyrak yetishmovchiligi, uremik komada shoshilinch yordam ko'rsatish. Sutkalik diurezni o'lchash. Qovuqni kateterlash uchun kerakli ashyolarni va bemorni tayyorlash va ushbu muolaja o'tkazishda qatnashish. Grelka va issiq vanna tayyorlash. Siydik tutolmaganda bemorlarni parvarish qilishda amaliyot hamshiraning roli. Bemorlarga kelgan oziq ovqatlarni nazorat qilish. Vaziyatli masala misolida buyrak va siydik ajratish a'zolari kasalliklari bilan og'rikan bemorlarda hamshiralik jarayonini yuritish. Hamshiraning hatti-harakatlarini namoyish qilish. Kechiktirib bo'lmaydigan holatlar(uremik koma, buyrak sanchig'i)da shoshilinch yordam ko'rsatish. Piyelonefrit, glomerulonefrit, buyrak tosh kasalligi, surunkali buyrak yetishmovchiligi kasalliklarida bemorlarni statsionarda va ambulator sharoitda parvarishlash. O'quvchilarga O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining amaldagi buyruqlari to'g'risida ma'lumot berish.		16.A	
9	Qon va qon yaratish a'zolari kasalliklarida hamshiralik ishi.	Qon va qon yaratish a'zolarining anatomo-fiziologik xususiyatlari. Kamqonlik mohiyati, tarqalganligi, etiologiyasi, asosiy guruhlar. Postgemorragik, temir tanqisligi, vitamin V₁₂ tanqisligi (pernitsioz) va gemolitik kamqonlik sabablari, klinik belgilari, turlari, qondagi o'zgarishlar, davosi, profilaktikasi. Qon va qon yaratish a'zolari kasalliklari bilan og'rikan bemorlarni namoyish va tahlil etish. Kasallik tarixi, qon tahlili bilan tanishish. Bemorlar qabuli va ko'rigida ishtirok etish. Bemorlarda sub'ektiv va asosiy ob'ektiv tekshiruv usullarini o'tkazish. Qon tahlillari uchun kerakli ashyolarni va bemorlarni tayyorlash. Qon tahlili uchun barmoqdan qon olish, qondagi gemoglobinni, EChT ni aniqlash, qon surtmasini tayyorlash,	20	2.N	7

		laboratoriyaga yo'llanma yozish. Leykozlar mohiyati, klinik turlari. O'tkir va surunkali leykozning klinik belgilari, kechishi, asoratlari, qondagi o'zgarishlar, asoratlari, davolash usullari, bemorlar parvarishi, deontologiyaga amal qilish. Qon guruhini standart zardoblar yordamida aniqlash. Qonning ivuvchanligini va oquvchanligini aniqlash. Bemorlarga qon quyish uchun kerakli ashyolarni tayyorlash va gemotransfuziyada ishtirok etish. Suyak ko'migini punksiya qilish uchun bemorni va kerakli ashyolarni tayyorlash. Og'ir yotgan bemorlarning og'iz bo'shlig'ini, teri qoplamlarini parvarish qilish. Bemorlarni kuzatish va parvarish qilishda deontologiya qoidalariga amal qilish. Gemorragik diatezlar haqida tushuncha, kasallik turlari (gemofiliya, trombotsitopenik purpura, gemorragik vaskulit), klinikasi, kechishi, qondagi o'zgarishlar, davolash usullari va profilaktikasida patronaj hamshiralarining roli. Vaziyatli masala misolida qon va qon yaratish a'zolari kasalliklari bilan og'rigan bemorlarda hamshiralik jarayonini yuritish. Hamshiraning hatti-harakatlarini namoyish qilish. Kamqonliklar, leykozlar, gemorragik diatezlarda bemorlarni statsionarda va ambulator sharoitda parvarishlash. O'quvchilarga O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining amaldagi buyruqlari to'g'risida ma'lumot berish.		12.A	
10	Ichki sekresiya bezlari va modda almashinuvi kasalliklarida hamshiralik ishi.	Ichki sekresiya bezlarining anatomo-fiziologik xususiyatlari. Qalqonsimon bez kasalliklari. Diffuz toksik buqoq (Basedov kasalligi) kasalligi mohiyati, etiologiyasi, klinikasi, qalqonsimon bez kattalashuvining darajalari, kechishi, asoratlari, diagnostikasi, davolash usullari, oldini olish. Tireotoksik kriz klinikasi va unda shoshilinch yordam ko'rsatish. Gipoterioz (miksedema) va endemik buqoq kasalligi mohiyati, sabablari, klinik belgilari, diagnostikasi, kechishi, asorati, davosi va oldini olish choralari. Ichki sekresiya bezlari va moddalar almashinuvi kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni namoyish va tahlil etish. Sub'ektiv va asosiy ob'ektiv tekshiruv usullarini bemorlarda o'tkazish. Bemorlarni laborator va instrumental tekshiruvlarga tayyorlash. Tireotoksik krizda shoshilinch yordam ko'rsatish. Qandli diabet kasalligi mohiyati, sabablari, klinik turlari (I tip va II tip), klinik belgilari, kechishi, asoratlari, davolash usullari, parhezning ahamiyati, bemorlar parvarishi, oldini olishda patronaj hamshirasining roli. Qandli diabet asoratlari (giperglikemik va gipoglikemik komalar) klinikasi va ularda shoshilinch yordam ko'rsatish. Bemorlar parvarishida ishtirok etish: og'iz bo'shlig'ini, teri qoplamlarini parvarishlash. O'z-o'zini parvarish qilish ko'nikmalarini o'rgatish: dietoterapiya (9-parhez stoliga	21	2.N	7

		taomnoma tuzish)ni. Glyukometr yordamida qondagi qandni aniqlashni va bemorga o'rgatish. Siydikdagi qandni aniqlash uchun kerakli ashyolarni tayyorlash va bemorga tushuntirish. Muolaja xonasida ishlash, insulin dozasini hisoblash, flakondan shprisga tortish va bemorlarga in'eksiya qilish. Bemorlarga o'z-o'ziga insulin yuborishni o'rgatish. Vaziyatli masala misolida ichki sekretsiya bezlari va modda almashinuvi kasalliklari bilan og'rikan bemorlarda hamshiralik jarayonini yuritish. Hamshiraning hatti-harakatlarini namoyish qilish. Qandli diabet, Bazedov kasalliklarida bemorlarni statsionarda, ambulator sharoitda parvarishlash. O'quvchilarga O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining amaldagi buyruqlari to'g'risida ma'lumot berish.			
11	Allergik holatlarda hamshiralik ishi	Allergiya, allergen, antitelo, allergik reaksiyalar haqida ma'lumot. Anafilaktik shok, Kvinke shishi, o'tkir eshakemi sabablari, klinikasi, kechishi, tez yordam ko'rsatish, bemorlarni kuzatish va parvarish qilish. Parhez bilan davolashning ahamiyati. Dori-darmonlar bilan davolash va giposensibilizatsion terapiya. Oldini olishda tibbiyot hamshirasining vazifalari. Allergologik markazlarning ahamiyati. O'tkir allergozlar bilan og'rikan bemorlarni namoyish va tahlil qilish. Bemorlarda asosiy ob'ektiv tekshiruvlarni o'tkazish. Bemorlar qabuli va ko'rigida ishtirok etish. Allergologik sinamalarga bemor va kerakli ashyolarni tayyorlash. Allergologik sinamalar qo'yishda ishtirok etish. Kvinke shishi, anafilaktik shokda shoshilinch yordam ko'rsatish. Shokka qarshi dorilar yig'indisi bilan tanishish. Vaziyatli masala misolida allergik kasalliklar bilan og'rikan bemorlarda hamshiralik jarayonini yuritish. Hamshiraning hatti-harakatlarini namoyish qilish. Allergik kasalliklarida bemorlarni statsionarda va ambulator sharoitda parvarishlash. O'quvchilarga O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining amaldagi buyruqlari to'g'risida qisqacha ma'lumot berish	9	2.N 4.A	3
12	Suyak – mushak va biriktiruvchi to'qima kasalliklarida hamshiralik ishi	Suyak–mushak va biriktiruvchi to'qima a'zolarining anatomo-fiziologik xususiyatlari. Bo'g'im kasalliklariga tashxis qo'yishda rengenologik tekshiruvning ahamiyati. Revmatoid artrit kasalligining mohiyati, etiologiyasi, klinikasi, kechishi, diagnostikasi, davolash usullari, bemorlarni kuzatish, parvarish qilish, oldini olish choralari. Revmatoid artrit bilan og'rikan bemorlarni fizikal tekshirish. Bo'g'imlar faoliyatini baholash. Bemorlarga o'z – o'zini parvarish qilish ko'nikmalarini o'rgatish: harakat aktivligini bir maromda ushlab turish, qo'ltiq tayoq va ortopedik jihozlarni qo'llash bo'yicha qo'llanmalar.	6	2N 2A	2

		Bemorga qulay vaziyat yaratish uchun funksional krovatdan foydalanish. Bemorlarni ovqatlantirish, terisini parvarish qilish, yotoq yaralarini oldini olish. Bemorlarning kiyimlarini va oqliklarini almashtirish. Vaziyatli masala misolida revmatoid artritis kasalligi bilan ogʻrigan bemorlarda hamshiralik jarayonini yuritish. Hamshiraning hatti-harakatlarini namoyish qilish. Suyak – mushak va biriktiruvchi toʻqima kasalliklarida bemorlarni statsionarda va ambulator sharoitda parvarishlash. Oʻquvchilarga Oʻzbekiston Respublikasi Sogʻliqni Saqlash Vazirligining amaldagi buyruqlari toʻgʻrisida maʼlumot berish.			
		Jami:	216	144	72

3.Oʻquvchilarning bilim va koʻnikmalarini baholash

Oʻquv dasturi asosida oʻquvchilar tomonidan oʻzlashtirilgan bilim va koʻnikmalar ichki nazorat boʻyicha amaldagi tartib asosida baholanadi.

Baholash usullari yozma, ogʻzaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat boʻlib, ular oʻquv elementini oʻzlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qoʻyilgan maqsadga muvofiq boʻlishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar roʻyxati

Asosiy adabiyotlar

1. Ichki kasalliklar propedevtikasi. Gadaev A.G.; Karimov M.Sh.. "Muharrir" nashriyoti. 2012
2. Ichki kasalliklar. Gadaev A.G. T: Turon Zamin Ziyo, 2014
3. Ziyayeva M.F. "Terapiya" Toshkent, "Ilm Ziyo" nashriyoti 2014yil.
4. Vnutrennie bolezni po Tinsli R.Xarrisonu –Perevod s angliyskogo, 2011
5. M.F. Ziyayeva "Terapiya" Toshkent "Ilm ziyo" 2019
6. Ziyayeva M.F. Xodjasheva M.D. "Kattalarda (terapevtik kasalliklar va klinik tekshiruvlar)da hamshiralik parvarishi" "Voriz- nashriyot" Toshkent 2017y
7. Ziyayeva M.F. Xodjasheva M.D. "Sestrinskiy uxod za vzroslyimi (terapevticheskie zabolevaniya i klinicheskie obsledovaniya)" Tashkent, "Ilm Ziyo" nashriyoti, 2015 god.
8. Ermetova D.I. "Terapiya" Tashkent, "Ilm Ziyo" nashriyoti, 2015 yil.
9. Ziyayeva M.F. Xodjasheva M.D. "Kattalarda hamshiralik parvarishi" 1-qism, "Voriz-nashriyot" Toshkent 2014yil.
10. Smoleva E.V. "Sestrinskoe delo v terapii" Rostov- na –Donu, "Feniks", 2007god.
11. Haydarov G.O. "Ichki kasalliklar" Toshkent, "Abu Ali ibn Sino" nashriyoti, 2002 yil.

Qoʻshimcha adabiyotlar

1. Kalonova I.M. "Kattalarda hamshiralik parvarishi amaliyoti" oʻquv - uslubiy qoʻllanma, Samarkand, 2008yil.
2. Vnutrennie bolezni, tom 1 Muxin N.A. M. GEOTAR - Media, 2009
3. Vnutrennie bolezni, tom 2 Muxin N.A. M. GEOTAR - Media, 2009
4. Oʻzbekiston Respublikasi Sogʻliqni Saqlash Vazirligining amaldagi buyruqlari
5. Internet saytlari:
 1. www.med.uz. www.medical.ru.
 2. www.minzdrav.uz.
 3. www.tma.uz.

4. www.tashpmi.uz.
5. www.medbook.ru
6. www.medicum.ru
7. www.medtext.ru
8. www.medkniga.ru
9. www.cardioline.ru
10. [www:http://buks.ru/book](http://www.buks.ru/book);
11. www.ziyonet.uz;
12. www.lex.uz; [www. cardiosite.ru](http://www.cardiosite.ru); [www. cardiologia.ru](http://www.cardiologia.ru);
13. www.bilim.uz; www.gov.uz;

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI

40910206-“Tibbiy brigade hamshirasi” mutaxassisligi

BOLALAR KASALLIKLARIDA HAMSHIRALIK ISHI
O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi
	2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.08
Ajratilgan auditoriya soat:	144

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Israilova X.Yu.

Sergeli Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi
yetakchi o'qituvchisi

Taqrizchi:

Gafurova Sh.Dj.

Sergeli Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi
bosh o'qituvchisi

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Bolalar kasalliklarida hamshiralik ishi
Ajratilgan Soat	144
Mavzular soni	15
Dasturning maqsadi	-sog'lom bola organizmi xususiyatlarini tushuntirish; -bemor bolalarni bevosita va asbob-uskunalar yordamida tekshirish va nazorat yuritish usullarini o'rgatish; - uy sharoitida bemor bolalarni parvarishini amalga oshirish, kasalliklarni oldini olish chora-tadbirlarini o'rgatish;
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	- sog'lom va bemor bolalar xususiyatlari, nazorat va maqsadli tekshiruv usullari, bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishini amalga oshirish bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
Bilim	- pediatriyaning rivojlanish tarixi. - bolalarning jismoniy rivojlanish monitoringi. - muddatiga yetib va chala tug'ilgan chaqaloqlarni parvarish kilish xususiyatlari. - oilaviy poliklinika, QVP va stasionardagi bolalarga hamshiralik parvarishining xususiyatlari. - bolalarni ovqatlantirish. - bolalik davri kasalliklarida hamshiralik parvarishi.
Ko'nikma	- bolalarning jismoniy rivojlanish monitoringi; - bolalarni laborator va instrumental tekshiruvlarga tayyorlash hamda material yig'ish; - chaqaloqlarni birlamchi va kundalik parvarishini amalga oshirish; - bemor bolalarni davolash va hamshiralik parvarishini amalga oshirish; - sog'lom va bemor bolalarni parvarishini amalga oshirish; - bolalarni tabiiy ovqatlantirish va qo'shimcha ovqatlar tayyorlash; - onalarga sog'lom va bemor bolalar parvarishini amalga oshirish bo'yicha maslahatlar berish; - asfiksiya, laringospazm, soxta krup, bronxial astma xurujida, kollaps, hushdan ketish, burundan qon ketganda, gipo-giperglikemik komada, gipertoniya, talvasa, anafilaktik shok, oftob va sovuq urganda, ilon chaqqanda, suvga cho'kkanda, elektr jarohatida shifokorgacha bo'lgan tez tibbiy yordam ko'rsatish; - faoliyati doirasida tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish; - muammoli masala misolida hamshiralik jarayoni yuritish.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	- Anatomiya, fiziologiya va patologiya - Terapiyada hamshiralik ishi - Xirurgiya va reanimasiya asoslari - Hamshiralik ishi asoslari - Jamoada hamshiralik ishi - Qariyalarda parvarish xususiyatlari - Nutrisiologiya diyetologiya asoslari bilan - Tibbiy reabilitatsiya
O'qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;

3.	Muddatiga yetib tug'ilgan va chala tug'ilgan chaqaloqlarni parvarish qilish xususiyatlari.	Muddatiga yetib tug'ilgan chaqaloqlarning ta'rifi va belgilari. Chaqaloqlardagi fiziologik holatlar. Chaqaloqlarda o'tkaziladigan emlashlar.Tug'ruqdan oldingi va chaqaloqlar birinchi patronajini maqsad va mazmuni.Samarali perinatal parvarishni tashkil etish (YuNISEF).Chala tug'ilgan chaqaloq belgilari va xususiyatlari. Chala tug'ilish sabablari va darajalari. Yuqori nafas yo'llarini shilimshiqlardan tozalash; kindik qoldig'ini parvarishlash; gonoblenoreya profilaktikasi; teri va shilliq qavatlarni tozalash va parvarishlash; chaqaloqlar antropometriyasini o'tkazish; chaqaloqlarga gigiyenik vanna o'tkazish; muddatiga yetmay tug'ilgan chaqaloqlar holatiga baho berish;muddatiga yetmay tug'ilgan chaqaloqlarni zond orqali ovqatlantirish;muddatiga yetmay tug'ilgan chaqaloqlarni kuvez va grelkalar yordamida isitish; namlangan kislorod berish.	16	4 N 8 A	4
4.	Oilaviy poliklinika, QVP va stasionardagi bolalarga hamshiralik parvarishining xususiyatlari.	Oilaviy poliklinika, qishloq vrachlik punktlari va stasionarlarning tuzilishi va ahamiyati, ularda hamshiralarning faoliyati bilan tanishish. Filtrda, vrachgacha bo'lgan xonadagi qabulda, sog'lom bola xonasida, pediatr xonasidagi hamshiralarning vazifalari bilan tanishish. Patronaj hamshiraning vazifalari bilan tanishish, patronaj xujjatlarini yuritishni o'rganish. Shifoxona ichi infeksiyasini oldini olish.	16	4 A	4
5.	Bolalarni ovqatlantirish.	Go'daklarni emizish qoidalari, ona sutining afzalliklari. Ko'krak suti bilan boqishning 10 qoidasi. Sun'iy ovqatlantirish haqida tushuncha, ko'rsatmalar, qoidalari. 6 oydan 1 yoshgacha bo'lgan bolalarga taomnoma tuzish; emadigan bolaga kerak bo'lgan sut miqdorini hisoblash; nazorat o'lchov o'tkazish; bir yoshgacha bo'lgan bolalarga beriladigan ayrim ovqatlarni tayyorlash; bir yoshdan katta bolalarga taomnoma tuzish.	16	2 N 10 A	4
6.	Bolalik davri kasalliklarida hamshiralik parvarishi. Chaqaloqlik davri kasalliklarida hamshiralik parvarishi.	Chaqaloqlar asfiksiyasi, tug'ruq jarohatlari, chaqaloqlarning gemolitik kasalligi, teri, kindik kasalliklari, chaqaloqlar sepsisi: ta'rifi, sababi, belgilari, davosi, hamshiralik parvarishi. Sun'iy nafas oldirish va yurakni massaj qilish; muzli xaltachani qo'llash; asfiksiyada shoshilinch yordam ko'rsatish; namlangan kislorod berish;	16	2 N 4 A	4

		yuqori nafas yo'llarini shilimshiqlardan tozalash; kindik kasalliklarida kindik yarasini parvarishlash; chaqaloqlar teri kasalliklarida teriga ishlov berish; gemolitik kasallikda chaqaloqqa fototerapiya o'tkazish.			
7.	Go'dak va kichik yoshdagi bolalar kasalliklarida hamshiralik parvarishi.	Raxit, spazmofiliya, ekssudativ-kataral diatez: ta'rifi, sabablari, belgilari, asoratlari, tashhis qo'yish usullari, davolash tamoyillari, profilaktikasi, hamshiralik parvarishi. Laringospazmda yordam ko'rsatish qoidalarini o'rganish. kalsiy va fosfor miqdorini aniqlash uchun qonoliish. Konstitutsiya anomaliyalarida teri va shilliq qavatlarni parvarish qilish.	10	2 N 4 A	4
8.	Nafas olish a'zolari kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi.	Yuqori va pastki nafas yo'llari kasalliklari: o'tkir nazofaringit, angina, o'tkir laringit, bronxit, bronxial astma zotiljam ta'rifi, sabablari, belgilari, tashhis qo'yish usullari, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi. Nafas a'zolari holatini baholash: shikoyatlari, anamnez, umumiy ko'zdan kechirish, nafas olish sonini hisoblash, yo'tal xarakterini baholash. ko'z, burun va quloqqa dori tomizish; quloqni pilik bilan quritish; Quloqqa isituvchi kompress qo'yish; Xavfsiz vositalar bilan tomoqni yumshatib, yo'talni yengillashtirish xantal qo'yish; Oyoqlarga vanna qilish; Soxta krup xurujida shoshilinch yordam ko'rsatish; Ahvoli og'ir bolaga o'rinda qulay sharoit yaratish va ovqatlantirish; oksigenoterapiya o'tkazish;	16	2 N 8 A	4
9.	Qon aylanish a'zolari kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi.	Tug'ma yurak nuqsonlari va revmatizm kasalligi sabablari, belgilari, tashxis qo'yish usullari, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi. Yurak tug'ma nuqsoni xamda revmatizm bilan og'rigan bemor bolani xolatini baholash: shikoyatlari, anamnez, umumiy ko'zdan kechirish, pulsni hisoblash. Ahvoli og'ir bolaga o'rinda qulay sharoit yaratish va ovqatlantirish; oksigenoterapiya o'tkazish; ichilgan va ajratilgan suyuqlikni xisoblash, bioximik analiz uchun qon olish.	15	2 N 8 A	5
10.	Ovqat xazm qilish a'zolari kasalliklari, og'iz shilliq qavati kasalliklari va gelmintozlarda bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi..	Gastrit va enterokolit: Pilorostenoz va pilorospazm, Stomatit, Gelmintoz ta'rifi, sabablari, belgilari, tashxis qo'yish usullari, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi. qusganda va qorinda og'riq bo'lganda yordam	17	4 N	

		ko'rsatish; og'iz orqali regidratatsiya o'tkazish; og'ir suvsizlanishda venaga suyuqlikni yuborib davolash; gaz chiqaruvchi naycha qo'yish, stomatitlarda og'iz shilliq qavatini parvarish qilish; turli tekshiruvlar uchun najas olish; anal burmalaridan tekshiruvga qirma olish.		8A	5
11.	Qon va qon yaratish a'zolari kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi.	Temir tanqisligi anemiyasi vaGemorragik diatezlar - gemorragik vaskulit (Shenleyn-Genox kasalligi), trombotopenik purpura (Verlgof kasalligi), gemofiliya: kelib chiqish sabablari, klinik belgilari, tashhis qo'yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi. Bemor bolani ko'zdan kechirish, umumiy qon tahlili natijalarini o'qish va baholash. Kun tartibi.Qon quyilgandan so'ng bolani kuzatish,muzli xaltachadan foydalanish; burundan qon ketishida yordam ko'rsatish; laboratoriyaga yo'llanma to'ldirish; qon tahlili natijalarini o'qish va baholash.	15	2 N	5
12.	Endokrin kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi.	Qandli diabet va endemik buqoq turlari ta'rifi, sabablari, belgilari, tashhis qo'yish usullari, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi.Bolalarda qandli diabetning kechish xususiyatlari. Qandli diabetning I tipi (insulinga bog'liq qandli diabet),qandli diabetning II tipi (insulinga bog'liq bo'lmagan qandli diabet) haqida tushuncha. Endokrin tizim kasalliklarida bola holatiga baho berish: umumiy ko'zdan kechirish, laboratoriya tekshiruvi natijalari bilan tanishish. Insulinoterapiya o'tkazish qoidalarini o'rganish, siydikni qandga tekshirish uchun yig'ish; insulin yuborish;	15	2 N	5
13.	Buyrak va siydik chiqarish a'zolari kasalliklarida bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi	Buyrak va siydik chiqarish a'zolari kasalliklari - sistit, piyelonefrit, glomerulonefrit: ta'rifi, sababi, belgilari, tashhis qo'yish usullari, asorati, davolash tamoyillari, hamshiralik parvarishi. Buyrak va siydik chiqarish a'zolari kasalliklarida bola holatini baholash, shikoyatlari, umumiy ko'zdan kechirish, laboratoriya tekshiruvi natijalari bilan tanishish.Kun tartibvaparhyeznio'rganish. peshobni umumiy tahlil uchun yig'ish va baholash; peshobni Zimnitskiy bo'yicha sinama uchun yig'ish; peshobni Nicheporenko usuli bo'yicha tekshirish uchun yig'ish; arterial bosimni o'lchash va baholash; ichilgan va ajratilgan suyuqlikni hisobga olish;	15	2 N	5

14.	Kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi: o'tkir nafas va yurak-qon tomir yetishmovchiligi, gipertermiya va talvasa sindromi	Yuqori nafas yo'llarini tozalash va shilimshiq moddalarni so'rib olish, cho'ntak ingalyatoridan foydalanish, bemorlarga qulay vaziyat yaratish. sun'iy nafas oldirish va yurakni bilvosita massaj qilish. Yuqori nafas yo'llari o'tkazuvchanligini ta'minlash; chalg'ituvchi terapiya o'tkazish; cho'ntak ingalyatoridan foydalanish; bemorlarga qulay vaziyat yaratish.	14	8 A	6
15.	Tashqi muhit ta'sirotlari natijasida kelib chiqqan shoshilinch holatlarda bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi.	Oftob urishi elektr jarohatida va suvga cho'kkanda shikastlovchi omillar ta'sirini to'xtatish va zudlik bilan yordam ko'rsatish. Sovuq olganda issiqlik bilan ta'minlash. Infuzion terapiya o'tkazishda qatnashish. Anafilaktik shok va Kvinki shishida shoshilinch yordam ko'rsatish; bemorni tana haroratini o'lchash; talvasa sindromida dori-darmonlar qo'llash; juda yuqori isitma, talvasa sindromlarida shoshilinch yordam ko'rsatish. Me'dani yuvish va tozalovchi huqna o'tkazish; antirabik zardob bilan immunizatsiya o'tkazish; ilon chaqqanda zardob yuborish.	22	14 A	8
		Jami:	216	144	72

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

1. M.F.Ziyayeva. Z.O.Rizayeva. "Bolalarda xamshiralik parvarishi". Toshkent, "Fan va texnologiya" 2012 yil.
2. X.N Fayziyev. «Sestrinskiy uxod za detmi» Toshkent, «Ilm ziyo» nashriyoti, 2008 yil
- 3.K.S Inomov. «Pediatriyada xamshiralik ishi» Toshkent, 2007 yil

Qo'shimcha adabiyotlar

1. "Bolalikdahamshiralik ishi" fanidan tibbiyot kollejlari o'qituvchilari uchun metodik qo'llanma. Toshkent 2016 y (YuNISEF).
2. "Xavfsiz immunizasiya" dasturi bo'yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchun qo'llanma. 2014 y (YuNISEF).
3. "5 yoshgacha bo'lgan bolalarning o'sishi va rivojlanishi" O'quv kursi. Toshkent, 2013 y. (YuNISEF).
4. "Onalarga bolalarni oziqlantirish va parvarish bo'yicha tavsiyalar" O'quv kursi. Toshkent, 2013 y. (YuNISEF).
5. "Bola-sog'lom bo'lsin desangiz". O'quv kursi.Toshkent, 2013 y.
6. "Bemor bolalarni parvarish qilish va onalarga maslahat berish" Uslubiy qo'llanma. Toshkent, 2010 y.
7. "Qiz bolalarni o'sishini baholash va kuzatish hamda ko'rsatkichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish". O'quv kursi. Toshkent-2009 yil.(YuNISEF).
8. "O'g'il bolalarni o'sishini baholash va kuzatish hamda ko'rsatkichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish" O'quv kursi. Toshkent, 2009.

9. Birlamchi tibbiy sanitariya tizimidagi hamshiralar ishining asosiy ko'nikmalari. O'quv qo'llanma. YuSAID ZdravPlyus loyihasi. Toshkent 2008.
10. Effektivnost patronajnyx vizitov medsester ADB YuSAID projekt ZdravPlyus. Tashkent 2007 dekabr.
11. "Ko'krak suti bilan boqish bo'yicha maslahat olib borish o'quv kursi" o'qituvchilar uchun qo'llanma. Toshkent, 2007y
12. N.V.Yejova «Pediatriya» Minsk, 2007 god.
13. V.D.Tulchinskaya «Sestrinskoye delo v pediatrii» Rostov-na Donu, «Feniks», 2003 yil.

Internet saytlari

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI

40910206-“Tibbiy brigada hamshirasi” mutaxassisligi

AKUSHERLIK VA GINEKOLOGIYADA HAMSHIRALIK ISHI

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi
	2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.09
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Ibragimova D.I.

Sergeli Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi katta o'qituvchisi -

Taqrizchilar:

G.M.Nig'matova

TTA "Akusherlik va ginekologiya" kafedrası
dotsenti

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi
Ajratilgan Soat	72
Mavzular soni	10
Dasturning maqsadi	-“Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi” moduli kishloq vrachlik punktlari, oilaviy poliklinikalar, xotin-qizlar maslahatxonalarida va tug'ruq majmualarida ishlay oladigan yuqori malakali mutaxassislar tibbiyot hamshiralarini tayyorlash; -homilador, tug'uvchi va tukkan ayollarning fiziologik xususiyatlari, ularni parvarishi haqida bilimlarini shakllantirish; -xomilador, tug'uvchi va tuqqan ayollarning kasalliklarida patologik holatlarida yordam ko'rsatish;-hamshiralik parvarishi haqida tushuntirish; -ginekologik kasalliklar va bu kasalliklarda ayollarni parvarish qilish xususiyatlari haqida bilimlarni shakllantirish;-aholi o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish haqidagi bilimlarini shakllantirish.
O'zlashtirish (o'qitish) Natijalari	-“Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi” moduli homilador, tug'uvchi va tuqqan ayollarning fiziologik xususiyatlari, ularni parvarishi haqida muammolarini o'z vaqtida aniqlashni o'rgatish;-homilador, tug'uvchi va tuqqan ayollarning kasalliklarida patologik holatlarida yordam ko'rsatish, bemorlarga hamshiralik parvarishini amalga oshirishni o'rgatish;-ginekologik kasalliklar, va bu kasalliklarda ayollarni hamshiralik parvarishini o'rgatish;-aholi o'rtasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish haqidagi bilimlarini o'rgatish;-yangi pedagogik texnologiyalar asosida mavzular bo'yicha bilim, malaka, ko'nikma va shaxsiy fazilatlarini shakllantirish;-fanni boshqa tibbiyot fanlari uzviy bog'liklikka o'rgatish.
Bilim	-Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi moduli to'g'risida tushuncha; -onalik va bolalikni muhofaza qilishga oid davlat qonunlari va qarorlari; -akusherlik va ginekologik yordam ko'rsatish muassasalarida hamshiraning tutgan o'rni, vazifalari, ma'naviy qiyofasi;-epidemiya qarshi sanitar-gigienik tartiblar-ayolning tashqi va ichki jinsiy a'zolari tuzilishi va vazifalari; -ayol hayoti davrlari va ayol gigienasining xususiyatlari;-homiladorlik fiziologiyasi va diagnostikasi;-homiladorlik davrida hamshiralik parvarishi; -patologik homiladorlikda hamshiralik parvarish;-ekstragenital kasalliklarida hamshiralik parvarish;-tug'ruqda hamshiraning vazifalari va parvarishini; -chilla davri fiziologiyasi va patologiyasida hamshiralik parvarishini; -ginekologik bemorlarni tekshirish usullari;-reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligini muhofaza qilishda hamshiralik parvarishini biladilar.
Ko'nikma	- ishlatiladigan asbob-anjomlarni zararsizlantirish;-dezinfeksiyalovchi eritmalarni tayyorlash va qo'llash;-biksga asbob-anjomlarni joylash va sterillash;-tashqi jinsiy a'zolari ko'zdan kechirish;-qin ko'zgulari yordamida va bimanual tekshiruvga bemorni tayyorlashni;-chanoqning tashqi

	o'Ichamlarini o'lchash;-tashqi akusherlik amallarini o'tkazish;-homiladorlik bilan bog'liq kasalliklar rivojlanishi havfi bo'lgan homiladorlarni aniqlash;-ekstragenital kasalliklari bor homiladorlarni patronaj qilish;-ekstragenital kasalliklarda oqilona ovqatlanish bo'yicha tavsiyanomalar berish;-tug'ruqda tuguvchi ayolni parvarish qilish;-chilla davrida va chilla davrini patologik kechishida ayolni parvarishi;-ginekologik bemorlarni tekshirishda hamshiraning vazifalari;- reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligini muhofaza qilishda bajariladigan ishlarda hamshiraning vazifalari xakida ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
O'quv rejaga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	Tibbiy terminologiya va lotin tiliAnatomiya, fiziologiya va patologiya Farmakologiya va retsepturaUmumiy gigiena va ekologiya ValeologiyaJamoada hamshiralik ishiPediatriyada hamshiralik ishiBolalar yukumli kasalliklari.Profilaktik emlash.Hamshiralik ishiTerapiyada hamshiralik ishiXirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi Teri va tanosil kasalliklarida hamshiralik ishiYuqumli kasalliklar
O'qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob,munozara,test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
1.	Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi faniga kirish. Akusherlik va ginekologik yordam ko'rsatish muassasalarida tibbiyot	Akusherlik va ginekologiya haqida tushuncha. Onalik va bolalikni muhofaza qilishga oid davlat qonunlari va qarorlari xaqida malumot oladilar. Akusherlik va ginekologik yordam ko'rsatish muassasalarida hamshiraning tutgan o'rni, vazifalari, manaviy qiyofasi. Akusherlik va ginekologik yordam ko'rsatish muassasalari ishining tashkil qilinishi tarkibi, xususiyatlari. Aseptika va antiseptika xaqida tushuncha. Epidemiyaga qarshi sanitar-gigienik tartiblar	9	N2 A4	3

	hamshirasining o'rne.	xaqida malumot oladilar. Qo'lni yuvish (zararsizlantirish). Ishlatiladigan asbob-anjomlarni zararsizlantirishni amalga oshiradilar. Bog'lov materiallarini tayyorlashni o'rganadilar. Dezinfeksiyalovchi eritmalarni tayyorlash va qo'llash. Biksga asbob-anjomlarni joylash va sterillashni amalga oshiradilar.			
2	Ayollar jinsiy a'zolarining anatomiyasi va fiziologiyasi.	Ayolning tashqi va ichki jinsiy a'zolari tuzilishi va vazifalari xaqida malumot oladilar. Qinning tozalik darajalari o'rganadilar. Mo'tadil (normal) hayz ko'rish davri. Ayol hayoti davrlari va ayol gigienasining xususiyatlari xaqida malumot oladilar. Tashqi jinsiy a'zolari ko'zdan kechirishni o'rganadilar. Qin ko'zgulari yordamida va bimanual tekshiruvga bemorni tayyorlashni o'rganadilar. O'quvchilar bemorlardan anamnez yig'adilar, o'qituvchi nazoratida bemorlarni umumiy tekshirishda ishtirok etadilar, ko'rikka kelgan ayollarni tekshirish jarayoni o'tkazilayotgan vaqtda kuzatib turadilar. Ishlatilgan asbob anjomlarni zararsizlantirishda yordam beradilar. Chanoqning tashqi o'lchamlarini o'lchaydilar.	9	N2 A4	3
3.	Homiladorlik fiziologiyasi va diagnostikasi. Homiladorlik Davridahamshiralik parvarishi	Urug'lanish va payvandlanish. Ayol organizmida homiladorlik tufayli ro'yberadigan fiziologik o'zgarishlar. Tashqi muhit zararli omillarining embrion va homilaga ta'siri, homila rivojlanishidagi kritik davrlari xaqida malumot oladilar. Homiladorlik belgilarini va muddatini aniqlash. Balog'atga yetmaganlarda homiladorlik muammolarini o'rganadilar. BTSYo muassasalarida homiladorlarga antenatal parvarishni ta'minlash xaqida malumot oladilar. "Onalar maktabi"da homiladorlar bilan shug'ullanish dasturini (BTSYo muassasalarida homiladorlar antenatal parvarishi va tibbiy yordam ko'rsatish STANDARTI (YuNISEF)). Homilador va tuqqan ayol shaxsiy varaqasining pasport qismini to'ldirish. Almashuv varaqasining pasport qismini to'ldirish. Patronaj varaqasini	11	N2 A4	5

		to'ldirish. Homiladorlarni erta dispenser kuzatuviga olishni (homiladorlikning 12 chi haftasigacha) va uyda patronaj nazoratini muntazamligini ta'minlash. Homilador ayollarni tana vaznini va bo'yini o'lchashni o'rganadilar. Tashqi akusherlik amallarini o'tkazish. Vaziyatli masala yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshiradilar. Xomilaning yurak urishini tekshirish va uni baholash, qorin aylanasi o'lchash, bachadon tubi balandligini o'lchashni o'rganadilar. Gravidogramma rasmiylashtirish, xomilador ayollarda Solovev indeksini aniqlash. Homiladorlik va tug'ruq muddatini aniqlash. Sut bezlarini emizishga tayyorlashni amalga oshiradilar.			
4.	Patologik homiladorlikda hamshiralik ishi Ekstragenital kasalliklar va homiladorlik. Ularda hamshiralik parvarishining xususiyatlari.	Homiladorlik patologiyasining asosiy turlari. Homiladorlarni qusishini darajalari xaqida malumot oladilar. Homiladorlarni qusishi kelib chiqish sabablari, klinikasi va darajalarini o'rganadilar. Homiladorlik gipertenziyasi va gipertenziv sindromi haqida tushuncha xosil qiladilar. O'z vaqtida kasalxonaga yotqizmaslik oqibatlari xakida tushuncha oladilar. Homiladorlar gipertenziyasi kelib chiqish sabablari, klinikasi va darajalari. Homiladorlikni patologik kechishi bo'yicha xavfi yuqori guruhga ajratish va uning ahamiyati xaqida tushuncha oladilar. Homiladorlik patologiyalarida hamshiralik tashhisini o'z vaqtida aniqlashni amalga oshiradilar. Dispanser nazoratida bo'lgan homiladorlar hujjatlarini olib borish. Homiladorlar qusishining og'ir turida yordam berish. Gemodinamik varaqani to'lg'azish. Yashirin shish belgilarini aniqlashni o'rganadilar. Homilador ayollarni tana vaznini o'lchash. Homilador ayollarni arterial bosimini o'lchashni o'rganadilar. Bir soatlik siydik miqdorini aniqlash. Siydikda oqsilni aniqlash. Siydik qopini katetarizatsiya qilishni o'rganadillar. Eklampsiya hurujida shifokorgacha 1 yordam berish. Preeklampsiya va eklampsiyada shoshilinch yordam ko'rsatishni amalga oshiradilar. Teri orasiga, mushak orasiga va vena ichiga dori moddalarini yuborishni	15	N2 A8	5

		o'rganadilar.Suyuqlikni parenteral yuborish uchun sistemani to'ldirishni o'rganadilar. Turli xil ekstragenital kasalliklari bor ayollarda homiladorlik va tug'ruqning o'tishi xususiyatlari xaqida malumot oladilar. Yurak-qon tomir va buyrak kasalliklarida homiladorlik va tug'ruqning kechishi. Endokrin kasalliklarda homiladorlik va tug'ruqning kechishi xaqida mlumot oladilar. Anemiya kasalligida homiladorlik va tug'ruqning kechishi. Xavo-tomchi yo'li orqali yuqadigan kasalliklarda homiladorlikning va tug'ruqning kechishi. Rezus-kelishmovchilik va gemolitik kasallik tushuncha xosil qiladilar. Ekstragenital kasalliklari bor homiladorlarni patronaj qilish. BTTYo muassasalarida homiladorlar antenatal parvarishini va tibbiy yordam ko'rsatishni o'rganadilar(YuNISEF). O'qituvchilar o'quvchilarga bemorlarni parvarish qilish xususiyatlarini va ahamiyatini o'rgatadi. Sog'liqni Saqlash Vazirligining 2012 yil 18 maydagi 137-sonli buyrug'iga 2-sonli ilovasiga ko'ra "Homiladorlar uy varaqasini"ni standart asosida to'ldirishni o'rgatish(YuNISEF).Ekstragenital kasalliklarda oqilona ovqatlanish bo'yicha tavsiyanomalar berishni o'rganadilar.Infeksion va havo-tomchi yo'li orqali yuqadigan kasalliklarni oldini olish o'rganadilar.Siydikni turli xil sinamalarga yig'ishni o'rganadilar. Dori vositalarini parenteral yo'l bilan yuborish.Xomila gipoksiyasi profilaktikasini o'tkazishni o'rganadilar.Homilador ayollarga namlangan kislorod berish.Ekstragenital kasalliklari bor homiladorlar ayollarni kuzatish, davolash va reabilitatsiyasi davrida parvarish yo'l-yo'rig'i bilan tanishadilar.			
5.	Tug'ruqda hamshiraning vazifalari va parvarishi Akusherlik qon ketishlari va ularda shifokorgacha	Tug'ruq to'g'risida tushunchani xosil qiladilar.Tug'ruq davrlari va tug'ruqning haydovchi kuchlari. Tug'ruqning klinik kechishi xaqida malumot oladilar.Tug'ruqqa ayolarni psixoprofilaktik tayyorlash va tug'ruq vaqtida ona va bola uchun zarur bo'lgan parvarish buyumlarini tayyorlash. Tug'ruqning I, II, III-davrlarining kechishi. Tug'ruqni 3 davrini faol olib borish.	15	N2 A8	5

	shoshilinch yordam.	Tugʻruqni ogʻriqsizlantirish. Tugʻruqni zamonaviy olib borishda ona bolani “teri—teriga” kontaktini taʼminlash, chaqaloq gipotermiyasini oldini olishda hamshiraning parvarishi. Samarali perinatal parvarishni tashkil etishni oʻrganish.(YuNISEF) Tugʻruq tarixi va chaqaloqning rivojlanish tarixi varaqasining pasport qismini toʻlgʻazishni oʻrganish.Tugʻadigan ayol uchun oʻrin-joy va chaqaloq uchun kiyim-kechaklarni, parvarish anjomlarini tayyorlashni oʻrganish.Tugʻuvchi ayolda dard kuchi va davomiyligiga baho berishni amalga oshirish. Tugʻruqqa homilador ayolni psixoprofilaktik tayyorlashni. Chaqaloq tugʻilgach, issiqlik zanjirini taʼminlashni, chaqaloqning birlamchi artib-tozalashni kuzatadilar, uning ahvolini Apgar shkalasi boʻyicha baholaydilar.Oʻqituvchi oʻquvchilarni asfiksiyada tugʻilgan chaqaloqlarni tiriltirish usullarini koʻrsatadi: nafas markazini qoʻzgʻatish, kindik venasi orqali dori moddalarni yuborish, sunʼiy nafas berish va hokazolarni oʻrganadilar.Tugʻruqni uchinchi davrini faol boshqarishni oʻrganadilar. Yoʻldoshni koʻchganlik belgilarini aniqlashni oʻrganadiar.Yoʻqotilgan qon miqdorini aniqlashni oʻrganadilar. Akusherlik qon ketishlari tasnifini. Xomiladorlikning 1- va 2-yarmida qon ketish turlarini.Akusherlik shikastlari haqida tushunchani. Yoʻldosh tugʻilish davri va kichik chilla davri patologiyalari.Terminal holatlarda shoshilinch yordamni oʻrganadilar. Pulsni sanash va baholash.Bola tashlashda yordam koʻrsatish uchun asbob-anjom tayyorlash. Bachadonning qisqaruvchanlik darajasini aniqlashni oʻrganadilar. Yoʻqotilgan qon miqdorini aniqlashni oʻrganadalar. Kon ketganda shifokorgacha 1 yordam berish. Vaziyatli masala yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshiradilar.			
6.	Chilla davri fiziologiyasi va patologiyasida hamshiralik	Chilla davri xaqida tushuncha. Jinsiy aʼzolar involyusiyasi va loyixalar tabiati. Chaqaloqlarni ona suti bilan boqishning ahamiyati. Tuqqan ayol gigienasi hususiyatlari va hamshiralik parvarishi xakida tushuncha oladilar. Hamshiralik tashxisini	9	N2 A4	3

	parvarishi. Muddatiga yetib tug'ilgan va chala tug'ilgan chaqaloqlarni parvarish qilishda hamshiraning vazifalari.	o'z vaqtida aniqlashni o'rganadilar. Chilla davri patologiyasi xaqida tushuncha berish. Chilla davrida uchraydigan septik kasalliklar ularni davolash oldini olish xaqida malumot oladilar, hamshiralik parvarishini o'rganadilar. Chilla davri bo'limining epidemiyaga qarshi sanitar-gigienik tartib qoidalari, tuqqan ayolni va uning sut bezlarini parvarishlashni o'rganadilar. Ko'krak suti bilan emizish bo'yicha maslahat borishni o'rganadilar. (YuNISEF). Chot sohasida choklari bor ayollarni parvarishlash xususiyatlari, ovqatlanishi, badantarbiyaga, chilla davri gigienasiga ahamiyat berish, operatsiya bo'lgan ayollarni parvarishlash qilish xususiyatlari bilan tanishadilar. Tuqqan ayolni tana haroratini o'lchash, tuqqan ayollar bilan «Mastit profilaktikasi», «Chaqaloqni to'g'ri emizish» mavzusida suhbatlar tayyorlab o'tkazadilar. Chaqaloqlarning anatomo-fiziologik xususiyatlari. Chaqaloqlar bo'limi ishining tashkil qilinishi va epidemiyaga qarshi sanitariya-gigienik tartib qoidalari xaqida tushuncha oladilar. Chaqaloqlarni parvarish qilish xususiyatlari, xavfsiz immunizasiya, profilaktik emlashlar, BSJ o'tkazish tartibi va mohiyati xaqida malumot oladilar. Shifoxonalarda bolaga do'stona munosabatda bo'lish tashabbusini xaqida malumot oladilar. Ona sutining afzalliklari, ko'krak suti bilan boqishning 11 qadami xaqida malumot oladilar. Chala tug'ilgan chaqaloqlarni parvarishlash xususiyatlari xaqida malumot oladilar. Chaqaloqni Apgar shkalasi bo'yicha baholashni o'rganadilar. Chaqaloqlarni erkin yo'rgaklashni o'rganadilar. Chaqaloqlar vaznini va bo'yini o'lchashni. Chala tug'ilgan chaqaloqlarni parvarish qilishni, Kyuvezda chala tug'ilgan chaqaloqni parvarish qilishni o'rganadilar. Chaqaloqlarni emizishga yordam berishni amalga oshiradilar. Vaziyatli masala yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshiradilar.			
--	--	---	--	--	--

7	Ginekologik bemorlarni tekshirish usullari. Hayz faoliyatining buzilishida hamshiralik parvarishi.	“Ginekologiya” fani haqida tushuncha. Ginekologiya bo‘limining tarkibi, hujjatlari, ishining tashkil qilinishi xaqida malumot oladilar. Ginekologik bemorlarni asosiy va qo‘shimcha tekshirish usullarini xaqida malumot oladilar. Hamshira tashxisini o‘z vaqtida aniqlashni o‘rganadilar. Ginekologiya bo‘limiga kelganlarning kasallik tarixi varaqasining pasport qismini to‘ldirishni, qabul qilingan bemorni sanitariya tozalovidan o‘tkazishni o‘rganadilar. Bemorlarga yo‘llanmalar yozib berishni, ginekologik bemorlarni qo‘shimcha tekshirish usullariga tayyorlashni o‘rganadilar. Asboblarni sterillashga tayyorlashni amalga oshiradilar. Ikki qo‘llab tekshirish, qin ko‘zgulari orqali qin va bachadon bo‘ynini tekshirishni o‘rganadilar. O‘quvchilar ginekologik bemorlarni parvarishlashda ishtirok etadilar. Hayz faoliyati buzilishining tasnifi. Funksional-diagnostika testlari haqida tushuncha oladilar. Hayz faoliyati buzilishida shoshilinch yordam ko‘rsatish xaqida malumot oladilar. Hayzning og‘riqli bo‘lishi, sabablari, klinikasi, profilaktikasi. Shaxsiy gigienaga rioya qilish va sog‘lom turmush tarzining ahamiyatini o‘rgatishda hamshiraning vazifalari xaqida malumot oladilar. Bazal haroratni o‘lchashni o‘rganadilar. Ko‘z qorachig‘i simptomini aniqlashni o‘rganadilar. Hayz ko‘rish faoliyati buzilishida hamshiralik jarayonini amalga oshirishni o‘rganadilar. «Kirq bo‘g‘in» simptomini aniqlashni o‘rganadilar.	9	N2 A4	3
8	Ayollar jinsiy a‘zolarining yallig‘lanish kasalliklarida hamshiralik parvarishi. Jinsiy yo‘l bilan yuqadigan kasalliklarda hamshiralik	Jinsiy yo‘l bilan yuquvchi kasalliklarning qo‘zg‘atuvchilari va ularning tarqalish yo‘llari, klinikasi va diagnostikasi xaqida malumot oladilar. Infeksiyalanish havfi yuqori bo‘lgan guruhlarini aniqlash, kasalliklar profilaktikasi xaqida malumot oladilar. OITS—orttirilgan immun tanqisligi sindromini yuqish yo‘llari, kasallikning asosiy klinik belgilarini, oldini olish chora-tadbirlari xaqida malumot oladilar. Homilador ayollarda oivni erta aniqlashni, oiv infeksiyali onalar va ularning bolalariga tibbiy yordam	9	N2 A4	3

	parvarishi.	ko'rsatish tadbirlari xakida malumot oladilar. Aholi orasida JAYuK oldini olish bo'yicha sanitar-targ'ibot ishlarini o'tkazishni o'rganadilar. Zaxm va so'zak kasalligi aniqlangan bemorlar haqida teri-tanosil dispanseriga xabarnoma yuborishni o'rganadilar. Qindan bakteriologik va bakterioskopik tekshirish uchun material olishni o'rganadilar. <i>Ishlatilgan asboblarni sterillashga tayyorlashni</i> o'rganadilar. Dezinfeksion eritmalar tayyorlashni, parenteral muolaja o'tkazishda shaxsiy himoya choralari qo'llashni o'rganadilar.			
9	Ayollar jinsiy a'zolarining o'sma oldi va o'sma kasalliklarida hamshiralik parvarishi. Klimakterik va keksalik davrlarida hamshiralik parvarishi. Klimakterik sindrom.	Xavfli va xavfsiz o'smalar haqida tushuncha oladilar. O'sma oldi kasalliklari haqida tushuncha oladilar. Bachadon bo'yni saratoni haqida tushuncha va uni oldini olishni, PAP-test xaqida malumot oladilar. Ko'krak bezi saratoni haqida tushuncha va uni oldini olishni to'g'risida malumot oladilar. Ko'krak bezini mustaqil tekshirishni o'rganadilar. Bachadon bo'shlig'idan diagnostika maqsadida qirma olish uchun asbob-anjomlarni tayyorlashni o'rganadilar. Bemorlarni turli tekshirish usullariga tayyorlashni o'rganadilar. Qin orqali qilinadigan operatsiyalarga bemorlarni tayyorlash. Qorin bo'shlig'i orqali qilinadigan operatsiyaga bemorlarni tayyorlashda katnashadalar. Bemorlarni operatsiyadan so'ng parvarish qilishni o'rganadilar. Vaziyatli masala yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshiradilar. Klimakterik davr haqida tushuncha oladilar. Klimakterik davrda tuxumdonda bo'ladigan o'zgarishlar. Jinsiy gormonlarning kamayishi natijasida organizmdagi o'zgarishlarni ro'y berishini xaqida malumot oladilar. Klimakterik sindrom tushunchasini o'rganadilar.	9	N2 A4	3

10.	Reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligini muhofaza qilishda hamshiralik parvarishi. Kontrasepiv vositalarning zamonaviy usullarini qo'llashda hamshiraning vazifalari.	O'zbekistonda reproduktiv salomatlikni muhofaza qilish bo'yicha olib borilayotgan tadbirlar. Tug'ish yoshidagi ayollarni salomatligi, «Sog'lom onalik va otalik» tushunchasi xakida malumot oladilar. Balog'atga yetmasdan turmushga chiqish va homilador bo'lishning zararli oqibatlari. Reprodukativ, fertil davrda hamshiralik parvarishi. Kontrasepiv vositalar tasnifini va ulardan foydalanish qoidalari xakida malumot oladilar. Gormonal, tabiiy, bachadon ichi vositalari(BIV), to'siq usullarini, spermitsidlarva jarrohlik usullari haqida tushuncha, ularni ta'sir mexanizmi, afzalliklari va kamchiliklarini o'rganadalar. Vaziyatli masala yordamida hamshiralik jarayonini amalga oshiradilar.	9	N2 A4	3
		Jami:	108	72	36

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baholash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

5.Ya.N. Allayorov."Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik parvarishi" Toshkent 2016

6.Ya.N. Allayorov "Akusherlik" Toshkent, 2008

7.M.A.Fozilbekova. X.S.Zaynitdinova. N.A.Nurmatova "Akusherlik va ginekologiyada hamshiralik ishi" Toshkent, 2007

8.M.F. Ziyaeva, G.Mavlonova "Ginekologiya" Toshkent, 2007.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining BTSYo muassasalarida homiladorlarga antenatal parvarish va tibbiy yordam ko'rsatish STANDARLARI (2015)

2.O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi 123-sonli "OIV infeksiyasini oldini olish chora tadbirlari va tibbiy yordamni tashkil etishni yanada takomillashtirish to'g'risida " gi buyrug'i

3."Xavfsiz immunizatsiya" dasturi bo'yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchun qo'llanma. 2014 (YuNISEF)..

4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2014 yil 1avgustdagi i "2014-2018 yillarda O'zbekistonda aholining reproduktiv salomatligini yanada mustahkamlash, onalar bolalar va o'smirlar sog'lig'ini muhofaza qilish borasidagi Davlat dasturi to'g'risida " 2221-sonli qarori.
7. "Qiz bolalarni o'sishini baholash va kuzatish hamda ko'rsatkichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish". O'quv kursi. Toshkent-2009 yil. (YuNISEF).
8. "Oilada tibbiy ma'naviyatni oshirish, ayollar sog'lig'ini mustahkamlash, sog'lom avlod tug'ilishi va uni tarbiyalashning ustivor yo'nalishlarini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida".
9. "Yod tanqisligini oldini olish haqidagi O'zbekiston Respublikasi qonuni " . 2007 yil.
- 11.Osnovnayadorodovaya, perinatalnaya i postnatalnayapomosh. Materialy uchebnogo seminara.VOZ
- 15.Ya.N.Allayorov, D.O'.Yusupova, F.Q.Asqarova "Akusherlikdan amaliy ko'nikma va muolajalar" Samarqand-2007 yil.
16. "Ona va bola salomatligi" (risola) "O'qituvchi" nashriyoti, Toshkent-2007 yil.
- 15."Ko'krak suti bilan boqish (o'quv qo'llanma) Toshkent-2007 yil..
17. "Ko'krak suti bilan boqish bo'yicha maslahat olib borish o'quv kursi" o'qituvchilar uchun qo'llanma. O'qituvchilar uchun qo'llanma. Toshkent-2007 .
18. Ya.N.Allayorov "Reproduktiv salomatlik va kontraseptiv texnologiya" Toshkent , "Istiqlol" nashriyoti 2005 yil
- 19."Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish" Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, Toshkent-2003 yil.

Internet saytlar:

[www:uzssgzt.uz](http://www.uzssgzt.uz),

[www: med.uz.](http://www.med.uz),

[www:markaz.uz](http://www.markaz.uz),

lex.uz, <http://>

[www:/ru/corr.](http://www.ru/corr)

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI

40910206-“Tibbiy brigade hamshirasi” mutaxassisligi

XIRURGIYA VA REANIMATSIYA ASOSLARI

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi
	2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.10
Ajratilgan auditoriya soat:	144

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Abduraxmonova I.A.

Sergeli Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi
texnikumi katta o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Atakov S.S.

Toshkent Tibbiyot Akademiyasi " Umumiy va bolalar
xirurgiyasi" kafedrasi dotsenti t.f.n.

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Xirurgiya va reanimatsiyada hamshiralik ishi
Ajratilgan soat	144
Mavzular soni	19
Dasturning maqsadi	- xirurgik kasalliklar va xirurgik davolash xususiyatlari haqida tushuncha berish; - organizmning barcha a'zo va sistemalarida uchraydigan xirurgik kasalliklar haqida tushuncha berish va ularda shoshilinch yordamni o'rgatish; - xirurgik yo'l bilan davolanayotgan bemorlarda hamshira parvarishining xususiyatlarini o'rgatish; - bemorlarda operatsiyadan oldin, operatsiya vaqtida va operatsiyadan keyin hamshiralik jarayonini o'rgatish; - xirurgik kasalliklar bo'yicha o'quvchilarda bilim, malaka va ko'nikmalarni shakllantirishga erishish; - reanimatsiya va intensiv terapiya, shuningdek terminal holatlarda reanimatsiya va intensiv terapiyani o'tayotgan bemorlarda hamshiralik ishi xususiyatlari haqida tushuncha berish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	- sog'lom va bemor organizm anatomo-fiziologik xususiyatlari, nazorat va maqsadli tekshiruv usullari, organizmda uchraydigan xirurgik kasalliklar va ularning asoratlari haqida ma'lumotga ega bo'lib, ularga shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish, parvarish qilish bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
Bilim	- xirurgiya fanining rivojlanish tarixi; - a'zo va sistemalarning anatomo-fiziologik xususiyatlari; - jarroxlik ishini tashkil qilish; - aseptika va antiseptika asoslari; - og'riq va og'riqsizlantirish xaqida tushuncha,turlari; - desmurgiya, bog'lam qo'yish qoidalari; - qon ketayotgan bemorlarda xamshiralik ishi; - infuziya va transfuziya; - yiringli yallig'lanish kasalliklarida xamshiralik ishi; - tayanch-xarakat apparatining xirurgik kasalliklarida xamshiralik ishi; - qon tomirlarning xirurgik kasalliklarida xamshiralik ishi; - ovqat xazm kilish a'zolarining xirurgik kasalliklarida xamshiralik ishi; - buyrak va siydik yo'llarining xirurgik kasalliklarida xamshiralik ishi; - o'smalar; - xirurgik kasalliklarda xamshiralik parvarishining xususiyatlari; - operatsiyadan oldin, operatsiya vaqtida va operatsiyadan keyin bemorlar parvarishi; - xirurgik kasalliklar asoratlarini oldini olish; - o'tkir nafas yetishmovchiligi, o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligi, shok, koma va boshka kechiktirib bo'lmaydigan holatlarda shoshilinch tibbiy yordam ko'rsatish; - baxtsiz hodisalarda tez yordam ko'rsatish va ularni oldini olish.
Ko'nikma	- xirurgik bemorlarni sub'ektiv va ob'ektiv tekshirish usullari; - bemorlarni laborator va instrumental tekshiruvlarga tayyorlash; - bemorlarni shoshilinch va rejali operatsiyalarga tayerlash;

	- bemorlarni operatsiyadan oldin, operatsiya vaqtida va operatsiyadan keyin hamshiralik parvarishini amalga oshirish; - operatsiyadan keyin bemorlarni tabiiy va suniy ovqatlantirish; - operatsiyadan keyin bemorlarni xarakatlantirish rejimi; - bemor va uning oila a'zolariga ruxiy yordam berish; - qoqshol va gazli gangrenaga qarshi profilaktik emlash chora-tadbirlarini amalga oshirish; - xirurgik kasalliklar, shikastlanishlarni oldini olish bo'yicha profilaktik targ'ibot ishlarini amalga oshirish; - o'tkir nafas yetishmovchiligi, o'tkir yurak-tomir yetishmovchiligi, turli etiologiyali shok va koma xolatlarida, burundan, o'pkadan, me'dadan qon ketganda, gipertoniya, talvasa, anafilaktik shok, oftob va sovuq urganda, elektr tokidan shikastlanganda, kuyganda, suvga cho'kkanda, zaxarlanganda va boshqa shoshilinch holatlarda shifokorgacha bo'lgan tez tibbiy yordam ko'rsatish; - faoliyati doirasida tibbiy hujjatlarni rasmiylashtirish.
O'quv rejaiga muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	Anatomiya, Fiziologiya, Patologiya, Farmakologiya va retseptura asoslari Umumiy gigiena va ekologiya, Lotin tili va tibbiy terminologiya Jamoadi xamshiralik ishi, Terapiyada xamshiralik ishi Pediatryada xamshiralik ishi, Hamshiralik ishi Mikrobiologiya, virusologiya va immunologiya Akusherlik va ginekologiyada xamshiralik ishi Otorinolaringologiya, Favqulotda xolatlar tibbiyoti, Dietologiya
O'qitishni tashkiliy shakli	N – nazariy ta'lim; A – amaliy ta'lim.
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'lim
1	Xirurgiya fani haqida tushuncha. Xirurgik davolash xususiyatlari. Jarroxlik ishini tashkil qilish. Xirurgiyada infeksiya tushishini oldini olish. Aseptika va antiseptika	Xirurgiya fani haqida tushuncha. Xirurgiyaning rivojlanish tarixi. Xirurgik davolash xususiyatlari. Xirurgik muassasalarining tuzilishi. Jarroxlik ishini tashkil qilish. Oilaviy poliklinika, shikastlanish punkti, qishloq vrachlik punktlarida aholiga xirurgik yordam ko'rsatilishida O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari asosida ish yuritish. Xirurgik stasionar, xirurgik bo'lim, operasion blok tuzilishi bilan tanishish. Tibbiy hujjatlar. Xirurgik asboblarni nomlari, guruhlari, vazifasi va qo'llanilishi. Xirurgik asboblarni o'rganib, o'zlashtirish, operatsiya vaqtida xirurgga uzatish tartibini o'zlashtirish. Xirurgik infeksiyaning organizmga tushish va tarqalish yo'llari. Kasalxona ichi infeksiyasini oldini olish chora tadbirlari. Aseptika. Sterilizasiya. Antiseptika. Asosiy antiseptik vositalar, ularni ta'siri va xirurgiyada qo'llanilishi.	10	2N 4A	4
2	Xirurgiyada infeksiya tushishini oldini olish. Aseptika va antiseptika	Sterilizatsiya bo'limi ishi bilan tanishish. Shifoxonada hozirgi kunda qo'llanilayotgan asosiy antiseptik vositalar, ularning ishlatilish usullari bilan tanishish va qo'llash. Xirurgikasboblarni, chok materiallarini, oqliklarni sterilizatsiyaga tayyorlash, sterillash va sterilizatsiya samaradorligini nazorat qilish. Operatsiya xonasini tozalash usullari. Qo'lni va operatsiya maydonini yuqumsizlantirish usullari. Steril kiyim kiyish tartibi. Steril qo'lqop kiyish tartibi. Steril stolni tayyorlash. Bog'lov ashyolarini tayyorlash va bikslarga joylash. Xirurgik asboblarni, ash'yolarni bikslarga joylash usullarini o'zlashtirish.	16	12A	4
3	Xirurgik yo'l bilan davolanayotgan bemorlarda hamshira ishining xususiyatlari. Operatsiyadan oldingi	Operatsiyadan oldingi davr va xirurgik operatsiya haqida tushuncha. Operatsiya turlari. Operatsiyadan oldin hamshira jarayoni. Bemorni jismonan va ruhan operatsiyaga tayyorlash. Bemorni shoshilinch va rejali operatsiyaga tayyorlash. Bemor terisini, organ va sistemalarini operatsiyaga tayyorlash. Bemorlarni turli instrumental tekshiruvlarga tayyorlash: rentgenografiya, UTT, endoskopiya, rektomonoskopiya. Bemorlarni shoshilinch va rejali operatsiyalarga	14	2N 8A	4

	davr.Operatsiyadan keyingi davr	tayyorlashda qatnashish: terini tuklardan tozalash, tozalovchi huqna, premedikatsiya o'tkazish. Bemorni palatadan operatsiya xonasiga ko'chirib o'tkazish. Operatsiya maydonini yukumsizlantirish. Operatsiya vaqtida hamshira parvarishi. Narkoz berishda va narkozdan uyg'onishda hamshira parvarishi. Operatsiyadan keyingi davr xaqida tushuncha.Operatsiyadan keyingi erta va kechki asoratlar va ularni oldini olish. Operatsiyadan keyin bemorni palataga ko'chirib o'tkazish. Operatsiyadan keyin bemorni umumiy holatini va hayotiy ko'rsatkichlarini (A/B, puls, nafas harakati) kuzatish. Operatsiyadan keyingi davrdagi asoratlar va ularni oldini olish maqsadida bemorlarni kuzatish, parvarish qilish, reabilitatsiya xususiyatlari. Bemor o'rnini tayyorlash. Operatsiyadan keyin bemorlarni parvarish qilish. Bog'lamlarni yangilashda, drenajlarni yuvishda, bemorni ovqatlantirishda ishtirok etish. Operatsiyadan keyin bemorlarni harakatlantirish rejimi.			
4	Og'riqsizlantirish. Umumiy og'riqsizlantirish. Narkoz. Maxalliy anesteziya	Og'riq va og'riqsizlantirish haqida tushuncha. Og'riqsizlantirish turlari. Narkoz, turlari va bosqichlari. Asosiy narkotik preparatlar va ularning xossalari. Bemorni narkozga tayyorlash. Premedikatsiya va uning ahamiyati. Narkoz vaqtida va undan keyin ro'y beradigan asoratlar, ularni oldini olish va davolash. Narkoz berish uchun ko'rsatma va mone'liklar. Narkoz varaqasini yuritish qoidalari.Mahalliy anesteziya va uning turlari. Mahalliy anesteziya uchun ishlatiladigan preparatlar. Maxalliy anesteziyada uchrashi mumkin bo'lgan asoratlar, ularni oldini olish va davolash.	10	2N	
5	Desmurgiya	Desmurgiya haqida tushuncha. Bog'lamlarning turlari. Yumshoq va qattiq bog'lamlar. Bog'lam qo'yish qoidalari. Tananing turli sohalariga bintli bog'lam qo'yishni o'rganish. Elastik bint, to'rsimon elastik bint, bandaj va suspensoriylarni qo'llash. Yelimli bog'lam, durrachali bog'lam va materiallardan foydalanib bog'lam qo'yishni o'rganish. Qattiq bog'lamlarning turlari. Gips sifatini aniqlash. Gipsli bint va longetalar tayyorlash. Gipsli bog'lam qo'yish va yechishda ishtirok etish.	16	12A	4
6	Qon ketayotgan bemorlarda hamshiralik	Qon ketish tushunchasi,tasnifi. qon ketish turlari, belgilari, darajalari. Turli etiologiyali qon ketishlarda hamshira tashxisi, birinchi tibbiy yordam ko'rsatish, davolash va parvarish qilish xususiyatlari. Qon ketishini	10	2N	4

	ishi. Infuziya va transfuziya	vaqtinchalik va uzil-kesil to'htatish usullari. Qon ketishida uchraydigan asoratlar va ularni oldini olish. Asosiy qon to'xtatuvchi vositalar. Qon ketishida uchraydigan asoratlarda bemor holatiga baho berib, parvarish qilish. Qon ketishini vaqtinchalik to'xtatish usullarini o'rganish va uzil-kesil to'xtatish usullarida ishtirok etish. Infuziya va transfuziya haqida tushuncha. Donorlik. O'zbekistonda qon quyish xizmati va donorlikning tashkil etilishi. Qon guruhi va rezus-faktor haqida tushuncha. Ularni aniqlash usullari. Qon quyishga ko'rsatma va moneliklar. Qon quyish usullari va metodlari. Bemorni qon quyishga tayyorlash. Bemorga qon quygandan keyin hamshira parvarishi. Veneseksiya va venepunksiya. Qon preparatlari va qon o'rnini bosuvchi suyuqliklar. Qon quyishda uchraydigan xatoliklar, asoratlar va ularni oldini olish. OIV/OITS haqida tushuncha va tibbiyot hodimlarini OIV/OITSdan himoyalanihi.		4A	
7	Infuziya va transfuziya	Qon guruhlari va rezus-faktorni aniqlashda ishtirok etish va uni kasallik tarixiga rasmiylashtirish. Bemorni qon quyishga tayyorlash. Individual moslik, rezus moslik, biologik moslik sinamalarini aniqlashda ishtirok etish. Qon quyish tartibi va bemorni kuzatish. Quyilgan qonni rasmiylashtirish. Qon o'rnini bosuvchi suyuqliklarni quyishda qatnashish. Qon quyish asoratlari va qon o'rnini bosuvchi suyuqliklar reaksiyasida birinchi tibbiy yordam, bemorlarni parvarish qilish.	8	4A	4
8	Yiringli yallig'lanish kasalliklarida hamshiralik ishi	Xirurgik infeksiya haqida tushuncha. O'tkir va surunkali xirurgik infeksiya. Mahalliy yiringli xirurgik infeksiya kasalliklari etiologiyasi, klinikasi, umumiy va mahalliy davolash xususiyatlari, profilaktikasi, bemorlarni parvarish qilish. Umumiy yiringli infeksiya. Sepsis. O'tkir anaerob infeksiya: qoqshol, gazli gangrena qo'zg'atuvchilari, klinikasi, davolash xususiyatlari, profilaktikasi. Mahalliy yiringli o'choqlarni kesib ochish operatsiyalarida, jarohatini bog'lashda qatnashish. Drenaj orqali chuqur jarohat va bo'shliqlarni yuvish, mikroirrigator orqali dori yuborish, jarohatni g'ovak tamponada qilish, drenajli bemorlarni parvarishlash. Qoqshol va gazli gangrenaga qarshi emlash texnikasini o'zlashtirish, bemorlarni parvarish qilish. Sog'liqni saqlash vazirligining buyruqlari asosida kasalxona ichi infeksiyasi tarqalishining oldini olish bo'yicha tadbirlarni	10	2N 4A	4

[illegible]

10	Nafas a'zolari, ko'krak qafasining xirurgik kasalliklarida, bosh miyaning shikastlarida hamshiralik ishi.	Nafas a'zolarini anatomo-fiziologik xususiyatlari. Ko'krak qafasining lat yeyishi, o'mrov suyagi, qovurg'alar sinishi, gemotoraks, pnevmotoraks, turlari, klinik belgilari, davosi, bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. Kalla-miya shikastlari: bosh miyaning chayqalishi, lat yeyishi, bosilishi. Klinik belgilari. Birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Bemorlarni transportirovka qilish xususiyatlari. Davolash. Parvarish qilish xususiyatlari. Mavzuga oid bemorlarni namoyish qilish. Nafas a'zolari va ko'krak qafasi shikastlangan bemorlarni parvarish qilish. Bemorlarni holatini baholash. Nafas yo'llarini o'tkazuvchanligini tiklash. Plevra bo'shlig'ini drenajlashda ishtirok etish. Plevra bo'shlig'iga drenaj qo'yilgan va traxeostomik naycha qo'yilgan bemorlarni parvarish qilish. Kalla-miya shikastlarida bemorlarda hamshiralik parvarishi tartibi. Bemorni ovqatlantirish, kiyim oqliklarini almashtirish. Harakat faoliyatini mashq qildirish. Yotoq yaralarni oldini olish, parvarish qilish.	10	2 N 4 A	4
11	Qon-tomirlarning xirurgik kasalliklarida hamshiralik ishi	Yurak va qon-tomirlarning anatomo-fiziologik xususiyatlari. Obliterasiyalovchi endoarterit, obliterasiyalovchi ateroskleroz va venalarning varikoz kengayishi. Kelib chiqish sabablari. Klinik belgilari, diagnostikasi. Davolash usullari. Asoratlari. Bemorlarni parvarish qilish. Tromboz va emboliyalar haqida tushuncha. Trofik o'zgarishlar. Nekroz. Quruq va nam gangrena. Oqma yaralar. Angiografiya tekshiruvi haqida tushuncha berish. Angiografiya tekshiruvidan o'tayotgan bemorlarda hamshiralik parvarishi. Elastik bint va elastik paypoqlarni qo'llash. Trofik yarali bemorlarni parvarish qilish. Endoarterit va varikozli bemorlarni operatsiyadan oldin va operatsiyadan keyin parvarish qilish. Bemor jarohatini bog'lashda ishtirok etish	10	N 2 A 4	4

12	Ovqat hazm qilish a'zolarining xirurgik kasalliklarida hamshiralik ishi.	Ovqat hazm qilish a'zolarini anatomo-fiziologik xususiyatlari. "O'tkir qorin og'rig'i" xaqida tushuncha, sabablari. Qorin bo'shlig'i a'zolarining ochiq va yopiq shikastlari. Qorin bo'shlig'i a'zolarining yallig'lanish kasalliklari, appenditsit, xolesistit, peritonit. Qorin churrallari. O'tkir ichak tutilishi. Mezenterial tomirlar trombozi. Me'da va 12- barmoq ichak yarasining asoratlari. To'g'ri ichak kasalliklari. Bavosil (gemorroy). Paraproktit. To'g'ri ichak polipi. Anal teshigi yoriqlari. Etiologiyasi, klinik belgilari, differensial diagnostikasi, asoratlari, davosi. O'tkir qorin og'rig'i bilan kasallangan bemorlarni parvarish qilish va ovqatlantirish xususiyatlari. Bemorlarni operatsiyaga tayyorlashda ishtirok etish. Appendektomiya, laporotomiya operatsiyalari uchun asboblarni to'plamini yig'ish. Drenaj, mikroirrigator, gastrostoma va kalostoma qo'yilgan bemorlarni parvarish qilish. Bemorlarni nazogastral va parenteral ovqatlantirish, xarakatlantirish. To'g'ri ichakdagi operatsiyalar uchun asboblarni to'plamini yig'ish. Operatsiyadan keyingi jarohatdagi bog'lamlarni yangilashda ishtirok etish.	22	2 N	4
14	O'smalar.	O'smalar. Havfli va havfsiz o'smalar haqida tushuncha. Onkologik bemorlarni tekshiruvga tayyorlash. Dispanser nazoratiga olish. Onkologik bemorlarni davolash tamoyillari. Onkologik bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. Hamshira deontologiyasi. Har xil o'smalari bor bemorlarni namoyish qilish va tahlil etish. Operatsiyalarda va bog'lam almashtirishda ishtirok etish. Havfli o'smalarni aniqlash maqsadida har xil tekshiruvlarda qatnashish. Onkologik bemorlarni davolashda ishtirok etish va parvarish qilish xususiyatlarini o'rganish.	6	2N	
15	Reanimatsiya va intensiv terapiya xaqida tushuncha. Terminal holatlar. Elementar	Reanimatsiya va intensiv terapiya haqida tushuncha. Reanimatsiya bo'limining tarkibi va vazifalari. Intensiv terapiyani o'tayotgan bemorlarni jismoniy va ruhiy holati. Hamshiralik parvarishining maqsadlari va hamshiraning tutgan o'rne. Intensiv kuzatuv apparatlaridan foydalangan holda bemorlarni nazorat qilish. Terminal holat sabablari, bosqichlari, klinik belgilari. O'pka-yurak reanimatsiyasi. Intensiv davolash va reanimatsiya bo'limi ishi bilan tanishish. Bemorlarning	10	2N	4

[illegible]

	va intensiv terapiya	xususiyatlari. Shokka tushgan bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. Shok holatidagi bemorlarni namoyish qilish va tahlil etish. Gemodinamik kuzatuv o'tkazish va qayd etish. Shok holatlarida intensiv terapiya o'tkazishda qatnashish. Bemorlarni parvarishlash. Koma haqida tushuncha.Koma turlari (jigar, uremik, gipoglikemik, giperglikemik). Sabablariga ko'ra klinik manzarasi. Turli etiologiyali komalarni laborator diagnostikasi. Ularda kechiktirib bo'lmaydigan yordam, reanimatsiya va intensiv terapiya xususiyatlari. Nafas olishning buzilishi. Koma xolatiga tushgan bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. Koma holatidagi bemorlarni namoyish etish.. Koma holatlarida intensiv terapiya o'tkazishda qatnashish. Ajratilgan peshob miqdorini o'lchash. Bioximik tekshirish uchun qon olish texnikasini o'zlashtirish. Bemorlarni parvarish qilish.		8A	
19	O'tkir zaharlanish, suvga cho'kish, bo'g'ilish va boshqa shoshilinch holatlarda reanimatsiya va intensiv terapiya	Zaharlanish haqida tushuncha. O'tkir ekzogen zaharlanish sabablari va turlari. Zaharlanish natijasida organizmda kelib chiqadigan patologik holatlar. Cho'kish, bo'g'ilish va zaharlanishlarda kechiktirib bo'lmaydigan yordam va reanimatsiya tadbirlari. Intensiv davolash xususiyatlari, infuzion terapiya, dezintoksikatsiya, gemodializ, peritonial dializ, jadallashtirilgan diurez. Zaharni organizmdan zudlik bilan chiqarish usullarini o'rganish va mashq qilish. Me'dani yuvish. Tozalovchi va sifonli xuqnalarni o'tkazish. Antidotlarni yuborish. Gemodinamik varaqani to'ldirish. Bemorlarni parvarish qilish.	6	2A	4
Jami:			216	144	72

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar:

1. Ziyaeva M.F. Xodjasheva M.D.“ Kattalarda (terapevtik kasalliklar va klinik tekshiruvlar)da hamshiralik parvarishi ” “Voriz- nashriyot” Tashkent 2017y
2. M.F.Ziyaeva, M.D.Xodjasheva, D.I.Qosimova, M.A.Xamedova, O'.B.Ochilov “Kattalarda hamshiralik parvarishi ” 1- qism Toshkent Niso Poligraf 2014 yil
3. Ziyaeva M.F. va boshkalar. Kattalarda xamshiralik parvarishi. 1-kism. «Voriz» nashriyoti 2012 yil.
4. Hamraev A.J. Xirurgiya va reanimatsiya asoslari – “Zar qalam” nashriyoti 2008 yil
5. Ziyaeva M.F., Hamedova M.A., Mirrahimova G.M., Murodova R.T. Jarrohlikda hamshiralik ishi. Toshkent. Milliy ensiklopediya. 2005 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. Spravochnik Vidal Toshkent – 2008
2. Verner D. “Hammabop tibbiyot qo‘llanmasi” Toshkent, “G‘ofur G‘ulom” nashriyoti, 2006 yil.
3. Nazirov F.G. «Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish» Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, Toshkent – 2003

Internet saytlari:

1. www.ziyonet.uz
2. www.wikipedia.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI

40910206-“Tibbiy brigada hamshirasi” mutaxassisligi

REABILITATSIYA ASOSLARI, FIZIOTERAPIYA VA MASSAJ

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1. Patronaj hamshirasi
	2. Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.11
Ajratilgan auditoriya soat:	96

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar: **Eshmuratova O.**

Sergeli Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi katta o'qituvchisi

Taqrizchilar: **Xo'jamova M.**

1 – Qo'qon Abu Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi o'qituvchisi

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Tibbiy reabilitatsiya
Ajratilgan soat	96
Mavzular soni	10
Dasturning maqsadi	- Kishilar salomatligini mustaxkamlashda malakali tibbiy va ijtimoiy yordam ko'rsatish - Bemorlarga sifatli reabilitatsion chora-tadbirlarni o'tkaza oladigan mutaxassis tayyorlash. - Reabilitatsiya turlarini va ularning qo'llash xususiyatlarini o'rgatish. - Patologik xolatlarda qo'llanadigan fizioterapiya, massaj va davolash fizikulturasi mashg'ulotlarini tashkillashtirish xususiyatlarini o'rgatish - Axolini ijtimoiy yordamga muxtoj qatlamiga aloxida malakali g'amxo'rlik qilish va insonparvarlik xissini tarbiyalash.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	- Reabilitatsiya turlari va chora-tadbirlari, kattalar va bolalar kasalliklarida qo'llanuvchi reabilitatsiya choralari haqida tushunchaga ega bo'ladilar. - Fizioterapevtik muolajalar va fizioterapiya davolash usullari haqida bilimga ega bo'ladilar. - Muolajalarni bajarish texnikasi va qo'llash usullari bo'yicha ko'nikmalariga ega bo'ladilar.
Bilim	- Reabilitatsiya haqidatushuncha; - dispanserizatsiya va reabilitatsiya o'tqazish chora tadbirlari; - turli kasalliklar reabilitatsiyasida mehnat bilan davolash usulini roli va ahamiyati; - Mehnatga layoqatlilik ekspertizasi, dispanserizatsiyasi va reabilitatsiyasi asoslari; - yurak-qon tomir va nafas tizimlari kasalliklarida tibbiy reabilitatsiya tadbirlari; - ovkat hazm kilish tizimi, siydik chiqarish yo'llari va buyrak kasalliklarida, endokrin sistemasi kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning reabilitatsiyasi; - nerv tizimlari, tayanch-harakat apparatining destruktiv-distrofik kasalliklari bilan kasallangan bemorlarning reabilitatsiyasi; - ginekologik kasalliklarda, akusherlik va pediatriyada uchraydigan ba'zi patologik holatlarda reabilitatsiya; - xirurgik kasalliklar va travmatologiyada reabilitatsiya; - bemorga sanatoriya turini tanlash va sanatoriya sharotida reabilitatsiya tadbirlarini bilish.

Ko'nikma	- Bemorlarga tashxisiga va kasalligini davriga asoslanib reabilitatsiya etapini aniklash; - bemorga individual reabilitatsiya dasturni tuzish; - individual reabilitatsiya dasturida patogenetik ta'sir etadigan fizioterapevtik muolajalarni to'g'ri tanlash va majmua ravishda tuzish; - reabilitatsiya etaplarida davolovchi jimoniy tarbiyani vositalarini va shakllarini tanlash va to'g'ri tavsiya qilish; - davolash hujjatlarini rasmiylashtirish; - rasmiylashtirilgan davolovchi usullarni samaradorligini aniqlash; - bemorga sanatoriya turini tanlash va sanatoriya sharotida reabilitatsiya tadbirlarini aniqlash; - sog'lomlashtirish maqsadida fizioprofilaktik muolajalarni qo'llash va jismoniy tarbiya usullarni tavsiya qilishni amalga oshirish.
O'quv rejaqa muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modul nomi	- Anatomiya, fiziologiya va patologiya, Terapiyada hamshiralik ishi - Bolalar kasalliklarida hamshiralik ishi, Hamshiralik ishi asoslari - Jamoada hamshiralik ishi, Qariyalarda parvarish xususiyatlari - Xirurgiya va reanimatsiya asoslari, Valeologiya, Umumiy gigiena va ekologiya
O'qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2. O'quv dasturi mazmuni

№	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Jami	O' qitishning tashkiliy shakli	Mustakil ta' lim
	«Reabilitatsiya asoslari» moduli Maqsadi va vazifalari. Reabilitatsiya turlari. Reabilitatsiyani olib borishda tibbiy ijtimoiy xodimning tutgan o'rni.	“Reabilitatsiya asoslari” modulining maqsadi va vazifalari. Reabilitatsiya va fizioterapiya haqida tushuncha. Reabilitatsiya turlari. Mexnat haqida tushuncha. Mehnat bilan davolash haqida tushuncha. Mexnat bilan davolash usullarini qo'llash moxiyati va maksadi. Bemorlar va nogironlar reabilitatsiyasida tibbiy ijtimoiy xodimning vazifalari.	3	N\2	1
	Kinematika asoslari. Kasalliklar va	Harakat haqida ma'lumot. Harakat turlari, ularni boshkaradigan nerv va mushak tolalari fiziologiyasi.	3	N\2	1

	harakatni chegaralanishi	Tana xolati va tana harakatini nazorat qilish, harakatni taxlil qilish. Harakatga ijobiy va salbiy ta'sir etadigan omillarni aniqlash va bartaraf etish. Kasallik turlari. Kasalliklarda tana harakatini o'zgarish sabablari. Tayanch harakati apparati, yurak qon tomir, nafas organlari, ruxiy kasalliklarda, bolalar kasalliklarida harakatning chegaralanishi. Qariyalarda harakat, unga salbiy ta'sir etadigan omillarni o'rganish. Tana xolati, harakatini nazorat qilish, harakatni taxlil qilishni o'rganish. Bolalar va kata yoshdagilar kasalliklarida harakatning chegaralanishi omillarini bilish.			
1.	Fizioterapiya bo'limini ishini tashkil etish.	Fizioterapiya bo'limining tuzilishi. Fizioterapiya bo'limini ishini tashkil etish. Fizioterapiya xonalarida texnika xavfsizligi qoidalari. Fizioterapiya bo'limida elektr, issiqlik, yorug'lik va suv bilan davolash xonalari jixozlanishi xususiyatlari. Reabilitatsiyaning asosiy qismini tashkil etuvchi fizioterapevtik muolajalar haqida tushuncha. Fizioterapiya bo'limida davolanadigan bemorlarning xususiyatlari, ularning parvarishi. Fizioterapiya bo'limining tarkibi va tuzilishini o'rganish. Fizioterapiya bo'limining tarkibidagi xonalar joylashish xususiyatlarini bilish. Fizioterapiya bo'limida tibbiy ijtimoiy xodimning vazifalari bilan tanishish. Fizioterapiya bo'limida davolanadigan bemorlar bilan muloqotga kirisha olish malakasiga ega bo'lish.	9	N\2 A\4	3
2.	Elektr bilan davolash.	Elektr bilan davolash haqida tushuncha. Uning organizmga ko'rsatgan ta'siri. Elektr bilan davolash turlari: elektroforez, impuls toklari, darsonvalizatsiya, magnitoterapiya, UVCh –terapiya. Elektroterapiyaga ko'rsatmalar va moneliklari haqida tushuncha. Elektr asbob vauskunalar bilan ishlashda texnika xavfsizligi qoidalari. Elektr apparatlaridan foydalanish usullari bilish. Elektr bilan davolashga ko'rsatmalar va mo'neliklarni aniqlash.	9	N\2 A\4	3
3.	Ultratovush bilan davolash.	Ultratovush bilan davolash haqida tushuncha. Ultratovushning organizm to'qimalariga ko'rsatgan ta'siri. Ultratovush apparatlari haqida ma'lumot. Ultratovushning zamonaviy tashxisot (diagnostika) va davolash ishlarida qo'llashni o'rganish. Ultratovush apparatlaridan foydalanish usullari bilish. Ultratovush bilan davolashga ko'rsatmalar va mo'neliklar bilan tanishish.	9	N\2 A\4	3

4.	Yorug'lik bilan davolash.	Yorug'likni davo sifatida qo'llashning ahamiyati. Nurlar turlari va ularning Organizmga ko'rsatgan ta'siri. Yorug'lik bilan davolash haqida tushuncha. Infraqizil va ultrabinafsha nurlanish apparatlari, Lazer nuri haqida tushuncha. Lazer nuri qo'llanilishi. Lazer jarroxlik haqida tushuncha. Lazer bilan davolash xususiyatlari. Infraqizil va ultrabinafshanurlanish apparatlarini ishlash prinsipi bilan tanishish. Lazer nuri qo'llanilishi, lazerjarroxlik, lazer bilan davolashga ko'rsatmalar va mo'neliklarni bilish.	9	N\2 A\4	3
5.	Quyosh, havo va suv bilan davolash.	Quyosh nurining organizmga ta'siri. Quyosh, havo va suv bilan davolash haqida tushuncha. Quyosh nurlarini organizmgata'sir etishi. Quyosh vannalarining organizmga ta'siri. Havo vannalari, suv bilan davolash haqida tushuncha, ularning organizmga ta'siri. Quyosh, xavo va suv muolajalari olib borilishi prinsiplari. Yorug'lik bilan davolash haqida tushuncha. Yorug'lik bilan davolash turlarini o'rganish. Quyosh nuri bilan davolashga ko'rsatmalar va mo'neliklarni bilish. Havo vannalarining va suv bilan davolashning organizmga ta'sirini o'rganish.	9	N\2 A\4	3
6.	Issqlik va ingalyatsiya bilan davolash. Balchiq, qum, loy va parafin bilan davolash.	Issqlik haqida tushuncha. Issqlik manbalari. Issqlikning organizmga ko'rsatgan ta'siri. Ingalyatsiya tushunchasi. Ingalyatsiyalar turlari. Ingalyatsiyalarga ko'rsatmalar va mo'neliklar. Balchiq, qum, loy va parafin bilan davolash. Davolashga ko'rsatmalar va mo'neliklar. Parafin bilan davolash haqida tushuncha. Parafin bilan davolashga ko'rsatmalar va mo'neliklar. Oddiy fizioterapiya muolajalarini bajarish. Ingalyatsiya bilan davolash muolajalarida qatnashish. Issqlik manbalari-pelloidlar haqida tushunchaga ega bo'lish. Balneologik bo'lim ish faoliyati bilan tanishish. Bemorni balchiq, qum, loy va parafin bilan davolash muolajasiga tayyorlash. Uy sharoitida issqlik bilan davolash muolajalarini o'tkazish.	18	N\4 A\8	6
7.	Davolash fizikulturasining umumiy asoslari. O'rta yoshdagi, qari odamlar, nimjon va bemor bolalar uchun davo fizikulturasini.	O'zbekistonda fizikultura va sportning rivojlanishi. Davolash fizikulturasini haqida tushuncha. Jismoniy mashqlar bilan davolashning fiziologik asoslari. Ularning organizmga ko'rsatgan shifobaxsh ta'siri. Jismoniy faollikning davo va profilaktika Maqsadida qo'llanilishi. Davo fizikulturasining umumiy asoslari. Davo fizikulturasini vositalari.	9	N\2 A\4	3

		Turli kasalliklarda DFK qo'llash usullarini bilish. DFKning asosiy tarkibi va qoidalarini o'rganish. DFK vositalarini tanlash va qo'llash xususiyatlarini o'rganish. O'rta yoshdagi va qari odamlar uchun davo fizikulturasini amalga oshirish. Yurak qon-tomir kasalliklarida yengil bajariladigan mashklar, yurish va qo'l-oyoklar harakati ko'nikmalarini shakllantira olish. Nafas a'zolari kasalliklarida nafas mashqlarining bajarish texnikasini bilish. Asab tizimi funksional tiklash uchun qo'llanuvchi, mayda mushaklar funksiyasini tiklovchi mashqlar buyurilish. Skoliozda davolash fizikulturasini qo'llash. Kifozda davolash fizikulturasini bajarish. Semizlikda davolash fizikulturasini amalga oshirish.			
8.	Massaj. Massajning organizmga fiziologik ta'siri. Massaj usullari. Tananing ayrim qismlari uchun massaj.	Massaj haqida tushuncha. Massajning odam organizmiga fiziologik ta'siri (teriga, limfa sistemasiga, tayanch harakat sistemasiga, xazm qilish sistemasiga, moda almashinuviga). Massaj xonasiga qo'yiladigan talablar. Massaj turlari: gigienik, shifobaxsh, bo'shashtiruvchi, tonuslantiruvchi, maxsus va nuqtali massaj. Massajga ko'rsatmalar va mo'neliklar. Massajning uqalash usuli, ishqalash usuli, silash usuli, titratish, tebratish, dumalatish usulini bajarish texnikasi. Barmoqlar yordamida chuqur uqalash usullari. Kaft qirrasi va musht yordamida massaj qilish usullari. Modultomda massaj usullarini mashq qilish. Qo'l harakatlari ko'nikmalariga ega bo'lish. Massaj bajarish vaqtida massajist va massajoluvchining xolatini o'rganish. Massajni organizmga ta'sirini o'rganib chiqish. Massajda qo'llanuvchi vositalar. Massajxonasi va foydalanilgan anjomlar dezinfektsiyasi choralarini bilish. Massaj oluvchiga kerakli xolatni yaratish. Boshni, yuzni, orqa, ko'krakni, qo'l, oyoq va qorinni massaj qilish. Massajni bajarishda massaj usulidan foydalana olish. Massajni apparatlar yordamida va maxsus moslamalar yordamida bajarish. (Vibromassaj, gidromassaj, massaj)	21	N\2 A\12	7
	Katta yoshdagilar kasalliklarida bemorlar reabilitatsiyasi.	Katta yoshdagilarda uchraydigan kasalliklar turlari. Kasallik tufayli kelib chiqadigan asoratlar va bemor muammolari. Yurak qon- tomir sistemasi kasalliklarida harakatning chegaralanishi yoki	24	N/4 A\12	8

		buzilishi sabablari, rehabilitatsiyaning ahamiyati va uni o'tkazish xususiyatlari.Yurak qon tomir sistemasi kasalliklari, nafas organlari kasalliklari, asab sistemasi kasalliklari va nogironlar rehabilitatsiyasi (fizioterapevtik nuolajalar, davolovchi jismoniy tarbiya, massaj)ni amalga oshirish.			
	Bolalar kasalliklarida rehabilitatsiya asoslari	Bolalar orasida kasalliklarni tarqalishi. Bolalarda uchraydigan surunkali kasalliklar. Surunkali bronxit, surunkali tonzilit. Bolalarda uchraydigan raxit. Skolioz va kifoz. Surunkali kasalliklar rehabilitatsiyasi. Bolalarda harakat buzilishi sabablari.Tayanch-harakat apparati kasalliklari va tug'ma nuqsonlar. Bolalar kasalliklarini rehabilitatsiya qilish choralarini bilish. Tayanch-harakat apparati kasalliklarida, bolalarda harakat chegaralanishi va unda rehabilitatsiya. Bolalarda nogironlik. Nogiron bolalar rehabilitatsiyasi(fizioterapevtik muolajalar, davolovchi jismoniy tarbiya, massaj)ni amalga oshirish.	21	N\4 A\10	7
		Jami:	144	96	48

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bulishi lozi

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

1. G'.O Xaydarovichkikasalliklar "Zarqalam" 2015 yil
2. T.Yu.Umarova.,I.A.Kayumova.,M.K.Ibragimova "Xamshiralik ishi" Abu Ali ibn
3. Sino 2013.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni Saqlash Vazirligining 2015 yil 25 martdagi 123-sonli "OIV infeksiyasini oldini olish chora tadbirlari va tibbiy yordamni tashkil etishni yanada takomillashtirish to'g'risida " gi buyrug'i
2. M.F.Ziyaeva jarroxlikda xamshiralik ishi " O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" davlat ilmiy nashriyoti 2005 yil.
3. Allayorov favqulotda vaziyatlarda tez tibbiy yordam asoslari "Zar qalam"2019 yil.
4. "Bola-sog'lom bo'lsin desangiz". O'quv kursi.Toshkent, 2013 y.
5. "Bemor bolalarni parvarish qilish va onalarga maslahat berish" Uslubiy qo'llanma. Toshkent, 2010 y.
6. "Shaxslararo muloqat va katta yoshdagilar auditoriyasini o'qitish " Master trenerlar uchun qo'llanma. Toshkent, 2016y

Internet saytlari

1. www.sestra.ru<http://www.bmn.com/>
2. www.med.uz.www.lex.uz.www.medical.ru.
3. www.minzdrav.uz. www.tma.uz.
4. www.tashpmi.uz.

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI

40910206-“Tibbiy brigade hamshiralisi” mutaxassisligi

ASAB RUHIY KASALLIKLAR VA NARKALOGIYADA
HAMSHIRALIK ISHI

O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi 2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.12
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Muhiddinova M.X.

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Tulaganova N.M.

1 – Respublika Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi o'qituvchisi

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Asab ruhiy kasalliklar va narkologiyada hamshiralik ishi
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	12
Dasturning maqsadi	•o'quvchilarning fanga oid bilimlarini tizimli umumlashtirish orqali bemorda mustaqil ravishda turli tekshiruvlarni mustaqil o'tkazib, bemorning umumiy holatini baholay olishiga zamin yaratish; •nazariy bilimlarini amaliyotga tatbiq etgan holda bevosita bemorlar bilan o'zaro muloqot qilish, ularni ob'ektiv va sub'ektiv tekshiruvlari orqali yoki bemor kasallik tarixidan ko'chirmalar, masalalar tahlil qilish orqali hamshiralik tashxisi to'g'risida aniq xulosalar asosida hamshiralik jarayonini amalga oshirishga zamin yaratish; •umumiy amaliyot hamshirasini tayyorlashda asab kasalliklarining etiologiyasi, klinik belgilari, diagnostikasi, davolash usullari va oldini olish choralarini amalga oshirishga zamin yaratish; •Asab ruhiy kasalliklar va narkologiyada hamshira bemor ahvolini to'g'ri baholab, shifokorgacha bo'lgan shoshilinch yordam tadbirlarini yuqori malakada ko'rsata oladigan, muolaja va ko'nikmalarni bajara oladigan umumiy amaliyot hamshirasini shakllantirish.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	- Asab ruhiy kasalliklar va narkologiyada hamshira asosiy xususiyatlari, tekshirish usullari bo'yicha bilim, hamshiralik parvarishi hamda shifokorgacha bo'lgan tez tibbiy yordam ko'rsatish ko'nikmalari, reanimatsiya hamda davolash bo'limlari, oilaviy poliklinika shifokor xonasida ishlash kompetensiyasiga ega bo'ladilar.
Bilim	- Asab ruhiy kasalliklar va narkologiyada hamshiralik ishi fanining rivojlanish tarixi va xususiyatlari; - bemorlarni bevosita va asbob-uskunalar yordamida tekshirish usullari; - periferik asab tizimi kasalliklarida hamshiralik ishi; - asab tizimi yuqumli kasalliklarida, bosh va orqa miyada qon aylanishining buzilishida hamshiralik ishi; - markaziy asab tizimining o'smalari, absessi, parazitar kasalliklari, shikastlarida hamshiralik ishi; - vegetativ asab tizimi kasalliklari, asab tizimining kasbga aloqador kasalliklari va zaharlanish hollarida hamshiralik ishi. - narkoman va taksikoman bemor parvarishi modellarini rejalash, zamonaviy parvarish modellarini yaratishni; -narkomaniya va taksikomaniyaining yoshlar orasidagi profilaktikasi asoslarini, hamda sog'lom turmush tarzining asoslarini; -tibbiy hujjatlar va mutaxassis narkologga berilgan yo'llanmalarda ruhiy statusni yoritishni; -narkomaniya va taksikomaniyalarda bemorning ahvolini baholash; -narkomaniya va taksikomaniya bilan kasallangan bemorni tekshiruvlarga tayyorlashni; -narkoman va taksikoman bemorlarning salomatligini baholash, bemorning mavjud muammosi, dolzarb muammosi, potensial muammosi, bemorning psixoterapiyaga ehtiyojlarini aniqlash tadbirlarini <i>bilishi va ulardan foydalana olishi lozim</i>;
Ko'nikma	- Asab ruhiy va narkologik kasalliklar bilan og'rigan bemorlarni fizikal tekshirish, holatini baholash; - nevrologik statusni tekshirish va baholash; - pay reflekslarini tekshirish; - asbob-uskunalar yordamida tekshirishlarni o'tkazishga bemorlarni tayyorlash va tekshirishlarni o'tkazishda ishtirok etish;

	- periferik asab tizimi kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni fizikal tekshirish, holatini baholash; - paravertebral blokada qilish uchun bemorni va kerakli jihozlarni tayyorlash, blokadadan keyingi parvarishlash; - fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish; - meningial belgilarni aniqlash; - meningitda shoshilinch yordam ko'rsatish; - lyumbal punksiya uchun zarur bo'lgan ashyolarni va bemorlarni tayyorlash, lyumbal punksiyadan keyin bemorlarni parvarishlash; - koma holatida ko'rsatiladigan shoshilinch yordam: og'iz bo'shlig'idan shilimshiqni so'rib olish; - bemorning to'shakdagi to'g'ri holatini egallashini nazorat qilish; - siydik qopini katetrlash; - yotoq yaralarni oldini olish; - bemorlarni ovqatlantirish; - gipertonik huqnalar o'tkazish; - asab kasalliklarini bilan og'rigan bemorlarga o'z-o'zini parvarish qilish ko'nikmalarini o'rgatish; - kontrakturalarni oldini olish uchun mashqlar bajartirish; - xodunok va qo'ltiq tayoqlardan foydalanishni o'rgatish; - bemorlarni qo'shimcha tekshirish usullariga tayyorlash; umurtqa pog'onasi rentgenografiyasiga; - kalla rentgenografiyasiga; - orqa miya (lyumbal) punksiyasiga bemorni va kerakli jihozlarni tayyorlash, punksiyadan keyingi parvarishlash; - miya o'smalari bilan og'rigan bemorlarda surunkali og'riq sindromida yordam ko'rsatish; - bemorlarni operatsiyadan keyin parvarish qilish; - vegetativ asab tizimi funksiyalarini aniqlash; - angionevrotik shish (Kvinke shishi)da shoshilinch yordam ko'rsatish; - anafilaktik shokda shoshilinch yordam ko'rsatish; - migren xurujida yordam ko'rsatish; - shovqin va vibratsiyaning nojo'ya ta'sirini oldini olish chora-tadbirlarini bajarish; - dori moddalari bilan zaharlanishda shoshilinch yordam ko'rsatish; - zaharlanishda me'dani yuvish; - zaharlanishda tozalovchi huqna qo'yish; - is gazidan zaharlanishda shoshilinch yordam ko'rsatish; - tibbiy hujjatlarni yuritish; - muammoli masala misolida hamshiralik jarayoni yuritish. -professional so'rov o'tkazish va ruhiy holatni yoritish; -psixomotor qo'zg'alishni bartaraf qilish va bemorni fiksatsiya qilish; -psixoaktiv moddalarga (PAM)ga qaramlilikning ob'ektiv belgilarini aniqlash; -Abstinensiya holatidagi bemorga tez tibbiy yordam ko'rsatish;
O'quv reja muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan fan nomi	- Anatomiya, fiziologiya va patologiya - Terapiyada hamshiralik ishi - Xirurgiya va reanimasiya asoslari - Hamshiralik ishi asoslari - Jamoada hamshiralik ishi - Qariyalarda parvarish xususiyatlari - Hamshiralik ishi - Narkologiya

	- Asab va ruhiy kasalliklar
O'qitishni tashkiliy shakli	N-nazariy ta'lim; A-amaliy ta'lim;
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash mezoni, yakuniy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash	Yozma, og'zaki, savol-javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
1	Nevropatologiyaning rivojlanish tarixi. Bemorlarni bevosita va asbob-uskunalar yordamida tekshirish usullari	O'quv axborot mazmuni Vegetativ asab tizimi zararlanishi simptomlari. Markaziy asab tizimi zararlanishi simptomlari. Miya pardalari zararlanishi simptomlari. Nevrologik sindromlar. Nevrologik yordamni tashkil etish jarayonlari. Asab kasalliklari bilan og'rigan bemorlar xususiyatlari. Bemorlarning jismoniy, psixologik va sotsial muammolari. Asab kasalliklarini davolash, kasallikning oldini olish, bemorlarni parvarish qilish, ish qobiliyatini qayta tiklashda amaliyot hamshirasining vazifasi. Nevrologik bemorlarni fizikal tekshirish usullarining mohiyati va o'ziga xosligi. Bemorlarni asbob-uskunalar yordamida tekshirish usullari: exoensefalografiya, reoensefalografiya, dopplerografiya, elektroensefalografiya, kompyuter tomografiya, MRT, rentgenografiya, elektromiografiyaning mohiyati va zamonaviy tekshirish usullari haqida ma'lumot. Qo'shimcha tekshirish usullari. Lyumbal punksiyani o'tkazishda hamshiraning vazifasi. Asab kasalliklarini medikamentoz, fizioterapevtik va jarrohlik yo'li bilan davolash usullari. Bemorlarni parvarish qilish tamoyillari.	9	N 2 A 4	3
2	Periferik asab tizimi kasalliklarida hamshiralik ishi.	O'quv axborot mazmuni Mavzuga oid bemorlarni namoyish etish. Bemorlarni fizikal tekshirish, holatini baholash va statusdagi o'zgarishlarni tahlil etishni o'rganish. Bemorlarni parvarish qilish, turli tekshiruvlarga tayyorlash qoidalari bilan tanishish. Novokainli blokadaga kerakli jihozlarni va bemorlarni tayyorlashda hamshiralik ishi. Novokainli blokadadan keyingi hamshiralik ishi. Fizioterapevtik muolajalarni o'tkazishda	9	N 2 A 4	3

		hamshiralik ishi. Bemorlar sog'lig'ini qayta tiklashda patronaj hamshirasining ishtiroki. Muammoli masala misolida hamshiralik jarayonini yuritish (ob'ekt: Nevrit kasalligi bilan og'rigan bemor).			
3	Asab tizimi yuqumli kasalliklarida hamshiralik ishi	O'quv axborot mazmuni Asab tizimi yuqumli kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni fizikal tekshirish. Bemorlar holatini baholash. Meningial belgilar: ensa mushaklarining regidligi, Kernig belgisi, yuqori, o'rta va pastki Brudzinskiy belgilarini aniqlash. Bemorlarni parvarishlash. Lyumbal punksiya uchun zarur bo'lgan ashyolarni va bemorlarni tayyorlashda hamshiralik ishi. Lyumbal punksiyadan keyin bemorlarni parvarishi. Tibbiy hujjatlarni yuritish. Meningit, ensefalit bilan og'rigan bemorlarda asoratlarni oldini olish va reabilitatsiya qilishda patronaj hamshirasining roli.	9	N 2 A 4	3
4.	Bosh va orqa miyada qon aylanishining buzilishida hamshiralik ishi.	O'quv axborot mazmuni Reanimatsiya bo'limi bilan tanishish. Mavzuga oid bemorlarni namoyish etish. Kasalliklarni o'tkir davrida shoshilinch yordam ko'rsatish va parvarishlash. Hayotiy muhim ko'rsatkichlarni kuzatib borish. Koma holatida shoshilinch yordam ko'rsatish. Insultlarni farqli davolash, gigienik va davolash muolajalari. Gipostatik pnevmoniya va yotoq yaralarning oldini olish, yutish buzilganda bemorlarni ovqatlantirish, gipertonik huqnalar. Bemorlarni qo'shimcha tekshirish usullariga tayyorlash. Kontrakturalarning oldini olish. Insult kasalligi bilan og'rigan bemorlarga o'z-o'zini parvarish qilish, o'z-o'zini boshqarishiga o'rgatish. Bemorlar sog'lig'ini qayta tiklashda patronaj hamshirasining ishtiroki.	9	N 2 A 4	3
5	Markaziy asab tizimining o'smalari, absessi, parazitar kasalliklarida hamshiralik ishi.	O'quv axborot mazmuni Mavzuga oid bemorlarni namoyish etish. Asab tizimining o'sma kasalliklari bilan og'rigan bemorlarni fizikal tekshirish. Bemorlar holatini baholash. Bemorlarni davolash va parvarish qilish. Reanimatsiya bo'limida ishlash. Bemorlarni qo'shimcha tekshirish usullariga tayyorlash, o'tkazishda hamshiralik parvarishi. Tekshirishdan keyingi parvarish. Degidratatsion davo o'tkazish sxemasi. Asab tizimining o'sma kasalliklari bilan og'rigan bemorlarda surunkali og'riq sindromida yordam ko'rsatish. Bemorlarni operatsiyaga tayyorlashda parvarishni amalga oshirish. Bemorlarni operatsiyadan keyin parvarish qilish: ovqatlantirish, gigienik muolajalarni bajarish, yotoq yaralarni oldini olish, kontrakturani oldini olish, siydik qopini kateterizatsiya qilish.	15	N 2 A 4	3

		Markaziy asab tizimi shikastlarining tasnifi. Bosh miya yopik shikastlari: bosh miyaning chayqalishi, lat yeyishi, ezilishi klinikasi, davosi va parvarish qilish xususiyatlari. Orqa miya shikastlari, orqa miyaning umurtqa suyagi sinishida zararlanish simptomlari, birinchi yordam ko'rsatish. Kasalliklar asorati, bemorlarning ish qobiliyatini tiklashda amaliyot hamshirasining o'rni.			
6	Vegetativ asab tizimi kasalliklari, asab tizimining kasbga aloqador kasalliklari va zaharlanish hollarida hamshiralik ishi.	Kvinke shishi, anafilaktik shokda shoshilinch yordam ko'rsatish, shokka dori vositalar jamlanmasi bilan tanishish. Asab tizimining kasbga aloqador kasalliklari, zaharli ximikatlari va ayrim dori moddalari bilan zaharlanishida shoshilinch yordam ko'rsatish. Vegetativ asab tizimi kasalliklari – migren, vegetativ qon tomirlar distoniyasi haqida tushuncha. Kvinke shishi, anafilaktik shok haqida tushuncha. Kasalliklar sababi, kechishi, belgilari, davolash, parvarishlash, oldini olishda hamshiralik ishi. Asab tizimining kasbga aloqador kasalliklari - tebranish kasalligi, is gazidan zaharlanish. Asab tizimining zaharli ximikatlari va ayrim dori moddalari bilan zaharlanishida uchraydigan simptomlar, shoshilinch yordam ko'rsatishda amaliyot hamshirasining roli	12	N 2 A 8	3
7	Asab tizimining kasbga aloqador kasalliklari	O'quv axborot mazmuni Kvinke shishi, anafilaktik shokda shoshilinch yordam ko'rsatish, shokka dori vositalari jamlanmasi bilan tanishish. Asab tizimining kasbga aloqador kasalliklari, zaharli ximikatlari va ayrim dori moddalari bilan zaharlanishida shoshilinch yordam ko'rsatish.	9	N 2 A 4	3
8	Giyohvandlik va toksikomaniyalar	O'quv axborot mazmuni Narkologiya fanining rivojlanish tarixi. Narkologiya predmeti va vazifalari. Giyohvandlik va toksikomaniyalar. Giyohvand moddalarning zamonaviy tasnifi. Giyohvand modda va uning turlari. (Opiy va uning moddalari: morfin, heroin, kodein, omnopon, promedol, pantopon, medaton; Xindiston yoki amerikalik konoplya: marixuana, gashish, bang, anasha, xurus, gunya, cheres, kafur; Kokain: kreki, estezi; Gallyusinogenlar: LSD, miskalin, psilotsebin, psixolotsin. Giyohvandlikni shakllanishiga olib keluvchi ijtimoiy omillar. Narkologiya xizmatini tashkillashtirish tamoyillari. Tekshiruv usullari. Ushbu ruhiy jarayonlarni yoshga oid xususiyatlari.	9	N 2 A 4	2

10	Giyohvandlik turlari va uning organizmga ta'sirlari.	Narkomaniya turlari. Mononarkomaniya. Polinarkomaniya. Giyohvand moddalar iste'moli vaqtida yuzaga keladigan belgilar, ruhiy o'zgarishlar, kasallikning kechishi. Eyforiya, tolerantlik abstinent sindromlari. "Xumor holati". Jismoniy va ruhiy qaramlik. Davolashning asosiy yo'nalishlari, reabilitatsiya, ekspertiza muammolari. Giyohvand moddalar homilador ayollarga salbiy ta'siri va oqibati. Giyohvandlikni davolash va uni oldini olish	9	N 2 A 4	3
11	Toksikomaniya va uni keltirib chiqaruvchi moddalar.	O'quv axborot mazmuni Toksikomaniya haqida tushuncha. Politoksikomaniya. Toksikomaniya va uni keltirib chiqaruvchi moddalar (Psixoleptiklar, psixoanaleptiklar va boshq..).Zaxarmand moddalarni qabul qilish bilan bog'liq kasalliklarning kelib chiqish sabablari, xavf omillari, klinik manzarasi, tashxislash mezonlari, davolashning asosiy yo'nalishlari, reabilitatsiya, ekspertiza muammolari. Oqibati. Aholi o'rtasidagi ma'naviy va ma'rifiy , targ'ibot- tashviqot ishlarining ahamiyati.	9	N 2 A 4	3
12	QVP/OP sharoitida narkologik kasalliklar buyicha profilaktik chora-tadbirlari	O'quv axborot mazmuni QVP/OP sharoitida keng tarqalgan narkologik kasalliklar bo'yicha profilaktika chora-tadbirlarini to'g'ri olib borishi, dispanser nazoratiga olish va reabilitologiya asoslariga tayangan holda bemorlarga tibbiy yordam ko'rsatishi, mehnatga layoqatlilik ekspertizasini o'tkaza olishi, kasalxonaga yo'llanma berish yoki tor doiradagi mutaxassisga yuborishga bo'lgan ko'rsatmalarni bilish, nogironlikni oldini olishga qaratilgan choralarni ko'rasatish.	9	A 4	3
		Jami:	108	72	36

3.O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dasturi asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat bo'yicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usullari yozma, og'zaki, savol javob, test hamda amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savollari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4.Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati

Asosiy adabiyotlar

1. Shodmonov X.Q., Eshmuradova X.Sh., Tursunov O.T. "Asab va ruhiy kasalliklar". Toshkent, "O'qituvchi" nashriyoti, 2009 yil.
2. Po'latova Sh.A., SaidovaX.X. "Kattalarda hamshiralik parvarishi" II qism, Toshkent "Cho'lpon" nashriyoti, 2014 yil.
- 3.Abdullaeva V.K., SHaripova F.K., Babaraximova S.B., Iskandarova J.M. Xususiy psixiatriya. O'quv qo'llanma. – Toshkent. Navro'z. 2015 y.

1.www.ziyonet.uz;

2.www.lex.uz;

3.www.bilim.uz.

4.www.s-psy.ru

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI
40910206-“Tibbiy brigada hamshiralisi” mutaxassisligi

YUQUMLI KASALLIKLARDA HAMSHIRALIK ISHI
O'QUV DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi
	2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	2.13
Ajratilgan auditoriya soat:	72

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Muhiddinova M.X.

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Sattorova R.X.

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi yuqumli kasalliklar fani
o'qituvchisi

1. O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Yuqumli kasalliklar
Ajratilgan soat	72
Mavzular soni	9
Dasturning maqsadi	Yuqumli kasalliklar modulini nazariy va amaliy mavzularga oid kasalliklarni har tomonlama o'rganish, taxlil qilish bilim va ko'nikmalarini egallash. Yuqumli kasalliklarni bir-biridan farqlash, amshiralik tashhisini qo'yish, davolash, oldini olish va hamshiralik parvarishi bo'yicha bilimlarni shakllantirishdir.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	Yuqumli kasalliklar modulidan nazariy va amaliy bilim va ko'nikmalarni shakllantirish; Yuqumli kasalliklarni kelib chiqish sabablari va aholi o'rtasida tarqalishini oldini olish; Yuqumli kasalliklarini etiologiyasi va epidemiologiyasi, asosiy klinik belgilari, davolash usullari va asoratlari, laborator tekshirish usullari, kasallikni oldini olish, o'choqlarda o'tkaziladigan chora-tadbirlarni o'rganadi. Kasalliklarni boshqa davlatlardan kelishini oldini olish va infeksiya o'chog'ida epidemiyaga qarshi o'tkaziladigan chora- tadbirlarni o'rganadi. Sanitariya Nazorat Punktining (SNP) ishini o'rganadi.
Bilim	Yuqumli kasalliklar bilan og'rikan bemorlarda hamshiralik ishining xususiyatlari; Yuqumli kasalliklar shifoxonasining tuzilishi va ish tartibi; Yuqumli kasalliklarning etiologiyasi, epidemiologiyasi, asosiy klinik belgilari, davosi, laboratoriya tashxisoti va profilaktikasini bilish.
Ko'nikma	- Bemorlarni ob'ektiv va sub'ektiv tekshirish; - bemorlardan laborator tekshiruv uchun material yig'ish; - bemorlarni davolash va parvarishi; - tibbiy hujjatlarni to'ldirish; - kasbiy zararlanishning oldini olish; - gipertermiyada shoshilinch yordam ko'rsatish; - hayvon tishlagan jarohatga ishlov berish, antirabik immunoglobulin va vaksina yuborish; - o'latga qarshi himoya kiyimini kiyish, yechish va zararsizlantirish; - qon ketishda yordam ko'rsatishni bajarish.
O'quv reja muvofiq o'zaro bog'liq bo'lgan modul nomi	- Anatomiya, fiziologiya va patologiya - Umumiy gigiena va ekologiya - Mikrobiologiya va epidemiologiya asoslari - Hamshiralik ishi - Jamoada hamshiralik ishi - Terapiyada hamshiralik ishi - Bolalar kasalliklarida hamshiralik ishi - Akisherlik va genikologiyada hamshiralik ishi - Qariyalarda parvarish xususiyatlari

	- Favqulotda holatlar tibbiyoti
	- Pediatriyada hamshiralik ishi - Teri va tanosil kasalliklarida hamshiralik ishi - Tibbiyot psixologiyasi
O'qitishning tashkiliy shakli	N – nazariy A – amaliy
Dasturga qo'yilgan Talab	Majburiy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baxolash	Yozma, og'zaki, savol – javob, munozara, test, vaziyatli masalalar yechish, amaliy topshiriqni bajarish, ko'nikma va muolajalar bajarilish algoritmini namoyish etish

2.O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzular Nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
1.	Yuqumli kasalliklar haqida tushuncha. Yuqumli kasalliklar shifoxonasining tuzilishi.	Yuqumli kasalliklarni kelib chiqish sabablari. Aholi o'rtasida yuqumli kasalliklarni oldini olish chora-tadbirlari. Yuqumli kasalliklarning o'ziga xos xususiyatlari, bosqichlari. Yuqumli kasalliklar shifoxonasi bilan tanishish. "Shoshilinch xabarnoma" 058- shaklni to'ldirish. Yuqumli bo'limlarning epidemiyaga qarshi sanitariya tartibi. Bemorlarni qabul qilish va tibbiy xujjatlarni rasmiylashtirish. Laborator tekshirish usullari. Infeksiya o'chog'ida epidemiyaga qarshi kurashish tadbirlari. Tibbiy xujjatlarni rasmiylashtirish va to'ldirish. 63 va 112-shakllar bilan ishlash.	9	N 2 A 4	3
2.	Ichak infeksiyalari. Dizenteriya. Salmonellyoz. Botulizm, ovqat toksiko infeksiyasi.	Kasallik haqida tushuncha. Yuqish mexanizmi. Klinik xususiyatlari, asoratlari. Bakteriologik va serologik tekshirish usullarining ahamiyati. Kasallikni oldini olish, infeksiya o'chog'ida o'tkaziladigan tadbirlarni rejalashtirish. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari. Klinik va epidemiologik anamnez yig'ish. Bemorlardan bakteriologik va serologik tekshirishlar uchun material yig'ish.	13	N 2 A 8	3

3.	Nafas yo'llari infeksiyalari. Koronavirus. Gripp. O'RVİ. Meningokokk infeksiyasi	Kasalliklarining etiologiyasi, epidemiologiyasi, rivojlanish mexanizmi. Kasallikning klinik manzarasi, asoratlari, tashxisoti, epidemik va klinik anamnez yig'ish, laboratoriya usullari, davosi, maxsus profilaktikasi O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari. Nafas yo'llari infeksiyalarida bakteriologik tekshirish uchun bemorlardan material olish. Bemor tomog'idan surtma olish, laboratoriyaga yo'llanma yozish va yuborish koidasi. Bemorlarni ko'zdan kechirish, davolash va parvarish qilish. Chin krupda tez tibbiy yordam ko'rsatish. Bo'g'maga qarshi antitoksik zardob yuborish. Burun–halqumdan tekshirish uchun material olish. Gipertermiya va bo'g'ilishda shoshilinch yordam ko'rsatish. Maxsus profilaktika sxemasi - AKDS vaksina, oldini olish choralari. Epidemiya joriy zararsizlantirish ishlarini olib borish. Sanitariya–maorif ishlarini olib borish.	9	N 2 A 4	3
4.	Bolalar infeksiyasi: Qizamiq. Qizilcha, Suvchechak. Skarlatina. Tepki (epid parotit). Difteriya (bo'g'ma), Ko'kyutal. Parako'kyutal	Kasallik haqida tushuncha, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, tashxisi. Toshmalar xususiyati. Bemorlarning parvarishi. Maxsus profilaktika sxemasi va oldini olish choralari. Kasallik o'chog'ida epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar o'tkazish. O'zbekiston Respublikasi hududida qizamiq, suvchechak, skarlatina tepki va meningokokk infeksiyasini oldini olish bo'yicha amaldagi buyruqlar.	9	N 2 A 4	3
		Suvchechak, qizamiq, epidemik parotit va skarlatina bilan og'rikan bemorlarni ko'zdan kechirish. Kasallikning klinik belgilarini o'rganish. Bemorlarni parvarish qilish. Bemor atrofida, palatalarda ozodalik tartibini saqlash. Xonalarni va bemor ishlatgan idishlarni zararsizlantirish chora-tadbirlari. Maxsus profilaktikasida QPQ vaktsinasini yuborish, infeksiya o'chog'ida epidemiyaga qarshi o'tkaziladigan chora- tadbirlar. Epidemik parotitda issiq quruq bog'lam qo'yish. Xonalarni va bemor ishlatgan idishlarni zararsizlantirish chora-tadbirlari. Meningokokk infeksiyalari laborator tekshiruvga material olish. Talvasaga qarshi dori preparatlari. Infeksiyani oldini olishni, infeksiya o'chog'ida o'tkaziladigan chora-tadbirlar Yuqumli kasalliklar va emlash xonalaridagi emlash uchun ishlatiladigan preparatlarning yaroqligini aniqlash, ularni qo'llash, "brokeraj" qilish. Emlash kalendar sxemasi, maxsus			

		profilaktika			
5.	Qon orqali o'tadigan infeksiyalar. Virusli hepatitlar O'rttirilgan immunitet tanqisligi sindromi (OITS).	Virusli hepatit A, V, S, D, Ye, OITS kasalliklar haqida tushuncha, kelib chiqish sabablari, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, tashxisoti, davolash va oldini olish. O'zbekiston Respublikasida OITSga qarshi olib borilayotgan tadbirlarni umumdavlat ahamiyatiga bog'liqligi. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruqlari. Bemorlarni ko'zdan kechirish. Teri qoplamlari, ko'z sklerasi, til egarchasi, shilliq qavatini aniqlash. Serologik tekshiruvga bemordan qon olish. Laborator tekshiruvlarga yo'llanmalar yozish va yuborish. Infeksiyaga qarshi chora-tadbirlar o'tkazish. Parhez stollari. Tibbiy asboblarni sterilizatsiyaga tayyorlash. Shoshilinch xabarnoma to'ldirish qoidalari. Observatsiya varag'ini yuritish. Kasallikka qarshi maxsus profilaktika, emlash sxemasi.	13	N 2 A 8	3
		Infeksiya o'chog'ida joriy va yakuniy zararsizlantirish o'tkazish. Aholi o'rtasida sanitariya—maorif ishlarini o'tkazish. OITS bilan zararlanganlarni dispanserizatsiya qilish. Tibbiy xodimlarni OITS bilan zararlanishini oldini olish. Bemorlardan immunologik tekshiruvga qon olish va laboratoriyaga yuborish. OITS bilan kasallangan shaxslarni aniqlashda epidemiyaga qarshi chora-tadbirlar. OITS bilan zararlanishning oldini olish. Tibbiyot xodimlarining kasbiy zararlanishi.			
6.	Turli yo'llar bilan yuqadigan infeksiyalar. Brusellyoz, Bezgak.	Kasalliklar haqida tushuncha, etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, davolash va oldini olish. Bezgak, brusellyoz kasalligining tarqalish sabablari va epidemik jarayoni. Kasalliklarni klinik belgilari va tashhis usullari. Davolash usullari va vositalari. Bezgak turlari differensial tashxisoti. Kasalliklarni oldini olish uchun chora- tadbirlar, Kasalliklarning o'choqdagi profilaktika chora-tadbirlari, dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizatsiya. O'zbekiston Respublikasi hududida Bezgak va brusellyoz kasalligini oldini olish to'g'risida amaldagi buyruklar. Bemordan laborator tekshiruv uchun material olish va tashxisot usullari. Meditsina xodimi o'zini	9	N 2 A 4	3

		himoya qilish choralari. Bemorlarni parvarish qilish xususiyatlari. Laborator tekshirish usullari. Byurne sinamasi. Bemorlardan qalin tomchiga qon olish va surtma tayyorlash. Bezgak xurujida bemorga yordam ko'rsatish. Gipertermiyada shoshilinch yordam ko'rsatish. Brusellyozda qonni gemokulturaga va Rayt-Xeddelson reaksiyasiga qon olish.			
7.	Tashqi qoplamlar infeksiyalari. Kuydirgi. Qutirish	Kasalliklar haqida tushuncha. Etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinik belgilari. Tekshirish usullari. Maxsus profilaktikasi. Bemorlarni ko'zdan kechirish, epidemiologik anamnez yig'ish, kasallikning asosiy belgilarini o'rganish. Hayvon tishlaganda jarohatda tozalov ishlovini o'tkazish. Antirabik vaksina va gammaglobulin yuborish. Kuydirgi kasalligida bemordan analiz uchun material olish, ehtiyot choralari ko'rib, laboratoriyaga yuborish. Kasallikdan o'lgan uy xayvonlarni "utilizatsiya" qilish. Profilaktika chora-tadbirlari. Tashqi qoplamlar kasalliklari o'choqlaridagi profilaktika chora-tadbirlari, dezinfeksiya, dezinseksiyava deratizatsiyalarning ahamiyati. Shaxsiy himoya kiyimlarini qo'llash qoidasi. Shoshilinch xabarnoma to'ldirish qoidalari. Observatsiya varag'ini yuritish.	9	N 2 A 4	3
8.	O'ta xavfli infeksiyalar. Toun (o'lat). Gemoragik isitmalar.	O'ta xavfli kasalliklari haqida tushuncha, uning turlari. Xar bir kasallikning etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinikasi, davolash va oldini olish xususiyatlari. O'lat kasalligining qo'zg'atuvchisi haqida ma'lumotlar. O'latning tarqalishi sabablari va mexanizmi. O'lat epidemiyalarining aholi o'rtasida va hayvonlar o'rtasida tarqalishining o'zaro bog'liqligi. O'lat kasalligida epidemiologik jarayonning namoyon bo'lishidagi omillarning o'ziga xosligi. Gemoragik isitma turlari, differensial tashxisoti. Kasalliklarni oldini olish uchun chora-tadbirlar, O'zbekiston Respublikasi hududida gemoragik isitmalarini oldini olish bo'yicha amaldagi buyruqlar. <i>O'ta xavfli infeksiyalar</i> bilan og'rigan bemorlardan laborator tekshiruvi uchun material olish va laboratoriyaga yuborish. Vabo kasalligida najas va qusiqni bakteriologik	13	N 2 A 8	3

		tekshiruvga olish, me'dani yuvish va huqna qilish og'ir suvsizlangan bemorlarga tuzli eritmalarni vena tomiriga yuborish, O'ta havfli kasalliklar o'choqlaridagi profilaktika chora-tadbirlari, dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizatsiyalarning ahamiyati. Shaxsiy himoya kiyimlarini qo'llash qoidasi. O'ta havfli kasalliklar qayd etilganda ko'riladigan chora tadbirlar. Shoshilinch xabarnoma to'ldirish qoidalari. Observatsiya varag'ini yuritish.			
9.	Parazitar kasalliklar. Protozoy kasalligi, amyobiaz, lyamblioz, toksoplazmoz. Gelmintozlar: askaridoz, enterobioz, exinokokkoz.	Gelmintozlarning etiologiyasi, epidemiologiyasi. Teniorinxoz, askaridoz, gimenolepidoz, exinokokkoz kasalliklarining klinik belgilari, laborator tekshirish usullari, davosi va profilaktikasi. Sodda jonivorlar haqida ma'lumotlar. Ularning tarqalishi sabablari va mexanizmi. Protozoy kasalliklarning etiologiyasi, tarqalish yo'llari. Klinik belgilari. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligining amaldagi buyruklari. Bemordan laborator tekshirish uchun material olish (axlat, perianal burmalaridan qirma). Tahlil natijalarini o'qish. Xujjatlarni to'ldirish. Parazitar kasalliklar: askaridoz, teniorinxoz, exinokokkoz bilan og'rigan bemorlar tibbiy bayonidan ko'chirmani yoki masalalar taxlil qilish. Shikoyatlar va epid anamnez yig'ish, hamshiralik jarayonini yuritish: bemor muammolarini aniqlash, ma'lumot to'plash va tahlil qilish. Teniorinxozda najasdan parazit bo'g'imlarining ajaralashi haqida so'rab surishtirishning ahamiyati. Gelmintoz va protozoy kasalliklari profilaktikasida sanitariya maorif ishlarining ahamiyati	15	N 4 A 8	3
Jami			108	72	36

3. O'quvchilarning bilim va ko'nimkmalarini baholash

O'quv dastur asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nimlar ichki nazorat boyicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usulari yozma, ogzaki, savol - javob test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniklashga imkon beradi. Nazorat savolari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar ro'yxati:

Asosiy adabiyotlar

1. R.E Giyasova, D.X Dadamuhamedova "Yuqumli kasalliklar va infeksiyon nazorat" Turon nashriyoti 2022 yil.

2. R.E.Giyasova, S.A.Mirzaeva "Sestrinskiy uxod za patsientami s infeksionnymi zabolevaniyami" Tashkent, "Ilm Ziyo", 2015 g.
3. Ye.I.Musaboev, A.Q.Bayjanov "Yuqumli kasalliklar, epidemiologiya va parazitologiya". Toshkent, "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2006 yil.
4. A.Gadayev, M.F.Ziyayeva va R.To'raikulova "Terapiya" "Yosh avlod matbaa" 2022 yil.
5. S.R.Hakimho'jayeva, D.A.Nabiyeva "tibbiyot kasbiga kirish" "Yosh avlod matbaa" 2022 yil.
6. A.G.Raxmanova, V.K. Prigojina «Infeksionnye bolezni». Sankt- Peterburg, izdatelstvo Piter, 2001 yil.

Qo'shimcha adabiyotlar

- 1.Yuniseft. "Aholi orasida emlash masalalarini joriy etishda shaxslararo muloqatning ahamiyati. Toshkent – 2022 yil.
2. Yuniseft. " Profilaktik emlash tizimida uzluksiz sovuqlik zanziri". Toshkent 2020 yil.
3. A.Zokirxodjaev "Bolalarda yuqumli kasalliklar". Oliy o'quv yurtlari talabalari uchun qo'llanma. Toshkent, 2002 yil
4. S. X.Vafokulov, X.X.Xodiev, A.K.Boyjonov, M.K.Yermuxamedova "Yuqumli kasalliklar modulidan amaliy mashg'ulotlar bo'yicha uslubiy qo'llanma". Samarkand, 2001yil.

Internet saytlari

10. www.sestra.ru
11. <http://www.bmn.com/>
12. www.med.uz.
13. www.lex.uz.
14. www.medical.ru.
15. www.minzdrav.uz.
16. www.tma.uz.
17. www.tashpmi.uz.
18. www.ziyonet.uz

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI

40910206-“Tibbiy brigada hamshirasi” mutaxassisligi

«MALAKAVIY AMALIYOTI»

NAMUNAVIY DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi
	2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.01
Ajratilgan auditoriya soat:	144

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Xaitboyeva N.A.

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Najimova S.X

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Malakaviy amaliyot
Ajratilgan soat	144
Dasturning maqsadi	o'quv jarayoni davrida nazariy va amaliy darslardan olingan bilimlarni amaliyot negizidagi davolash profilaktika muassasalarida o'tkaziladigan malakaviy va bitiruv oldi amaliyotida mustaxkamlash va qo'llash ko'zda tutilgan.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	O'quvchilar kundalik hayot faoliyatida va bemorlarda hamshiralik parvarishini olib borish usullari, bemorlarda hayot uchun muhim bo'lgan ko'rsatkichlarni o'lchash va funksional holatini baholash, infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlarni, tashxislashda, davolashda va terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishini o'tkazish bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar. Jamoa hamshirasining vazifalari, oila salomatligida hamshiraning o'rni, patronaj hamshirasining vazifalari, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish bo'yicha bilim ko'nikmalarga ega bo'ladilar. Bemorlarni tashxisiga va kasallik davriga asoslanib reabilitasiya bosqichlarini aniqlash, reabilitasiya dasturlarini tuzish, reabilitasiya muolajalarini o'tkazish fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish kabi ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
Bilim	Kundalik hayot faoliyatida hamshiralik parvarish ko'rsatish usullari;. Bemorlarning funksional holatini baholash usullarini. Hamshiralik jarayoni bosqichlari.; Infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlarni.Tashxislash va davolash usullarini. Laborator va instrumental tekshiruv usullarini. Hamshiralik ishidagi boshqaruvni. Terminal davrdagi bemorlarni parvarishlashni. Sog'lom turmush tarzini tashkil etish va targ'ib etish usullari. Kasalliklarning rivojlanishida xavfli va tashqi muhit omillarining ahamiyati. Kasalliklarni oldini olishda dispanser nazoratidan o'tkazishning ahamiyati. Kasalliklarning zamonaviy diagnostikasi va ularni to'g'ri davolashda laborator tekshiruvi natijalarining ahamiyati. Dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizasiya asoslari. Aseptika va antiseptika. Jarrohlik infeksiyasi haqida tushuncha. Antibiotiklar haqida tushuncha. Bemorlarni parvarish qilish va birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Ichki kasalliklar bilan og'rikan bemorlarni tekshirish, parvarish qilish, davolash. Terminal holatlar haqida tushuncha. Psixonevrologik yordam tashkil etish. Dermotologiya va venerologiya haqida tushuncha . Teri tanosil kasalliklari, parvarishi va kasalliklarga qarshi kurashni tashkil etish. Jamoa hamshirasining vazifalari, oila salomatligida hamshiraning o'rni, patronaj hamshirasining vazifalari, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish. Maktab va maktabgacha ta'lim hamshirasining vazifalari, yemlashishlarini o'tkazish. Hamshiralik hujjatlarini yuritish. Bemorlarni tashxisiga va kasallik davriga asoslanib reabilitasiya etaplarini aniqlash, reabilitasiya dasturlarini tuzish, fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish, massajo'tkazish, massaj xonasi hamshirasining

	vazifalari.
Ko'nikma	Bemorlarda hamshiralik parvarishini olib borish usullarini Bemorlarda hayot uchun muhim bo'lgan ko'rsatkichlarni o'lchash va funksional holatini baholashni. Hamshiralik jarayoni olib borish, parvarish rejalarini tuzish va hamshiralik hujjatlarini yuritishni. Infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlar o'tkazishni. Tashxislash va davolashda bemorlarga hamshiralik parvarishini olib borish ko'nikmalarini. Laborator va instrumental tekshiruvlar o'tkazishda hamshiralik parvarishini olib borish ko'nikmalarini. Hamshiralik ishidagi boshqaruvni olib borishni. Terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishini o'tkazishni. Mavzuga oid berilgan amaliy ko'nikmalarni harakat algoritmini ketma – ketligini bajarish. Antropometrik tekshiruvlar o'tkazish. O'tkir holatlarda jarrohga qadar shoshilinch yordam ko'rsatish. Dori moddalarni hisobga olish. Birlamchi kasalliklarni aniqlash. Bemorlarni laboratoriya tekshiruvlariga tayyorlash. Bemorlarni davolash muolajalarini bajarish. Jaroxatga birlamchi jarrohlik ishlov berish. Yuqumli kasalliklar profilaktikasi va epidemiologik o'choqlarda ishlash. Shoshilinch xolatlarda "Akusherlik tashxisi"ni qo'yish, chora- tadbirlar ishlab chiqish va amalga oshirish. Bola haroratini o'lchash, nafas olish soni, pul, arterial bosimni aniqlash. Yoshga qarab profilaktik emlash o'tkazish. Jamoa hamshirasining vazifalari, oila salomatligida hamshiraning o'rne, patronaj hamshirasining vazifalari, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish. Uy sharoitida hamshiralik ishini tashkil qilish, patrohaj sumkasini tayyorlash, homiladorlikni ilk muddatlarda aniqlash, homiladorlik davrida hamshiralik parvarishi, chaqaloqlarda hamshiralik parvarishi, bolalarda hamshiralik parvarishi. Ruhiy salomatlikni saqlashda hamshiraning o'rne. Bemorlarni tashxisiga va kasallik davriga asoslanib reabilitatsiya etaplarini aniqlash, bemorlarga individual reabilitatsiya dasturlarini tuzish, sog'lomlashtirish maqsadida fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish, massaj o'tkazish, massaj xonasiga qo'yiladigan talablar, massaj xonasi hamshirasining vazifalari, fizioterapiya apparatlarini ishlatish jarayonida xavfsizlik qoidalariga rioya qilish. Davolash hujjatlarini rasmiylashtirish kabi bilim va ko'nikmaga ega bo'ldilar.
Fanlararo bog'liqligi.	Jamoadi hamshiralik ishi, Jarroxlik, reanimatsiya, yuqumli kasalliklar, teri – tanosil kasalliklari, anatomiya , farmakologiya
O'qitishning tashkiliy shakli	A- amaliy ta'lim AN – amaliyot negizlarida
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy , ixtiyoriy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baxolash	Yozma, og'zaki, savol javob, munozara, amaliy topshiriq

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Malakaviy amaliyot
Ajratilgan soat	144
Dasturning maqsadi	o'quv jarayoni davrida nazariy va amaliy darslardan olingan bilimlarni amaliyot negizidagi davolash profilaktika muassasalarida o'tkaziladigan malakaviy va bitiruv oldi amaliyotida mustaxkamlash va qo'llash ko'zda tutilgan.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	O'quvchilar kundalik hayot faoliyatida va bemorlarda hamshiralik parvarishini olib borish usullari, bemorlarda hayot uchun muhim bo'lgan ko'rsatkichlarni o'lchash va funksional holatini baholash, infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlarni, tashxislashda, davolashda va terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishini o'tkazish bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar. Jamoa hamshirasining vazifalari, oila salomatligida hamshiraning o'rnini, patronaj hamshirasining vazifalari, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish bo'yicha bilim ko'nikmalarga ega bo'ladilar. Bemorlarni tashxisiga va kasallik davriga asoslanib reabilitatsiya bosqichlarini aniqlash, reabilitatsiya dasturlarini tuzish, reabilitatsiya muolajalarini o'tkazish fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish kabi ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
Bilim	Kundalik hayot faoliyatida hamshiralik parvarish ko'rsatish usullarini. Bemorlarning funksional holatini baholash usullarini. Hamshiralik jarayoni bosqichlarini. Infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlarni. Tashxislash va davolash usullarini. Laborator va instrumental tekshiruv usullarini. Hamshiralik ishidagi boshqaruvni. Terminal davrdagi bemorlarni parvarishlashni. Sog'lom turmush tarzini tashkil etish va targ'ib etish usullari. Kasalliklarning rivojlanishida xavfli va tashqi muhit omillarining ahamiyati. Kasalliklarni oldini olishda dispanser nazoratidan o'tkazishning ahamiyati. Kasalliklarning zamonaviy diagnostikasi va ularni to'g'ri davolashda laborator tekshiruv natijalarining ahamiyati. Dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizatsiya asoslari. Aseptika va antiseptika. Jarrohlik infeksiyasi haqida tushuncha. Antibiotiklar haqida tushuncha. Bemorlarni parvarish qilish va birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Ichki kasalliklar bilan og'riq bemorlarni tekshirish, parvarish qilish, davolash. Terminal holatlar haqida tushuncha. Psixonevrologik yordam tashkil etish. Dermatologiya va venerologiya haqida tushuncha. Teri tanosil kasalliklari, parvarishi va kasalliklarga qarshi kurashni tashkil etish. Jamoa hamshirasining vazifalari, oila salomatligida hamshiraning o'rnini, patronaj hamshirasining vazifalari, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish. Maktab va maktabgacha ta'lim hamshirasining vazifalari, yemlashishlarini o'tkazish. Hamshiralik hujjatlarini yuritish. Bemorlarni tashxisiga va kasallik davriga asoslanib reabilitatsiya etaplarini aniqlash, reabilitatsiya dasturlarini tuzish, fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish, massajo'tkazish, massaj xonasi hamshirasining vazifalari.
Ko'nikma	Bemorlarda hamshiralik parvarishini olib borish usullarini Bemorlarda hayot uchun muhim bo'lgan ko'rsatkichlarni o'lchash va funksional holatini baholashni. Hamshiralik jarayoni olib borish, parvarish rejalarini tuzish va hamshiralik hujjatlarini yuritishni. Infeksiya nazorati va

	infeksion xavfsizlik chora – tadbirlar o'tkazishni. Tashxislash va davolashda bemorlarga hamshiralik parvarishini olib borish ko'nikmalarini. Laborator va instrumental tekshiruvlar o'tkazishda hamshiralik parvarishini olib borish ko'nikmalarini. Hamshiralik ishidagi boshqaruvni olib borishni. Terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishini o'tkazishni. Mavzuga oid berilgan amaliy ko'nikmalarni harakat algoritmini ketma – ketligini bajarish. Antropometrik tekshiruvlar o'tkazish. O'tkir holatlarda jarrohga qadar shoshilinch yordam ko'rsatish. Dori moddalarni hisobga olish. Birlamchi kasalliklarni aniqlash. Bemorlarni laboratoriya tekshiruvlariga tayyorlash. Bemorlarni davolash muolajalarini bajarish. Jaroxatga birlamchi jarrohlik ishlov berish. Yuqumli kasalliklar profilaktikasi va epidemiologik o'choqlarda ishlash. Shoshilinch xolatlarda "Akusherlik tashxisi"ni qo'yish, chora- tadbirlar ishlab chiqish va amalga oshirish. Bola haroratini o'lchash, nafas olish soni, pul, arterial bosimni aniqlash. Yoshga qarab profilaktik emlash o'tkazish. Jamoa hamshirasining vazifalari, oila salomatligida hamshiraning o'rni, patronaj hamshirasining vazifalari, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish. Uy sharoitida hamshiralik ishini tashkil qilish, patrohaj sumkasini tayyorlash, homiladorlikni ilk muddatlarda aniqlash, homiladorlik davrida hamshiralik parvarishi, chaqaloqlarda hamshiralik parvarishi, bolalarda hamshiralik parvarishi. Ruhiy salomatlikni saqlashda hamshiraning o'rni. Bemorlarni tashxisiga va kasallik davriga asoslanib reabilitasiya etaplarini aniqlash, bemorlarga individual reabilitasiya dasturlarini tuzish, sog'lomlashtirish maqsadida fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish, massaj o'tkazish, massaj xonasiga qo'yiladigan talablar, massaj xonasi hamshirasining vazifalari, fizioterapiya apparatlarini ishlatish jarayonida xavfsizlik qoidalariga rioya qilish. Davolash hujjatlarini rasmiylashtirish kabi bilim va ko'nikmaga ega bo'ldilar.
Fanlararo bog'liqligi.	Jamoadam hamshiralik ishi, Jarroxlik, reanimasiya, yuqumli kasalliklar, teri – tanosil kasalliklari, anatomiya , farmakologiya
O'qitishning tashkiliy shakli	A- amaliy ta'lim AN – amaliyot negizlarida
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy , ixtiyoriy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baxolash	Yozma, og'zaki, savol javob, munozara, amaliy topshiriq

2.O'quv dasturi mazmuni

No	Mavzular nomi	Mavzuning qisqacha mazmuni	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
		1-kurs 2-semestr (mutaxassislikka kirish amaliyoti)			
1.1.	Hamshira-lik ishini tashkil qilish. Boshlangich bo'gin davolash profilaktika muassasalarining tuzilishi va ish faoliyati bilan tanishish.	– Amaliyotni oilaviy poliklinika, QVP qabul bo'limi va davolash bo'limlarida olib boriladi. Amaliyot davomida o'quvchilar muassasa bosh hamshirasi va bo'lim bosh hamshiralari nazoratida isholib boradilar. Davolash profilaktika muassasalarining tuzilishi va faoliyati bilan tanishish. Davolash profilaktika muassasalarida epidemiyaga qarshi olib boriladigan chora-tadbirlar bilan tanishish. Davolash profilaktika muassasalarida epidemiyaga qarshi olib boriladigan chora-tadbirlar bilan tanishish. Muassaning qabulhona bo'limida hamshiraning vazifalari va roli xaqida tushunchaga ega bo'lish. Davolash profilaktika muassasalarida epidemiyaga qarshi olib boriladigan chora-tadbirlar bilan tanishish. Dezinfeksiya va sterilizasiya o'tkazish, dezinfektsiyalovchi vasitalarni tayyorlash. Muolaja xonasi bilan tanishish va amaliy ko'nikmalarni bajarish. Muolaja xonasida tozalov ishlarini o'tkazish. Klinik tekshiruvlardan o'tayotgan bemorlarni kuzatish va amaliy ko'nikmalarni bajarish. Bemorlarda hayotiy muhim ko'rsatkichlarni o'lcha va baholash, hujjatlarni yuritish.	50	35	15
1.2.	Oilaviy poliklinika, qishloq vrachlik Punktida yoki ishlab chiqarish korxonalarining salomatlik bo'limi (zdravpukt)da ishlash, shaxar vrachli,punktida ishlash.	– Amaliyot muassaning qabul bo'limi va davolash bo'limlarida olib boriladi. Amaliyotni qabul bo'limi katta hamshirasi va bo'lim katta hamshirasi nazorati ostida o'tishadi. – Kasalxona ichi va terapevtik bo'limining sharoiti bilan tanishish va biriktiriladigan bemorni tanlash. Bemor to'g'risida ma'lumot yig'ish va muammolarini aniqlash, parvarishi rejasini tuzish, tuzilgan reja asosida parvarishni amalga oshirish va kundalik ko'rsatiladigan parvarishni baholash (bemor reaksiyasini kuzatish). Parvarish rejasini baholash va unga o'zgartirish kiritish. – turli tizim kasalliklarida tekshiruvdan o'tayotgan va davolanayotgan bemorlarda hamshiralik parvarishi va o'zini-o'zi parvarish qilishni o'rgatish; – bosh miya va asab tizimi kasalliklari (miyaga qon	50	35	15

		quyilishi (insult) da reabilitasiya qilishda hamshiralik parvarishi; – harakat-tayanch tizimi kasalliklarida reabilitasiya qilishda hamshiralik parvarishi; – uyda parvarishga muxtoj bemorlar va qariyalarni ovqatlantirish, yotoq yaralarni oldini olish, oqliklarni almashtirish, ruhan qo'llab-quvvatlash; - hayotdan ko'z yumayotgan qariyalar va ularning oila a'zolarini hamshiralik parvarishini bajarish bo'yicha ko'nikmalarga o'rgatish. Bemorlarni tashxisiga va kasallik davriga asoslanib reabilitasiya etaplarini aniqlash, bemorlarga individual reabilitasiya dasturlarini tuzish, sog'lomlashtirish maqsadida fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish.			
1.3	Davolash profilaktika muassasalarida epidemiyaga qarshi olib boriladigan chora-tadbirlar bilan tanishish	Davolash muassalarida zarur bo'lgan tayanch ko'nikmalarni amaliyotda qo'llash. Amaldagi epidemiyaga qarshi sanitarich-oqartuv ishlarini amaliyotda qo'llash. Epidemiyaga qarshi qo'llaniladigan buyruqlar bilan tanishish. SANpin 03.42.17. va SANpin 03.72. 20.buyrugi bilan tanishish. Qo'lni zararsizlantirish; Teri, burun va ko'z shilliq pardalarini tozalash; Zararsizlantiruvchi eritmalarni tayyorlash; Bemorlarni parvarish qilish jihozlarini zararsizlantirish; Xalat kiyish, himoyalovchi kiyimni zararsizlantirish; Qo'lqop kiyish usullari; Tibbiy qoldiqlarni zararsizlantirish turlari va yo'q qilish. Qabulxonada laborator tekshirishlarga qon, siydik, axlat, qusuq massa, yuvindi suvlarni olishni va laboratoriyaga yuborish uchun hujjatlarni to'ldirishni o'rganadilar. Qabulxonaga kriminal bemorlar kelganda to'ldiriladigan hujjatlar bilan tanashadilar va ularning kiyim-boshlariga "AKT" tuzishni o'rganadilar. Qabulxonaning sanitariya-epidemik tartiblarni o'rganadilar. Bemolarda antropometrik ko'rsatkichlarni aniqlashda ishtirok etadilar.	50	35	15
1.4	Oilaviy poliklinikaning Xotin-qizlar maslaxatxonasi bo'limini ish faoliati bilan tanishish.	Akusher-ginekolog qabulida ishtirok etish. Ko'zgular yordamida qinni tekshirish va surtma olish. Chanoq o'lchamlarini o'lchash. Homiladorlikning dastlabki muddatlarini aniqlash. Patronaj ishlarini o'tkazish. Venadan qon olish. SHifokor ko'rsatmalarini bajarish. Qin vannasini o'tkazish, tapmon qo'yish. Homiladorlik varaqasini to'ldirishni qin va bachadon bo'ynini qin ko'zgulari yordamida ko'rish uchun jixozlar tayyorlashni; qinning	56	39	17

		tozalik darajasini aniqlash uchun surtma olishni;patronaj ishlarini o'tkazishni;Ayollarni tibbiy ko'rikdan o'tkazishda qatnashish;Tug'uvchi ayolni qabul qilish va qabul daftariga qayd qilishni, tug'uvchi ayoldan anamnez yig'ishni.Tug'ruq varaqasining pasport qismini to'ldirishni, chanoqni tashqi o'lchamlarini o'lchashni, bachadon tubi balandligini o'lchashni homilaning tahminiy vazini aniqlashni;			
		JAMI	216	144	72

3. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dastur asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat boyicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usulari yozma, ogzaki, savol-javob test, amaliy topshiriklardan iborat bo'lib, ular o'kuv elementini o'zlashtirish natijalarini aniklashga imkon beradi. Nazorat savolari va topshiriklar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar.

Asosiy adabiyotlar:

1. Ya.N. Allayorov "Akusherlik" Toshkent, 2008.
2. M.F. Ziyayeva, G.Mavlonova "Ginekologiya" Toshkent, 2007.
3. V.I.Bodyajina "Akusherlik" Medisina, 2000.
4. E.K.Aylamazyan "Akusherstvo" 2013 yil
5. E.K.Aylamazyan "Ginekologiya" 2013 yil
6. N.Ye.Kretova, L.M.Smironova "Akusherlik va ginekologiya" Toshkent "Ibn Sino" nomidagi nashriyoti 1991 yil.
7. Haydarov G'.O, Ermatov Sh.X "Ichki kasalliklar". Toshkent, "Ilm Ziyo" nashriyoti, 2005
8. Qarshiboyeva M.T "Terapiyada hamshiralik ishi". Toshkent, 2007 y.
9. Bekmurodova M. "Jarrohlik va reanimasiya asoslarida xamshiralikishi" Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2003 y
10. Ziyayeva M.F.,Hamedova M.A., Mirrahimova G., Murodova R.T. "Jarrohlikda hamshiralik ishi»O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, Davlat ilmiy nashriyoti, Toshkent, 2005 yil.
11. Muxtorov M.X., Qaxxorov I.K. "Reanimasiya asoslari" Toshkent, "Ilm- ziyo" nashriyoti, 2005 yil.
12. Allayorov Ya., Tojiboyev L. "Favkulodda vaziyatlarda tez tibbiy yordamasoslari." Toshkent, Ibn Sino nashriyoti, 2003.
13. F. G.Nazirov. «Neotlojnaya pomosh na dogospitalnom etape». "Medisina". Ibn Sino, 2001.

Qo'shimcha adabiyotlar:

- 1.A.A. Qodirova, M.X.Kattaxo'jayeva "Akusherlik amaliyoti",Toshkent, 2001
- 2.Ya.N.Allayorov "Reproduktiv salomatlik va kontraseptiv texnologiya" Toshkent , "Istiqlol" nashriyoti 2005 yil.
3. Ya.N.Allayorov, D.O'. Yusupova, F.Q. Asqarova "Akusherlikdan amaliy ko'nikma va muolajalar" Samarqand-2007 yil.
4. "Ko'krak suti bilan boqish (o'quv qo'llanma) Toshkent-2007 yil.(YuNISEF)
- 5."Xavfsiz immunizasiya" dasturi bo'yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchun qo'llanma. 2014 (YuNISEF)
6. "DOTS. Hamshira va feldsherlar uchun qo'llanma" tibbiyot kollejlari talabalari uchun "Sil" mavzusi bo'yicha metodik qo'llanma. Toshkent-2005
- 7."Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish" Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, Toshkent-2003 yil.

8. "Hammabop tibbiyot qo'llanmasi" Toshkent-2006 yil.
 9. "5 yoshgacha bo'lgan bolalarning o'sishi va rivojlanishi" O'quv kursi Toshkent, 2009 y
 10. "Onalarga bolani ovqatlantirish bo'yicha tavsiyalar" O'quv kursi. Toshkent, 2009
 11. "Qiz bolalarni o'sishini baholash va kuzatish hamda ko'rsatgichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish" O'quv kursi Toshkent 2009 y
 12. O'g'il bolalarni o'sishini baholash va kuzatish hamda ko'rsatgichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish" O'quv kursi Toshkent 2009 y
 13. X. Sh. Raxmonov. Amaliy ta'lim jarayonini takomillashtirish, klinik amaliyotda o'quvchilar mustaqil ishlarini tashkil qilish va nazorat etish. Yangiyo'l, 2006
 14. "DOTS. Hamshira va feldsherlar uchun qo'llanma" tibbiyot kollejlari tabalari uchun "Sil" mavzusi bo'yicha metodik qo'llanma. Toshkent, 2005
 15. "Xamshira" jurnali.
 16. Internet saytlari ro'yxati:
 - ziyonet.uz
 - med.uz
 - minzdrav.uz
-

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

**PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI**

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI

40910206-“Tibbiy brigada hamshirasi” mutaxassisligi

**ISHLAB CHIQARISH AMALIYOTI
MODULI NAMUNAVIY DASTURI**

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi
	2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.02
Ajratilgan auditoriya soat:	144

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchi:

Raxmatova K.O'

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi yetakchi o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Omonova H.R.

Sergeli Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat
salomatligi texnikumi bosh o'qituvchisi

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Birlamchi ambulator poliklinik-bo'g'in
Ajratilgan soat	144
Dasturning maqsadi	o'quv jarayoni davrida nazariy va amaliy darslardan olingan bilimlarni amaliyot negizidagi davolash profilaktika muassasalarida o'tkaziladigan malakaviy va bitiruv oldi amaliyotida mustaxkamlash va qo'llash ko'zda tutilgan.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	O'quvchilar kundalik hayot faoliyatida va bemorlarda hamshiralik parvarishini olib borish usullari, bemorlarda hayot uchun muhim bo'lgan ko'rsatkichlarni o'lchash va funksional holatini baholash, infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlarni, tashxislashda, davolashda va terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishini o'tkazish bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar. Jamoa hamshirasining vazifalari, oila salomatligida hamshiraning o'rne, patronaj hamshirasining vazifalari, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish bo'yicha bilim ko'nikmalarga ega bo'ladilar. Bemorlarni tashxisiga va kasallik davriga asoslanib reabilitasiya bosqichlarini aniqlash, reabilitasiya dasturlarini tuzish, reabilitasiya muolajalarini o'tkazish fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish kabi ko'nikmalarga ega bo'ladilar.
Bilim	Kundalik hayot faoliyatida hamshiralik parvarish ko'rsatish usullarini. Bemorlarning funksional holatini baholash usullarini. Hamshiralik jarayoni bosqichlari. Infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlarni. Tashxislash va davolash usullarini. Laborator va instrumental tekshiruv usullarini. Hamshiralik ishidagi boshqaruvni. Terminal davrdagi bemorlarni parvarishlashni. Sog'lom turmush tarzini tashkil etish va targ'ib etish usullari. Kasalliklarning rivojlanishida xavfli va tashqi muhit omillarining ahamiyati. Kasalliklarni oldini olishda dispanser nazoratidan o'tkazishning ahamiyati. Kasalliklarning zamonaviy diagnostikasi va ularni to'g'ri davolashda laborator tekshiruv natijalarining ahamiyati. Dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizasiya asoslari. Aseptika va antiseptika. Jarrohlik infeksiyasi haqida tushuncha. Antibiotiklar haqida tushuncha. Bemorlarni parvarish qilish va birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Ichki kasalliklar bilan og'riq bemorlarni tekshirish, parvarish qilish, davolash. Terminal holatlar haqida tushuncha. Psixonevrologik yordam tashkil etish. Dermotologiya va venerologiya haqida tushuncha. Teri tanosil kasalliklari, parvarishi va kasalliklarga qarshi kurashni tashkil etish. Jamoa hamshirasining vazifalari, oila salomatligida hamshiraning o'rne, patronaj hamshirasining vazifalari, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish. Maktab va maktabgacha ta'lim hamshirasining vazifalari, yemlashishlarini o'tkazish. Hamshiralik hujjatlarini yuritish. Bemorlarni tashxisiga va kasallik davriga asoslanib reabilitasiya etaplarini aniqlash, reabilitasiya dasturlarini tuzish, fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish, massajo'tkazish, massaj xonasi hamshirasining vazifalari.
Ko'nikma	Bemorlarda hamshiralik parvarishini olib borish usullarini Bemorlarda hayot uchun muhim bo'lgan ko'rsatkichlarni o'lchash va funksional holatini baholashni. Hamshiralik jarayoni olib borish, parvarish rejalarini tuzish va hamshiralik hujjatlarini yuritishni. Infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlar o'tkazishni.

	Tashxislash va davolashda bemorlarga hamshiralik parvarishini olib borish ko'nikmalarini. Laborator va instrumental tekshiruvlar o'tkazishda hamshiralik parvarishini olib borish ko'nikmalarini. Hamshiralik ishidagi boshqaruvni olib borishni. Terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishini o'tkazishni. Mavzuga oid berilgan amaliy ko'nikmalarni harakat algoritmini ketma – ketligini bajarish. Antropometrik tekshiruvlar o'tkazish. O'tkir holatlarda jarrohga qadar shoshilinch yordam ko'rsatish. Dori moddalarni hisobga olish. Birlamchi kasalliklarni aniqlash. Bemorlarni laboratoriya tekshiruvlariga tayyorlash. Bemorlarni davolash muolajalarini bajarish. Jaroxatga birlamchi jarrohlik ishlov berish. Yuqumli kasalliklar profilaktikasi va epidemiologik o'choqlarda ishlash. Shoshilinch xolatlarda "Akusherlik tashxisi"ni qo'yish, chora- tadbirlar ishlab chiqish va amalga oshirish. Bola haroratini o'lchash, nafas olish soni, pul, arterial bosimni aniqlash. Yoshga qarab profilaktik emlash o'tkazish. Jamoa hamshirasining vazifalari, oila salomatligida hamshiraning o'rni, patronaj hamshirasining vazifalari, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish. Uy sharoitida hamshiralik ishini tashkil qilish, patrohaj sumkasini tayyorlash, homiladorlikni ilk muddatlarda aniqlash, homiladorlik davrida hamshiralik parvarishi, chaqaloqlarda hamshiralik parvarishi, bolalarda hamshiralik parvarishi. Ruhiy salomatlikni saqlashda hamshiraning o'rni. Bemorlarni tashxisiga va kasallik davriga asoslanib reabilitasiya etaplarini aniqlash, bemorlarga individual reabilitasiya dasturlarini tuzish, sog'lomlashtirish maqsadida fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish, massaj o'tkazish, massaj xonasiga qo'yiladigan talablar, massaj xonasi hamshirasining vazifalari, fizioterapiya apparatlarini ishlatish jarayonida xavfsizlik qoidalariga rioya qilish. Davolash hujjatlarini rasmiylashtirish kabi bilim va ko'nikmaga ega bo'ldilar.
Fanlararo bog'liqligi.	Jamoadam hamshiralik ishi, Jarroxlik, reanimasiya, yuqumli kasalliklar, teri – tanosil kasalliklari, anatomiya , farmakologiya
O'qitishning tashkiliy shakli	A- amaliy ta'lim AN – amaliyot negizlarida
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy , ixtiyoriy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baxolash	Yozma, og'zaki, savol javob, munozara, amaliy topshiriq

2.O'quv dasturi mazmuni

		3-semest (Birlamchi ambulator-poliklinika bog'in hamshirasi yordamchisi, tibbiy brigada patronaj hamshirasi)			
2.1	Davolash profilaktika muassasalarining tuzilishi va faoliyati bilan tanishish.	Hamshiralik faoliyati olib boriladigan joylar va hamshiraning rolini tushunish. Davolanish muxiti. Hamshiraning roli. Qabulxonada hamshiraning roli. Amaliyot bilan tanishuv: tibbiy xujjatlar, asbob-anjomlar, hamshiraning individual himoya kiyimi, tez yordam ko'rsatishda ishlatiladigan dori-darmonlar, bemorlarni kasalxonaga yotqizish va laborator analizlarni qayd qilish jurnallari, transportirovka qilish qoidalari bilan tanishish. -kasallik tarixini pasport qismini to'ldirishni; -tashxislash varaqasi bilan tanishuv; -ko'rsatmalar varaqasi bilan tanishuv; -arxiv daftarini yuritishni; -dori darmonlar hisoboti daftari bilan tanishuv; -hamshiralik yozuvlarini yuritishni; -shifokor-konsultant chaqiruvi varaqasini yuritishni; -yo'llanma varaqasini to'ldirishni (qon, siydik, axlat, balg'am); -statistik taloni bilan tanishuv; -bemorlar dispanserizatsiya varaqasi bilan tanishuv; -shoshilinch xabarnoma varaqasini to'ldirishni; -dorixonaga talabnoma to'ldirishni. Amaliy mashg'ulot oilaviy poliklinikalarda, ayollar maslahatxonalarida o'tkaziladi. O'quvchilar bemorlarni va homiladorlarni qabul qilish hamda hisobga olish va kuzatishda ishtirok etadilar. Patronaj qilish va dispanser nazoratga olishni o'rganadilar. O'zb Res SSV 25. 12. 2017yil №777 sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan 025-raqamli tibbiy hujjat- ambulator tibbiy karta.O'zb Res SSV 25. 12. 2017yil №777 sonli buyrug'i bilan tasdiqlangan 111-raqamli tibbiy hujjat- homilador va tuqqan ayolning shaxsiy varaqasi tibbiy hujjatlarni yuritishni o'rganadilar. .	50	35	15

2.2	Kasalxonaning qabulxona bo'limida hamshiraning vazifalari va roli xaqida tushunchaga ega bo'lish.	Qabul bo'limi tuzilishi va hamshira vazifalari to'g'risida tushunchaga ega bo'lish. Qabul bo'limida yuritiladigan xujjat va oxirgi buyruqlar bilan tanishish. Qabulxonaga kelgan bemorlardan anamnez yig'ish. Bemor va kuzatuvchilar bilan muloqotda bo'lish. Bemorda sanitar gigienik ko'rik va antropometrik o'lchovlarni o'tkazish. Bemorlarni bo'limga tashish. Bemor bilan muloqot qilish va salomatligini baholash. Kasallik tarixini pasport qismini to'ldirishni. Tana haroratini o'lchash. Puls va nafas olishni sanash. Pedikuiyozga qarshi chora tadbirlar. Arterial bosimni o'lchash. Bemorni kuzatish va baholash natijalarini ro'yxatga olishni.	50	35	15
2.3	Jamoadam hamshiralik ishini tashkil etish	Amaliyot oilaviy poliklinika va qishloq oilaviy poliklinikalarida olib boriladi. O'quvchilar poliklinika bosh hamshirasi nazorati ostida amaliyot olib boradilar. Poliklinika bilan tanishish. Har bir bo'limdagi hamshira faoliyati bilan tanishish. Umumiy amaliyot shifokori va tor mutaxassislar xonasida hamshira faoliyati bilan tanishib, ish olib borish. Bemor bilan muloqotda bo'lib uning parvarish buyicha extiyojlarini o'rganib chiqish va yordam berish. Kunduzgi stasionar yoki uydagi stasionardagi hamshira faoliyati bilan tanishib ish olib borish. Aholini sog'ligini saqlash bo'yicha instruktajlarni berish. Ona va bola emlash olayotganda ko'rsatma va yordam berish. Xomilador va tuqqan ayollarga hamda yangi tug'ilgan chaqaloqlarga parvarish ko'rsatish. - Mahallada ish yurituvchi hamshiraning faoliyatida qatnashish (sanitar oqartuv ishlari, patronaj hamshirasining faoliyati va vazifalari). Maktabgacha ta'lim va o'quv muassasalarida hamshira faoliyati bilan tanishish, dispanserizatsiya xususiyatlari va vazifasini tushunish. dispanserizatsiya o'tkazishga tayyorgarlik (malumotlar yig'ish, reja tuzishni); - o'tkazilgan dispanserizatsiyani taxlil qilish va uni baholashni; - maktabgacha va o'quv muassasalarda hamshiralarning oylik va yillik ish faoliyatini rejalashtirishni; - havfsizlik choralarini ko'rish, tibbiy tadbirlar o'tkazish va bolalar kasalliklarini oldini olishni shakllantirishni; - maktabgacha va o'quv muassasalardagi shifokor, tarbiyachi, oziq-ovqat bo'limidagi ishchilar bilan	50	35	15

		hamkorlikda ishlashni; - maktabgacha va o'quv muassasalardagi hamshiralarning kundalik yozuvini tuzish va tekshirishni; - o'quv muassasalaridagi hamshiraning oylik va yillik ish faoliyatini rejalashtirishni; - havfsizlik choralarini ko'rish, tibbiy tadbirlar o'tkazish, kasallikni oldini olishdagi faoliyat va qatnashchilar salomatligini shakllantirishni - maktabgacha va o'quv muassasalaridagi hamshiraning sanitar-oqartuv faoliyati bilan tanishish; - bolalar yoshini xisobga olgan holda mavzu tanlab, o'tkaziladigan sanitar-oqartuv ishiga reja tuzishni, o'tkazishni.			
2.4	Bo'limda hamshiralik parvarishini olib borish	Bemorning ehtiyojlarini inobatga olgan holda kerakli parvarishni olib borish uchun hamshiralik jarayonini yuritish. Bemor bilan muloqot qilish va salomatlikni baholashni o'tkazish. Salomatlikni saqlab turish uchun hayot turmush tarzini baholash va parvarish ko'rsatish. Hayotiy zarur ko'rsatkichlarni baholash. Bemorni kuzatish va baholash natijalarini ro'yxatga olish. Teri va limfa tizimini kuzatish va baholash uchun ko'rik va palpatsiya o'tkazish. Qabul qilish va xarakatlanish tizimini baholash, kuzatish. Nafas olish tizimi azolarini baholash, kuzatish. Qon aylanish tizimini baholash, kuzatish. Ovqat xazm qilish tizimini baholash, kuzatish. Yotoq yaralarni baholash (Norton, Breyden va Vaterlou shkalalar yordamida). Bemor ehtiyojlarini inobatga olgan xolda muammolarni aniqlash va parvarish rejasini tuzish. Bemorga kerakli parvarishni amaliyotda qo'llash. Hayotiy zarur ko'rsatkichlarni o'lchashni (puls, arterial bosim, tana xarorati, nafas harakatlari). Bemorning tana holatini o'zgartirishni; Yurishda yordam berishni (xassa, nogironlar aravachasi, kataalka, zambil); Tozalikni saqlashda ko'maklashishni (terini parvarish qilish, ko'z, quloq, burun, soch, qo'l va oyoq gigienasi); Kiyim va o'rin ko'rpa oqliklarini almashtirishni; Ovqat qabul qilishda bemorga yordam berishni;	56	39	17
		JAMI	216	144	72

4. O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash

O'quv dastur asosida o'quvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nikmalar ichki nazorat boyicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usulari yozma, ogzaki, savol-javob test, amaliy topshiriklardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savolari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar.

Asosiy adabiyotlar:

14. Ya.N. Allayorov "Akusherlik" Toshkent, 2008.
15. M.F. Ziyayeva, G.Mavlonova "Ginekologiya" Toshkent, 2007.
16. V.I.Bodyajina "Akusherlik" Medisina, 2000.
17. E.K.Aylamazyan "Akusherstvo" 2013 yil
18. E.K.Aylamazyan "Ginekologiya" 2013 yil
19. N.Ye.Kretova, L.M.Smirnova "Akusherlik va ginekologiya" Toshkent "Ibn Sino" nomidagi nashriyoti 1991 yil.
20. Haydarov G'.O, Ermatov Sh.X "Ichki kasalliklar". Toshkent, "Ilm Ziya" nashriyoti, 2005
21. Qarshiboyeva M.T "Terapiyada hamshiralik ishi". Toshkent, 2007 y.
22. Bekmurodova M. "Jarrohlik va reanimasiya asoslarida xamshiralikishi" Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2003 y
23. Ziyayeva M.F.,Hamedova M.A., Mirrahimova G., Murodova R.T. "Jarrohlikda hamshiralik ishi»O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, Davlat ilmiy nashriyoti, Toshkent, 2005 yil.
24. Muxtorov M.X., Qaxxorov I.K. "Reanimasiya asoslari" Toshkent, "Ilm- ziyo" nashriyoti, 2005 yil.
25. Allayorov Ya., Tojiboyev L. "Favkulodda vaziyatlarda tez tibbiy yordamasoslari." Toshkent, Ibn Sino nashriyoti, 2003.
26. F. G.Nazirov. «Neotlojnaya pomosh na dogospitalnom etape». "Medisina". Ibn Sino, 2001.

Qo'shimcha adabiyotlar:

17. A.A. Qodirova, M.X.Kattaxo'jayeva "Akusherlik amaliyoti",Toshkent, 2001
18. Ya.N.Allayorov "Reproduktiv salomatlik va kontraseptiv texnologiya" Toshkent , "Istiqlol" nashriyoti 2005 yil.
19. Ya.N.Allayorov, D.O'. Yusupova, F.Q. Asqarova "Akusherlikdan amaliy ko'nikma va muolajalar" Samarqand-2007 yil.
20. "Ko'krak suti bilan boqish (o'quv qo'llanma) Toshkent-2007 yil.(YuNISEF)
21. "Xavfsiz immunizasiya" dasturi bo'yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchun qo'llanma. 2014 (YuNISEF)
22. "DOTS. Hamshira va feldsherlar uchun qo'llanma" tibbiyot kollejlari talabalari uchun "Sil" mavzusi bo'yicha metodik qo'llanma. Toshkent-2005
23. "5 yoshgacha bo'lgan bolalarning o'sishi va rivojlanishi"O'quv kursi Toshkent, 2009 y
24. "Onalarga bolani ovqatlantirish bo'yicha tavsiyalar"O'quv kursi. Toshkent, 2009
25. "Qiz bolalarni o'sishini baholash va kuzatish hamda ko'rsatgichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish" O'quv kursi Toshkent 2009 y
26. O'g'il bolalarni o'sishini baholash va kuzatish hamda ko'rsatgichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish" O'quv kursi Toshkent 2009 y
27. "Xamshira" jurnali.
28. Internet saytlari ro'yxati:
 - ziyonet.uz
 - med.uz
 -
 - minzdrav.uz

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SOG'LIQNI SAQLASH VAZIRLIGI

PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH
INSTITUTI

O'RTA PROFESSIONAL TA'LIM DARAJASI

40910206-“Tibbiy brigada hamshirasi” mutaxassisligi
« BITIRUV OLDI AMALIYOTI»

NAMUNAVIY DASTURI

Kvalifikatsiya	1.Patronaj hamshirasi
	2.Amaliyotchi hamshira
O`quv rejadagi tartib raqami:	3.03
Ajratilgan auditoriya soat:	216

Toshkent 2024 yil

O'quv dasturi Professional ta'limni rivojlantirish instituti instituti Sog'liqni saqlash yo'nalishlari i O'quv metodik birlashmasining 2024-yil 25-iyuldagi 3-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy, o'rta maxsus va professional ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalar faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2024-yil 22-iyuldagi 8-son yig'ilishida ma'qullangan va Vazirlikning 2024-yil 1- avgustdagi 277-son buyrug'i bilan TASDIQLANDI VA JORIY ETILDI.

Tuzuvchilar:

Raxmatova K.O'.

Sergeli Ali Ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi "Hamshiralik ishi" fani yetakchi o'qituvchisi

Taqrizchilar:

Normurodova Z.N.

Sergeli Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi ishlab chiqarish ta'limi bo'yicha direktor o'rinbosari.

1.O'quv dasturiga qo'yiladigan talablar

O'quv dasturining nomi	Bitiruv oldi amaliyoti
Ajratilgan soat	216
Dasturning maqsadi	O'quv jarayoni davrida nazariy va amaliy darslardan olingan bilimlarni amaliyot negizidagi davolash profilaktika muassasalarida o'tkaziladigan malakaviy va bitiruv oldi amaliyotida mustaxkamlash va qo'llash ko'zda tutilgan.
O'zlashtirish (o'qitish) natijalari	O'quvchilar kundalik hayot faoliyatida va bemorlarda hamshiralik parvarishini olib borish usullari, bemorlarda hayot uchun muhim bo'lgan ko'rsatkichlarni o'lchash va funksional holatini baholash, infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlarni, tashxislashda, davolashda va terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishini o'tkazish bo'yicha bilim va ko'nikmalarga ega bo'ladilar. Jamoa hamshirasining vazifalari, oila salomatligida hamshiraning o'rni, patronaj hamshirasining vazifalari, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish bo'yicha bilim ko'nikmaga ega bo'ladilar. Bemorlarni tashxisiga va kasallik davriga asoslanib reabilitasiya etaplarini aniqlash, reabilitasiya dasturlarini tuzish, fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish, massaj o'tkazish, massaj xonasi hamshirasining vazifalari kabi bilim, ko'nikmaga ega bo'ladilar.
Bilim	Kundalik hayot faoliyatida hamshiralik parvarish ko'rsatish usullarini. Bemorlarning funksional holatini baholash usullarini. Hamshiralik jarayoni bosqichlarini. Infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlarni. Tashxislash va davolash usullarini. Laborator va instrumental tekshiruv usullarini. Hamshiralik ishidagi boshqaruvni. Terminal davrdagi bemorlarni parvarishlashni. Sog'lom turmush tarzini tashkil etish va targ'ib etish usullari. Kasalliklarning rivojlanishida xavfli va tashqi muhit omillarining ahamiyati. Kasalliklarni oldini olishda dispanser nazoratidan o'tkazishning ahamiyati. Kasalliklarning zamonaviy diagnostikasi va ularni to'g'ri davolashda laborator tekshiruv natijalarining ahamiyati. Dezinfeksiya, dezinseksiya va deratizasiya asoslari. Aseptika va antiseptika. Jarrohlik infeksiyasi haqida tushuncha. Antibiotiklar haqida tushuncha. Bemorlarni parvarish qilish va birinchi tibbiy yordam ko'rsatish. Ichki kasalliklar bilan og'riq bemorlarni tekshirish, parvarish qilish, davolash. Umumiy amaliyot shifokori va tor mutaxassislar xonasida hamshira faoliyati bilan tanishib, ish olib borish. Bemor bilan muloqotda bo'lib uning parvarish buyicha ehtiyojlarini o'rganib chiqish va yordam berish. Kunduzgi stasionar yoki uydagi stasionardagi hamshira faoliyati bilan tanishib ish olib borish. Aholini sog'ligini saqlash bo'yicha instruktajlarni berish. Ona va bola emlash olayotganda ko'rsatma va yordam berish. Xomilador va tuqqan ayollarga hamda yangi tug'ilgan chaqaloqlarga parvarish ko'rsatish. Maktab va maktabgacha ta'lim hamshirasining vazifalari, emlashishlarini o'tkazish. Hamshiralik hujjatlarini yuritish. Bemorlarni tashxisiga va kasallik davriga asoslanib reabilitasiya etaplarini aniqlash, reabilitasiya dasturlarini tuzish, fizioterapevtik muolajalarni

	o'tkazish, massaj o'tkazish, massaj xonasi hamshirasining vazifalari.
Ko'nikma	Bemorlarda hamshiralik parvarishini olib borish usullarini Bemorlarda hayot uchun muhim bo'lgan ko'rsatkichlarni o'lchash va funksional holatini baholashni. Hamshiralik jarayoni olib borish, parvarish rejalarini tuzish va hamshiralik hujjatlarini yuritishni. Infeksiya nazorati va infeksiyon xavfsizlik chora – tadbirlar o'tkazishni. Tashxislash va davolashda bemorlarga hamshiralik parvarishini olib borish ko'nikmalarini. Laborator va instrumental tekshiruvlar o'tkazishda hamshiralik parvarishini olib borish ko'nikmalarini. Hamshiralik ishidagi boshqaruvni olib borishni. Terminal davrdagi bemorlarda hamshiralik parvarishini o'tkazishni. Mavzuga oid berilgan amaliy ko'nikmalarni harakat algoritmini ketma – ketligini bajarish. Antropometrik tekshiruvlar o'tkazish. O'tkir holatlarda jarrohga qadar shoshilinch yordam ko'rsatish. Dori moddalarni hisobga olish. Birlamchi kasalliklarni aniqlash. Bemorlarni laboratoriya tekshiruvlariga tayyorlash. Bemorlarni davolash muolajalarini bajarish. Jaroxatga birlamchi jarrohlik ishlov berish. Yuqumli kasalliklar profilaktikasi va epidemiologik o'choqlarda ishlash. Shoshilinch xolatlarda "Akusherlik tashxisi"ni qo'yish, chora- tadbirlar ishlab chiqish va amalga oshirish. Bola haroratini o'lchash, nafas olish soni, pul, arterial bosimni aniqlash. Yoshga qarab profilaktik emlash o'tkazish. Jamoa hamshirasining vazifalari, oila salomatligida hamshiraning o'rni, patronaj hamshirasining vazifalari, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish. Uy sharoitida hamshiralik ishini tashkil qilish, patronaj sumkasini tayyorlash, homiladorlikni ilk muddatlarda aniqlash, homiladorlik davrida hamshiralik parvarishi, chaqaloqlarda hamshiralik parvarishi, bolalarda hamshiralik parvarishi. Ruhiy salomatlikni saqlashda hamshiraning o'rni. Bemorlarni tashxisiga va kasallik davriga asoslanib reabilitasiya etaplarini aniqlash, bemorlarga individual reabilitasiya dasturlarini tuzish, sog'lomlashtirish maqsadida fizioterapevtik muolajalarni o'tkazish, massaj o'tkazish, massaj xonasiga qo'yiladigan talablar, massaj xonasi hamshirasining vazifalari, fizioterapiya apparatlarini ishlatish jarayonida xavfsizlik qoidalariga rioya qilish. Davolash hujjatlarini rasmiylashtirish kabi bilim va ko'nikmaga ega bo'ldilar.
Fanlararo bog'liqligi.	Jarroxlik, reanimasiya, yuqumli kasalliklar, teri – tanosil kasalliklari, anatomiya, farmakologiya, mikrobiologiya
O'qitishning tashkiliy shakli	A- amaliy ta'lim MX - maxsus xonalarda mashg'ulot
Dasturga qo'yilgan talab	Majburiy , ixtiyoriy
O'qitish tili	Guruhga tayinlangan dars tili asosida
Baholash tartibi	Joriy baholash tartibiga asoslanib
O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini baxolash	Yozma, og'zaki, savol javob, munozara, amaliy topshiriq

1.O'quv dasturi mazmuni

		4-Semestr Davlat diplom oldi amaliyoti	Umumiy yuklama	Jami soat	Mustaqil ta'im
1.1	Jamoadam hamshiralik ishini. Oilaviy poliklinikalarda patronaj ishlarini tashkil etish.	- Amaliyot oilaviy poliklinika va qishloq oilaviy poliklinikalarida olib boriladi.O'quvchilar poliklinika bosh hamshirasi nazorati ostida amaliyot olib boradilar.Poliklinika bilan tanishish. Har bir bo'limdagi hamshira faoliyati bilan tanishish. Umumiy amaliyot shifokori va tor mutaxassislar xonasida hamshira faoliyati bilan tanishib, ish olib borish. Bemor bilan muloqotda bo'lib uning parvarish buyicha extiyojlarini o'rganib chiqish va yordam berish.Kunduzgi stasionar yoki uydagi stasionardagi hamshira faoliyati bilan tanishib ish olib borish. Aholini sog'ligini saqlash bo'yicha instruktajlarni berish. Ona va bola emlash olayotganda ko'rsatma va yordam berish. Xomilador va tuqqan ayollarga hamda yangi tug'ilgan chaqaloqlarga parvarish ko'rsatish. - Mahallada ish yurituvchi hamshiraning faoliyatida qatnashish (sanitar oqartuv ishlari, patronaj hamshirasining faoliyati va vazifalari). Maktabgacha ta'limva o'quv muassasalarida hamshira faoliyati bilan tanishish, dispanserizatsiya xususiyatlari va vazifasini tushunish. dispanserizatsiya o'tkazishga tayyorgarlik (malumotlar yig'ish, reja tuzishni); - o'tkazilgan dispanserizatsiyani taxlil qilish va uni baholashni; - maktabgacha va o'quv muassasalarda hamshiralarning oylik va yillik ish faoliyatini rejalashtirishni; - havfsizlik choralarini ko'rish, tibbiy tadbirlar o'tkazish va bolalar kasalliklarini oldini olishni shakllantirishni; - maktabgacha va o'quv muassasalardagi shifokor, tarbiyachi, oziq-ovqat bo'limidagi ishchilar bilan hamkorlikda ishlashni; - maktabgacha va o'quv muassasalardagi hamshiralarning kundalik yozuvini tuzish va tekshirishni; - o'quv muassasalaridagi hamshiraning oylik va yillik ish faoliyatini rejalashtirishni; - havfsizlik choralarini ko'rish, tibbiy tadbirlar o'tkazish, kasallikni oldini olishdagi faoliyat va qatnashchilar salomatligini shakllantirishni - maktabgacha va o'quv muassasalaridagi hamshiraning sanitar-oqartuv faoliyati bilan tanishish; bolalar yoshini xisobga olgan holda mavzu tanlab,	81	54	27

		o'tkaziladigan sanitar-oqartuv ishiga reja tuzishni, o'tkazishni.			
1.2	Qariyalar va ularning oila a'zolari bilan muloqot xususiyatlari. Sog'lom turmush tarzi targ'ibot ko'nimalarini shakllantirish.	– Qariyalar va ularning oila a'zolari bilan muloqot xususiyatlari; – qariyalarni dispanser nazoratiga olish va sog'lomlashtirish; – sanitar – oqartuv ishlarini olib borish, muolajalardan so'ng kelib chiqadigan asoratlarni oldini olish; – qariyalar havfsizligini ta'minlash, qariyalarni o'ziga xos sharoitda bo'limga tashish; – muloqot qilish, hayot va kasallik anamnezini yig'ish ko'nikmalari; – tekshiruvdan o'tayotgan keksa bemorlarda hamshiralik parvarishi; – keksalik davri kasalliklariga chalingan bemorlarda hamshiralik parvarishi ko'nikmalariga ega bo'lish; – yordamga muxtoj qariyalarni kundalik hayotida qo'llab quvvatlash bo'yicha hamshiralik parvarishi ko'nikmalariga ega bo'lish; - hamshiralik jarayoni va tibbiy hujjatlarni yuritish bilim va ko'nikmalariga ega bo'lish; - qariyalarni muolajaga tayyorlash; demensiya holatidagi bemorlarni parvarishlash ko'nikmalariga ega bo'lish.	81	54	27
1.3	Yuqumli kasalliklarda bola va uning oilasiga hamshiralik parvarishi. Profilaktik emlashlar.	Bolalarda immun tizimi faoliyati, immunitet haqida tushuncha. Uning turlari. Immunoprofilaktikaning mazmuni, maqsadi va turlari. Profilaktik emlash taqvimi. Profilaktik emlashlarni rejalashtirish. Xavfsiz immunizasiya uchun tavsiyalar. Oilaviy poliklinika va QVPlarda emlash ishini rejalashtirish va tashkil etish. Emlash xonasining tuzilishi va ishlash prinsipi. Vaksinalarni saqlash harorati. Vaksinalar doimiy saqlanadigan joylarda favqulotda vaziyat yuz berganda qilinadigan harakatlar, sovutish va muzlatish kameralarida ishlaganda texnika xavfsizligi qoidalariga amal qilish. -O'zbekiston Respublikasida infeksiyon kasalliklarning immunoprofilaktikasi haqidagi SanPiN № 0239 – 07 2015 yildagi buyrug'i bilan tanishish. "Xavfsiz immunizasiya" dasturi bo'yicha tavsiyalar (YuNISEF). Emlashgacha bolaning sog'lig'iga umumiy baho berish. Immunoprofilaktikaning asosiy tamoyillarini o'rganish. Profilaktik emlash xonalarga ekskursiyalar o'tkazish. Bolaga yillik profilaktik emlash rejasini tuzish va tibbiy hujjatlarni to'g'ri rasmiylashtirish. Onaga (oilasiga) emlashdan so'ng e'tiborni qaratish lozim bo'lgan holatlar	81	54	27

		haqida tavsiyalar berish Vaksinasiya zardoblarini yuborgandan keyin bo'ladigan asoratlari va bunda kechiktirib bo'lmaydigan yordam ko'rsatish.			
1.4	Ovqatlanishning o'ziga xos xususiatlari. Parhez ovqatlanishning asosiy tamoyillari. Xomilador, ko'zi yorigan va emizikli ayollarda ovqatlanishning xususiatlari.	Oziq-ovqat ma'sulotlari va tayyor taomlarning shifobaxsh xossalari. Ayrim o'zbek taomlarining to'yimliliigi va quvvati. Oziq-ovqat mahsulotlarining shifobaxsh xossalaridan sharq tabobati asoschisi Abu Bakr Roziy ayrim kasalliklarda tavsiya etiladigan ma'lum turdagi masalliqalar va tayyor taomlar. Parhez ovqatlanishning asosiy tamoyillari: 1) fiziologik tamoyili; 2) gigiyenik-toksikologik tamoyili; 3) biokimyoviy adaptasiya tamoyili; 4) fizikaviy tamoyili; 5) kimyoviy tamoyili; 6) mexanik tamoyili; 7) ekologik tamoyili. Xomilador ayollar uchun jarayonning 1 va 2-yarmida tavsiya etiladigan kundalik oziq-ovqatli mahsulotlar va ularning miqdorlari. Ko'zi yorigan ayolga tavsiya etiladigan kundalik oziq-ovqatli mahsulotlar va ularning miqdorlari. Emizikli ayollarga tavsiya etiladigan kundalik oziq-ovqatli mahsulotlar va ularning miqdorlari. Ona suti va uning xususiyatlari. Ona sutining turli davrlari: og'iz suti, o'tish davri, doimiy sut davrlari va ularning tarkibi, xossalari, ahamiyati. Gipo va agalaktiya haqida tushuncha. Gipo va agalaktiyada parhez ovqatlanish. Ona sutini ko'paytirish bo'yicha Ibn Sino tavsiyasi.	81	54	27
	Jami		324	216	108

3. O'quvchilarning bilim va ko'nimkmlarini baholash

Oquv dastur asosida oquvchilar tomonidan o'zlashtirilgan bilim va ko'nimlar ichki nazorat boyicha amaldagi tartib asosida baxolanadi.

Baxolash usulari yozma, ogzaki, savol-javob test, amaliy topshiriqlardan iborat bo'lib, ular o'quv elementini o'zlashtirish natijalarini aniqlashga imkon beradi. Nazorat savolari va topshiriqlar qo'yilgan maqsadga muvofiq bo'lishi lozim.

4. Tavsiya etiladigan adabiyotlar.

Asosiy adabiyotlar:

1. Ya.N. Allayorov "Akusherlik" Toshkent, 2008.
2. M.F. Ziyayeva, G.Mavlonova "Ginekologiya" Toshkent, 2007.
3. V.I.Bodyajina "Akusherlik" Medisina, 2000.
4. E.K.Aylamazyan "Akusherstvo" 2013 yil
5. E.K.Aylamazyan "Ginekologiya" 2013 yil
6. Haydarov G.O, Ermatov Sh.X "Ichki kasalliklar". Toshkent, "Ilm Ziya" nashriyoti, 2005
7. Qarshiboyeva M.T "Terapiyada hamshiralik ishi". Toshkent, 2007 y.
8. Bekmurodova M. "Jarrohlik va reanimasiya asoslarida xamshiralikishi" Toshkent, Abu Ali Ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti, 2003 y

9. Ziyayeva M.F., Hamedova M.A., Mirrahimova G., Murodova R.T. "Jarrohlikda hamshiralik ishi» O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, Davlat ilmiy nashriyoti, Toshkent, 2005 yil.
10. Muxtorov M.X., Qaxxorov I.K. "Reanimasiya asoslari" Toshkent, "Ilm- ziyo" nashriyoti, 2005 yil.
11. Allayorov Ya., Tojiboyev L. "Favkulodda vaziyatlarda tez tibbiy yordamasoslari." Toshkent, Ibn Sino nashriyoti, 2003.
12. F. G. Nazirov. «Neotlojnaya pomosh na dogospitalnom etape». "Medisina". Ibn Sino, 2001.

Qo'shimcha adabiyotlar:

1. A.A. Qodirova, M.X. Kattaxo'jayeva "Akusherlik amaliyoti", Toshkent, 2001
2. Ya.N. Allayorov "Reproduktiv salomatlik va kontraseptiv texnologiya" Toshkent, "Istiqlol" nashriyoti 2005 yil.
3. Ya.N. Allayorov, D.O'. Yusupova, F.Q. Asqarova "Akusherlikdan amaliy ko'nikma va muolajalar" Samarqand-2007 yil.
4. "Ko'krak suti bilan boqish (o'quv qo'llanma) Toshkent-2007 yil. (YuNISEF)
5. "Xavfsiz immunizasiya" dasturi bo'yicha pedagoglar va tibbiyot xodimlari uchun qo'llanma. 2014 (YuNISEF)
- 6.
7. "DOTS. Hamshira va feldsherlar uchun qo'llanma" tibbiyot kollejlari talabalari uchun "Sil" mavzusi bo'yicha metodik qo'llanma. Toshkent-2005
8. "Bemorlarni uyda va shifoxonada parvarish qilish" Abu Ali Ibn Sino nashriyoti, Toshkent-2003 yil.
9. "Hammabop tibbiyot qo'llanmasi" Toshkent-2006 yil.
10. "5 yoshgacha bo'lgan bolalarning o'sishi va rivojlanishi" O'quv kursi Toshkent, 2009 y
11. "Onalarga bolani ovqatlantirish bo'yicha tavsiyalar" O'quv kursi. Toshkent, 2009
12. "Qiz bolalarni o'sishini baholash va kuzatish hamda ko'rsatgichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish" O'quv kursi Toshkent 2009 y
13. O'g'il bolalarni o'sishini baholash va kuzatish hamda ko'rsatgichlarni bolaning rivojlanish tarixiga kiritish" O'quv kursi Toshkent 2009 y
14. X. Sh. Raxmonov. Amaliy ta'lim jarayonini takomillashtirish, klinik amaliyotda o'quvchilar mustaqil ishlarini tashkil qilish va nazorat etish. Yangiyo'l, 2006
15. "DOTS. Hamshira va feldsherlar uchun qo'llanma" tibbiyot kollejlari talabalari uchun "Sil" mavzusi bo'yicha metodik qo'llanma. Toshkent, 2005
16. "Xamshira" jurnali.

Internet saytlari ro'yxati:

- ziyonet.uz
- med.uz
- minzdrav.uz
- tma.uz